HALI YA UCHUMI WA TAIFA

KATIKA MWAKA 2012

YALIYOMO

ORODHA YA MAJEDWALI .... **IX**

KIREFU/TAFSIRI YA MANENO .... **XIII**

MATUKIO MUHIMU YA KIUCHUMI KWA MWAKA 2012 .... **XVII**

SURA YA I **1**

HALI YA UCHUMI WA TAIFA **1**

- Ukuaji wa Uchumi 1
- Mwenendo wa Bei 5
- Ukuzaji Rasilimali 8

SURA YA 2 .... **38**

HALI YA UCHUMI DUNIANI NA USHIRIKIANO WA KIMATAIFA **38**

- Ukuaji wa Uchumi Duniani 38
- Mwenendo wa Biashara Duniani 39
- Hali ya Uchumi wa Nchi za Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara 40
- Jumuiya ya Afrika Mashariki 41
- Benki ya Maendeleo Afrika 42
- Umoja wa Afrika na Tume ya Uchumi ya Bara la Afrika 43
- Shirikisho la Biashara Ulimwenguni 43

SURA YA 3 .... **44**

SEKTA YA NJE **44**

- Utangulizi 44
- Bidhaa Zilizouzwa Nje 44
  - *Bidhaa Asilia* *44*
  - *Bidhaa Zisizo Asilia* *46*
- Mapato ya Huduma 48
- Bidhaa Zilizoagizwa Kutoka Nje 48
  - *Bidhaa za Kukuza Mitaji* *48*
  - *Bidhaa za Kati* *48*
  - *Bidhaa za Matumizi ya Kawaida* *49*
- Malipo ya Huduma 49
- Mwenendo wa Biashara Baina ya Tanzania na Nchi Mbalimbali 49
- Mizani ya Malipo na Nchi za Nje 54
- Akiba ya Fedha za Kigeni 55
- Soko la Fedha za Kigeni kwa Mabenki 55
- Thamani ya Fedha ya Tanzania 56

SURA YA 4 .... **70**

FEDHA ZA SERIKALI **70**

UTANGULIZI 70
MWENENDO WA MAPATO 70
Mapato ya Ndani *70*
Misaada na Mikopo Nafuu *72*
Mikopo yenye Masharti ya Kibiashara *73*
Mikopo ya ndani *73*
MATUMIZI 73
Malipo ya Deni *74*
Mgawanyo wa Matumizi kwa Baadhi ya Sekta *74*
DENI LA TAIFA 75
TATHMINI YA UHIMILIVU WA DENI LA TAIFA 76

SURA YA 5 .... **82**

FEDHA NA TAASISI ZA FEDHA **82**

UJAZI WA FEDHA NA KARADHA 82
MIKOPO YA BENKI ZA BIASHARA KWA SHUGHULI ZA KIUCHUMI 82
AMANA KATIKA BENKI ZA BIASHARA 83
MWENENDO WA VIWANGO VYA RIBA 83
MABORESHO YA SEKTA YA FEDHA 83
MAMLAKA YA USIMAMIZI NA UDHIBITI WA SEKTA YA HIFADHI YA JAMII 84
MFUKO WA PENSHENI WA MASHIRIKA YA UMMA 86
MFUKO WA PENSHENI KWA WATUMISHI WA UMMA 86
MFUKO WA TAIFA WA HIFADHI YA JAMII 87
MFUKO WA AKIBA YA WAFANYAKAZI WA SERIKALI 88
MFUKO WA TAIFA WA BIMA YA AFYA 88
MFUKO WA PENSHENI WA SERIKALI ZA MITAA 90
MAMLAKA YA USIMAMIZI WA SHUGHULI ZA BIMA TANZANIA 91
MAMLAKA YA MASOKO YA MITAJI NA DHAMANA 93
BENKI YA POSTA 94

SURA YA 6 .... **101**

RASILIMALI WATU **101**

IDADI YA WATU 101
MGAWANYIKO WA WATU KIMKOA 101
NGUVUKAZI NA AJIRA 103

SURA YA 7 .... **108**

UENDELEZAJI WA SEKTA BINAFSI **108**

UWEKEZAJI VITEGA UCHUMI NCHINI 108
MCHANGANUO WA MIRADI 108
UWEKEZAJI MITAJI YA KIGENI YA MOJA KWA MOJA 109

Uboreshaji wa Mazingira Wezeshi Kwa Sekta Binafsi 109
Uwezeshaji Wananchi Kiuchumi 111
Mfuko wa Uwezeshaji Wananchi 111
Uwezeshaji Wananchi Kiuchumi na Kuongeza Ajira 111

SURA YA 8 114

MASUALA MTAMBUKA 114

UKIMWI 114
Mazingira 118
Utawala Bora 119
Jinsia 120
Usalama wa Raia 120

SURA YA 9 122

MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MKAKATI WA KUKUZA UCHUMI NA KUPUNGUZA UMASKINI TANZANIA 122

Ukuaji wa Uchumi na Kupunguza Umaskini wa Kipato 122
Kuboresha Maisha na Ustawi wa Jamii 122
Utawala Bora na Uwajibikaji 123

SURA YA 10 126

USHIRIKISHAJI WA SEKTA BINAFSI KATIKA KUKUZA UCHUMI 126

Maana ya Ubia Kati ya Sekta ya Umma na Sekta Binafsi 126
Faida za Ubia Kati ya Sekta ya Umma na Sekta Binafsi 127
Utaratibu wa Ubia Tanzania 128
Majukumu ya Sekta ya Umma na Binafsi Katika Ubia 128
Athari za Utekelezaji wa Ubia kwa sekta ya Umma 129
Changamoto za Ubia 129
Kazi Zilizofanyika na Mipango ya Baadaye 130
Hitimisho 130

SURA YA 11 132

KILIMO NA USHIRIKA 132

Kiwango cha Ukuaji 132
Uzalishaji wa Mazao ya Chakula 132
Uzalishaji wa Mazao ya Biashara 132
Uzalishaji wa Mazao ya Mafuta 133
Uwekezaji katika Shughuli za Kiuchumi za Kilimo 134
Kilimo cha Umwagiliaji 134
Huduma za Ugani na Mafunzo 135
Shughuli za Utafiti 135
Ruzuku za Pembejeo 136
MIFUGO 137
Uzalishaji wa Mifugo na Mazao yake 137

Biashara ya Mifugo na Mazao Yake *138*
USHIRIKA NA MASOKO 141
Maendeleo ya Ushirika *141*

SURA YA 12 .... **151**

MALIASILI NA UTALII **151**

KIWANGO CHA UKUAJI 151
MISITU NA NYUKI 151
WANYAMAPORI 152
UTALII 154
MALIKALE 155
UVUVI 157

SURA YA 13 .... **171**

MADINI **171**

KIWANGO CHA UKUAJI 171
UTAFUTAJI MADINI 171
UCHIMBAJI NA UUZAJI MADINI 171
THAMANI YA MAUZO YA MADINI 172

SURA YA 14 .... **175**

VIWANDA NA BIASHARA **175**

KIWANGO CHA UKUAJI 175
VIWANDA VIDOGO 175
UZALISHAJI KATIKA BAADHI YA VIWANDA NCHINI 175
MAENDELEO YA TEKNOLOJIA KWA WAJASIRIAMALI 176
UTOAJI WA ELIMU KWA WAJASIRIAMALI WANAOSINDIKA MAZAO 176
MAONESHO YA KIBIASHARA YA KIMATAIFA 177

SURA YA 15 .... **185**

UJENZI NA MAENDELEO YA ARDHI **185**

UJENZI 185
Kiwango cha Ukuaji *185*
Mtandao wa Barabara *185*
Matengenezo ya Barabara na Madaraja *186*
Bodi ya Mfuko wa Barabara *186*
Bodi ya Usajili wa Makandarasi *187*
Bodi ya Usajili ya Wahandisi *188*
Bodi ya Wabunifu Majengo na Wakadiriaji Majenzi *189*
Baraza la Taifa la Ujenzi *190*
Wakala wa Majengo Tanzania *191*
Wakala wa Ufundi na Umeme *191*
MAENDELEO YA ARDHI 192
Upimaji wa Mipaka ya Vijiji *192*

Ukaguzi, Uhakiki na Utayarishaji wa Hatimiliki ... *193*
Utoaji wa Vyeti vya Ardhi ya Vijiji na Hati za Hakimiliki za Kimila ... *193*
Usajili wa Hati Miliki ... *194*
Upimaji wa Mashamba na Viwanja ... *194*
Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya ... *195*
Mipango ya Matumizi ya Ardhi ... *197*
MAENDELEO YA MAKAZI ... 197
Wakala wa Taifa wa Utafiti wa Nyumba na Majengo ... *197*
Maendeleo ya Nyumba ... *198*

SURA YA 16 ... 200

MAWASILIANO NA UCHUKUZI ... 200

KIWANGO CHA UKUAJI ... 200
USAFIRI WA BARABARA ... 200
KAMPUNI YA RELI TANZANIA (TRL) ... 201
MAMLAKA YA RELI YA TANZANIA NA ZAMBIA (TAZARA) ... 202
USAFIRI WA ANGA ... 202
MAMLAKA YA USIMAMIZI WA BANDARI TANZANIA ... 204
UCHUKUZI KWENYE MAZIWA ... 206
KAMPUNI YA MELI YA CHINA NA TANZANIA ... 206
MAMLAKA YA HALI YA HEWA TANZANIA ... 207
HUDUMA ZA MAWASILIANO ... 207
Shirika la Posta Tanzania ... *207*
Huduma za Mawasiliano ... *208*
TEKNOLOJIA YA HABARI NA MAWASILIANO ... 209
Mkongo wa Taifa wa Mawasiliano ... *209*
SAYANSI, TEKNOLOJIA NA UBUNIFU ... 210
Uendelezaji wa Rasilimali Watu ... *210*
Udhibiti wa Mionzi ... *210*
Vyombo vya Habari ... *210*

SURA YA 17 ... 218

NISHATI ... 218

KIWANGO CHA UKUAJI ... 218
UFUAJI WA UMEME ... 218
UTAFUTAJI MAFUTA NA GESI ... 222
UAGIZAJI NA MWENENDO WA BEI ZA MAFUTA ... 224
NISHATI MBADALA ... 226
Maporomoko Madogo ya Maji ... *226*
Umeme wa Kutumia Upepo (wind energy) ... *227*
Tungamotaka (Biomass) ... *227*

SURA YA 18 .... **228**

MAJI **228**

Utangulizi 228
Usimamizi na Uendelezaji wa Rasilimali za Maji 228
Huduma ya Maji Vijijini 229
Huduma za Maji Mijini 229

SURA YA 19 .... **232**

ELIMU NA MAFUNZO YA UFUNDI **232**

Elimu ya Awali 232
Elimu ya Msingi 232
Elimu ya Sekondari 233
Elimu ya Ualimu 234
Elimu ya Watu Wazima na Mfumo Usio Rasmi 234
Ukaguzi wa Shule na Vyuo 235
Elimu ya Ufundi na Mafunzo 235
Elimu ya Ufundi Stadi 235
Elimu ya Juu 236

SURA YA 20 .... **242**

AFYA **242**

Utangulizi 242
Vituo vya Kutolea Huduma ya Afya 242
Elimu ya Afya kwa Wananchi 243
Afya ya Uzazi na Mtoto 244
Mpango wa Taifa wa kudhibiti Malaria 245
Chakula na Lishe 246
Huduma za Ustawi wa Jamii 247

SURA YA 21 .... **250**

MAENDELEO YA JAMII **250**

Vyuo vya Maendeleo ya Wananchi 250
Jinsia na Maendeleo ya Wanawake 250
Maendeleo ya Watoto 251
Uratibu wa Asasi Zisizokuwa za Serikali (AZISE) 251

Ukurasa

ORODHA YA MAJEDWALI

Jedwali A: Takwimu Muhimu Katika Uchumi – Tanzania Bara................................xviii

Jedwali B: Mwenendo wa Viashiria vya Kiuchumi, 2006 – 2012…..................................xix

Jedwali 1: Pato la Taifa (PLT) kwa shughuli za kiuchumi, kwa Bei za Soko (Bei za miaka inayohusika) 10

Jedwali 1A Pato la Taifa (PLT) kwa shughuli za kiuchumi, kwa Bei za Soko – Sehemu inayouzika na isiyouzika (bei za miaka inayohusika)...11

Jedwali 2: Mchango wa shughuli za kiuchumi kwa Pato la Taifa kwa Bei za Soko (bei za miaka inayohusika)..12

Jedwali 2A: Mchango wa shughuli za kiuchumi kwa Pato la Taifa (PLT), kwa Bei za Soko- Sehemu inayouzika na isiyouzika (bei za miaka inayohusika)...13

Jedwali 2B: Pato la Taifa (PLT) na Matumizi yake, kwa bei za soko (bei za miaka inayohusika)...14

Jedwali 3: Pato la Taifa (PLT) kwa shughuli za kiuchumi, kwa Bei za Soko (bei za mwaka 2001)..15

Jedwali 3A: Pato la Taifa (PLT) kwa shughuli za kiuchumi, kwa Bei za Soko - Sehemu inayouzika na isiyouzika (bei za mwaka 2001)..16

Jedwali 4: Ukuaji wa Pato la Taifa (PLT) kwa shughuli za kiuchumi, kwa Bei za Soko (bei za mwaka 2001) 17

Jedwali 4A: Ukuaji wa Pato la Taifa (PLT) kwa shughuli za kiuchumi, kwa Bei za Soko - Sehemu inayouzika na isiyouzika (bei za mwaka 2001)..18

Jedwali 4B: Mchango wa shughuli za kiuchumi kwa Pato la Taifa (PLT), kwa Bei za Soko (bei za mwaka 2001)..20

Jedwali 4C: Mchango wa shughuli za kiuchumi kwa Pato la Taifa (PLT), kwa Bei za Soko -Sehemu inayouzika na isiyouzika (bei za mwaka 2001)...23

Jedwali 4D: Pato la Taifa (PLT) na matumizi yake, kwa bei za soko (bei za mwaka 2001) 24

Jedwali 5: Ukuzaji Rasilimali kwa aina ya shughuli (bei za miaka inayohusika)................25

Jedwali 6: Ukuzaji Rasilimali kwa aina ya shughuli(bei za mwaka 2001)..........................26

Jedwali 7: Ukuzaji Rasilimali (sekta za umma na binafsi) 27

Jedwali 8: Fahirisi ya bei za rejereja ya bidhaa zitumiwazo na watu wa kipato cha chini Dar es Salaam (2001=100).................................... 28

Jedwali 9: Fahirisi ya bei za rejereja ya bidhaa zitumiwazo na watu wa kipato cha chini Dar es Salaam (2001=100).................................... 29

Jedwali 10: Fahirisi ya bei za bidhaa na huduma zitumiwazo na wafanyakazi wa kima cha kati Dar es Salaam (2001=100) 30

Jedwali 11: Fahirisi ya bei za bidhaa na huduma zitumiwazo na Wafanyakazi wa kima cha kati Dar es Salaam (2001=100) 31

Jedwali 12: Fahirisi ya gharama ya maisha ya wenye kipato cha juu Dar es Salaam (2001=100) 32

Jedwali 13: Fahirisi ya gharama ya maisha wenye kipato cha juu Dar es Salaam (2001=100) 33

Jedwali 14: Fahirisi ya bei ya bidhaa na huduma zitumiwazo na wakazi wa mijini - Tanzania Bara (2001=100)......................34

Jedwali 15: Fahirisi ya Bei ya Bidhaa na huduma zitumiwazo na wakazi wa mijini - Tanzania Bara (2001=100)......................35

Jedwali 16: Fahirisi mbali mbali za bidhaa na huduma zitumiwazo na wakazi wa mijini – Tanzania Bara (2001=100)..........................37

Jedwali 17: Thamani ya Bidhaa za biashara baina ya Tanzania na nchi za nje (Sh. Milioni) 57

Jedwali 18: Kiasi na thamani ya bidhaa muhimu zilizouzwa nchi za nje (Sh. Milioni) 58

Jedwali 19: Kiasi na thamani ya bidhaa za asilia na zisizo asilia zilizouzwa nchi za nje 59

Jedwali 20: Wastani wa bei za bidhaa muhimu zilizouzwa nchi za nje (Sh./tani) 64

Jedwali 21: Wastani wa bei za bidhaa muhimu zilizouzwa nchi za nje (US $/tani)...65

Jedwali 23: Aina na thamani ya bidhaa zilizoagizwa kutoka nchi za nje (Sh. Milioni)...67

Jedwali 24: Mizania ya malipo na nchi za nje (US$ milioni) 68

Jedwali 25: Mwenendo wa mapato na matumizi ya Serikali (Sh. Milioni) 78

Jedwali 26: Mgawanyo wa Matumizi ya Serikali kwa huduma mbalimbali (Sh. Milioni)...80

Jedwali 27: Mwenendo wa karadha na ujazi wa fedha - Tanzania Bara.........96

Jedwali 28: Viwango vya ukuaji wa karadha na ujazi wa fedha - Tanzania Bara 97

Jedwali 29: Mwenendo wa Viwango vya ubadilishaji kati ya Shilingi na Dola ya Marekani..98

Jedwali 30: Mikopo ya benki za biashara kwa Shughuli za Kiuchumi...........99

Jedwali 31: Mwenendo wa amana katika benki za biashara 100

Jedwali 32: Viwango vya wastani vya riba (asilimia) 100

Jedwali 33: Idadi ya watu nchini Tanzania kimkoa (2005-2012)............... 106

Jedwali 34: Kituo cha Uwekezaji Tanzania (TIC): Miradi iliyopitishwa 113

Jedwali 35: Uzalishaji wa miwa na sukari Nchini..142

Jedwali 36: Pamba iliyonunuliwa na mauzo nchini.....................................143

Jedwali 37: Eneo lililopandwa michai na majani mabichi yaliyopatikana...144

Jedwali 38: Kahawa iliyonunuliwa na mauzo nchini 145

Jedwali 39: Eneo lililopandwa mkonge na katani iliyopatikana 146

Jedwali 40: Tumbaku iliyonunuliwa na mauzo nchini 147

Jedwali 41: Maua ya pareto yaliyonunuliwa na mauzo ya bidhaa za pareto nchini 148

Jedwali 42: Korosho zilizonunuliwa na mauzo nchini. 149

Jedwali 43: Muhtasari wa kiasi cha mazao muhimu ya biashara yaliyonunuliwa..150

Jedwali 45: Idadi ya Miti iliyopandwa Kimkoa 161

Jedwali 47: Mauzo ya bidhaa za misitu na nyuki katika masoko ya nchi za nje 162

Jedwali 48: Mwenendo wa biashara ya ndege, wanyamapori na vipusa nchi za nje...163

Jedwali 48A: Mwenendo wa biashara ya wanyama hai na uwindaji wa kitalii 164

Jedwali 48B: Idadi ya Wawindaji wa Kitalii 164

Jedwali 50: Uzalishaji katika sekta ya uvuvi 165

Jedwali 51: Mauzo ya mazao ya uvuvi nchi za nje.....................................166

Jedwali 51A: Muhtasari wa Mauzo ya Mazao ya Uvuvi Nchi za Nje............167

Jedwali 51B: Mwelekeo wa Mauzo ya Sangara Nje ya Nchi 167

Jedwali 52: Mwenendo wa Biashara ya Utalii..168

Jedwali 53: Idadi ya Watalii walioingia nchini na kiasi cha fedha zilizopatikana 169

Jedwali 55: Idadi ya wageni waliotembelea Vituo vya Utalii.....................170

Jedwali 56: Uchimbaji wa madini: Kiasi kilichopatikana...........................173

Jedwali 57: Madini yaliyouzwa nchi za nje 174

Jedwali 58: Matumizi ya saruji nchini..178

Jedwali 59: Uzalishaji wa baadhi ya bidhaa za viwandani 179

Jedwali 60: Viwanda - Idadi ya Watu walioajiriwa....................................180

Jedwali 61: Viwanda - Gharama za kazi...181

Jedwali 62: Viwanda - Muhtasari wa matokeo 182

Jedwali 63: Viwanda - Muhtasari wa matokeo kimkoa..............................183

Jedwali 65: Vigezo vya Ufanisi katika Sekta ya Viwanda..........................184

Jedwali 67: Shirika la Reli Tanzania (TRL)...211

Jedwali 68: Reli ya Uhuru (TAZARA)...212

Jedwali 69: Usafirishaji kwa Meli 213

Jedwali 70: Huduma za Posta..216

Jedwali 73: Shirika la Ndege Tanzania (ATCL) 217

Jedwali 74: Uwezo wa mitambo ya umeme na kiasi cha umeme uliotengenezwa kwa vituo………………………………..219

Jedwali 75: Mauzo ya umeme kwa watumiaji mbalimbali (mil. Kwh) 220

Jedwali 76: Mauzo ya umeme kwa mikoa 221

Jedwali 77: Uzalishaji wa maji na mapato yatokanayo na maji 231

Jedwali 80: Shule za sekondari za Serikali - Idadi ya wanafunzi kwa kidato..237

Jedwali 81: Shule za sekondari za binafsi - Idadi ya wanafunzi kwa kidato..241

Jedwali 84: Vyombo vya afya nchini 248

Jedwali 85: Huduma za Afya: waliofaulu mafunzo ya Afya 249

KIREFU/TAFSIRI YA MANENO

ASDP	-	Agricultural Sector Development Programme (Program ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo)
AfDB	-	African Development Bank (Benki ya Maendeleo ya Afrika)
ARVs	-	Anti-retrovirals (Dawa za Kupunguza Makali ya UKIMWI)
TAA	-	Tanzania Airpots Authority (Mamlaka ya Viwanja vya Ndege)
AU	-	African Union (Umoja wa Afrika)
BoT	-	Bank of Tanzania (Benki Kuu ya Tanzania)
Cif	-	Cost, insurance and freight (Thamani ya bidhaa ikijumuisha gharama za usafiri na bima)
CPI	-	Consumer Price Index (Fahirisi ya Bei za Walaji)
CRDB	-	Benki ya CRDB
COICOP	-	Classification of Individual Consumption by Purpose
COMESA	-	Common Market for Eastern and Southern Africa (Soko la Pamoja la Nchi za Afrika Mashariki na Kusini mwa Afrika)
CUM	-	City Urgent Mail (Kampuni ya usambazaji barua za haraka Mijini)
CHMT	-	Council Health Management Team (Kamati za Afya za Halmashauri)
CHF	-	Community Health Fund (Mfuko wa Jamii wa Afya)
DSE	-	Dar es Salaam Stock Exchange (Soko la Hisa la Dar Es Salaam)
DADPs	-	District Agricultural Development Plans (Mipango ya Maendeleo ya Kilimo ya Wilaya)
ECA	-	Economic Commission for Africa (Tume ya Uchumi ya Bara la Afrika)
EAC	-	East African Community (Jumuiya ya Afrika Mashariki)
EPZA	-	Export Processing Zone Authority (Mamlaka ya Kanda za Uzalishaji Bidhaa za Kuuza Nje)
EPZ	-	Export Processing Zones (Kanda za Uzalishaji Bidhaa za Kuuza Nje)
EWURA	-	Energy and Water Utilities Regulatory Authority (Mamlaka ya Udhibiti wa Huduma za Maji na Nishati)
EFD	-	Electronic Fiscal Divices Machines (Mashine za Kielektroniki)
f.o.b	-	free on board (Thamani ya Bidhaa bila Kujumuisha Gharama za Usafiri na Bima
FDI	-	Foreign Direct Investment (Uwekezaji wa Mitaji ya Kigeni)
GEPF	-	Government Employees Provident Fund (Mfuko wa Akiba ya Wafanyakazi wa Serikali)
GBS	-	General Budget Support (Misaada na Mikopo ya Bajeti)
GDP	-	Gross Domestic Product (Pato la Taifa)
HBS	-	Household Budget Survey (Utafiti wa Mapato na Matumizi ya Kaya)
IFMS	-	Integrated Financial Management System (Mfumo Tungamanishi wa Usimamizi wa Fedha)
LGRP	-	Local Government Reform Programme (Programu ya Maboresho katika

		Serikali za Mitaa)
LAPF	-	Local Authorities Pensions Fund (Mfuko wa Pension wa Serikali za Mitaa)
LSRP	-	Legal Sector Reform Programme (Programu ya Maboresho katika Sekta ya Sheria)
MTEF	-	Medium Term Expenditure Framework (Mfumo wa Muda wa Kati wa Matumizi ya Serikali)
M_2	-	Broad Money Supply (Ujazi wa Fedha kwa Tafsiri Pana)
M_3	-	Extended Broad Money Supply (Ujazi wa Fedha kwa Tafsiri Pana Zaidi)
IMF	-	International Monetary Fund (Shirika la Fedha la Kimataifa)
MDGs	-	Millenium Development Goals (Malengo ya Maendeleo ya Milenia)
MKUKUTA	-	Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umasikini Tanzania
MPAMITA	-	Mkakati wa Pamoja wa Misaada Tanzania
MKURABITA	-	Mpango wa Kurasimisha Biashara na Mali za Wanyonge Tanzania
MMEM	-	Mpango wa Maendeleo ya Elimu ya Msingi
MMES	-	Mpango wa Maendeleo ya Elimu ya Sekondari
MMS	-	MKUKUTA Monitoring System (Mfumo wa Ufuatiliaji wa MKUKUTA)
MSCL	-	Marine Services Company Ltd (Kampuni ya Huduma za Meli)
MSMEs	-	Medium, Small and Micro Enterprises (Viwanda vya Kati, Vidogo na Vidogo sana)
MUKEJA	-	Mpango wa Uwiano Kati ya Elimu ya Watu Wazima na Jamii
MEMKWA	-	Mpango wa Elimu ya Msingi kwa Watoto Waliyoikosa
MMAM	-	Mpango Maalum wa Afya ya Msingi
MW	-	Mega Watts
NDC	-	National Development Corporation (Shirika la Maendeleo la Taifa)
NFRA	-	National Food Reserve Agency (wakala wa taifa wa Hifadhi ya Chakula)
NSSF	-	National Social Security Fund (Mfuko wa Taifa wa Hifadhi ya Jamii)
NASCAP	-	National Anti-Corruption Strategy and Action Plan (Mkakati wa Taifa Dhidi ya Rushwa)
NGO's	-	Non-Governmental Organisations (Asasi Zisizo ya Kiserikali)
NHIF	-	National Health Insurance Fund (Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya)
NIC	-	National Insurance Corporation (Shirika la Bima la Taifa)
NMB	-	National Microfinance Bank (Benki ya Taifa ya Mikopo Midogo)
OSBP	-	One - Stop - Border Posts (Vituo vya Pamoja Mipakani)
PSRP	-	Public Service Reform Program (Programu ya Maboresho katika Utumishi wa Umma)
PRS	-	Poverty Reduction Strategy (Mkakati wa Kupunguza Umaskini)
PAP	-	Priority Action Plan (Vipaumbele vya Utekelezaji).
PSPF	-	Public Service Pensions Fund (Mfuko wa Pensheni kwa Watumishi wa Umma)

PPF	-	Parastatal Pensions Fund (Mfuko wa Pensheni kwa Mashirika ya Umma)
PFMRP	-	Public Financial Management Reform Program (Program ya Maboresho ya Fedha za Umma)
RAHCO	-	Railway Holding Company (Kampuni Miliki ya Rasilimali za Reli)
RUBADA		Rufiji Basin Development Authority (Mamlaka ya Uendeshaji wa Bonde la Mto Rufiji)
RITA	-	Registration, Insolvency and Trusteeship Agency (Wakala wa Usajili, Ufilisi na Udhamini)
SIDO	-	Small Industries Development Organization (Shirika la Kuhudumia Viwanda Vidogo)
SAGCOT	-	Southern Agricultural Growth Corridor of Tanzania (Ukanda wa Kilimo Kusini mwa Tanzania)
SACCOS	-	Savings and Credit Cooperative Societies (Vyama vya Ushirika wa Akiba na Mikopo)
SADC	-	Southern Africa Development Community (Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika)
SMEs	-	Small and Medium Enterprises (Viwanda Vidogo na vya Kati)
SELF	-	Small Enterpreneurs Loan Facility (Mradi wa Kuhudumia Biashara Ndogondogo)
SSRA	-	Social Security Reguratory Authority (Mamlaka ya Usimamizi na udhibiti wa Sekta ya Hifadhi ya Jamii)
SUMATRA	-	Surface and Marine Transport Regulatory Authority (Mamlaka ya Udhibiti Usafiri wa Nchi Kavu na Majini)
TMRC	-	Tanzania Mortgage Refinancing Company (Kampuni ya Utoaji Mikopo ya Nyumba)
TaESA	-	Tanzania Employment Service Agency (Wakala wa Huduma za Ajira Tanzania)
TANESCO	-	Tanzania Electricity Supply Company (Shirika la Umeme Tanzania)
TANROADS	-	Tanzania Roads Agency (Mamlaka ya Barabara Tanzania)
TAZARA	-	Tanzania Zambia Railway Authority (Mamlaka ya Reli ya Tanzania na Zambia)
TDHS	-	Tanzania Demographic and Health Survey (Utafiti wa Afya na Demografia Tanzania)
TIRA	-	Tanzania Insurance Regulatory Authority (Mamlaka ya Usimamizi wa Shughuli za Bima Tanzania)
TCAA	-	Tanzania Civil Aviation Authority (Mamlaka ya Usalama wa Usafiri wa Anga Tanzania)
TMA	-	Tanzania Meteorology Agency (Mamlaka ya Hali ya Hewa Tanzania)
TCRA	-	Tanzania Communications Regulatory Authority (Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania).

TEHAMA	-	Teknolojia ya Habari na Mawasiliano
TICTS	-	Tanzania International Container Terminal Services (Kampuni ya Kupakua Makontena katika Bandari ya Dar es Salaam)
TRC	-	Tanzania Railways Corporation (Shirika la Reli Tanzania)
TRL	-	Tanzania Railways Company Limited (Kampuni ya Reli Tanzania)
TTCL	-	Tanzania Telecomunications Company Limited (Kampuni ya Simu Tanzania)
UPU	-	Universal Postal Union
UAE	-	United Arab Emirates (Umoja wa Nchi za Falme za Kiarabu)
UFI	-	Global Association of the Exhibition Industry – Fomerly known, Union Des Foires Internationales (Shirika la Maonesho ya Dunia)
UNIDO	-	United Nations Industrial Development Organization (Shirika la Umoja wa Mataifa la Maendeleo ya Viwanda)
UKIMWI	-	Ukosefu wa Kinga Mwilini
VVU	-	Virusi Vya Ukimwi
WEF	-	World Economic Forum (Mdahalo wa Uchumi Duniani)

MATUKIO MUHIMU YA KIUCHUMI KWA MWAKA 2012

TAREHE	MWEZI	MATUKIO
06	Aprili	Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania aunda Tume ya Mabadiliko ya Katiba
01	Mei	Tume ya Mabadiliko ya Katiba yaanza kazi yake rasmi ya kukusanya maoni ya uandishi wa katiba mpya.
28	Mei	Mkutano wa Mwaka wa Benki ya Maendeleo ya Afrika Ulifanyika jijini Arusha
29	Juni	Siku ya bajeti kwa Jumuiya ya nchi za Afrika Mashariki
1-7	Julai	Maonesho ya Kimataifa ya Biashara yafanyika Dar es Salaam.
26	Agosti	Sensa ya Watu na Makazi yafanyika nchini kote.
28	Septemba	Serikali yazindua mfumo utakaotumika kukusanya na kutoa taarifa za mikopo kwa lengo la kuwatambua wakopaji wenye sifa stahili na wanaokopesheka
29	Oktoba	Usafiri wa treni ndani ya Jiji la Dar es salaam waaanza rasmi ikiwa ni moja ya mikakati ya kupunguza msongamano
08	Novemba	Rais Jakaya Mrisho Kikwete akizindua rasmi ujenzi wa bomba la gesi asilia toka Mtwara hadi Dar es salaam
31	Desemba	Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania atangaza matokea ya Sensa ya Watu na Makazi iliyofanyika mwezi Agosti, 2012. Matokeo yaliyoonesha kwamba idadi ya watu nchini Tanzania ni 44, 929,002.

TAKWIMU MUHIMU KATIKA UCHUMI - TANZANIA BARA

Jedwali Na. A

Maelezo	2008	2009	2010	2011	2012p	2011-12 Badiliko (%)
Idadi ya Watu (milioni)	39.5	40.7	41.9	43.2	43.6	1.1
Pato la Taifa kwa Bei za miaka inayohusika (Sh. milioni)	24754457.1	28212646.0	32293479.0	37532962.2	44717663.3	19.1
Pato la Taifa kwa Bei za mwaka 2001 (Sh. milioni)	14828344.8	15721301.0	16828563.0	17913803.1	19155764.9	6.9
Wastani Pato kwa Kila Mtu kwa bei za miaka inayohusika (Sh.)	627097.2	693470.1	770464.3	869436.3	1025038.4	17.9
Wastani Pato kwa Kila Mtu kwa bei za 2001 (Sh.)**	375642.0	386431.4	401499.2	414966.2	439097.1	5.8
Kasi ya Upandaji Bei (asilimia)	10.3	12.3	5.5	12.7	16.0	26.0
Urari wa Biashara ya Bidhaa (US$ milioni)	-3433.5	-2536.1	-2841.2	-4729.6	-4412.6	-6.7
Urari wa Bidhaa,Huduma na Uhamisho wa Mali (US$ milioni)	-1703.1	-1809.9	-1960.1	-3992.2	-3658.1	-8.4
Saruji Iliyotumika (Tani '000)	1755.8	1940.8	2312.0	2408.8	2557.8	6.2
Umeme Uliouzwa (KWH milioni)	4425	4802	5138	5153	5860	13.7
Utalii (Mapato US$ milioni)	1354.0	1159.8	1254.5	1324.8	1372.8	3.6
Reli: Uchukuzi Mizigo (Tani '000)	954	570	805	386	413	7.0
Elimu: Wanafunzi katika Shule za Msingi ('000) *	84372.4	84415.5	84193.0	83633.9	8247.2	-90.1
Elimu: Wanafunzi katika Shule za Sekondari ('000) *	1222.4	1466.4	1638.7	1711.1	1802.8	5.4
Hospitali: Idadi ya Vitanda	37228	40118	45241	48480	-	
Mauzo Nje ya Mazao Muhimu ya Biashara (mil. US$)						
Bidhaa Asilia						
Kahawa	103.32	111.66	117.31	142.64	186.61	30.8
Pamba	80.87	111.15	97.79	61.64	164.93	167.6
Katani	15.68	6.73	10.90	16.93	18.37	8.5
Chai	41.96	34.50	49.79	47.17	56.06	18.9
Tumbaku	175.92	127.29	232.38	281.24	350.05	24.5
Korosho	69.37	71.51	96.92	106.99	142.58	33.3
Karafuu	13.52	14.73	7.61	28.88	38.08	31.9
Bidhaa zisizo Asilia						
Madini	1186.74	1274.83	1561.18	2283.41	2187.82	-4.2
Bidhaa za Viwanda	741.83	506.49	964.05	861.52	1047.34	21.6
Samaki na Mazao ya Samaki	184.69	154.98	150.36	137.67	160.56	16.6
Mazao ya Mboga na Maua	45.67	33.34	30.77	36.40	51.33	41.0
Bidhaa zilizouzwa tena (Re-export)	285.52	282.86	338.15	330.15	555.66	68.3
Bidhaa nyinginezo	160.29	120.36	132.48	98.32	181.70	84.8
	2008/09	**2009/10**	**2010/11**	**2011/12**	**2012/13**	**11/12-12/13 Badiliko (%)**
Ujazi wa Fedha						
Ujazi wa Fedha-M3 (Sh. bilioni) [2]	7834.1	9801.8	11957.9			
Karadha (Sh. bilioni)	4771.7	6124.1	8470.5			
Fedha za serikali						
Mapato ya Kawaida ya Serikali (Sh. bilioni)	4293075	4661540	5577986	7025884	8786970	26.0
Matumizi ya Kawaida ya Serikali (Sh. bilioni)	4681459	5562443	6690370	6989807	9284407	4.5
Matumizi ya Maendeleo ya Serikali (Sh. bilioni)	2130.4	2611.3	2749.0	3774.7	4527.8	37.3

Chanzo: Wizara ya Fedha

* Kwa shule za serikali na binafsi

** Kuanzia 1998 ni kwa bei za mwaka 2001

[1] Kwa mwaka wa masomo unaoishia mwaka unaohusika

[2] Kwa tafsiri pana (M3)

\- Takwimu hazikupatikana

\- [P] Takwimu za Awali

Jedwali Na. B: Mwenendo wa Viashiria vya Ukuaji wa Uchumi, 2006 - 2012

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
PATO LA TAIFA							
Ukuaji Halisi wa Pato la Taifa (mp)	6.7%	7.1%	7.4%	6.0%	7.0%	6.4%	6.9%
Ukuaji Halisi wa Pato la Taifa (bp)	6.7%	7.2%	7.4%	6.0%	7.1%	6.4%	6.9%
Ukuaji wa Pato la Taifa kwa bei za miaka husika (mp)	12.4%	16.8%	18.3%	13.8%	14.5%	16.2%	19.1%
Ukuaji wa Pato la Taifa kwa bei za miaka husika (bp)	11.5%	16.7%	18.2%	13.6%	14.8%	16.3%	19.5%
MWENENDO WA BEI							
Kasi ya upandaji bei (mwisho wa kipindi)	6.7%	6.4%	13.5%	12.2%	5.6%	19.8%	12.1%
Kasi ya upandaji bei (Wastani wa mwaka)	7.3%	7.0%	10.3%	12.1%	7.6%	12.6%	16.0%
GDP deflator inflation (fc)	4.5%	8.9%	10.1%	7.2%	7.3%	9.2%	11.7%
GDP deflator inflation (mp)	5.3%	9.0%	10.1%	7.4%	6.9%	9.2%	11.4%
UJAZI WA FEDHA							
Kiwango cha ukuaji wa M3	21.5%	20.5%	19.8%	17.7%	25.4%	18.2%	13.1%
Kiwango cha ukuaji wa M2	16.7%	27.2%	24.4%	20.8%	21.8%	15.0%	16.0%
Kiwango cha ukuaji wa mikopo kwa sekta binafsi	40.1%	43.1%	44.6%	9.6%	20.0%	27.2%	18.2%
UWIANO WA MIZANIA YA MALIPO YA NJE NA PATO LA TAIFA							
Bidhaa zilizouzwa nje	13.4%	13.2%	17.3%	15.2%	18.8%	21.1%	21.0%
Bidhaa na huduma zilizouzwa nje	24.1%	24.3%	26.9%	23.8%	27.6%	30.6%	30.2%
Bidhaa zilizonunuliwa kutoka nje	27.1%	28.8%	33.8%	27.0%	31.0%	40.8%	36.2%
Bidhaa na huduma zilizonunuliwa kutoka nje	35.8%	37.1%	41.9%	35.0%	39.1%	49.9%	44.5%
Akiba ya fedha za kigeni (miezi)	5.0	4.8	4.3	5.7	5.4	3.7	3.8
UWIANO WA BAJETI YA SERIKALI NA PATO LA TAIFA							
Mwaka wa Fedha	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Mapato ya ndani	12.4%	14.1%	15.9%	16.2%	15.4%	16.3%	17.6%
Matumizi	23.5%	23.0%	22.8%	25.7%	27.0%	26.6%	26.2%
Matumizi ya Kawaida	15.7%	16.2%	14.9%	17.7%	18.3%	19.0%	17.0%
Matumizi ya Maendeleo	7.7%	6.9%	7.9%	8.0%	8.6%	7.6%	9.2%
Misaada	6.0%	5.0%	6.9%	4.7%	4.6%	4.7%	4.5%
Nakisi (kabla ya misaada)	-10.8%	-9.9%	-8.6%	-9.3%	- 11.0%	-11.6%	-9.6%
Nakisi (baada ya misaada)	-4.8%	-4.9%	-1.7%	-4.5%	-6.4%	-6.9%	-5.0%
Mikopo ya nje	3.3%	3.7%	3.2%	3.6%	4.6%	3.4%	4.2%
Mikopo ya ndani (kutoka benki)	0.8%	0.1%	-1.4%	0.8%	1.9%	2.6%	0.2%

Chanzo: Wizara ya Fedha na Benki Kuu

SEHEMU YA KWANZA

MAENDELEO YA UCHUMI JUMLA

SURA YA I

HALI YA UCHUMI WA TAIFA

Ukuaji wa Uchumi

1. Pato halisi la Taifa katika mwaka 2012 lilikua kwa kiwango cha asilimia 6.9 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 6.4 mwaka 2011. Ongezeko hili la ukuaji lilitokana na kuboreshwa kwa miundombinu ya usafirishaji na mawasiliano pamoja na kuimarika kwa uzalishaji viwandani kutokana na jitihada za serikali za kuhakisha upatikanaji wa umeme wa uhakika sambamba na matumizi ya nishati mbadala katika uzalishaji viwandani. Aidha, ukuaji huo ulitokana na kuimarika kwa sekta ya kilimo kufuatia kuwepo kwa hali nzuri ya hewa na jitihada za Serikali kutoa ruzuku za mbegu bora na mbolea kwa wakati.

2. Mwaka 2012, Pato la Taifa lilikuwa shilingi 44,717,663 milioni kwa bei za mwaka husika. Aidha, kwa mujibu wa matokeo ya Sensa ya Watu na Makazi iliyofanyika mwaka 2012, Tanzania Bara ilikadiriwa kuwa na watu 43,625,354 katika mwaka 2012. Hivyo, pato la wastani la kila mtu liliongezeka kwa asilimia 17.9 na kuwa shilingi 1,025,038 mwaka 2012 ikilinganishwa na shilingi 869,436.3 mwaka 2011.

3. Shughuli za kiuchumi za kilimo zilikua kwa asilimia 4.3 mwaka 2012 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 3.6 mwaka 2011. Ongezeko hili lilitokana na kuongezeka kwa uzalishaji wa mazao kufuatia kuwepo kwa hali nzuri ya hewa katika msimu wa mwaka 2010/11 na jitihada za Serikali kuhakikisha upatikanaji wa ruzuku za mbegu bora, mbolea na pembejeo nyingine za kilimo kwa wakati. Kiwango cha ukuaji katika shughuli ndogo za uzalishaji mazao kiliongezeka kwa asilimia 4.7 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 3.5 mwaka 2011. Kiwango cha ukuaji katika shughuli ndogo za mifugo kilikuwa asilimia 3.1 mwaka 2012 kikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 3.9 mwaka 2011. Hii ilitokana na maeneo mengi ya ufugaji kupata mvua chini ya kiwango hivyo kusababisha ukosefu wa maji na malisho kwa ajili ya mifugo na kushuka kwa thamani ya mifugo na bidhaa zake. Shughuli ndogo za kiuchumi katika misitu na uwindaji zilikua kwa kiwango cha asilimia 2.4 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 3.5 mwaka 2011. Hii ilitokana na kupungua kwa mapato yatokanayo na uwindaji wa kitalii na hatua ya Serikali kudhibiti uvunaji holela wa mazao ya misitu.

4. Pato lililotokana na shughuli za kilimo sehemu ya kuuza lilikua kwa kiwango cha asilimia 4.1 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 1.8 mwaka 2011 kutokana na

kuongezeka kwa uzalishaji wa mazao kufuatia kuwepo kwa hali nzuri ya hewa. Kwa upande wa shughuli za kilimo sehemu isiyo ya kuuza, kiwango cha ukuaji kilipungua na kuwa asilimia 4.3 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 6.3 mwaka 2011 kutokana na kuimarishwa kwa huduma za masoko zilizopunguza kilimo cha kijungujiko. Katika mwaka 2012, shughuli za kilimo zilichangia asilimia 24.7 katika Pato la Taifa ikilinganishwa na asilimia 24.6 mwaka 2011.

5. Kiwango cha ukuaji wa shughuli za kiuchumi za uvuvi kiliongezeka kufikia asilimia 2.9 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 1.2 mwaka 2011. Hii ilitokana na kuongezeka kwa uzalishaji wa samaki sambamba na mahitaji ya samaki katika soko la dunia. Kwa miaka mitatu mfululizo, mchango wa shughuli za uvuvi katika Pato la Taifa umeendelea kubaki asilimia 1.4.

6. Shughuli za kiuchumi katika viwanda na ujenzi zilikua kwa asilimia 7.8 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 6.9 mwaka 2011. Hii ilitokana na kuongezeka kwa viwango vya ukuaji katika shughuli ndogo zote isipokuwa ujenzi. Hata hivyo, mchango wa shughuli za kiuchumi za viwanda na ujenzi katika Pato la Taifa uliongezeka kufikia asilimia 22.1 mwaka 2012 kutoka asilimia 21.9 mwaka 2011.

7. Katika mwaka 2012, kiwango cha ukuaji wa uzalishaji bidhaa viwandani kilikuwa asilimia 8.2 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 7.8 mwaka 2011. Ongezeko la kiwango cha ukuaji lilitokana na kuongezeka kwa uzalishaji wa bidhaa viwandani hususan vyakula, saruji, vinywaji na chuma kutokana na jitihada za Serikali za kuimarisha upatikanaji wa nishati ya umeme ya uhakika sambamba na matumizi ya nishati mbadala katika uzalishaji viwandani. Mchango wa shughuli za uzalishaji bidhaa viwandani katika Pato la Taifa ulikuwa asilimia 8.4 kama ilivyokuwa mwaka 2011.

8. Mwaka 2012, kiwango cha ukuaji katika shughuli za kiuchumi za madini na uchimbaji mawe kilikuwa asilimia 7.8 ikilinganishwa na asilimia 2.2 mwaka 2011. Ongezeko hilo lilitokana na kuongezeka kwa uzalishaji wa dhahabu na almasi. Aidha, kuimarika kwa shughuli za ujenzi kulichangia katika ongezeko la ukuaji wa shughuli za kiuchumi za madini na uchimbaji mawe. Shughuli za kiuchumi za madini na uchimbaji mawe zilichangia asilimia 3.5 katika Pato la Taifa mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 3.3 mwaka 2011.

9. Katika mwaka 2012, shughuli za kiuchumi za ujenzi zilikua kwa asilimia 7.8 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 9.0 mwaka 2011. Kupungua kwa kasi ya ukuaji kulitokana na kukamilika kwa miradi mingi ya ujenzi. Pamoja na kupungua kwa kasi ya ukuaji, mchango wa shughuli za ujenzi katika Pato la Taifa uliongezeka kufikia asilimia 8.1 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 8.0 mwaka 2011.

10. Kiwango cha ukuaji wa shughuli za kiuchumi katika umeme na gesi kiliongezeka na kuwa asilimia 6.0 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 1.5 mwaka 2011. Ukuaji huu ulitokana na jitihada zilizochukuliwa na Serikali kukabiliana na changamoto ya upatikanaji wa umeme wa uhakika, ambapo mchango mkubwa wa ongezeko hilo ulitokana na kuongezeka kwa uzalishaji wa umeme hasa utokanao na dizeli (thermal) na gesi. Uzalishaji wa umeme uliongezeka kwa asilimia 10.4 kutoka milioni 5,226.0 kWh mwaka 2011 hadi milioni 5,771.4 kWh mwaka 2012. Ingawa uzalishaji wa umeme utokanao na nguvu za maji ulipungua kwa asilimia 14.5 kufikia milioni 1,704 kWh mwaka 2012, hii ilifidiwa na ongezeko la uzalishaji umeme utokanao na vyanzo vya dizeli (thermal) na gesi. Uzalishaji umeme utokanao na dizeli uliongezeka kwa asilimia 73.7 mwaka 2012 hadi kufikia milioni 1,159 kWh kutoka milioni 840 kWh mwaka 2011. Aidha, uzalishaji wa umeme wa gesi uliongezeka kutoka milioni 2,323.6 kWh mwaka 2011 hadi milioni 2,433.4 kWh mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 4.7. Mchango wa shughuli za kiuchumi za umeme na gesi katika Pato la Taifa uliongezeka na kuwa asilimia 1.9 ikilinganishwa na asilimia 1.8 mwaka 2011.

11. Shughuli za kiuchumi za usambazaji maji zilikua kwa kiwango cha asilimia 5.4 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 4.0 mwaka 2011. Ongezeko hilo lilitokana na utekelezaji wa miradi ya maji ikiwemo ya uchimbaji visima na upanuzi wa mitambo ya Ruvu Juu na Ruvu Chini. Mchango wa shughuli za usambazaji maji katika Pato la Taifa ulikuwa asilimia 0.3 mwaka 2012 kama ilivyokuwa mwaka 2011.

12. Katika mwaka 2012, shughuli za kiuchumi katika utoaji huduma zilikua kwa asilimia 8.0 ikilinganishwa na asilimia 7.9 mwaka 2011. Shughuli ndogo nyingi zilikuwa na ongezeko la viwango vya ukuaji isipokuwa biashara na matengenezo; utawala; na elimu. Mchango wa shughuli za utoaji huduma katika Pato la Taifa ulikuwa asilimia 43.9 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 44.0 mwaka 2011.

13. Mwaka 2012, kiwango cha ukuaji katika shughuli ndogo za biashara na matengenezo kilipungua na kuwa asilimia 7.7 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 8.1

mwaka 2011. Kasi ndogo ya ukuaji ilitokana na kupungua kwa mahitaji na biashara ya kikanda. Aidha, ongezeko la bei za umeme ziliathiri shughuli za kibiashara na matengenezo na hivyo kupunguza kasi ya ukuaji wake. Hata hivyo, mchango wa shughuli ndogo za biashara na matengenezo katika Pato la Taifa uliongezeka kufikia asilimia 12.3 ya mwaka 2012 kutoka asilimia 12.2 mwaka 2011.

14. Shughuli ndogo za mahoteli na migahawa ambazo zinajumuisha utalii zilikua kwa asilimia 4.8 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 4.6 mwaka 2011. Ongezeko katika kiwango cha ukuaji lilitokana na kuongezeka kwa idadi na kiwango cha matumizi ya watalii kufuatia utekelezaji madhubuti wa mikakati ya kutangaza vivutio vya utalii na kuboresha huduma za utalii, ikiwemo miundombinu katika maeneo yenye vivutio vya utalii. Mchango wa shughuli ndogo za huduma za mahoteli na migahawa katika Pato la Taifa uliendelea kuwa asilimia 2.3 kwa mwaka wa tatu mfululizo.

15. Shughuli za kiuchumi katika huduma za uchukuzi zilikua kwa kiwango cha asilimia 7.1 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 6.7 mwaka 2011. Ongezeko katika kiwango cha ukuaji lilitokana na ukarabati wa barabara, reli na viwanja vya ndege; kuongezeka kwa shughuli za usafiri na usafirishaji, ikiwemo kuanza kwa safari za treni ya abiria katika jiji la Dar es Salaam mwishoni mwa mwaka 2012. Mchango wa huduma za uchukuzi katika Pato la Taifa umebaki kuwa asilimia 5.3 mwaka 2012 kama ilivyokuwa mwaka 2011.

16. Mwaka 2012, shughuli ndogo za kiuchumi za huduma za mawasiliano imeendelea kuwa na kiwango kikubwa cha ukuaji ikilinganishwa na shughuli nyingine za kiuchumi. Shughuli ndogo za kiuchumi za huduma za mawasiliano zilikua kwa asilimia 20.6 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 19.0 mwaka 2011. Ukuaji huu ulitokana na kuongezeka kwa wateja wa huduma za mawasiliano ya simu za mkononi na mauzo ya vocha za simu. Mchango wa shughuli za mawasiliano katika Pato la Taifa uliongezeka kufikia asilimia 2.3 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 2.2 mwaka 2011.

17. Shughuli ndogo za kiuchumi za huduma za fedha zilikua kwa asilimia 13.2 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 10.7 mwaka 2011. Ukuaji huu ulitokana na kuendelea kwa utekelezaji wa Programu ya Maboresho ya Sekta ya Fedha uliopelekea kuimarika kwa shughuli za kibenki na taasisi za fedha; na kuongezeka kwa mahitaji ya fedha kwa ajili ya uwekezaji katika miradi mbalimbali, huduma za biashara na shughuli nyingine za

kiuchumi. Mchango wa shughuli za huduma za fedha katika Pato la Taifa umebaki kuwa asilimia 1.8 kwa mwaka wa tatu mfululizo.

18. Mwaka 2012, shughuli za kiuchumi katika huduma za upangishaji majengo na biashara zilikua kwa asilimia 6.7 ikilinganishwa na asilimia 6.5 mwaka 2011. Ukuaji huu ulitokana na kuongezeka kwa mahitaji ya nyumba za kuishi na zisizo za kuishi katika maeneo mbalimbali nchini. Kiwango cha ukuaji katika shughuli ndogo za kiuchumi za upangishaji wa majengo na huduma za kibiashara sehemu ya kuuza kiliongezeka na kuwa asilimia 6.7 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 6.2 mwaka 2011. Hii ilitokana na kuongezeka kwa ukuaji wa shughuli za biashara nchini na upangishaji wa majengo. Hata hivyo, kiwango cha ukuaji wa shughuli za upangishaji wa majengo na huduma za kibiashara sehemu isiyo ya kuuza kilipungua na kuwa asilimia 6.7 mwaka 2012 kutoka asilimia 7.1 mwaka 2011. Mchango wa shughuli za upangishaji majengo na huduma za biashara katika Pato la Taifa ulikuwa asilimia 8.5 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 8.6 mwaka 2011.

19. Mwaka 2012, shughuli za utawala zilikua kwa asilimia 5.8 ikilinganishwa na asilimia 6.8 mwaka 2011. Kiwango kidogo cha ukuaji huu kilitokana na kupungua kwa ajira mpya serikalini na huduma nyingine za umma. Mwaka 2012, shughuli za utawala zilichangia asilimia 7.8 katika Pato la Taifa ikilinganishwa na asilimia 8.0 mwaka 2011.

20. Shughuli ndogo za kiuchumi za utoaji huduma za elimu na afya zilikua kwa asilimia 6.5 na 5.6 mwaka 2012, ikilinganishwa na asilimia 7.4 na 6.4 mwaka 2011 kwa mtiririko huo. Kupungua kwa kiwango cha ukuaji katika shughuli za utoaji huduma za elimu kulitokana na kupungua kwa ajira mpya za walimu. Shughuli za utoaji wa huduma za afya zilikuwa na ongezeko la ukuaji kutokana hasa na kuendelea kwa utekelezaji wa programu za chanjo, malaria, kifua kikuu na VVU/UKIMWI. Mchango wa shughuli za huduma za afya katika Pato la Taifa umebaki kuwa asilimia 1.7 mwaka 2012 kama ilivyokuwa mwaka 2011.

Mwenendo wa Bei

21. Katika mwaka 2012, kasi ya upandaji bei za bidhaa na huduma ilifikia wastani wa asilimia 16.0 ikilinganishwa na wastani wa asilimia 12.7 mwaka 2011. Upandaji huu wa bei ulitokana hasa na kupanda kwa bei ya mafuta ya petroli katika soko la dunia na kupanda kwa bei za chakula kulikotokana na mahitaji makubwa ya chakula katika baadhi ya nchi jirani. Fahirisi ya bei ya chakula ndiyo iliyochangia zaidi katika kupanda

kwa kasi ya jumla ya upandaji bei ikizingatiwa kuwa inachangia karibu nusu ya bidhaa na huduma zinazotumika katika ukokotoaji wa fahirisi ya bei kwenye kapu la bidhaa za walaji. Katika kukabiliana na kasi ya kupanda kwa bei za bidhaa na huduma, Serikali ilichukua hatua kadhaa zikiwemo: kuhakikisha kuwa kunakuwa na ugavi mzuri wa chakula unaoendana na mahitaji nchini; kupanua kilimo cha mazao ya chakula na kuongeza upatikanaji wa pembejeo za kilimo zikiwemo mbolea, madawa na mbegu bora; kuendelea kuimarisha hifadhi ya chakula kwa kuongeza ununuzi wa mazao ya chakula kupitia Wakala wa Chakula wa Serikali (NFRA); kutekeleza mpango mkakati wa kutatua tatizo la umeme nchini; kupandisha kiwango cha riba ya Benki Kuu inayotozwa kwa mikopo iendayo kwa taasisi za fedha nchini.

22. Uchambuzi wa mwenendo wa bei kwa kufuata mchanganuo wa makundi binafsi yanayokubalika kimataifa unaonesha kuwa wastani wa ongezeko la fahirisi ya bei ya chakula na vinywaji baridi katika mwaka 2012 uliongezeka kwa asilimia 20.6 ikilinganishwa na asilimia 16.0 mwaka 2011. Ongezeko hili lilitokana na sehemu kubwa ya chakula kilichozalishwa nchini kuuzwa nchi jirani hivyo kusababisha bei ya chakula nchini kupanda. Wastani wa bei katika makundi ya bidhaa za nishati, maji na makazi; samani, vifaa vya nyumbani na ukarabati wa nyumba; na usafirishaji uliongezeka kwa kasi ndogo ya asilimia 16.3; 9.0; na 6.1 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 18.7; 13.8; na 7.4 mwaka 2011 kwa mtiririko huo. Aidha, mawasiliano ndilo kundi pekee lililokuwa na punguzo la wastani wa bei iliyoshuka kwa asilimia 1.2 mwaka 2012 ikilinganishwa na punguzo la bei la asilimia 1.5 mwaka 2011. Hii ilitokana na punguzo la bei linalotolewa na makampuni ya simu pamoja na vivutio mbalimbali kwa wateja kutokana na ushindani uliopo katika sekta ya mawasiliano. Makundi yaliyobaki ya huduma na bidhaa yalikuwa na viwango vya juu vya ongezeko la wastani wa bei mwaka 2012 ikilinganishwa na mwaka 2011. Wastani wa mfumuko wa bei kwa mwaka 2012 katika makundi hayo ulikuwa kama ifuatavyo (wastani wa mfumuko wa bei kwa mwaka 2011 ukiwa katika mabano): Vinywaji vyenye kilevi na bidhaa za tumbaku asilimia 14.8 (asilimia 4.8); Mavazi ya nguo na viatu asilimia 13.8 (asilimia 9.5); Gharama za afya asilimia 3.1 (asilimia 2.1); Utamaduni na burudani asilimia 9.9 (asilimia 3.0); Elimu asilimia 4.6 (asilimia 4.1); na Hoteli na migahawa asilimia 16.6 (asilimia 8.1).

23. Uchambuzi wa mwenendo wa bei kwa kutumia makundi mengine maalumu unaonesha kuwa mfumuko wa bei wa chakula na vinywaji ulikuwa asilimia 20.2 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 15.1 mwaka 2011. Kundi hili linajumuisha vyakula vilivyoliwa majumbani na mahotelini na linachangia asilimia 51.0 katika kapu la walaji.

Wastani wa kasi ya upandaji bei kwa bidhaa zisizokuwa za chakula ulikuwa asilimia 10.7 mwaka 2012 ikilinganishwa na wastani wa asilimia 9.7 mwaka 2011. Aidha, fahirisi ya bei ya nishati na mafuta, kundi ambalo linajumuisha umeme na aina nyingine za nishati zinazotumika majumbani pamoja na petroli na dizeli iliongezeka kwa asilimia 21.7 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 28.3 mwaka 2011. Hii ilitokana na jitihada za Serikali za kukabiliana na changamoto ya upatikanaji wa umeme wa uhakika nchini. Mfumuko wa bei ambao haujumuishi chakula, nishati na mafuta uliendelea kubakia katika wigo wa tarakimu moja na kuwa na wastani wa asilimia 8.8 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 7.1 mwaka 2011.

24. Fahirisi ya bei za bidhaa na huduma kwa makundi ya watu kulingana na kipato inaonesha kuongezeka kwa kasi ya upandaji bei katika makundi hayo. Fahirisi ya bei ya chakula ndiyo iliyochangia kwa kiasi kikubwa ongezeko la jumla la kasi ya upandaji bei kwa makundi hayo ya watu kimapato kwa vile ilikuwa na ongezeko kubwa la kasi ya upandaji bei kwa makundi yote. Fahirisi ya bei ya chakula kwa makundi ya watu wa kipato cha chini, kati na juu iliongezeka kwa asilimia 23.2, 19.3 na 16.5 mwaka 2012 ikilinganishwa na ongezeko la wastani wa bei la asilimia 7.1, 9.1 na 13.5 mwaka 2011 kwa mtiririko huo. Hali hiyo ilipelekea fahirisi ya bidhaa zote kwa makundi ya watu wa kipato cha chini, kati na juu nayo kuongezeka kwa wastani wa asilimia 18.8, 16.6 na 11.2 mwaka 2012 ikilinganishwa na ongezeko la wastani wa bei wa asilimia 7.4, 7.9 na 10.6 mwaka 2011 kwa mtiririko huo. Aidha, katika kundi la watu wa kipato cha kati, ongezeko la wastani wa bei lilikuwa kubwa kwa bidhaa na huduma zote zitumiwazo na watu wa kundi hili mwaka 2012 ikilinganishwa na mwaka 2011.

25. Mwaka 2012, chakula ndicho kilikuwa na wastani mkubwa wa ongezeko la bei katika kila kundi la watu kimapato kwa wakazi wa Dar es Salaam. Mwenendo wa bei kwa bidhaa na huduma nyingine ulitofautiana kulingana na kundi la watu kimapato. Aidha, kasi ya upandaji bei katika huduma za mawasiliano ilikuwa ndogo ikilinganishwa na bidhaa na huduma nyingine zote kwa kila kundi la watu kimapato kwa wakazi wa Dar es salaam. Wastani wa fahirisi ya bei katika huduma za mawasiliano kwa wakazi wa Dar es Salaam wa kipato cha juu, kati na chini kwa mtiririko huo ulikuwa asilimia 0.4, 0.9, na 0.3 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 0.4, 0.3, na 0.0 mwaka 2011. Bidhaa na huduma nyingine zilikuwa na mwenendo wa kupanda ama kushuka kulingana na mahitaji yake katika kundi husika. *Majedwali Na. 8 – 16 yanaonyesha mwenendo wa fahirisi ya bei kwa makundi na sehemu mbalimbali*.

Ukuzaji Rasilimali

26. Ukuzaji rasilimali kwa bei za miaka husika uliongezeka na kufikia shilingi 15,451,607 milioni mwaka 2012 kutoka shilingi 13,762,065 milioni mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 12.3. Aidha, ukuzaji rasilimali kwa bei za mwaka 2001 uliongezeka kwa asilimia 6.0 kutoka shilingi 5,731,281 milioni mwaka 2011 hadi kufikia shilingi 6,072,403 milioni mwaka 2012. Uwiano wa ukuzaji rasilimali kwa Pato la Taifa kwa bei za miaka husika ulikuwa asilimia 34.6 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 36.7 mwaka 2011.

27. Ukuzaji rasilimali za kudumu unaojumuisha majengo, shughuli nyingine za ujenzi na vifaa kwa bei za mwaka 2001 uliongezeka kwa asilimia 7.0 kufikia shilingi 6,000,683 milioni mwaka 2012 kutoka shilingi 5,663,281 milioni mwaka 2011. Ukuzaji rasilimali katika shughuli za ujenzi wa majengo kwa bei za mwaka 2001 uliongezeka hadi kufikia shilingi 1,475,103 milioni mwaka 2012 kutoka shilingi 1,384,292 milioni mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 6.6. Viwango vya ukuaji wa majengo yasiyo ya makazi; majengo ya makazi; na ujenzi vijijini vilikuwa asilimia 7.4; asilimia 6.4; na asilimia 6.3 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 5.8; 5.4; na 10.0 mwaka 2011 kwa mtiririko huo. Ukuaji huu ulitokana na juhudi za Serikali za kuboresha mazingira ya biashara na kuhamasisha ujenzi wa nyumba bora za makazi na za biashara.

28. Shughuli nyingine za ukuzaji rasilimali katika ujenzi ikijumuisha uendelezaji ardhi, barabara na madaraja na usambazaji maji zilikua kwa asilimia 7.6 mwaka 2012 kutoka shilingi 1,078,957 milioni mwaka 2011 hadi shilingi 1,161,346 milioni kwa bei za mwaka 2001. Viwango vya ukuaji katika shughuli za uendelezaji ardhi, usambazaji maji na ujenzi wa barabara na madaraja viliongezeka mwaka 2012 na kuwa asilimia 8.1; 12.0 na 8.4 ikilinganishwa na asilimia 3.7; 4.0; na 4.4 kwa mtiririko huo mwaka 2011. Hii ilitokana na jitihada za serikali za kuimarisha miundombinu ya barabara na ya maji.

29. Uagizaji vifaa nchini kwa bei za mwaka 2001 uliongezeka kwa asilimia 5.1 mwaka 2012 kutoka shilingi 3,200,031 milioni mwaka 2011 hadi shilingi 3,364,234 milioni. Uagizaji wa vifaa vya usafiri uliongezeka kwa asilimia 4.5 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia hasi 4.0 mwaka 2011. Ununuzi wa mitambo na vifaa vinginevyo ulikua kwa asilimia 5.4 mwaka 2012.

30. Thamani ya limbikizo la rasilimali kwa bei za mwaka 2001 iliongezeka kufikia shilingi 71,720 milioni mwaka 2012 kutoka shilingi 68,000 milioni mwaka 2011, sawa

na ongezeko la asilimia 5.5. Thamani ya limbikizo la rasilimali kwa bei za miaka husika iliongezeka kwa asilimia 46.1 kutoka shilingi 288,000 milioni mwaka 2011 hadi shilingi 333,161 milioni mwaka 2012.

31. Ukuzaji rasilimali katika sekta ya umma (ikijumuisha serikali kuu, asasi na mashirika) uliongezeka kwa asilimia 16.6 mwaka 2012 kutoka shilingi 3,037,067 milioni mwaka 2011 hadi shilingi 3,541,420 milioni kwa bei za miaka husika. Mchango wa sekta ya umma katika ukuzaji rasilimali ulikuwa asilimia 22.9 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 22.1 mwaka 2011. Ukuzaji rasilimali katika sekta binafsi uliongezeka kutoka shilingi 10,496,997 milioni mwaka 2011 hadi shilingi 11,577,026 milioni mwaka 2012, kwa bei za miaka husika, sawa na ongezeko la asilimia 10.3. Mchango wa sekta binafsi katika ukuzaji rasilimali ulikuwa asilimia 74.9 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 76.3 mwaka 2011.

PATO LA TAIFA (GDP) KWA SHUGHULI ZA KIUCHUMI KWA BEI ZA SOKO

Jedwali Na.1 — **(Kwa bei za Miaka inayohusika)** — **Sh.milioni**

SEKTA	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**Badiliko 2011/12**
Kilimo, Uwindaji na Misitu	**4,116,444**	**4,410,478**	**4,708,556**	**5,413,257**	**6,374,476**	**7,153,597**	**8,054,115**	**9,216,799**	**11,033,445**	**19.7%**
Mazao	3,122,896	3,272,143	3,452,690	3,983,327	4,700,326	5,187,080	5,757,659	6,545,372	7,854,446	20.0%
Mifugo	669,021	791,823	867,772	990,996	1,169,375	1,343,911	1,511,973	1,735,061	2,064,723	19.0%
Uwindaji na misitu	324,527	346,512	388,094	438,934	504,774	622,606	784,484	936,367	1,114,276	19.0%
Uvuvi	**207,025**	**225,658**	**241,454**	**277,189**	**296,592**	**352,945**	**459,673**	**541,919**	**641,903**	**18.5%**
Viwanda na ujenzi	**2,899,263**	**3,316,757**	**3,723,978**	**4,431,057**	**5,194,434**	**5,985,380**	**6,953,754**	**8,208,720**	**9,893,904**	**20.5%**
Uchimbaji madini na mawe	357,368	457,431	576,363	742,932	839,513	941,094	1,072,847	1,255,231	1,543,935	23.0%
Bidhaa za Viwandani	1,129,558	1,269,145	1,395,282	1,625,504	1,935,975	2,226,370	2,627,117	3,152,540	3,751,523	19.0%
Umeme na gesi	244,977	271,925	276,915	335,898	421,216	479,768	571,130	684,847	835,513	22.0%
Maji	61,474	68,605	75,809	84,982	93,310	104,263	113,691	125,823	144,696	15.0%
Ujenzi	1,105,886	1,249,651	1,399,609	1,641,741	1,904,420	2,233,885	2,568,968	2,990,279	3,618,238	21.0%
Huduma	**5,870,447**	**6,786,597**	**7,773,898**	**9,076,622**	**10,846,587**	**12,346,843**	**14,188,185**	**16,525,870**	**19,618,090**	**18.7%**
Uuzaji wa Jumla, rejareja na Matengenezo	1,593,717	1,752,826	2,044,421	2,416,506	2,875,642	3,276,989	3,909,550	4,597,631	5,494,169	19.5%
Hoteli na migahawa	319,365	394,417	459,584	559,722	649,278	705,919	754,037	856,439	1,010,598	18.0%
Uchukuzi	637,720	706,291	769,830	886,844	1,037,608	1,286,634	1,646,704	1,996,102	2,365,380	18.5%
Mawasiliano	206,877	277,216	374,241	487,132	611,350	684,002	691,627	811,265	1,022,193	26.0%
Fedha	229,370	265,261	299,734	345,000	403,727	477,492	567,822	666,216	799,459	20.0%
Upangishaji majengo na huduma za kibiashara	1,270,108	1,520,109	1,723,571	1,982,107	2,378,528	2,614,771	2,848,855	3,233,198	3,815,173	18.0%
Utawala	1,076,215	1,278,881	1,440,913	1,652,556	2,026,815	2,282,763	2,579,522	2,985,562	3,493,107	17.0%
Elimu	236,813	251,022	268,594	289,617	333,060	392,507	455,308	519,820	610,788	17.5%
Afya	200,933	233,032	275,726	327,658	383,360	454,990	532,339	627,520	737,964	17.6%
Huduma nyingine za kijamii na binafsi	99,329	107,542	117,284	129,482	147,221	170,776	202,422	232,119	269,257	16.0%
Jumla ya Ongezeko la thamani kabla ya marekebisho	13,093,179	14,739,490	16,447,886	19,198,125	22,712,088	25,838,765	29,655,727	34,493,309	41,187,342	**19.4%**
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	- 120,588	- 141,723	- 169,661	- 208,281	- 260,029	- 328,478	-358,049	-432,285	-497,128	15.0%
Jumla ya ongezeko la thamani kwa bei za mwaka husika	12,972,591	14,597,767	16,278,225	18,989,844	22,452,059	25,510,287	29,297,678	34,061,023	40,690,214	**19.5%**
Ongeza kodi katika bidhaa	999,001	1,367,527	1,663,043	1,958,559	2,329,620	2,702,359	2,995,802	3,471,939	4,027,449	16.0%
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	**13,971,592**	**15,965,294**	**17,941,268**	**20,948,403**	**24,781,679**	**28,212,646**	**32,293,479**	**37,532,962**	**44,717,663**	**19.1%**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

PATO LA TAIFA KWA SHUGHULI ZA KIUCHUMI, KWA BEI ZA SOKO - SEHEMU INAYOUZIKA NA ISIYOUZIKA

Jedwali Na.1A **(Kwa bei za Miaka inayohusika)** **Sh. Milioni**

SEKTA	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Badiliko 2011/12
A. SEHEMU INAYOUZIKA										
Jumla ya Pato la Taifa (GDPmp)	**11,680,834**	**13,431,438**	**15,152,834**	**17,761,462**	**20,834,475**	**24,325,365**	**27,614,465**	**32,191,091**	**38,649,022**	**20.1%**
Kilimo,Uwindaji na Misitu	**2,404,037**	**2,589,263**	**2,737,686**	**3,154,263**	**3,696,524**	**4,439,294**	**4,780,639**	**5,480,078**	**6,751,476**	**23.2%**
Mazao	1,743,041	1,831,665	1,901,931	2,250,434	2,638,184	2,904,765	3,231,640	3,673,765	4,552,098	23.9%
Mifugo	447,491	529,630	580,430	631,254	744,879	982,709	1,061,841	1,224,837	1,486,128	21.3%
Uwindaji na Misitu	213,505	227,968	255,325	272,575	313,461	551,820	487,158	581,476	713,250	22.7%
Uvuvi	**201,771**	**219,930**	**235,045**	**269,831**	**288,719**	**389,105**	**447,471**	**527,534**	**625,216**	**18.5%**
Viwanda na Ujenzi	**2,776,974**	**3,149,293**	**3,515,928**	**4,173,741**	**4,895,331**	**5,847,691**	**6,557,277**	**7,749,303**	**9,387,985**	**21.1%**
Uchimbaji Madini na Mawe	357,368	457,431	576,363	742,932	839,513	941,094	1,072,847	1,255,231	1,543,935	23.0%
Bidhaa za Viwandani	1,129,558	1,269,145	1,395,282	1,625,504	1,935,975	2,434,754	2,627,117	3,152,540	3,751,523	19.0%
Umeme na Gesi	244,977	271,925	276,915	335,898	421,216	479,768	571,130	684,847	835,513	22.0%
Maji	42,697	47,696	54,872	57,816	63,482	70,934	77,348	85,601	99,892	16.7%
Ujenzi	1,002,374	1,103,096	1,212,496	1,411,592	1,635,146	1,921,141	2,208,835	2,571,084	3,157,123	22.8%
Huduma	**5,419,639**	**6,247,148**	**7,170,793**	**8,413,349**	**9,884,310**	**11,275,394**	**13,191,325**	**15,394,523**	**18,354,023**	**19.2%**
Uuzaji wa jumla, rejareja na matengenezo	1,593,717	1,752,826	2,044,421	2,416,506	2,875,642	3,341,496	3,909,550	4,597,631	5,494,169	19.5%
Hoteli na Migahawa	319,365	394,417	459,584	559,722	649,278	635,414	754,037	856,439	1,010,598	18.0%
Uchukuzi	637,720	706,291	769,830	886,844	1,037,608	1,409,636	1,646,704	1,996,102	2,365,380	18.5%
Mawasiliano	206,877	277,216	374,241	487,132	611,350	596,230	691,627	811,265	1,022,193	26.0%
Fedha	229,370	265,261	299,734	345,000	403,727	477,492	567,822	666,216	799,459	20.0%
Upangishaji majengo na huduma za biashara	819,300	980,660	1,120,466	1,318,834	1,416,251	1,508,091	1,851,995	2,101,850	2,551,106	21.4%
Utawala	1,076,215	1,278,881	1,440,913	1,652,556	2,026,815	2,282,763	2,579,522	2,985,562	3,493,107	17.0%
Elimu	236,813	251,022	268,594	289,617	333,060	392,507	455,308	519,820	610,788	17.5%
Afya	200,933	233,032	275,726	327,658	383,360	454,990	532,339	627,520	737,964	17.6%
Huduma nyingine za kijamii na binafsi	99,329	107,542	117,284	129,482	147,221	176,775	202,422	232,119	269,257	16.0%
Jumla ya Ongezeko la thamani kabla ya marekebisho	**10,802,421**	**12,205,634**	**13,659,452**	**16,011,184**	**18,764,884**	**21,951,483**	**24,976,712**	**29,151,438**	**35,118,701**	**20.5%**
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	- 120,588	- 141,723	- 169,661	- 208,281	- 260,029	- 328,478	-358,049	-432,285	-497,128	15.0%
Jumla ya ongezeko la thamani kwa bei za Mwaka husika	**10,681,833**	**12,063,911**	**13,489,791**	**15,802,903**	**18,504,855**	**21,623,005**	**24,618,663**	**28,719,152**	**34,621,573**	**20.6%**
Ongeza kodi katika bidhaa	999,001	1,367,527	1,663,043	1,958,559	2,329,620	2,702,359	2,995,802	3,471,939	4,027,449	16.0%
B. SEHEMU ISIYOUZIKA										
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	**2,290,757**	**2,533,855**	**2,788,434**	**3,186,941**	**3,947,204**	**3,887,282**	**4,679,015**	**5,341,871**	**6,068,641**	**13.6%**
Kilimo,Uwindaji na Misitu	**1,712,407**	**1,821,215**	**1,970,870**	**2,258,995**	**2,677,952**	**2,505,920**	**3,273,476**	**3,736,722**	**4,281,969**	**14.6%**
Mazao	1,379,855	1,440,478	1,550,759	1,732,893	2,062,143	2,282,315	2,526,019	2,871,607	3,302,348	15.0%
Mifugo	221,530	262,193	287,342	359,742	424,496	152,818	450,132	510,224	578,594	13.4%
Uwindaji na Misitu	111,022	118,544	132,769	166,360	191,313	70,786	297,326	354,890	401,026	13.0%
Uvuvi	**5,254**	**5,727**	**6,409**	**7,358**	**7,873**	**10,610**	**12,202**	**14,385**	**16,687**	**16.0%**
Viwanda na Ujenzi	**122,289**	**167,464**	**208,050**	**257,315**	**299,103**	**346,074**	**396,477**	**459,416**	**505,919**	**10.1%**
Maji	18,777	20,909	20,937	27,166	29,828	33,330	36,344	40,221	44,804	11.4%
Ujenzi	103,512	146,555	187,113	230,149	269,274	312,744	360,133	419,195	461,114	10.0%
Huduma	**450,807**	**539,449**	**603,105**	**663,273**	**962,277**	**1,024,678**	**996,860**	**1,131,347**	**1,264,067**	**11.7%**
Upangishaji majengo na huduma za biashara	450,807	539,449	603,105	663,273	962,277	1,024,678	996,860	1,131,347	1,264,067	11.7%
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	**13,971,591**	**15,965,293**	**17,941,268**	**20,948,403**	**24,781,679**	**28,212,646**	**32,293,479**	**37,532,962**	**44,717,663**	**19.1%**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

MCHANGO WA SHUGHULI ZA KIUCHUMI KWA PATO LA TAIFA (% of GDP) KWA BEI ZA SOKO

Jedwali Na. 2 | (Kwa bei za Miaka inayohusika) | Asilimia

SEKTA	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kilimo,Uwindaji na Misitu	**29.5**	**27.6**	**26.2**	**25.8**	**25.7**	**25.4**	**24.9**	**24.6**	**24.7**
Mazao	22.4	20.5	19.2	19.0	19.0	18.4	17.8	17.4	17.6
Mifugo	4.8	5.0	4.8	4.7	4.7	4.8	4.7	4.6	4.6
Uwindaji na Misitu	2.3	2.2	2.2	2.1	2.0	2.2	2.4	2.5	2.5
Uvuvi	**1.5**	**1.4**	**1.3**	**1.3**	**1.2**	**1.3**	**1.4**	**1.4**	**1.4**
Viwanda na Ujenzi	**20.8**	**20.8**	**20.8**	**21.2**	**21.0**	**21.2**	**21.5**	**21.9**	**22.1**
Uchimbaji Madini na Mawe	2.6	2.9	3.2	3.5	3.4	3.3	3.3	3.3	3.5
Bidhaa za Viwandani	8.1	7.9	7.8	7.8	7.8	7.9	8.1	8.4	8.4
Umeme na Gesi	1.8	1.7	1.5	1.6	1.7	1.7	1.8	1.8	1.9
Maji	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.3	0.3
Ujenzi	7.9	7.8	7.8	7.8	7.7	7.9	8.0	8.0	8.1
Huduma	**42.0**	**42.5**	**43.3**	**43.3**	**43.8**	**43.8**	**43.9**	**44.0**	**43.9**
Uuzaji wa jumla, rejareja na matengenezo	11.4	11.0	11.4	11.5	11.6	11.6	12.1	12.2	12.3
Hoteli na Migahawa	2.3	2.5	2.6	2.7	2.6	2.5	2.3	2.3	2.3
Uchukuzi	4.6	4.4	4.3	4.2	4.2	4.6	5.1	5.3	5.3
Mawasiliano	1.5	1.7	2.1	2.3	2.5	2.4	2.1	2.2	2.3
Fedha	1.6	1.7	1.7	1.6	1.6	1.7	1.8	1.8	1.8
Upangishaji majengo na huduma za biashara	9.1	9.5	9.6	9.5	9.6	9.3	8.8	8.6	8.5
Utawala	7.7	8.0	8.0	7.9	8.2	8.1	8.0	8.0	7.8
Elimu	1.7	1.6	1.5	1.4	1.3	1.4	1.4	1.4	1.4
Afya	1.4	1.5	1.5	1.6	1.5	1.6	1.6	1.7	1.7
Huduma nyingine za kijamii na binafsi	0.7	0.7	0.7	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6
Jumla ya Ongezeko la thamani kabla ya marekebisho	**93.7**	**92.3**	**91.7**	**91.6**	**91.6**	**91.6**	**91.8**	**91.9**	**92.1**
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	- 0.9	- 0.9	- 0.9	- 1.0	- 1.0	- 1.2	- 1.1	- 1.2	- 1.1
Jumla ya ongezeko la thamani kwa bei za Mwaka husika	**92.8**	**91.4**	**90.7**	**90.7**	**90.6**	**90.4**	**90.7**	**90.7**	**91.0**
Ongeza kodi katika bidhaa	7.2	8.6	9.3	9.3	9.4	9.6	9.3	9.3	9.0
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

MCHANGO WA SHUGHULI ZA KIUCHUMI KWA PATO LA TAIFA (% of GDP) KWA BEI ZA SOKO - SEHEMU INAYOUZIKA NA ISIYOUZIKA

Jedwali 2A **(Kwa bei za Miaka inayohusika)** **Asilimia**

SEKTA	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
A. SEHEMU INAYOUZIKA									
Jumla ya Pato la Taifa (GDPmp)	**83.6**	**84.1**	**84.5**	**84.8**	**84.1**	**86.2**	**85.5**	**85.8**	**86.4**
Kilimo,Uwindaji na Misitu	**17.2**	**16.2**	**15.3**	**15.1**	**14.9**	**15.7**	**14.8**	**14.6**	**15.1**
Mazao	12.5	11.5	10.6	10.7	10.6	10.3	10.0	9.8	10.2
Mifugo	3.2	3.3	3.2	3.0	3.0	3.5	3.3	3.3	3.3
Uwindaji na Misitu	1.5	1.4	1.4	1.3	1.3	2.0	1.5	1.5	1.6
Uvuvi	**1.4**	**1.4**	**1.3**	**1.3**	**1.2**	**1.4**	**1.4**	**1.4**	**1.4**
Viwanda na Ujenzi	**19.9**	**19.7**	**19.6**	**19.9**	**19.8**	**20.7**	**20.3**	**20.6**	**21.0**
Uchimbaji Madini na Mawe	2.6	2.9	3.2	3.5	3.4	3.3	3.3	3.3	3.5
Bidhaa za Viwandani	8.1	7.9	7.8	7.8	7.8	8.6	8.1	8.4	8.4
Umeme na Gesi	1.8	1.7	1.5	1.6	1.7	1.7	1.8	1.8	1.9
Maji	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.2	0.2	0.2
Ujenzi	7.2	6.9	6.8	6.7	6.6	6.8	6.8	6.9	7.1
Huduma	**38.8**	**39.1**	**40.0**	**40.2**	**39.9**	**40.0**	**40.8**	**41.0**	**41.0**
Uuzaji wa jumla, rejareja na matengenezo	11.4	11.0	11.4	11.5	11.6	11.8	12.1	12.2	12.3
Hoteli na Migahawa	2.3	2.5	2.6	2.7	2.6	2.3	2.3	2.3	2.3
Uchukuzi	4.6	4.4	4.3	4.2	4.2	5.0	5.1	5.3	5.3
Mawasiliano	1.5	1.7	2.1	2.3	2.5	2.1	2.1	2.2	2.3
Fedha	1.6	1.7	1.7	1.6	1.6	1.7	1.8	1.8	1.8
Upangishaji majengo na huduma za biashara	5.9	6.1	6.2	6.3	5.7	5.3	5.7	5.6	5.7
Utawala	7.7	8.0	8.0	7.9	8.2	8.1	8.0	8.0	7.8
Elimu	1.7	1.6	1.5	1.4	1.3	1.4	1.4	1.4	1.4
Afya	1.4	1.5	1.5	1.6	1.5	1.6	1.6	1.7	1.7
Huduma nyingine za kijamii na binafsi	0.7	0.7	0.7	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6
Jumla ya Ongezeko la thamani kabla ya marekebisho	77.3	76.5	76.1	76.4	75.7	**77.8**	**77.3**	**77.7**	**78.5**
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	-0.9	-0.9	-0.9	-1.0	-1.0	-1.2	-1.1	-1.2	-1.1
Jumla ya ongezeko la thamani kwa bei za Mwaka husika	76.5	75.6	75.2	75.4	74.7	**76.6**	**76.2**	**76.5**	**77.4**
Ongeza kodi katika bidhaa	7.2	8.6	9.3	9.3	9.4	9.6	9.3	9.3	9.0
B. SEHEMU ISIYOUZIKA									
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	**16.4**	**15.9**	**15.5**	**15.2**	**15.9**	**13.8**	**14.5**	**14.2**	**13.6**
Kilimo,Uwindaji na Misitu	**12.3**	**11.4**	**11.0**	**10.8**	**10.8**	**8.9**	**10.1**	**10.0**	**9.6**
Mazao	9.9	9.0	8.6	8.3	8.3	8.1	7.8	7.7	7.4
Mifugo	1.6	1.6	1.6	1.7	1.7	0.5	1.4	1.4	1.3
Uwindaji na Misitu	0.8	0.7	0.7	0.8	0.8	0.3	0.9	0.9	0.9
Uvuvi	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.0**
Viwanda na Ujenzi	**0.9**	**1.0**	**1.2**	**1.2**	**1.2**	**1.2**	**1.2**	**1.2**	**1.1**
Maji	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
Ujenzi	0.7	0.9	1.0	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1	1.0
Huduma	**3.2**	**3.4**	**3.4**	**3.2**	**3.9**	**3.6**	**3.1**	**3.0**	**2.8**
Upangishaji majengo na huduma za biashara	3.2	3.4	3.4	3.2	3.9	3.6	3.1	3.0	2.8
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

PATO LA TAIFA NA MATUMIZI YAKE KWA BEI ZA SOKO
(Kwa bei za Miaka inayohusika)

Jedwali Na. 2B **Sh. Milioni**

Aina ya Matumizi	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**
Pato la Taifa kwa Bei za Soko (GDPmp)	**13971593**	**15965296**	**17941268**	**20948403**	**24781679**	**28212646**	**32293479**	**37532962**	**44717663**
Matumizi ya mwisho (Final consumption)	11714438	13386429	15340093	18270124	20781786	23403570	25417627	30961308	36517320
Binafsi	9352717	10581908	12195212	14231135	16460068	18476811	20209449	24815658	29399092
Serikali	2361721	2804521	3144881	4038989	4321718	4926759	5208178	6145650	7118227
Ukuzaji rasilimali	3153367	4001088	4957782	6209741	7381257	8173221	10342536	13762066	15451608
Rasilimali ya kudumu	3095522	3936683	4883490	6119013	7274314	8020970	10177693	13534066	15118447
Ongezeko la limbikizo	57845	64405	74292	90728	106943	152252	164843	228000	333161
Mauzo nje	2745596	3324425	4047990	5078248	6230729	6553198	8988306	11656768	13113682
Bidhaa - fob	1551554	1891705	2176987	2748509	3636824	3833992	6003332	7962151	9398148
Huduma	1194042	1432720	1871003	2329739	2593906	2719206	2984974	3694618	3715533
Uagizaji	-3641808	-4746646	-6404597	-8609710	-9612093	-9917343	-12454990	-18847180	-20364946
Bidhaa - fob	-2615149	-3383801	-4837467	-6606784	-7698354	-7622953	-9898943	-15383213	-16227332
Huduma	-1026659	-1362845	-1567130	-2002926	-1913739	-2294390	-2556047	-3463966	-4137614

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

PATO LA TAIFA (GDP) KWA SHUGHULI ZA KIUCHUMI KWA BEI ZA SOKO

Jedwali Na.3 **(Kwa bei za mwaka 2001)** **Sh. Milioni**

SEKTA	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kilimo, Uwindaji na Misitu	**3,017,988**	**3,148,384**	**3,268,238**	**3,399,648**	**3,554,488**	**3,669,646**	**3,824,428**	**3,960,673**	**4,129,431**
Mazao	2,262,725	2,361,930	2,457,373	2,567,955	2,698,921	2,790,684	2,913,474	3,015,446	3,157,172
Mifugo	503,000	525,109	537,498	550,398	564,708	577,922	597,572	620,877	640,125
Uwindaji na Misitu	252,263	261,345	273,367	281,295	290,859	301,039	313,382	324,350	332,135
Uvuvi	**185,543**	**196,676**	**206,510**	**215,734**	**226,521**	**232,637**	**236,126**	**238,960**	**245,890**
Viwanda na Ujenzi	**2,204,619**	**2,433,261**	**2,639,902**	**2,889,519**	**3,138,241**	**3,357,703**	**3,633,664**	**3,883,366**	**4,184,808**
Uchimbaji Madini na Mawe	254,000	295,000	341,000	377,559	386,998	391,642	402,331	411,182	443,154
Bidhaa za Viwandani	977,000	1,071,000	1,162,000	1,263,435	1,388,515	1,499,596	1,618,064	1,744,273	1,887,303
Umeme na Gesi	240,708	263,218	258,347	286,507	301,978	327,344	360,733	366,144	388,113
Maji	49,557	51,700	54,905	58,474	62,333	65,824	69,955	72,753	76,682
Ujenzi	683,354	752,343	823,650	903,544	998,416	1,073,297	1,182,581	1,289,013	1,389,556
Huduma	**5,182,094**	**5,596,784**	**6,035,932**	**6,527,561**	**7,085,136**	**7,594,661**	**8,214,209**	**8,860,652**	**9,567,176**
Uuzaji wa Jumla, Reja reja na Matengenezo	1,486,931	1,585,906	1,736,631	1,906,821	2,097,503	2,254,816	2,439,711	2,637,328	2,840,402
Mahoteli	285,732	301,873	314,921	328,859	343,658	358,779	380,664	398,175	417,287
Uchukuzi	588,574	627,951	661,000	703,965	752,539	797,691	853,529	910,715	975,376
Mawasiliano	169,158	200,900	239,537	287,684	346,659	422,577	515,967	614,001	740,485
Fedha	184,775	204,694	228,000	251,280	281,120	306,339	337,356	373,453	422,748
Upangishaji Majengo na Huduma za Biashara	1,141,014	1,226,790	1,316,000	1,408,120	1,508,097	1,610,647	1,723,392	1,835,413	1,958,386
Utawala	871,169	970,786	1,033,488	1,102,951	1,180,158	1,232,313	1,312,414	1,401,658	1,482,954
Elimu	215,910	224,547	235,774	248,742	265,905	284,704	305,402	328,002	349,322
Afya	151,370	163,572	177,520	193,142	210,525	224,654	240,058	253,021	267,190
Huduma nyinginezo	87,461	89,765	93,061	95,998	98,974	102,141	105,716	108,887	113,025
Jumla ya Ongezeko la Thamani kabla ya Marekebisho	**10,590,244**	**11,375,105**	**12,150,582**	**13,032,462**	**14,004,385**	**14,854,646**	**15,908,427**	**16,943,651**	**18,127,304**
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	- 106,931	- 119,497	- 137,287	- 158,292	- 175,704	- 190,990	- 208,370	- 231,708	- 261,135
Jumla ya Ongezeko la Thamani kwa bei za mwaka 2001	**10,483,313**	**11,255,608**	**12,013,295**	**12,874,170**	**13,828,681**	**14,663,656**	**15,700,057**	**16,711,943**	**17,866,169**
Ongeza Kodi katika Bidhaa	756,422	812,482	867,868	927,751	999,664	1,057,645	1,128,507	1,201,860	1,289,596
Jumla ya Pato la Taifa GDP(mp)	**11,239,735**	**12,068,090**	**12,881,163**	**13,801,921**	**14,828,345**	**15,721,301**	**16,828,563**	**17,913,803**	**19,155,765**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

PATO LA TAIFA KWA SHUGHULI ZA KIUCHUMI, KWA BEI ZA SOKO - SEHEMU INAYOUZIKA NA ISIYOUZIKA

Jedwali Na.3A **(kwa bei za mwaka 2001)** Sh. Milioni

SEKTA	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
A. SEHEMU INAYOUZIKA									
Jumla ya Pato la Taifa (GDPmp)	**9,525,201**	**10,300,744**	**11,021,170**	**11,852,682**	**12,767,259**	**13,536,636**	**14,566,980**	**15,501,904**	**16,618,786**
Kilimo,Uwindaji na Misitu	**1,993,064**	**2,114,515**	**2,187,610**	**2,277,890**	**2,379,345**	**2,430,546**	**2,559,774**	**2,604,826**	**2,711,597**
Mazao	1,312,030	1,399,662	1,446,975	1,510,406	1,587,437	1,617,938	1,723,526	1,748,958	1,831,159
Mifugo	334,237	351,232	359,519	371,398	379,387	388,264	400,373	409,779	422,482
Uwindaji na Misitu	165,963	171,937	179,847	185,827	191,750	198,686	206,832	214,071	219,209
Uvuvi	**180,834**	**191,684**	**201,269**	**210,259**	**220,772**	**225,658**	**229,043**	**232,018**	**238,746**
Viwanda na Ujenzi	**2,106,686**	**2,326,418**	**2,522,828**	**2,760,870**	**2,996,217**	**3,208,502**	**3,470,768**	**3,706,858**	**3,995,057**
Uchimbaji Madini na Mawe	254,000	295,000	341,000	377,559	386,998	391,642	402,331	411,182	443,154
Bidhaa za Viwandani	977,000	1,071,000	1,162,000	1,263,435	1,388,515	1,499,596	1,618,064	1,744,273	1,887,303
Umeme na Gesi	240,708	263,218	258,347	286,507	301,978	327,344	360,733	366,144	388,113
Maji	33,903	35,417	37,950	40,841	43,536	45,418	48,969	50,927	53,677
Ujenzi	601,075	661,783	723,531	792,529	875,190	944,502	1,040,671	1,134,332	1,222,810
Huduma	**4,775,960**	**5,166,826**	**5,580,151**	**6,044,462**	**6,567,737**	**7,030,934**	**7,616,302**	**8,220,068**	**8,883,672**
Uuzaji wa jumla, rejareja na matengenezo	1,486,931	1,585,906	1,736,631	1,906,821	2,097,503	2,254,816	2,439,711	2,637,328	2,840,402
Hoteli na Migahawa	285,732	301,873	314,921	328,859	343,658	358,779	380,664	398,175	417,287
Uchukuzi	588,574	627,951	661,000	703,965	752,539	797,691	853,529	910,715	975,376
Mawasiliano	169,158	200,900	239,537	287,684	346,659	422,577	515,967	614,001	740,485
Fedha	184,775	204,694	228,000	251,280	281,120	306,339	337,356	373,453	422,748
Upangishaji majengo na huduma za biashara	734,880	796,832	860,219	925,021	990,697	1,046,921	1,125,486	1,194,828	1,274,882
Utawala	871,169	970,786	1,033,488	1,102,951	1,180,158	1,232,313	1,312,414	1,401,658	1,482,954
Elimu	215,910	224,547	235,774	248,742	265,905	284,704	305,402	328,002	349,322
Afya	151,370	163,572	177,520	193,142	210,525	224,654	240,058	253,021	267,190
Huduma nyingine za kijamii na binafsi	87,461	89,765	93,061	95,998	98,974	102,141	105,716	108,887	113,025
Jumla ya Ongezeko la thamani kabla ya marekebisho	**8,875,710**	**9,607,759**	**10,290,589**	**11,083,223**	**11,943,299**	**12,669,982**	**13,646,844**	**14,531,752**	**15,590,325**
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	- 106,931	- 119,497	- 137,287	- 158,292	- 175,704	- 190,990	- 208,370	- 231,708	- 261,135
Jumla ya ongezeko la thamani kwa bei za mwaka 2001	**8,768,779**	**9,488,262**	**10,153,302**	**10,924,931**	**11,767,595**	**12,478,992**	**13,438,474**	**14,300,044**	**15,329,190**
Ongeza kodi katika bidhaa	756,422	812,482	867,868	927,751	999,664	1,057,645	1,128,507	1,201,860	1,289,596
B. SEHEMU ISIYOUZIKA									
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	**1,714,533**	**1,767,345**	**1,859,993**	**1,949,239**	**2,061,086**	**2,184,664**	**2,261,583**	**2,411,899**	**2,536,979**
Kilimo,Uwindaji na Misitu	**1,210,467**	**1,230,544**	**1,287,138**	**1,337,492**	**1,401,663**	**1,471,737**	**1,500,780**	**1,594,807**	**1,663,724**
Mazao	950,694	962,268	1,010,398	1,057,549	1,111,484	1,172,746	1,189,948	1,266,487	1,326,012
Mifugo	168,763	173,877	177,979	179,000	185,322	189,658	197,199	211,098	217,642
Uwindaji na Misitu	86,301	89,407	93,520	95,468	99,109	102,353	106,550	110,279	112,926
Uvuvi	**4,709**	**4,992**	**5,241**	**5,475**	**5,749**	**6,979**	**7,084**	**6,942**	**7,143**
Viwanda na Ujenzi	**97,933**	**106,843**	**117,074**	**128,648**	**142,024**	**149,201**	**162,896**	**176,508**	**189,751**
Maji	15,654	16,283	16,955	17,633	18,797	20,405	20,987	21,826	23,005
Ujenzi	82,279	90,560	100,119	111,015	123,227	128,796	141,910	154,682	166,747
Huduma	**406,133**	**429,958**	**455,781**	**483,099**	**517,399**	**563,726**	**597,907**	**640,585**	**683,504**
Upangishaji majengo na huduma za biashara	406,133	429,958	455,781	483,099	517,399	563,726	597,907	640,585	683,504
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	**11,239,734**	**12,068,089**	**12,881,163**	**13,801,921**	**14,828,345**	**15,721,301**	**16,828,563**	**17,913,803**	**19,155,765**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

UKUAJI HALISI WA PATO LA TAIFA (REAL GDP GROWTH) KWA SHUGHULI ZA KIUCHUMI KWA BEI ZA SOKO

Jedwali Na. 4 — **(Kwa bei za mwaka 2001)** — **Asilimia**

SEKTA	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kilimo, Uwindaji na Misitu	**5.9**	**4.3**	**3.8**	**4.0**	**4.6**	**3.2**	**4.2**	**3.6**	**4.3**
Mazao	6.6	4.4	4.0	4.5	5.1	3.4	4.4	3.5	4.7
Mifugo	4.1	4.4	2.4	2.4	2.6	2.3	3.4	3.9	3.1
Uwindaji na Misitu	2.7	3.6	4.6	2.9	3.4	3.5	4.1	3.5	2.4
Uvuvi	**6.7**	**6.0**	**5.0**	**4.5**	**5.0**	**2.7**	**1.5**	**1.2**	**2.9**
Viwanda na Ujenzi	**10.9**	**10.4**	**8.5**	**9.5**	**8.6**	**7.0**	**8.2**	**6.9**	**7.8**
Uchimbaji Madini na Mawe	16.0	16.1	15.6	10.7	2.5	1.2	2.7	2.2	7.8
Bidhaa za Viwandani	9.4	9.6	8.5	8.7	9.9	8.0	7.9	7.8	8.2
Umeme na Gesi	7.5	9.4	- 1.9	10.9	5.4	8.4	10.2	1.5	6.0
Maji	5.2	4.3	6.2	6.5	6.6	5.6	6.3	4.0	5.4
Ujenzi	13.0	10.1	9.5	9.7	10.5	7.5	10.2	9.0	7.8
Huduma	**7.8**	**8.0**	**7.8**	**8.1**	**8.5**	**7.2**	**8.2**	**7.9**	**8.0**
Uuzaji wa Jumla, Reja reja na Matengenezo	5.8	6.7	9.5	9.8	10.0	7.5	8.2	8.1	7.7
Mahoteli	3.6	5.6	4.3	4.4	4.5	4.4	6.1	4.6	4.8
Uchukuzi	8.6	6.7	5.3	6.5	6.9	6.0	7.0	6.7	7.1
Mawasiliano	17.4	18.8	19.2	20.1	20.5	21.9	22.1	19.0	20.6
Fedha	8.3	10.8	11.4	10.2	11.9	9.0	10.1	10.7	13.2
Upangishaji Majengo na Huduma za Biashara	6.8	7.5	7.3	7.0	7.1	6.8	7.0	6.5	6.7
Utawala	13.6	11.4	6.5	6.7	7.0	4.4	6.5	6.8	5.8
Elimu	4.0	4.0	5.0	5.5	6.9	7.1	7.3	7.4	6.5
Afya	7.8	8.1	8.5	8.8	9.0	6.7	6.9	5.4	5.6
Huduma nyinginezo	3.0	2.6	3.7	3.2	3.1	3.2	3.5	3.0	3.8
Jumla ya Ongezeko la Thamani kabla ya Marekebisho	**7.8**	**7.4**	**6.8**	**7.3**	**7.5**	**6.1**	**7.1**	**6.5**	**7.0**
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	10.1	11.8	14.9	15.3	11.0	8.7	9.1	11.2	12.7
Jumla ya Ongezeko la Thamani kwa bei za mwaka 2001	**7.8**	**7.4**	**6.7**	**7.2**	**7.4**	**6.0**	**7.1**	**6.4**	**6.9**
Ongeza Kodi katika Bidhaa	7.8	7.4	6.8	6.9	7.8	5.8	6.7	6.5	7.3
Jumla ya Pato la Taifa GDP(mp)	**7.8**	**7.4**	**6.7**	**7.1**	**7.4**	**6.0**	**7.0**	**6.4**	**6.9**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

UKUAJI HALISI WA PATO LA TAIFA (REAL GDP GROWTH) KWA SHUGHULI ZA KIUCHUMI KWA BEI ZA SOKO - SEHEMU INAYOUZIKA NA ISIYOUZIKA

Jedwali Na.4A **(Kwa bei za mwaka 2001)** **Asilimia**

SEKTA	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
A. SEHEMU INAYOUZIKA									
Jumla ya Pato la Taifa (GDPmp)	**7.8**	**8.1**	**7.0**	**7.5**	**7.7**	**6.0**	**7.6**	**6.4**	**7.2**
Kilimo,Uwindaji na Misitu	**4.2**	**6.1**	**3.5**	**4.1**	**4.5**	**2.2**	**5.3**	**1.8**	**4.1**
Mazao	4.2	6.7	3.4	4.4	5.1	1.9	6.5	1.5	4.7
Mifugo	3.5	5.1	2.4	3.3	2.2	2.3	3.1	2.3	3.1
Uwindaji na Misitu	2.7	3.6	4.6	3.3	3.2	3.6	4.1	3.5	2.4
Uvuvi	6.7	6.0	5.0	4.5	5.0	2.2	1.5	**1.3**	**2.9**
Viwanda na Ujenzi	**11.3**	**10.4**	**8.4**	**9.4**	**8.5**	**7.1**	**8.2**	**6.8**	**7.8**
Uchimbaji Madini na Mawe	16.0	16.1	15.6	10.7	2.5	1.2	2.7	2.2	7.8
Bidhaa za Viwandani	9.4	9.6	8.5	8.7	9.9	8.0	7.9	7.8	8.2
Umeme na Gesi	7.5	9.4 -	1.9	10.9	5.4	8.4	10.2	1.5	6.0
Maji	5.7	4.5	7.2	7.6	6.6	4.3	7.8	4.0	5.4
Ujenzi	14.5	10.1	9.3	9.5	10.4	7.9	10.2	9.0	7.8
Huduma	**8.0**	**8.2**	**8.0**	**8.3**	**8.7**	**7.1**	**8.3**	**7.9**	**8.1**
Uuzaji wa jumla, rejareja na matengenezo	5.8	6.7	9.5	9.8	10.0	7.5	8.2	8.1	7.7
Hoteli na Migahawa	3.6	5.6	4.3	4.4	4.5	4.4	6.1	4.6	4.8
Uchukuzi	8.6	6.7	5.3	6.5	6.9	6.0	7.0	6.7	7.1
Mawasiliano	17.4	18.8	19.2	20.1	20.5	21.9	22.1	19.0	20.6
Fedha	8.3	10.8	11.4	10.2	11.9	9.0	10.1	10.7	13.2
Upangishaji majengo na huduma za biashara	7.3	8.4	8.0	7.5	7.1	5.7	7.5	6.2	6.7
Utawala	13.6	11.4	6.5	6.7	7.0	4.4	6.5	6.8	5.8
Elimu	4.0	4.0	5.0	5.5	6.9	7.1	7.3	7.4	6.5
Afya	7.8	8.1	8.5	8.8	9.0	6.7	6.9	5.4	5.6
Huduma nyingine za kijamii na binafsi	3.0	2.6	3.7	3.2	3.1	3.2	3.5	3.0	3.8
Jumla ya Ongezeko la thamani kabla ya marekebisho	**7.9**	**8.2**	**7.1**	**7.7**	**7.8**	**6.1**	**7.7**	**6.5**	**7.3**
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	10.1	11.8	14.9	15.3	11.0	8.7	9.1	11.2	12.7
Jumla ya ongezeko la thamani kwa bei za mwaka 2001	**7.8**	**8.2**	**7.0**	**7.6**	**7.7**	**6.0**	**7.7**	**6.4**	**7.2**
Ongeza kodi katika bidhaa	7.8	7.4	6.8	6.9	7.8	5.8	6.7	6.5	7.3
B. SEHEMU ISIYOUZIKA									
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	**7.8**	**3.1**	**5.2**	**4.8**	**5.7**	**6.0**	**3.5**	**6.6**	**5.2**
Kilimo,Uwindaji na Misitu	**8.9**	**1.7**	**4.6**	**3.9**	**4.8**	**5.0**	**2.0**	**6.3**	**4.3**
Mazao	10.2	1.2	5.0	4.7	5.1	5.5	1.5	6.4	4.7
Mifugo	5.5	3.0	2.4	0.6	3.5	2.3	4.0	7.0	3.1
Uwindaji na Misitu	2.7	3.6	4.6	2.1	3.8	3.3	4.1	3.5	2.4
Uvuvi	**6.7**	**6.0**	**5.0**	**4.5**	**5.0**	**21.4**	**1.5 -**	**2.0**	**2.9**
Viwanda na Ujenzi	**3.0**	**9.1**	**9.6**	**9.9**	**10.4**	**5.1**	**9.2**	**8.4**	**7.5**
Maji	3.9	4.0	4.1	4.0	6.6	8.6	2.8	4.0	5.4
Ujenzi	2.9	10.1	10.6	10.9	11.0	4.5	10.2	9.0	7.8
Huduma	5.7	5.9	6.0	6.0	7.1	9.0	6.1	**7.1**	**6.7**
Upangishaji majengo na huduma za biashara	5.7	5.9	6.0	6.0	7.1	9.0	6.1	7.1	6.7
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	**7.8**	**7.4**	**6.7**	**7.1**	**7.4**	**6.0**	**7.0**	**6.4**	**6.9**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

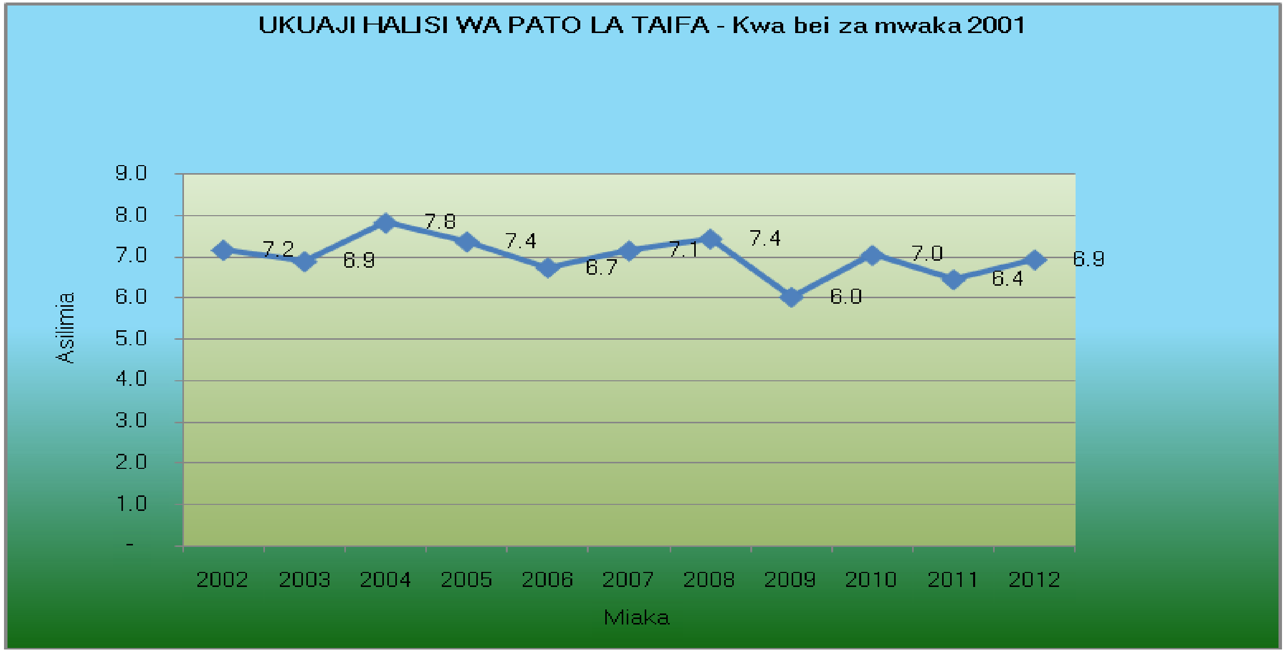
UKUAJI HALISI WA PATO LA TAIFA - Kwa bei za mwaka 2001
Asilimia
9.0
8.0
7.0
6.0
5.0
4.0
3.0
2.0
1.0
-
7.2
6.9
7.8
7.4
6.7
7.1
7.4
6.0
7.0
6.4
6.9
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
Miaka

MCHANGO WA SHUGHULI ZA KIUCHUMI KWA PATO LA TAIFA (% of GDP) KWA BEI ZA SOKO

Jedwali Na. 4B **(Kwa bei za mwaka 2001)** **Asilimia**

SEKTA	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kilimo,Uwindaji na Misitu	**26.9%**	**26.1%**	**25.4%**	**24.6%**	**24.0%**	**23.3%**	**22.7%**	**22.1%**	**21.6%**
Mazao	20.1%	19.6%	19.1%	18.6%	18.2%	17.8%	17.3%	16.8%	16.5%
Mifugo	4.5%	4.4%	4.2%	4.0%	3.8%	3.7%	3.6%	3.5%	3.3%
Uwindaji na Misitu	2.2%	2.2%	2.1%	2.0%	2.0%	1.9%	1.9%	1.8%	1.7%
Uvuvi	**1.7%**	**1.6%**	**1.6%**	**1.6%**	**1.5%**	**1.5%**	**1.4%**	**1.3%**	**1.3%**
Viwanda na Ujenzi	**19.6%**	**20.2%**	**20.5%**	**20.9%**	**21.2%**	**21.4%**	**21.6%**	**21.7%**	**21.8%**
Uchimbaji Madini na Mawe	2.3%	2.4%	2.6%	2.7%	2.6%	2.5%	2.4%	2.3%	2.3%
Bidhaa za Viwandani	8.7%	8.9%	9.0%	9.2%	9.4%	9.5%	9.6%	9.7%	9.9%
Umeme na Gesi	2.1%	2.2%	2.0%	2.1%	2.0%	2.1%	2.1%	2.0%	2.0%
Maji	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%
Ujenzi	6.1%	6.2%	6.4%	6.5%	6.7%	6.8%	7.0%	7.2%	7.3%
Huduma	**46.1%**	**46.4%**	**46.9%**	**47.3%**	**47.8%**	**48.3%**	**48.8%**	**49.5%**	**49.9%**
Uuzaji wa jumla, rejareja na matengenezo	13.2%	13.1%	13.5%	13.8%	14.1%	14.3%	14.5%	14.7%	14.8%
Hoteli na Migahawa	2.5%	2.5%	2.4%	2.4%	2.3%	2.3%	2.3%	2.2%	2.2%
Uchukuzi	5.2%	5.2%	5.1%	5.1%	5.1%	5.1%	5.1%	5.1%	5.1%
Mawasiliano	1.5%	1.7%	1.9%	2.1%	2.3%	2.7%	3.1%	3.4%	3.9%
Fedha	1.6%	1.7%	1.8%	1.8%	1.9%	1.9%	2.0%	2.1%	2.2%
Upangishaji majengo na huduma za biashara	10.2%	10.2%	10.2%	10.2%	10.2%	10.2%	10.2%	10.2%	10.2%
Utawala	7.8%	8.0%	8.0%	8.0%	8.0%	7.8%	7.8%	7.8%	7.7%
Elimu	1.9%	1.9%	1.8%	1.8%	1.8%	1.8%	1.8%	1.8%	1.8%
Afya	1.3%	1.4%	1.4%	1.4%	1.4%	1.4%	1.4%	1.4%	1.4%
Huduma nyingine za kijamii na binafsi	0.8%	0.7%	0.7%	0.7%	0.7%	0.6%	0.6%	0.6%	0.6%
Jumla ya Ongezeko la thamani kabla ya marekebisho	**94.2%**	**94.3%**	**94.3%**	**94.4%**	**94.4%**	**94.5%**	**94.5%**	**94.6%**	**94.6%**
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	-1.0%	-1.0%	-1.1%	-1.1%	-1.2%	-1.2%	-1.2%	-1.3%	-1.4%
Jumla ya ongezeko la thamani kwa bei za mwaka 2001	**93.3%**	**93.3%**	**93.3%**	**93.3%**	**93.3%**	**93.3%**	**93.3%**	**93.3%**	**93.3%**
Ongeza kodi katika bidhaa	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%
Jumla ya Pato la Taifa GDP(mp)	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100.0%**	**100.0%**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

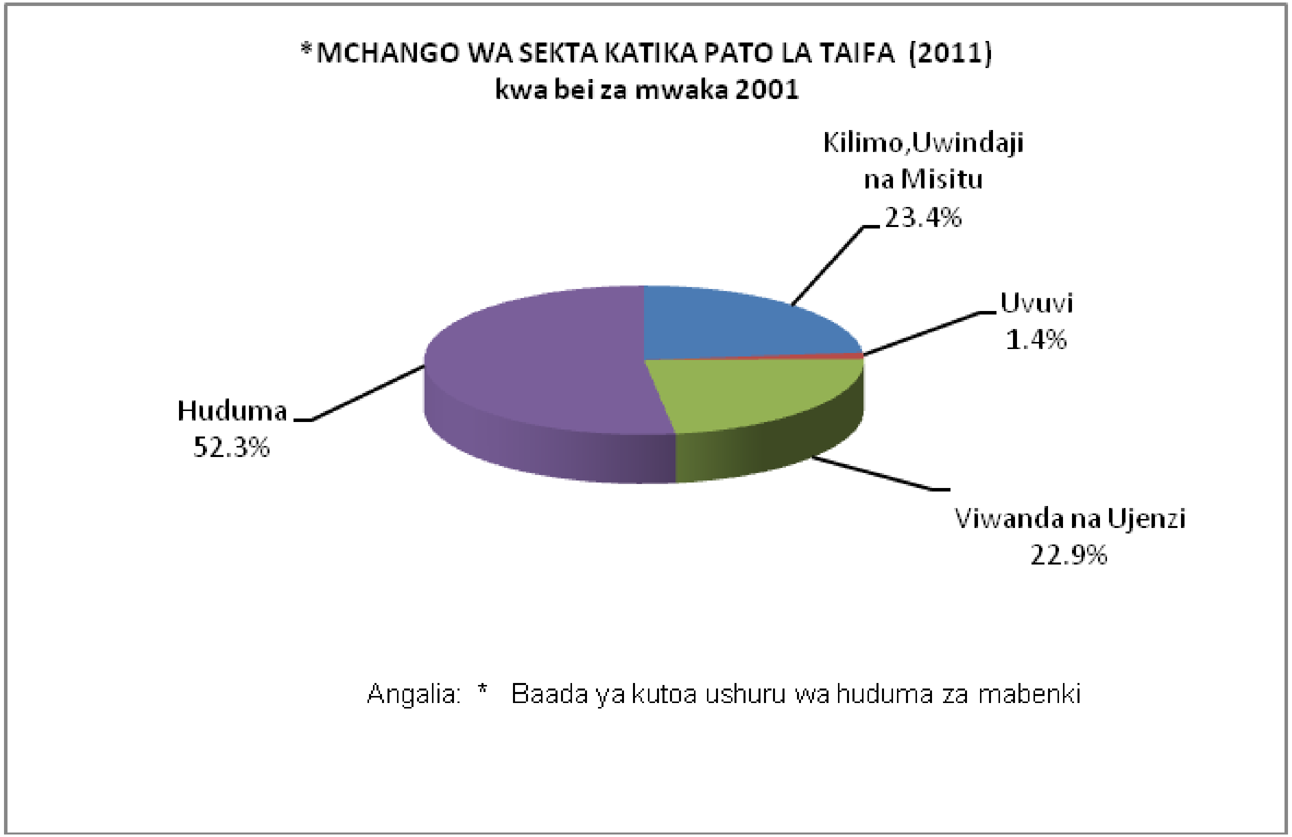
*MCHANGO WA SEKTA KATIKA PATO LA TAIFA (2011)
kwa bei za mwaka 2001
Kilimo,Uwindaji na Misitu 23.4%
Uvuvi 1.4%
Huduma 52.3%
Viwanda na Ujenzi 22.9%
Angalia: * Baada ya kutoa ushuru wa huduma za mabenki

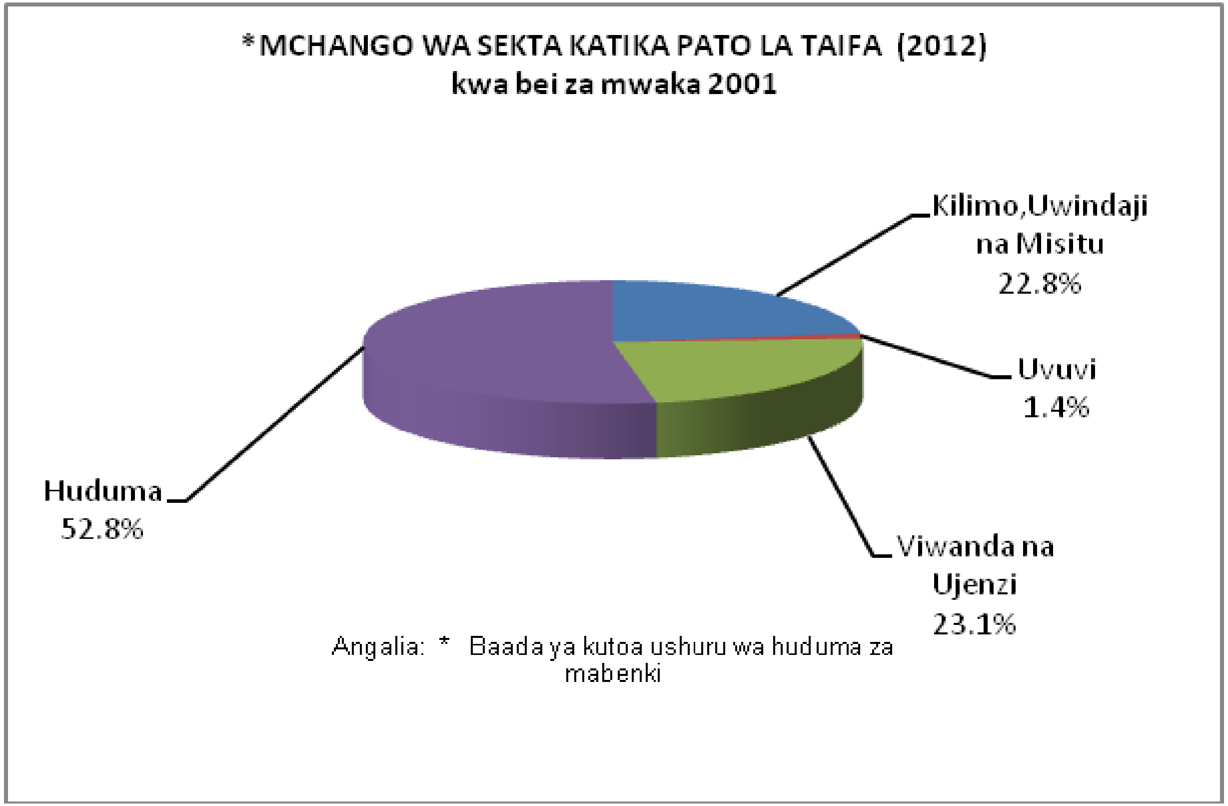
*MCHANGO WA SEKTA KATIKA PATO LA TAIFA (2012)
kwa bei za mwaka 2001
Kilimo,Uwindaji na Misitu 22.8%
Uvuvi 1.4%
Viwanda na Ujenzi 23.1%
Huduma 52.8%
Angalia: * Baada ya kutoa ushuru wa huduma za mabenki

MCHANGO WA SHUGHULI ZA KIUCHUMI KWA PATO LA TAIFA (% of GDP) KWA BEI ZA SOKO - SEHEMU INAYOUZIKA NA ISIYOUZIKA

Jedwali Na.4C | **(Kwa bei za mwaka 2001)** | **Asilimia**

SEKTA	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**
A. SEHEMU INAYOUZIKA									
Jumla ya Pato la Taifa (GDPmp)	**84.7%**	**85.4%**	**85.6%**	**85.9%**	**86.1%**	**86.1%**	**86.6%**	**86.5%**	**86.8%**
Kilimo,Uwindaji na Misitu	**17.7%**	**17.5%**	**17.0%**	**16.5%**	**16.0%**	**15.5%**	**15.2%**	**14.5%**	**14.2%**
Mazao	11.7%	11.6%	11.2%	10.9%	10.7%	10.3%	10.2%	9.8%	9.6%
Mifugo	3.0%	2.9%	2.8%	2.7%	2.6%	2.5%	2.4%	2.3%	2.2%
Uwindaji na Misitu	1.5%	1.4%	1.4%	1.3%	1.3%	1.3%	1.2%	1.2%	1.1%
Uvuvi	**1.6%**	**1.6%**	**1.6%**	**1.5%**	**1.5%**	**1.4%**	**1.4%**	**1.3%**	**1.2%**
Viwanda na Ujenzi	**18.7%**	**19.3%**	**19.6%**	**20.0%**	**20.2%**	**20.4%**	**20.6%**	**20.7%**	**20.9%**
Uchimbaji Madini na Mawe	2.3%	2.4%	2.6%	2.7%	2.6%	2.5%	2.4%	2.3%	2.3%
Bidhaa za Viwandani	8.7%	8.9%	9.0%	9.2%	9.4%	9.5%	9.6%	9.7%	9.9%
Umeme na Gesi	2.1%	2.2%	2.0%	2.1%	2.0%	2.1%	2.1%	2.0%	2.0%
Maji	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%
Ujenzi	5.3%	5.5%	5.6%	5.7%	5.9%	6.0%	6.2%	6.3%	6.4%
Huduma	**42.5%**	**42.8%**	**43.3%**	**43.8%**	**44.3%**	**44.7%**	**45.3%**	**45.9%**	**46.4%**
Uuzaji wa jumla, rejareja na matengenezo	13.2%	13.1%	13.5%	13.8%	14.1%	14.3%	14.5%	14.7%	14.8%
Hoteli na Migahawa	2.5%	2.5%	2.4%	2.4%	2.3%	2.3%	2.3%	2.2%	2.2%
Uchukuzi	5.2%	5.2%	5.1%	5.1%	5.1%	5.1%	5.1%	5.1%	5.1%
Mawasiliano	1.5%	1.7%	1.9%	2.1%	2.3%	2.7%	3.1%	3.4%	3.9%
Fedha	1.6%	1.7%	1.8%	1.8%	1.9%	1.9%	2.0%	2.1%	2.2%
Upangishaji majengo na huduma za biashara	6.5%	6.6%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%
Utawala	7.8%	8.0%	8.0%	8.0%	8.0%	7.8%	7.8%	7.8%	7.7%
Elimu	1.9%	1.9%	1.8%	1.8%	1.8%	1.8%	1.8%	1.8%	1.8%
Afya	1.3%	1.4%	1.4%	1.4%	1.4%	1.4%	1.4%	1.4%	1.4%
Huduma nyingine za kijamii na binafsi	0.8%	0.7%	0.7%	0.7%	0.7%	0.6%	0.6%	0.6%	0.6%
Jumla ya Ongezeko la thamani kabla ya marekebisho	**79.0%**	**79.6%**	**79.9%**	**80.3%**	**80.5%**	**80.6%**	**81.1%**	**81.1%**	**81.4%**
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	-1.0%	-1.0%	-1.1%	-1.1%	-1.2%	-1.2%	-1.2%	-1.3%	-1.4%
Jumla ya ongezeko la thamani kwa bei za mwaka 2001	**78.0%**	**78.6%**	**78.8%**	**79.2%**	**79.4%**	**79.4%**	**79.9%**	**79.8%**	**80.0%**
Ongeza kodi katika bidhaa	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%
B. SEHEMU ISIYOUZIKA									
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	**15.3%**	**14.6%**	**14.4%**	**14.1%**	**13.9%**	**13.9%**	**13.4%**	**13.5%**	**13.2%**
Kilimo,Uwindaji na Misitu	**10.8%**	**10.2%**	**10.0%**	**9.7%**	**9.5%**	**9.4%**	**8.9%**	**8.9%**	**8.7%**
Mazao	8.5%	8.0%	7.8%	7.7%	7.5%	7.5%	7.1%	7.1%	6.9%
Mifugo	1.5%	1.4%	1.4%	1.3%	1.2%	1.2%	1.2%	1.2%	1.1%
Uwindaji na Misitu	0.8%	0.7%	0.7%	0.7%	0.7%	0.7%	0.6%	0.6%	0.6%
Uvuvi	**0.0%**	**0.0%**	**0.0%**	**0.0%**	**0.0%**	**0.0%**	**0.0%**	**0.0%**	**0.0%**
Viwanda na Ujenzi	**0.9%**	**0.9%**	**0.9%**	**0.9%**	**1.0%**	**0.9%**	**1.0%**	**1.0%**	**1.0%**
Maji	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%
Ujenzi	0.7%	0.8%	0.8%	0.8%	0.8%	0.8%	0.8%	0.9%	0.9%
Huduma	**3.6%**	**3.6%**	**3.5%**	**3.5%**	**3.5%**	**3.6%**	**3.6%**	**3.6%**	**3.6%**
Upangishaji majengo na huduma za biashara	3.6%	3.6%	3.5%	3.5%	3.5%	3.6%	3.6%	3.6%	3.6%
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	**100.0%**	**100.0%**	**100.0%**	**100.0%**	**100.0%**	**100.0%**	**100.0%**	**100.0%**	**100.0%**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

PATO LA TAIFA NA MATUMIZI YAKE KWA BEI ZA SOKO

(Kwa bei za mwaka 2001)

Jedwali Na. 4D — **Sh. Milioni**

Aina ya Matumizi	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**
Pato la Taifa kwa Gharama zake (GDPbp)	10483313	11255608	12013295	12874170	13828681	14663656	15700057	16711943	17866169
Kodi za uzalishaji	756422	812482	867868	927751	999664	1057645	1128507	1201860	1289596
Pato la Taifa kwa Bei za Soko (GDPmp)	11239735	12068090	12881163	13801921	14828345	15721301	16828563	17913803	19155765
MATUMIZI YA PATO LA TAIFA									
Pato la Taifa kwa Bei za Soko (GDPmp)	**11239734**	**12068090**	**12881163**	**13801921**	**14828345**	**15721301**	**16828563**	**17913803**	**19155765**
Matumizi ya mwisho (Final consumption)	9748544	10855260	11735476	12517666	13337233	13838779	15010200	16876872	18177192
Binafsi	7866521	8748590	9456059	10021704	10512581	10870070	11538082	12911937	13728300
Serikali	1882023	2106670	2279417	2495962	2824652	2968710	3472119	3964935	4448892
Ukuzaji rasilimali	2144198	2535317	2938619	3358305	3616866	3982283	4385837	5762294	6107144
Rasilimali ya kudumu	2100914	2493633	2893604	3313177	3571629	3928805	4332960	5694294	6035424
Ongezeko la limbikizo	43284	41684	45015	45128	45237	53478	52877	68000	71720
Mauzo nje	2157615	2449820	2369701	2768705	3311236	3479706	4533457	5779880	6185287
Bidhaa - fob	1120049	1256370	1004797	1089513	1441642	1519800	2401333	3159584	4699074
Huduma	1037566	1193450	1364904	1679192	1869594	1959906	2132124	2620296	1486213
Uagizaji	-2810623	-3772307	-4162633	-4842754	-5436991	-5579468	-7100931	-10505242	-11313859
Bidhaa - fob	-2018283	-2689212	-3146854	-3861190	-4499134	-4455068	-5822908	-8790408	-9015184
Huduma	-792340	-1083095	-1015779	-981564	-937856	-1124400	-1278024	-1714835	-2298674

Chanzo:Ofisi ya Taifa ya Takwimu

UKUZAJI RASILIMALI KWA AINA YA SHUGHULI
(Kwa bei za miaka inayohusika)

Jedwali Na. 5 Sh. Milioni

Aina	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Majengo									
Ya Makazi	266,443	349,977	390,219	484,652	581,583	709,531	865,628	1,056,066	1,288,401
Ujenzi vijijini	467,417	552,039	585,329	701,224	820,432	951,702	1,103,974	1,280,610	1,485,507
Yasiyo ya Makazi	706,356	947,093	1,035,628	1,282,108	1,538,914	1,877,475	2,290,520	2,794,434	3,409,210
Jumla	1,440,216	1,849,109	2,011,176	2,467,985	2,940,930	3,538,708	4,260,122	5,131,110	6,183,118
Shughuli nyingine									
Uendelezaji ardhi	110,434	119,416	125,256	137,170	149,515	182,409	222,539	271,497	331,226
Barabara na madaraja	36,920	39,580	43,239	51,455	61,797	75,393	91,979	96,551	103,309
Maji	479,828	629,842	701,791	827,411	984,619	1,153,974	1,352,457	1,585,080	1,857,713
Mengineyo	181,805	245,349	271,512	344,820	413,784	508,954	626,014	738,759	908,673
Jumla	808,987	1,034,187	1,141,798	1,360,856	1,609,716	1,920,729	2,292,989	2,691,886	3,241,343
Vifaa									
Usafiri	293,604	410,919	629,648	817,913	956,958	972,933	1,613,525	1,713,512	1,765,581
Mitambo na vinginevyo	552,715	665,348	1,100,867	1,472,259	1,766,711	1,588,599	2,011,057	3,997,556	3,968,825
Jumla	846,319	1,076,267	1,730,515	2,290,172	2,723,669	2,561,532	3,624,582	5,711,068	6,258,682
Rasilimali ya kudumu	3,095,522	3,959,563	4,883,489	6,119,013	7,274,314	8,020,970	10,177,693	13,534,065	15,683,143
Ongezeko la limbikizo	57,845	64,405	74,292	90,728	106,943	152,252	164,843	228,000	333,161
Jumla ya Ukuzaji Rasilimali	3,153,367	4,023,968	4,957,781	6,209,741	7,381,257	8,173,221	10,342,536	13,762,065	16,016,304

Chanzo:Ofisi ya Taifa ya Takwimu

UKUZAJI RASILIMALI KWA AINA YA SHUGHULI

(Bei za mwaka 2001)

Jedwali Na. 6 — Sh. Milioni

Aina	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Badiliko 2011/12
Majengo										
Ya Makazi	176418	185882	206555	230059	244363	260491	277683	293843	315558	7.4%
Ujenzi vijijini	283345	295766	314832	321112	339078	357405	376705	397047	422458	6.4%
Yasiyo ya Makazi	460289	473808	491387	525622	557960	593111	630477	693402	737087	6.3%
Jumla	**920052**	**955456**	**1012774**	**1076793**	**1141401**	**1211008**	**1284866**	**1384292**	**1446455**	**4.5%**
Shughuli nyingine										
Uendelezaji ardhi	46779	75517	111237	143282	151009	159013	167440	173693	187762	8.1%
Barabara na madaraja	22813	21178	23724	26018	27666	25875	23234	24174	27075	12.0%
Maji	311908	359854	396306	439900	466694	496096	527350	550604	596854	8.4%
Mengineyo	88285	130762	185891	242773	256940	271329	286523	330487	349655	5.8%
Jumla	**469785**	**587311**	**717158**	**851973**	**902309**	**952312**	**1004548**	**1078957**	**1122942**	**4.1%**
Vifaa										
Usafiri	262150	350639	386998	452401	484069	670407	855005	889304	929253	4.5%
Mitambo na vinginevyo	448928	612469	776675	932009	1043851	1095078	1188541	2310726	2434981	5.4%
Jumla	**711078**	**963108**	**1163673**	**1384410**	**1527920**	**1765485**	**2043546**	**3200031**	**3051133**	**-4.7%**
Rasilimali ya kudumu	2100915	2505875	2893605	3313177	3571629	3928805	4332960	5663281	5620530	-0.8%
Ongezeko la limbikizo	43284	41684	45015	45128	45237	53478	52877	68000	71720	5.5%
Jumla ya Ukuzaji Rasilimali	**2144199**	**2547559**	**2938620**	**3358305**	**3616866**	**3982283**	**4385837**	**5731281**	**5692250**	**-0.7%**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

UKUZAJI WA RASILIMALI KATIKA SEHEMU ZA UCHUMI WA KITAIFA NA BINAFSI

(Kwa bei za miaka inayohusika)

Jedwali Na. 7 (Sh. milioni)

Sekta	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**
Sekta ya umma:									
Serikali	953157	1039910	1134578	1352763	1628172	1921243	2267067	2675139	3156664
Mashirika	119245	162413	141822	141570	148299	157197	166629	176626	187224
Taasisi++	120042	138362	141822	144659	152971	163067	173830	185302	197532
Jumla:	**1192444**	**1340685**	**1418222**	**1638992**	**1929442**	**2241507**	**2607525**	**3037067**	**3541420**
Sekta ya binafsi	1903078	2618878	3465267	4480021	5344872	5779463	7570168	10496997	11577026
Jumla ya rasilimali ya kudumu	3095522	3959563	4883489	6119013	7274314	8020970	10177693	13534065	15118446
Ongezeko la limbikizo	**57845**	**64405**	**74292**	**90728**	**106943**	**152252**	**164843**	**228000**	**333161**
Jumla Ukuzaji Rasilimali	**3153367**	**4023968**	**4957781**	**6209741**	**7381257**	**8173221**	**10342536**	**13762065**	**15451607**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

++ Zisizo za kiserikali

FAHIRISI YA BEI ZA REJAREJA YA BIDHAA ZITUMIWAZO NA WATU WA KIPATO CHA CHINI DAR-ES-SALAAM (2001=100)

Jedwali Na.8

MWAKA	BIDHAA ZOTE		CHAKULA	
	FAHIRISI	BADILIKO ASILIMIA	FAHIRISI	BADILIKO ASILIMIA
1982	1.1	-	1.3	-
1983	1.4	23.6	1.6	21.9
1984	1.6	17.5	1.7	7.7
1985	2.3	45.1	2.5	45.2
1986	3.3	42.2	3.7	50.8
1987	4.2	26.6	4.6	25.0
1988	5.4	29.5	6.1	31.3
1989	7.0	30.7	7.8	29.1
1990	9.3	31.8	9.9	26.7
1991	12.6	36.0	13.3	34.0
1992	13.5	7.0	16.7	25.7
1993	16.6	22.9	20.1	20.4
1994	24.9	50.5	27.7	37.5
1995	27.1	8.5	29.6	7.0
1996	32.4	19.9	34.1	15.3
1997	34.6	6.8	35.8	4.8
1998	37.0	6.8	38.1	6.4
1999	37.3	0.9	37.6	-1.2
2000	38.0	1.7	36.9	-2.0
2001	41.2	8.5	40.2	8.9
2002	42.8	3.8	41.8	4.0
2003	45.2	5.8	44.0	5.4
2004	48.1	6.4	47.0	6.8
2005	52.1	8.3	50.5	7.3
2006	58.1	11.5	55.7	10.3
2007	63.5	9.3	60.9	9.3
2008	74.5	17.3	70.1	15.2
2009	87.0	16.8	83.8	19.4
2010*	98.6	13.2	98.8	18.0
2011	105.9	7.4	105.8	7.1
2012	125.7	18.8	130.4	23.2

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

*Kizio cha Fahirisi kilibadilishwa na kuanza kutumika Sept. 2010 kwa kufuata makundi yanayokubalika kimataifa yanayoitwa Mchanganuo wa matumizi Binafsi (COICOP)

FAHIRISI YA BEI ZA REJA REJA YA BIDHAA ZITUMIKAZO NA WATU WA KIPATO CHA CHINI DAR ES SALAAM (2001 = 100)

Jedwali Na.9

Mwaka	Chakula	Vinywaji na Sigara	Kodi ya Nyumba	Umeme, Mafuta ya Taa, Maji	Nguo na Viatu	Fenicha, Vyombo Vya Nyumbani	Huduma Mahitaji ya Nyumbani	Huduma za Afya	Michezo na Starehe	Usafiri	Elimu	Vinginevyo	Fahirisi Bidhaa Zote
2005Robo ya kwanza	124.1	120.3	113.6	149.0	107.5	119.2	109.3	110.2	108.2	103.4	118.0	112.8	123.3
Robo ya pili	123.2	119.7	113.6	163.4	109.6	115.3	109.4	111.0	110.0	108.4	116.7	114.5	124.7
Robo ya tatu	125.7	119.9	113.6	165.9	108.9	114.5	110.2	113.8	111.7	110.4	105.3	119.9	126.8
Robo ya nne	129.9	119.9	113.6	170.9	108.8	113.7	111.3	119.2	111.6	116.8	120.1	137.3	131.0
2006Robo ya kwanza	135.2	130.2	129.9	179.6	107.7	114.4	108.4	119.8	117.6	133.0	98.0	149.7	137.0
Robo ya pili	139.7	137.6	132.8	195.0	106.1	114.6	108.9	119.9	114.1	133.8	89.9	148.4	141.7
Robo ya tatu	137.4	148.6	134.3	199.1	106.8	116.3	110.0	117.8	112.9	134.5	91.2	129.0	140.9
Robo ya nne	142.0	150.9	134.3	201.1	111.4	116.3	111.0	117.8	109.7	134.7	94.1	130.1	144.6
2007Robo ya kwanza	150.0	156.6	146.1	203.1	117.0	122.7	112.9	117.7	110.3	135.6	99.7	125.9	150.8
Robo ya pili	150.1	158.4	146.1	199.8	124.0	133.6	112.6	117.0	115.7	135.7	105.2	128.8	151.1
Robo ya tatu	148.3	159.3	146.1	217.1	124.2	133.5	123.7	110.6	118.1	156.2	107.3	130.4	153.6
Robo ya nne	157.7	163.8	146.1	216.5	131.2	137.0	127.4	113.9	115.4	166.4	103.6	128.6	161.2
2008Robo ya kwanza	167.2	169.9	195.1	252.7	143.5	154.7	122.2	126.1	103.4	166.5	96.5	129.9	172.5
Robo ya pili	172.6	171.2	195.1	262.7	143.2	155.6	134.0	132.3	107.8	166.4	96.5	135.3	177.5
Robo ya tatu	173.1	178.0	203.5	283.5	136.2	163.4	146.7	136.1	112.1	187.4	102.2	141.3	182.2
Robo ya nne	185.4	181.0	203.5	280.4	134.4	168.2	150.6	141.7	120.1	197.9	101.8	142.5	191.4
2009Robo ya kwanza	198.3	200.2	206.6	267.8	142.7	171.8	168.6	152.3	121.7	219.0	109.0	147.3	202.0
Robo ya pili	202.6	205.8	206.6	264.4	145.8	171.8	170.2	157.3	121.7	229.6	109.5	148.2	205.9
Robo ya tatu	210.3	216.1	206.6	284.2	156.3	174.9	170.7	171.4	126.7	230.1	112.6	147.3	214.1
Robo ya nne	222.9	220.9	206.6	289.9	166.5	174.9	158.7	174.3	128.6	225.2	114.0	148.1	223.2
2003	114.2	120.0	100.0	123.1	87.9	114.6	74.3	71.9	96.2	104.8	180.2	150.3	112.7
2004	123.5	122.9	100.0	142.0	97.2	137.4	80.5	85.1	99.4	104.1	191.1	123.0	121.9
2005	125.7	120.0	113.6	162.3	108.7	115.7	110.0	113.6	110.4	109.8	115.0	121.1	126.5
2006	138.6	141.8	132.8	193.7	108.0	115.4	109.6	118.8	113.5	134.0	93.3	139.3	141.1
2007	151.5	159.5	146.1	209.1	124.1	131.7	119.1	114.8	148.5	114.9	104.0	128.4	154.2
2008	174.6	175.1	199.3	269.8	139.3	160.5	138.4	134.0	110.8	179.5	99.2	137.2	180.9
2009	208.5	210.8	206.6	276.6	152.8	173.3	167.1	163.8	124.7	225.9	111.3	147.7	211.3
Mwaka	Vyakula na vinywaji baridi	Vinywaji vyenye kilevi na bidhaa za tumbaku	Mavazi ya nguo na viatu	Nishati, Maji na Makazi	Samani, vifaa vya nyumbani na ukarabati wa nyumba	Gharama za Afya	Usafirishaji	Mawasiliano	Utamaduni na Burudani	Elimu	Hoteli na Migahawa	Bidhaa na huduma nyinginezo	FAHIRISI BIDHAA ZOTE
2010*	98.83	97.54	97.30	99.24	101.33	96.67	92.59	99.95	101.17	99.77	99.03	97.87	98.56
2011	105.82	102.94	114.13	106.44	109.87	100.46	106.51	99.99	100.15	99.88	104.54	106.96	105.87
2012	130.39	111.38	125.82	124.72	113.18	107.15	121.15	100.27	120.35	100.47	114.50	118.28	125.74

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

NB. Wastani (Average) wa mwaka (kuanzia mwaka 2003, Fahirisi (Index) imekuwa ikitolewa kila mwezi katika miezi yote 12 ya mwaka

*Kizio cha Fahirisi kilibadilishwa na kuanza kutumika Sept. 2010 kwa kufuata makundi yanayokubalika kimataifa yanayoitwa Mchanganuo wa matumizi Binafsi (COICOP)

FAHIRISI YA BEI YA BIDHAA NA HUDUMA ZITUMIWAZO NA WAFANYAKAZI WA KIMA CHA KATI - DAR-ES-SALAAM (2001 =100)

Jedwali Na. 10

Mwaka	MIEZI					Badiliko Asilimia
	Machi	Juni	Septemba	Desemba	Wastani	
1982	0.8	0.9	1.0	1.1	1.0	-
1983	1.2	1.2	1.2	1.3	1.2	22.7
1984	1.3	1.3	1.6	1.8	1.5	25.9
1985	1.9	1.9	2.3	2.5	2.2	44.1
1986	2.8	2.8	2.9	3.3	3.0	36.7
1987	3.7	3.6	3.9	4.4	3.9	29.9
1988	4.6	5.1	5.1	5.9	5.2	33.3
1989	6.4	7.0	6.8	6.8	6.8	30.2
1990	7.8	8.2	8.6	9.4	8.5	25.8
1991	11.0	12.0	11.7	13.3	12.0	41.6
1992	13.4	14.0	14.7	15.5	14.4	20.1
1993	18.0	17.5	17.7	21.2	18.6	28.8
1994	22.3	25.1	24.3	27.9	24.9	34.1
	Robo ya Kwanza	Robo ya Pili	Robo ya Tatu	Robo ya Nne		
1995	30.1	30.9	32.0	34.4	31.9	28.0
1996	37.7	38.2	36.1	36.2	37.1	16.2
1997	38.9	39.9	38.7	40.1	39.4	6.4
1998	42.6	41.3	40.0	41.4	41.4	4.9
1999	42.5	43.0	40.1	41.1	41.7	0.9
2000	41.3	43.0	41.7	45.0	42.7	2.5
2001	46.8	44.3	44.0	43.6	44.7	4.5
2002*	46.1	46.0	46.3	46.5	46.2	3.5
2003*	46.5	46.5	47.4	48.6	47.3	2.3
2004*	50.2	50.7	51.4	52.4	51.2	8.2
2005	53.4	54.2	56.3	57.1	55.2	7.9
2006	58.7	60.4	60.5	61.6	60.3	9.2
2007	64.0	66.4	68.0	70.5	67.2	11.5
2008	74.3	76.5	78.4	80.7	77.5	15.3
2009	85.3	87.8	92.4	95.5	90.3	16.4
2010*	97.9	99.0	99.8	100.5	99.3	10.0
2011	104.1	106.1	107.7	110.4	107.1	7.9
2012	120.2	125.0	126.7	127.7	124.9	16.6

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

*Kizio cha Fahirisi kilibadilishwa na kuanza kutumika Sept. 2010 kwa kufuata makundi yanayokubalika kimataifa yanayoitwa Mchanganuo wa matumizi Binafsi (COICOP)

FAHIRISI YA BIDHAA NA HUDUMA ZITUMIWAZO NA WAFANYAKAZI WA KIMA CHA KATI DAR ES SALAAM (2001=100)

Jedwali Na.11

Mwaka	Chakula	Vinywaji na Sigara	Kodi ya Nyumba	Umeme, Mafuta ya Taa, Maji	Nguo na Viatu	Fenicha , Vyombo Vya Ny-umbani	Huduma Mahitaji ya Nyu-mbani	Huduma za Afya	Michezo na Starehe	Usafiri	Elimu	Vinginevyo	Fahirisi Bidhaa Zote
2004* Robo ya kwanza	113.5	120.1	111.9	126.0	105.3	103.5	111.0	104.5	105.5	102.7	103.3	116.5	112.5
Robo ya pili	114.7	115.3	111.9	135.8	107.3	104.6	107.4	102.3	105.4	103.6	102.6	117.7	113.6
Robo ya tatu	116.9	103.3	111.9	147.1	106.5	104.2	109.7	101.3	105.1	107.7	102.8	123.2	115.1
Robo ya nne	120.3	103.3	111.9	147.7	107.8	102.3	108.5	101.1	102.3	110.2	102.3	120.6	117.3
2005 Robo ya kwanza	123.3	104.1	111.9	152.3	104.3	107.8	103.4	105.5	109.4	113.1	105.6	120.6	119.7
Robo ya pili	124.3	106.0	111.9	162.9	104.9	109.9	105.0	106.4	110.5	113.2	107.5	121.0	121.3
Robo ya tatu	130.5	109.1	126.7	165.7	105.4	112.1	107.2	107.9	119.2	115.7	109.1	122.7	126.0
Robo ya nne	133.2	109.6	126.5	170.6	105.4	112.9	107.7	106.6	116.7	115.2	110.0	127.3	127.9
2006 Robo ya kwanza	134.5	114.0	129.9	178.7	109.1	126.9	108.4	110.9	118.7	127.6	115.3	123.8	131.5
Robo ya pili	136.7	119.1	132.8	195.1	110.8	131.2	109.0	115.2	114.2	132.7	117.3	119.3	135.2
Robo ya tatu	134.3	126.8	134.3	204.8	110.2	135.3	110.5	118.0	113.4	137.1	116.7	108.5	135.6
Robo ya nne	136.8	130.9	134.3	207.6	113.8	139.1	111.7	118.6	110.9	137.1	119.1	109.8	137.9
2007 Robo ya kwanza	142.5	133.3	146.1	215.7	118.8	144.2	113.6	117.3	114.4	140.0	143.4	106.4	143.2
Robo ya pili	148.7	142.8	146.1	215.1	128.9	148.8	112.6	117.8	118.1	142.0	151.7	106.3	148.7
Robo ya tatu	149.4	144.2	146.1	227.2	134.0	148.6	120.2	114.7	119.3	157.4	157.8	106.1	152.3
Robo ya nne	157.3	150.1	146.1	221.2	135.4	148.1	133.8	117.9	119.5	164.0	156.4	105.3	157.9
2008 Robo ya kwanza	166.4	160.2	195.1	259.4	122.7	163.5	130.5	125.9	124.2	161.4	168.4	103.9	166.5
Robo ya pili	173.8	160.8	195.1	266.9	119.1	167.7	140.7	128.2	129.0	162.1	168.4	104.0	171.4
Robo ya tatu	174.0	165.5	197.9	286.6	120.3	172.9	157.8	132.2	129.5	176.7	182.7	106.9	175.7
Robo ya nne	180.1	171.2	203.5	287.1	121.7	175.6	165.8	137.5	130.6	183.9	179.4	107.8	180.8
2009 Robo ya kwanza	194.7	183.2	206.6	275.9	125.7	178.4	168.5	155.5	132.1	192.1	183.1	109.4	191.1
Robo ya pili	202.1	189.1	206.6	276.2	128.3	179.9	169.9	156.2	135.1	196.5	184.9	109.3	196.7
Robo ya tatu	214.8	195.8	227.8	295.3	134.3	179.6	172.9	170.3	131.5	195.1	203.3	114.4	206.9
Robo ya nne	224.0	196.2	270.1	306.8	136.8	178.6	157.2	187.4	129.7	193.8	217.2	118.9	213.8

Mwaka	Vyakula na vinywaji baridi	Vinywaji vyenye kilevi na bidhaa za tumbaku	Mavazi ya nguo na viatu	Nishati, Maji na Makazi	Samani, vifaa vya nyumbani na ukarabati wa nyumba	Gharama za Afya	Usafirishaji	Mawasiliano	Utamaduni na Burudani	Elimu	Hoteli na Migahawa	Bidhaa na huduma nyinginezo	FAHIRISI BIDHAA ZOTE
2010* Robo ya kwanza	98.0	97.4	98.3	95.4	98.3	100.0	99.3	99.6	97.2	100.0	98.7	100.5	97.9
Robo ya pili	99.6	96.3	99.1	96.6	97.7	100.0	99.3	99.5	96.9	100.0	98.8	100.2	99.0
Robo ya tatu	100.0	97.9	99.7	99.0	98.9	100.0	99.6	100.0	100.1	100.0	99.7	100.3	99.8
Robo ya nne	100.8	100.2	100.1	100.6	99.6	100.0	100.1	100.0	99.8	100.0	100.0	99.8	100.5
2011 Robo ya kwanza	105.4	101.1	102.7	105.5	103.3	102.5	102.2	100.0	100.6	99.6	99.0	102.3	104.1
Robo ya pili	107.0	101.9	105.3	110.0	106.7	104.5	103.3	100.0	101.9	99.4	100.2	106.0	106.1
Robo ya tatu	108.9	103.7	105.4	112.3	107.5	104.7	103.5	100.1	102.2	99.8	100.9	108.4	107.7
Robo ya nne	113.3	104.7	105.9	113.2	108.3	104.7	104.3	100.3	103.1	99.9	101.0	109.6	110.4
2012 Robo ya kwanza	125.1	110.5	117.8	125.0	109.9	107.7	107.1	100.6	107.9	109.6	107.2	114.8	120.2
Robo ya pili	129.8	114.5	121.6	131.6	115.3	112.9	113.9	101.0	114.5	117.4	110.9	118.2	125.0
Robo ya tatu	131.4	118.1	124.2	133.3	116.8	114.0	114.3	101.1	118.3	120.6	113.4	120.0	126.7
Robo ya nne	132.2	119.5	127.6	135.3	117.6	115.1	113.7	101.2	118.6	122.8	114.7	122.1	127.7

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

*Kizio cha Fahirisi kilibadilishwa na kuanza kutumika Sept. 2010 kwa kufuata makundi yanayokubalika kimataifa yanayoitwa Mchanganuo wa matumizi Binafsi (COICOP)

FAHIRISI YA BIDHAA NA HUDUMA ZITUMIWAZO NA WENYE KIPATO CHA JUU DAR ES SALAAM (2001=100)

Jedwali Na.12

Mwaka	Chakula	Vinyaji na Sigara	Kodi ya Nyumba	Umeme, Mafuta ya Taa, Maji	Nguo na Viatu	Fenicha, Vyombo Vya Ny-	Huduma Mahitaji ya Nyu-mbani	Huduma za Afya	Michezo na Starehe	Usafiri	Elimu	Vinginevyo	Fahirisi Bidhaa Zote
2004 Machi	111.3	112.0	118.0	127.6	112.4	104.2	111.3	101.6	107.2	107.2	107.5	103.4	110.7
Juni	114.2	112.0	118.0	134.6	110.2	109.9	108.7	106.2	107.1	111.4	107.3	105.4	113.5
Septemba	114.6	112.0	118.0	149.2	108.4	113.7	106.9	111.6	107.1	114.7	107.7	104.4	115.4
Desemba	117.7	112.0	118.0	149.6	109.6	115.3	109.2	112.9	112.3	118.7	108.3	101.0	118.0
2005 Machi	120.4	111.9	120.0	153.5	112.0	116.4	101.4	113.3	115.3	119.8	114.1	104.6	120.1
Juni	119.3	111.9	120.0	161.9	113.4	116.7	102.4	114.0	116.8	122.6	114.0	106.3	121.1
Septemba	120.9	116.5	120.0	170.0	113.9	117.3	114.9	117.8	112.3	127.5	117.4	109.6	124.2
Desemba	131.1	116.6	120.0	176.7	114.7	115.5	116.4	126.8	114.8	136.5	117.4	108.0	131.5
2006 Machi	141.1	118.2	120.0	182.7	120.2	119.4	112.8	122.8	106.1	135.2	114.3	112.3	135.4
Juni	144.1	124.0	123.3	188.8	119.8	122.6	113.8	122.4	105.3	136.2	115.1	108.3	137.6
Septemba	141.5	137.2	125.0	200.5	123.9	125.7	115.8	122.7	108.0	140.0	115.4	93.5	139.0
Desemba	145.2	142.3	125.0	204.7	127.7	127.0	121.9	122.5	107.0	147.0	119.2	93.0	143.4
2007 Machi	153.3	144.3	140.0	215.6	131.1	131.2	127.1	120.3	110.0	150.4	152.3	90.9	150.7
Juni	158.3	152.0	140.0	217.0	136.4	131.6	127.3	119.1	110.9	155.7	155.6	92.7	155.3
Septemba	157.8	153.1	140.0	225.2	139.6	130.1	128.7	116.3	111.6	170.8	159.4	88.0	159.7
Desemba	164.9	161.5	140.0	216.8	144.1	129.1	140.1	119.5	112.9	175.6	156.7	81.1	164.2
2008 Machi	177.3	172.0	160.0	253.9	135.2	130.2	142.4	125.8	124.5	178.7	185.1	79.3	174.6
Juni	184.2	171.4	173.3	260.0	135.3	133.8	146.7	128.2	129.5	181.5	185.1	86.1	179.1
Septemba	191.6	182.0	180.0	270.7	128.8	140.5	155.8	131.3	131.8	217.1	188.9	91.1	192.6
Desemba	198.3	192.3	186.7	301.4	130.9	149.4	164.2	135.8	135.4	214.2	190.9	91.8	198.0
2009 Machi	219.8	198.3	200.0	275.0	130.0	157.4	169.0	149.3	191.2	212.7	193.0	92.0	206.3
Juni	225.3	199.3	200.0	275.2	134.5	163.9	170.7	155.0	193.1	210.2	193.3	93.0	208.7
Septemba	237.8	237.8	200.0	293.0	139.7	176.4	180.1	172.5	190.8	225.0	193.5	94.9	220.2
Desemba	247.4	207.4	200.0	305.1	147.2	137.0	163.7	185.5	189.4	228.1	195.9	94.7	225.9

Mwaka	Vyakula na vinywaji baridi	Vinywaji vyenye kilevi na bidhaa za tumbaku	Mavazi ya nguo na viatu	Nishati, Maji na Makazi	Samani, vifaa vya nyumbani na ukarabati wa nyumba	Gharama za Afya	Usafirishaji	Mawasiliano	Utamaduni na Burudani	Elimu	Hoteli na Migahawa	Bidhaa na huduma nyinginezo	FAHIRISI BIDHAA ZOTE
2010* Robo ya kwanza	95.6	95.5	93.9	95.2	96.5	100.0	98.8	99.4	94.4	100.0	99.4	96.1	96.3
Robo ya pili	99.4	100.2	93.3	97.1	97.1	100.0	99.4	99.7	97.1	100.0	99.9	98.7	98.6
Robo ya tatu	99.2	100.4	98.1	101.6	100.3	100.0	100.4	100.0	99.7	100.0	100.7	100.4	100.0
Robo ya nne	100.7	100.7	101.2	100.9	99.2	100.0	101.4	100.0	100.9	100.0	100.1	100.8	100.7
2011 Robo ya kwanza	106.7	102.3	100.8	105.7	101.6	100.9	103.8	100.0	102.1	100.0	102.6	97.2	104.4
Robo ya pili	108.9	103.7	104.7	107.3	104.9	103.8	113.2	100.0	104.4	100.1	109.7	99.1	107.5
Robo ya tatu	112.6	106.3	105.2	110.9	104.2	103.8	118.1	100.2	105.0	100.5	116.0	100.7	110.6
Robo ya nne	120.1	107.2	107.0	113.8	105.9	106.0	121.6	100.5	105.3	100.7	117.3	102.4	114.9
2012 Robo ya kwanza	127.0	108.4	110.7	115.2	108.9	108.3	120.9	100.5	106.1	100.7	119.6	105.8	118.5
Robo ya pili	129.6	109.0	111.4	119.0	110.4	108.9	122.3	100.5	106.4	100.7	121.0	110.5	120.7
Robo ya tatu	130.6	111.6	113.7	121.9	111.4	109.0	122.3	100.6	106.8	100.7	123.9	110.8	122.1
Robo ya nne	134.9	112.9	116.2	123.9	112.2	110.5	124.9	100.7	106.9	100.7	126.0	111.3	124.9

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

*Kizio cha Fahirisi kilibadilishwa na kuanza kutumika Sept. 2010 kwa kufuata makundi yanayokubalika kimataifa yanayoitwa Mchanganuo wa matumizi Binafsi (COICOP)

FAHIRISI YA GHARAMA YA MAISHA YA WENYE KIPATO CHA JUU DAR-ES-SALAAM (2001=100)

Jedwali Na 13

Mwaka	M I E Z I				Wastani	Badiliko Asilimia
	Machi	Juni	Sept.	Desemba		
1995	26.2	25.1	26.6	28.6	26.6	16.1
1996	31.8	30.9	31.1	30.9	31.2	17.1
1997	32.9	32.2	32.8	33.5	32.8	5.2
1998	32.9	33.5	33.5	33.8	33.4	1.9
1999	35.2	34.9	36.1	39.2	35.5	6.3
2000	36.7	36.7	38.4	39.2	37.8	6.2
2001	46.9	42.8	41.1	39.2	42.5	12.5
2002	44.0	43.9	43.9	43.9	43.9	6.6
2003	45.4	45.9	45.9	45.9	45.8	4.2
2004	47.1	48.3	49.1	50.2	48.6	6.2
2005	51.1	51.5	52.8	55.9	52.8	8.6
2006	57.5	58.5	59.1	60.9	59.0	11.8
2007	64.1	66.0	67.9	69.5	66.9	13.3
2008	74.2	76.1	81.9	84.2	79.1	18.3
2009	87.7	88.7	93.6	96.0	91.5	15.7
2010*	96.3	98.6	100.0	100.7	98.9	8.1
2011	104.4	107.5	110.6	114.9	109.4	10.6
2012	118.5	120.7	122.1	124.9	121.6	11.2

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

*Kizio cha Fahirisi kilibadilishwa na kuanza kutumika Sept. 2010 kwa kufuata makundi yanayokubalika kimataifa yanayoitwa Mchanganuo wa matumizi Binafsi (COICOP)

FAHIRISI YA BEI YA BIDHAA NA HUDUMA ZITUMIWAZO NA WAKAZI WA MIJINI - TANZANIA BARA (2001=100)

Jedwali Na.14

Mwaka	Chakula	Vinywaji na Sigara	Kodi ya Nyumba	Umeme, Mafuta ya Taa, Maji	Nguo na Viatu	Fenicha , Vyombo Vya Nyumbani	Huduma Mahitaji ya Nyumbani	Huduma za Afya	Michezo na Starehe	Usafiri	Elimu	Vinginevyo	Fahirisi Bidhaa Zote
2004 Robo ya kwanza	122.8	111.7	107.7	113.2	89.1	95.5	101.6	95.7	91.4	99.7	108.6	92.0	113.9
Robo ya pili	122.8	112.6	108.8	114.1	92.9	94.2	98.6	97.2	85.3	98.4	105.3	93.3	114.0
Robo ya tatu	121.3	111.1	113.7	122.0	91.3	94.7	100.7	94.2	87.0	103.6	106.1	93.8	114.2
Robo ya nne	127.4	110.6	113.8	127.7	89.2	95.2	100.1	92.0	91.8	106.5	101.5	93.4	118.1
2005 Robo ya kwanza	127.9	113.3	118.7	128.8	90.9	96.3	102.1	92.1	93.4	107.2	90.0	93.3	118.7
Robo ya pili	129.5	114.5	122.1	132.9	91.5	96.3	102.4	93.4	92.4	108.2	89.7	93.8	120.2
Robo ya tatu	128.8	116.3	129.5	135.5	93.3	96.2	102.4	97.2	91.9	110.4	89.9	93.5	120.7
Robo ya nne	131.5	120.0	131.5	140.3	95.6	98.1	102.7	105.2	98.2	114.8	94.5	95.1	123.9
2006 Robo ya kwanza	138.6	119.7	128.8	138.2	98.1	100.8	101.0	107.6	98.0	115.3	90.2	102.0	127.9
Robo ya pili	142.4	121.4	131.5	145.5	98.2	102.9	102.7	106.2	97.5	119.1	91.5	101.0	131.3
Robo ya tatu	133.3	127.7	134.5	151.7	99.7	105.9	105.0	107.3	98.3	122.7	94.4	101.6	127.8
Robo ya nne	139.7	131.1	134.5	147.9	101.2	107.6	108.9	110.3	100.8	123.8	96.9	101.3	131.7
2007 Robo ya kwanza	147.3	133.6	136.0	149.1	104.5	111.4	111.6	109.9	105.3	125.9	100.6	101.8	137.0
Robo ya pili	148.2	137.6	136.6	154.7	105.3	112.3	114.0	110.6	106.9	127.8	101.4	103.1	138.7
Robo ya tatu	147.0	138.0	137.5	158.3	105.2	112.4	114.3	110.9	108.5	129.9	102.8	102.0	138.5
Robo ya nne	150.2	143.0	138.3	157.0	105.6	113.8	113.8	112.3	108.9	130.9	104.1	102.2	140.8
2008 Robo ya kwanza	163.4	146.8	138.9	161.6	105.3	116.6	115.1	113.6	110.0	132.9	106.2	103.4	149.2
Robo ya pili	165.1	148.5	139.5	172.0	106.4	118.1	117.1	114.7	111.4	136.5	107.8	103.9	151.7
Robo ya tatu	164.5	149.7	141.6	179.2	106.4	120.1	116.8	117.4	114.5	141.0	110.8	104.2	152.8
Robo ya nne	175.0	152.1	141.6	172.5	108.6	122.1	119.1	120.3	117.6	139.6	112.7	105.2	158.4
2009 Robo ya kwanza	193.5	154.8	156.4	164.5	109.7	124.8	120.7	122.3	121.4	137.7	116.9	106.9	168.7
Robo ya pili	194.0	158.2	156.5	158.7	112.5	126.1	122.7	125.9	121.4	135.3	122.4	108.6	168.9
Robo ya tatu	193.6	165.7	159.4	168.9	115.7	128.0	123.0	126.1	124.6	140.3	122.4	108.3	170.6
Robo ya nne	203.8	170.9	159.6	181.7	115.6	127.1	126.0	126.1	127.6	140.3	122.7	106.3	178.2

Mwaka	Vyakula na vinywaji baridi	Vinywaji vyenye kilevi na bidhaa za tumbaku	Mavazi ya nguo na viatu	Nishati, Maji na Makazi	Samani, vifaa vya nyumbani na ukarabati wa nyumba	Gharama za Afya	Usafirishaji	Mawasiliano	Utamaduni na Burudani	Elimu	Hoteli na Migahawa	Bidhaa na huduma nyinginezo	FAHIRISI BIDHAA ZOTE
2010* Robo ya kwanza	100.4	99.7	95.9	92.4	96.5	99.7	101.0	98.8	95.7	102.6	100.7	97.1	98.9
Robo ya pili	101.9	97.7	96.3	97.2	97.7	100.0	100.8	99.4	96.8	102.7	100.7	97.8	100.2
Robo ya tatu	99.9	99.8	98.8	98.9	99.3	100.1	100.4	99.7	98.6	100.8	101.2	100.0	99.8
Robo ya nne	101.3	100.5	100.9	98.9	100.3	99.7	100.5	99.7	98.2	100.1	99.9	99.9	100.6
2011 Robo ya kwanza	108.8	102.1	103.6	105.3	107.9	101.1	102.4	97.7	99.2	105.4	104.9	100.0	106.1
Robo ya pili	112.9	103.6	105.5	112.7	111.4	101.6	107.6	97.4	99.8	105.8	107.1	101.1	109.9
Robo ya tatu	118.9	105.0	108.1	119.5	113.4	102.0	110.3	98.2	100.9	105.8	110.1	104.5	114.5
Robo ya nne	127.3	106.0	111.8	122.1	115.4	103.2	112.2	98.2	101.1	105.8	113.1	107.7	119.7
2012 Robo ya kwanza	137.9	110.3	117.9	124.8	119.2	104.0	113.1	97.1	106.5	109.8	121.3	111.2	126.7
Robo ya pili	140.8	113.9	121.7	129.8	121.5	104.9	115.2	96.6	109.8	110.8	126.5	114.2	129.8
Robo ya tatu	140.8	125.6	123.5	136.8	123.1	105.4	115.2	96.6	112.4	110.8	128.3	115.2	131.3
Robo ya nne	144.8	128.8	125.2	143.1	124.8	106.2	115.3	96.4	112.1	110.8	131.2	116.9	134.4

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

*Kizio cha Fahirisi kilibadilishwa na kuanza kutumika Sept. 2010 kwa kufuata makundi yanayokubalika kimataifa yanayoitwa Mchanganuo wa matumizi Binafsi (COICOP)

FAHIRISI YA BEI YA BIDHAA NA HUDUMA ZITUMIWAZO NA WAKAZI WA MIJINI TANZANIA BARA (2001=100)

Jedwali Na.15

Mwaka	Robo ya Mwaka				Wastani wa Fahirisi	Badiliko Asilimia
	Robo ya Kwanza	Robo ya Pili	Robo ya Tatu	Robo ya Nne		
1980	0.5	0.5	0.6	0.6	0.6	-
1981	0.7	0.7	0.7	0.8	0.7	25.7
1982	0.8	0.9	1.0	1.1	0.9	28.9
1983	1.1	1.2	1.2	1.3	1.2	27.1
1984	1.4	1.5	1.7	1.9	1.6	36.1
1985	2.0	2.1	2.1	2.4	2.2	33.3
1986	2.6	2.6	2.9	3.2	2.9	32.4
1987	3.5	3.5	3.7	4.2	3.7	29.9
1988	4.6	4.6	5.0	5.4	4.9	31.2
1989	5.8	6.2	6.5	6.9	6.4	30.4
1990	8.0	8.2	8.8	9.5	8.6	35.9
1991	10.4	10.9	11.3	12.0	11.1	28.8
1992	13.0	13.1	13.7	14.5	13.6	21.9
1993	15.7	16.6	16.7	18.3	16.8	24.0
1994	20.8	22.4	22.8	25.0	22.8	35.3
1995	28.0	28.4	29.0	30.5	29.0	27.4
1996	35.1	35.3	34.3	35.6	35.1	21.0
1997	40.4	41.2	40.2	41.1	40.7	16.1
1998	46.3	46.4	45.1	46.0	45.9	12.9
1999	50.4	50.2	48.5	49.2	49.6	7.8
2000	53.6	53.2	51.3	52.0	52.5	6.0
2001	56.4	56.0	53.9	54.6	55.2	5.1
2002	57.1	57.5	57.3	58.5	57.6	4.3
2003	59.9	60.6	60.2	61.8	60.6	5.3
2004	62.9	62.9	63.0	65.2	63.5	4.7
2005	65.5	66.4	66.6	68.4	66.7	5.0
2006	70.6	72.4	70.5	72.7	71.5	7.3
2007	75.6	76.5	76.4	77.7	76.6	7.0
2008	82.3	83.7	84.3	87.4	84.4	10.3
2009	93.1	93.2	94.2	98.3	94.7	12.1
2010*	98.9	100.2	99.8	100.6	99.9	5.5
2011	106.1	109.9	114.5	119.7	112.5	12.7
2012	126.7	129.8	131.3	134.4	130.6	16.0

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Tkwimu

*Kizio cha Fahirisi kilibadilishwa na kuanza kutumika Sept. 2010 kwa kufuata makundi yanayokubalika kimataifa yanayoitwa Mchanganuo wa matumizi Binafsi (COICOP)

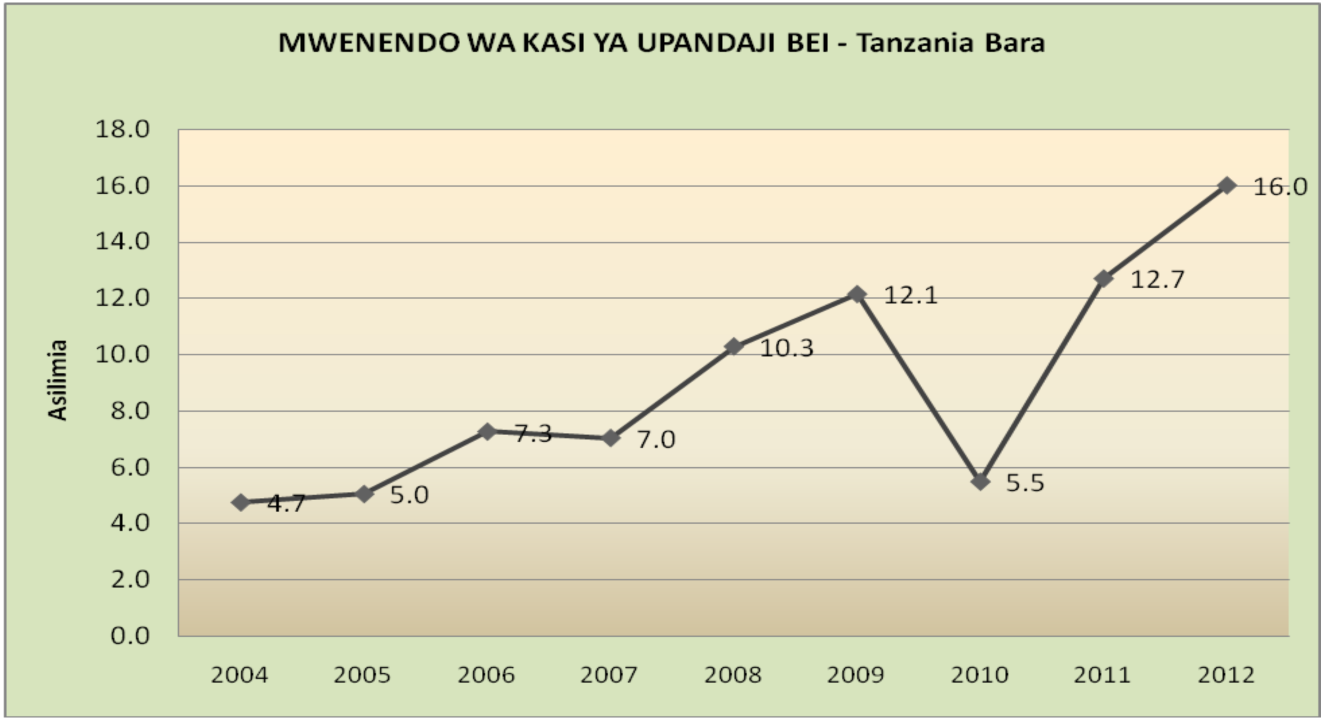
MWENENDO WA KASI YA UPANDAJI BEI - Tanzania Bara
Asilimia
18.0
16.0
14.0
12.0
10.0
8.0
6.0
4.0
2.0
0.0
4.7
5.0
7.3
7.0
10.3
12.1
5.5
12.7
16.0
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012

FAHIRISI MBALIMBALI ZA BIDHAA NA HUDUMA ZITUMIWAZO NA WAKAZI WA MIJINI-TANZANIA BARA (2001=100)

Jedwali Na.16

Mwaka	FAHIRISI			WAKAZI MIJINI TANZ. BARA	BADILIKO %			WAKAZI MIJINI TANZ. BARA
	KIPATO CHA				KIPATO CHA			
	CHINI	KATI	JUU		CHINI	KATI	JUU	
1982	1.1	1.0	0.8	0.9	21.8	25.9	25.9	28.9
1983	1.4	1.2	1.0	1.2	23.6	25.1	24.2	27.1
1984	1.6	1.5	1.2	1.6	17.5	25.2	18.4	36.1
1985	2.3	2.2	1.5	2.2	45.1	44.2	23.6	33.3
1986	3.3	3.0	2.1	2.9	42.2	37.3	41.2	32.4
1987	4.2	3.9	3.1	3.7	26.6	30.9	49.3	29.9
1988	5.4	5.2	4.5	4.9	29.5	33.2	41.8	31.2
1989	7.0	6.8	6.4	6.4	30.7	30.1	43.8	30.4
1990	9.3	8.5	8.5	8.6	31.8	25.8	32.2	35.9
1991	12.6	12.0	11.1	11.1	36.0	41.1	31.0	28.8
1992	13.5	14.4	14.0	13.6	7.0	20.2	26.0	21.9
1993	16.6	18.6	17.1	16.8	22.9	29.0	22.4	24.0
1994	24.9	24.9	22.9	22.8	50.5	34.1	34.1	35.3
1995	27.1	31.9	26.6	29.0	8.5	27.9	16.1	27.4
1996	32.4	37.1	31.2	35.1	19.9	16.3	17.1	21.0
1997	34.6	39.4	32.8	40.7	6.8	6.3	5.2	16.1
1998	37.0	41.4	33.4	45.9	6.8	5.0	1.9	12.9
1999	37.3	41.7	35.5	49.6	0.9	0.8	6.3	7.8
2000	38.0	42.7	37.8	52.5	1.7	2.5	6.2	6.0
2001	41.2	44.7	42.5	55.2	8.5	4.5	12.5	5.1
2002	42.8	46.2	43.9	57.6	3.8	3.5	3.3	4.3
2003	45.2	47.3	45.8	60.6	5.8	2.3	4.3	5.3
2004	48.1	51.2	48.6	63.5	6.4	8.2	6.2	4.7
2005	52.1	55.2	52.8	66.7	8.3	7.9	8.6	5.0
2006	58.1	60.3	59.0	71.5	11.5	9.2	11.8	7.3
2007	63.5	67.2	66.9	76.6	9.3	11.5	13.3	7.0
2008	74.5	77.5	79.1	84.4	17.3	15.3	18.3	10.3
2009	87.0	90.3	91.5	94.7	16.8	16.4	15.7	12.1
2010*	98.6	99.3	98.9	99.9	13.2	10.0	8.1	5.5
2011	105.9	107.1	109.4	112.5	7.4	7.9	10.6	12.7
2012	125.7	124.9	121.6	130.6	18.8	16.6	11.2	16.0

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

*Kizio cha Fahirisi kilibadilishwa na kuanza kutumika Sept. 2010 kwa kufuata makundi yanayokubalika kimataifa yanayoitwa Mchanganuo wa matumizi Binafsi (COICOP)

SURA YA 2

HALI YA UCHUMI DUNIANI NA USHIRIKIANO WA KIMATAIFA

HALI YA UCHUMI DUNIANI

Ukuaji wa Uchumi Duniani

32. Mwaka 2012, uchumi wa dunia haukuimarika ipasavyo kutokana na matukio mbalimbali ambayo yaliendelea kudhoofisha kasi ya ukuaji wake. Miongoni mwa matukio hayo ni wasiwasi kuhusiana na ulipaji wa madeni kwa baadhi ya nchi za Jumuiya ya Ulaya; Sera za kubana matumizi kwa nchi ya Marekani; na kudhoofika kwa kasi ya ukuaji wa uchumi wa China. Mwaka 2012, pato la dunia lilikua kwa asilimia 3.2 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 4.0 mwaka 2011. Aidha, kiwango cha ukuaji wa uchumi katika Nchi Zilizoendelea kilipungua na kuwa asilimia 1.2 mwaka 2012 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 1.6 mwaka 2011.

33. Mwaka 2012, kasi ya ukuaji wa uchumi kwa Nchi Zinazoendelea ilikua kwa asilimia 5.1 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 6.4 mwaka 2011. Kupungua kwa kiwango cha ukuaji kulitokana na sera za kubana matumizi ya Serikali na kudhibiti ujazi wa fedha katika nchi hizo, sanjari na uhaba wa mitaji ya uwekezaji. Aidha, kasi ya ukuaji wa Pato la Nchi za Asia Zinazoendelea, za China na India ilipungua na kuwa asilimia 6.6 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 8.1 mwaka 2011.

Jedwali Na. 2.1: Pato la Dunia 2005-2012

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
				Ukuaji kwa asilimia				
Pato la Dunia	4.6	5.2	5.4	2.8	-0.6	5.3	4.0	3.2
Nchi Zilizoendelea	2.6	3.0	2.8	0.0	-3.6	3.2	1.6	1.2
Nchi Zinazoendelea	7.3	8.2	8.7	6.0	2.8	7.5	6.4	5.1
Nchi za Asia Zinazoendelea	9.5	10.3	11.4	7.8	7.1	9.7	8.1	6.6
Afrika Kusini ya Jangwa la Sahara	6.2	6.4	7.1	5.6	2.8	5.3	5.3	4.8

Chanzo: Shirika la Fedha la Kimataifa (IMF), Aprili 2013

Mwenendo wa Biashara Duniani

34. Mwaka 2012, kasi ya biashara duniani ilipungua hadi kufikia asilimia 2.0 kutoka asilimia 5.2 mwaka 2011. Kupungua kwa biashara duniani kulitokana na kiwango kidogo cha ukuaji wa uchumi kwa Nchi Zilizoendelea kilichosababisha kupungua kwa uagizaji wa bidhaa na huduma kutoka nje na hivyo kuathiri kasi ya mauzo nje kwa nchi Zilizoendelea na Zinazoendelea. Aidha, hali ya wasiwasi wa mgogoro wa madeni kwa baadhi ya nchi za Jumuiya ya Ulaya ilizorotesha ukuaji wa biashara duniani.

35. Mwaka 2012, thamani ya mauzo ya bidhaa nje duniani iliongezeka kwa asilimia 0.4 na kuwa dola za Kimarekani trilioni 17.9 ikilinganishwa na dola trilioni 17.8 mwaka 2011. Ongezeko hilo la mauzo ya bidhaa nje lilitokana na kuongezeka kiasi cha bidhaa zilizouzwa nje ingawa bei za bidhaa hizo katika soko la dunia zilipungua. Miongoni mwa bidhaa ambazo bei zake ziliporomoka ni kahawa kwa asilimia 22; pamba (asilimia 42); chuma (asilimia 23); na makaa ya mawe (asilimia 21).

Jedwali Na.2.2: Mwenendo wa Biashara Duniani 2012 (Thamani USD bilioni na Asilimia)

	Mauzo ya Nje					Manunuzi kutoka Nje				
	Thamani	*Badiliko kwa mwaka (Asilimia)*				*Thamani*	*Badiliko kwa mwaka (Asilimia)*			
	2012	2005-12	2010	2011	2012	2012	2005-12	2010	2011	2012
Dunia	**17,850**	**8.0**	**22.0**	**20.0**	**0.0**	**18,155**	**8.0**	**21.0**	**19.0**	**0.0**
Amerika ya Kaskazini	**2,373**	**7.0**	**23.0**	**16.0**	**4.0**	**3,192**	**5.0**	**23.0**	**15.0**	**3.0**
Marekani	1,547	8.0	21.0	16.0	5.0	2,335	4.0	23.0	15.0	3.0
Canada	455	3.0	23.0	17.0	1.0	475	6.0	22.0	15.0	2.0
Mexico	371	8.0	30.0	17.0	6.0	380	8.0	28.0	16.0	5.0
Amerika ya Kusini na Kati	**749**	**11.0**	**25.0**	**27.0**	**0.0**	**753**	**14.0**	**30.0**	**25.0**	**3.0**
Brazil	243	11.0	32.0	27.0	-5.0	233	17.0	43.0	24.0	-2.0
Nchi nyingine za Amerika ya Kusini na Kati	506	11.0	22.0	28.0	2.0	520	13.0	24.0	25.0	5.0
Ulaya	**6,373**	**5.0**	**12.0**	**18.0**	**-4.0**	**6,519**	**5.0**	**13.0**	**17.0**	**-6.0**
Umoja wa Nchi za Ulaya	5,792	5.0	12.0	18.0	-5.0	5,927	5.0	13.0	17.0	-6.0
Ujerumani	1,407	5.0	12.0	17.0	-5.0	1,167	6.0	14.0	19.0	-7.0
Ufaransa	569	3.0	8.0	14.0	-5.0	674	4.0	9.0	18.0	-6.0
Uholanzi	656	7.0	15.0	16.0	-2.0	591	7.0	17.0	16.0	-1.0
Uingereza	468	3.0	17.0	21.0	-7.0	680	4.0	14.0	14.0	1.0
Italia	500	4.0	10.0	17.0	-4.0	486	3.0	17.0	15.0	-13.0
Jumuiya ya Madola ya Nchi huru (CIS)	**804**	**13.0**	**31.0**	**34.0**	**2.0**	**568**	**15.0**	**25.0**	**30.0**	**5.0**
Shirikisho la Urusi	529	12.0	32.0	30.0	1.0	335	15.0	30.0	30.0	4.0
Afrika	**626**	**11.0**	**30.0**	**17.0**	**5.0**	**604**	**13.0**	**16.0**	**18.0**	**8.0**
Afrika Kusini	87	8.0	31.0	21.0	-11.0	123	10.0	27.0	29.0	1.0
Afrika bila Afrika Kusini	539	11.0	30.0	16.0	8.0	481	14.0	13.0	15.0	9.0
Wauza mafuta Nje	370	11.0	34.0	15.0	12.0	179	14.0	10.0	10.0	8.0
Wasiouza Mafuta Nje	169	11.0	22.0	20.0	-1.0	303	14.0	15.0	18.0	10.0
Mashariki ya Kati	**1,287**	**13.0**	**28.0**	**37.0**	**3.0**	**721**	**12.0**	**13.0**	**17.0**	**6.0**
Asia	**5,640**	**11.0**	**31.0**	**18.0**	**2.0**	**5,795**	**12.0**	**33.0**	**23.0**	**4.0**
China	2,049	15.0	31.0	20.0	8.0	1,818	16.0	39.0	25.0	4.0
Japan	799	4.0	33.0	7.0	-3.0	886	8.0	26.0	23.0	4.0
India	293	17.0	37.0	34.0	-3.0	489	19.0	36.0	33.0	5.0
Nchi zinazochipukia kiviwanda	1,280	8.0	30.0	16.0	-1.0	1,310	9.0	32.0	19.0	0.0
Nchi Masikini Duniani	**204**	**14.0**	**27.0**	**25.0**	**1.0**	**223**	**14.0**	**11.0**	**22.0**	**8.0**

Chanzo: Shirika la Biashara Duniani (WTO) Aprili 2013

36. Mwaka 2012, thamani ya mauzo ya bidhaa nje kwa nchi za Afrika iliongezeka kwa asilimia 5.0 kufikia dola za Kimarekani bilioni 626 kutoka dola bilioni 597 mwaka 2011. Aidha, thamani ya manunuzi ya bidhaa kutoka nje, iliongezeka kwa asilimia 8.0 mwaka 2012 kufikia dola za Kimarekani bilioni 604 kutoka dola bilioni 555 mwaka 2011. Kutokana na mwenendo huo, urari wa biashara ya bidhaa nje katika nchi za Afrika ulikuwa na ziada yenye thamani ya dola za Kimarekani bilioni 22.0 mwaka 2012 ikilinganishwa na ziada ya dola bilioni 42.0 mwaka 2011.

Hali ya Uchumi wa Nchi za Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara

37. Mwaka 2012, kiwango cha ukuaji wa Pato la nchi za Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara kilipungua kufikia asilimia 4.8 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 5.3 mwaka 2011. Hii ilitokana na kupungua kwa kasi ya ukuaji wa uchumi kwa nchi za Kipato cha Kati zilizoko kusini mwa Jangwa la Sahara ambapo kiwango cha ukuaji kilishuka kutoka asilimia 4.5 mwaka 2011 hadi asilimia 3.4 mwaka 2012. Aidha, kiwango cha ukuaji wa uchumi wa nchi za Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara zinazouza mafuta nje kilikuwa asilimia 6.7 mwaka 2012 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 6.3 mwaka 2011. Vilevile, kasi ya ukuaji wa uchumi kwa nchi za kipato cha chini kusini mwa Jangwa la Sahara kiliongezeka kutoka asilimia 5.5 mwaka 2011 hadi asilimia 5.9 mwaka 2012.

38. Aidha, mwaka 2012, kasi ya ongezeko la bei za mlaji kwa nchi za Afrika kusini mwa Jangwa la Sahara ilipungua hadi kufikia wastani wa asilimia 9.1 kutoka wastani wa asilimia 9.3 mwaka 2011. Mwenendo huu wa kasi ya ongezeko la bei ya mlaji uliwiana na mwenendo wa bei kwa nchi za kipato cha chini kwa nchi za Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara. Hata hivyo, kasi ya ongezeko la bei ya mlaji kwa nchi zinazouza mafuta nje iliongezeka hadi asilimia 9.8 mwaka 2012 kutoka kiwango cha asilimia 9.6 mwaka 2011.

Jedwali Na.2.3: Mwenendo wa Baadhi ya Viashiria vya Uchumi kwa Baadhi ya Nchi za Afrika: 2010 – 2012

	Pato halisi la Taifa *Ukuaji kwa mwaka*			Bei za Mlaji *Ukuaji kwa mwaka*			Urari wa Biashara ya Nje *Sehemu ya pato la taifa*		
	2010	**2011**	**2012**	**2010**	**2011**	**2012**	**2010**	**2011**	**2012**
Nchi Kusini mwa Jangwa la Sahara	**5.4**	**5.3**	**4.8**	**7.4**	**9.3**	**9.1**	**-1.3**	**-1.4**	**-2.8**
Nchi zinazouza mafuta	**6.6**	**6.3**	**6.7**	**11.4**	**9.6**	**9.8**	**4.9**	**4.3**	**3.8**
Nigeria	8.0	7.4	7.1	13.7	10.8	11.4	5.9	3.6	3.5
Angola	3.4	3.9	6.8	14.5	13.5	10.8	9.0	9.6	8.5
Equatorial Guinea	-0.5	7.8	5.7	6.1	6.3	5.4	-20.5	-6.0	-7.7
Gabon	6.6	6.6	6.1	1.4	1.3	2.3	9.1	10.6	9.1
Republic of Congo	8.8	3.4	4.9	5.0	1.8	5.1	5.1	0.8	-0.6
Chad	13.0	1.8	7.3	-2.1	1.9	5.5	-3.5	2.0	-1.9
Cameroon	2.9	4.2	4.7	1.3	2.9	3.0	-3.0	-4.1	-4.1
South Sudan		1.4	-55.0		47.3	54.8	4.8	21.6	-12.6
Nchi za Kipato cha Kati	**3.8**	**4.5**	**3.4**	**4.9**	**5.6**	**6.0**	**-3.1**	**-3.8**	**-5.5**
Botswana	7.0	5.1	3.8	6.9	8.5	7.5	-2.0	1.6	3.9
Cape Verde	5.2	5.0	4.3	2.1	4.5	2.1	-12.5	-12.5	-11.5
Ghana	8.0	14.4	8.2	10.7	8.7	9.8	-8.4	-9.2	-9.1
Lesotho	5.2	4.9	4.3	3.6	5.6	5.3	-12.1	-17.3	-11.2
Mauritius	4.2	4.1	3.4	2.9	6.5	4.5	-8.2	-10.3	-10.5
Namibia	6.6	4.9	4.0	4.5	5.8	6.7	0.3	-1.7	-3.8
Senegal	4.1	2.6	3.7	1.2	3.4	2.3	-4.4	-6.4	-8.5
Seychelles	6.7	5.1	3.0	-2.4	2.6	7.5	-20.1	-21.5	-19.8
South Africa	2.9	3.1	2.6	4.3	5.0	5.6	-2.8	-3.3	-5.5
Swaziland	2.0	0.3	-2.9	4.5	6.1	7.8	-10.5	-9.1	0.1
Zambia	7.6	6.6	6.5	8.5	8.7	6.4	7.1	1.2	-1.8
Nchi za Kipato cha Chini	**6.4**	**5.5**	**5.9**	**5.9**	**15.5**	**13.0**	**-8.0**	**-9.2**	**-10.4**
Benin	2.6	3.5	3.5	2.1	2.7	6.9	-7.3	-10.0	-9.3
Burkina Faso	7.9	4.2	7.0	-0.6	2.7	3.0	-2.3	-1.1	-4.2
Ethiopia	8.0	7.5	7.0	8.1	33.1	22.9	-4.0	0.6	-6.1
Gambia	5.5	3.3	-1.6	5.0	4.8	4.7	-15.7	-14.2	-15.9
Kenya	5.8	4.4	5.1	4.1	14.0	10.0	-6.5	-10.6	-8.5
Madagascar	0.4	1.8	1.9	9.3	10.0	6.5	-9.7	-6.9	-7.9
Malawi	6.5	4.3	4.3	7.4	7.6	17.7	-1.3	-5.9	-4.9
Mali	5.8	2.7	-4.5	1.3	3.1	7.2	-12.6	-10.2	-5.4
Niger	8.0	2.3	14.5	0.9	2.9	4.5	-21.1	-25.9	-26.3
Rwanda	7.2	8.6	7.7	2.3	5.7	7.0	-5.9	-7.3	-9.8
Sierra Leone	5.3	6.0	21.3	17.8	18.5	13.7	-19.3	-52.3	-13.1
Tanzania	7.0	6.4	6.9	7.2	12.7	15.6	-9.3	-13.7	-15.4
Uganda	6.1	5.1	4.2	4.0	18.7	14.6	-10.2	-11.4	-11.0
Mozambique	7.1	7.3	7.5	12.7	10.4	3.0	-11.7	-12.8	-11.6

Chanzo:-Shirika la Fedha Duniani (IMF) Aprili 2013.

USHIRIKIANO WA UCHUMI KIMATAIFA

Jumuiya ya Afrika Mashariki

39. Mwaka 2012, Wakuu wa Nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki walifanya kikao maalum cha pili kuhusiana na uendelezaji wa miundombinu. Katika kikao hicho, Wakuu wa Nchi wanachama walikubaliana kuendeleza miundombinu ya kipaumbele yenye sura ya kikanda inayowezesha kuiunganisha Jumuiya ya Afrika Mashariki na Kanda nyingine

hususan Utatu wa COMESA-EAC-SADC na nchi jirani Kusini na Kaskazini mwa Afrika. Miundombinu ya kipaumbele iliyoidhinishwa katika kikao hicho ni ile ya sekta ya reli, bandari, nishati na barabara. Aidha, wakuu hao walikubaliana kuendeleza miundombinu ya ndani ya Nchi Wanachama itakayoziwezesha nchi hizo kuzitumia kikamilifu fursa zitokanazo na mtangamano, hususan Umoja wa Forodha na Soko la Pamoja.

40. Mwaka 2012, ujenzi wa barabara ya Arusha – Namanga – Athi River yenye urefu wa kilometa 104.4 kwa kiwango cha lami ulikamilika na kuzinduliwa na Wakuu wa Nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki. Aidha, uchambuzi wa kina wa ujenzi wa mtandao wa barabara za Jumuiya ya Afrika Mashariki za Arusha – Holili – Taveta – Voi na upembuzi yakinifu na usanifu wa barabara za Malindi – Lunga Lunga na Tanga – Bagamoyo ulikamilika. Kwa upande wa ujenzi wa reli, upembuzi yakinifu wa awali wa mradi wa reli ya Dar es Salaam – Isaka – Kigali/Keza – Musongati ulikamilika.

41. Mwaka 2012, Wakuu wa Nchi wanachama walisaini Itifaki ya Jumuiya ya Afrika Mashariki ya ushirikiano katika masuala ya ulinzi. Aidha, katika mkutano wa kilele wa 14 uliofanyika mwezi Novemba 2012 Nairobi, Kenya, Wakuu wa Nchi wanachama waliidhinisha Itifaki za Jumuiya ya Afrika Mashariki za ushirikiano katika Amani na Usalama; masuala ya Teknolojia ya Habari na Mawasiliano; na Viwango vya Afya ya Mimea na Wanyama.

Benki ya Maendeleo Afrika

42. Mwaka 2012, Benki ya Maendeleo Afrika (AfDB) kwa mara ya kwanza ilifanya Mkutano wa mwaka nchini Tanzania. Mkutano huo ulihudhuriwa na washiriki zaidi ya 2,000 kutoka ndani na nje ya bara la Afrika. Mkutano huo ulihusisha wadau mbalimbali wakiwemo wachumi, washirika wa maendeleo, wanahabari, wataalamu wa fedha na benki, jumuiya za kiraia na sekta ya umma. Mada kuu katika Mkutano huo ilikuwa ni "Afrika na Utandawazi: Changamoto na Fursa zake". Mada hiyo iliwapa fursa wajumbe kujadili nafasi ya Afrika ulimwenguni na wajibu wa AfDB katika kuchochea ukuaji wa uchumi na maendeleo ya Afrika. Aidha, kulikuwa na mfululizo wa mijadala mbalimbali iliyohusu utawala; uboreshaji wa ushiriki wa sekta binafsi; mtangamano wa kikanda; namna Afrika itakavyojiendeleza yenyewe; na misaada kwa ajili ya biashara.

43. Katika mkutano huo, Bodi ya Magavana wa AfDB ilijadili na kupitisha Taarifa ya Mwaka na Taarifa ya Ukaguzi wa Hesabu za Benki kwa mwaka 2011. Aidha, kikao hicho kiliteua Mkaguzi wa Nje wa hesabu kwa kipindi cha mwaka 2012- 2016 na kuyakubali maombi ya Sudan ya Kusini kuwa mwanachama mpya wa Benki ya Maendeleo ya Afrika. Vilevile, suala la kurudisha makao makuu ya Benki mjini Abdidjan, Cote d' Ivoire lilijadiliwa na kukubaliana kurudi kwa utaratibu wa awamu.

Umoja wa Afrika na Tume ya Uchumi ya Bara la Afrika

44. Kadri uchumi wa dunia unavyojiimarisha kutoka kwenye msukosuko na ukuaji hafifu, Bara la Afrika limeendelea kuwa kivutio cha uwekezaji na sehemu salama ya mitaji ya kimataifa. Kutokana na hali hiyo, Umoja wa Afrika (AU) na Tume ya Uchumi ya Bara la Afrika (ECA) katika kikao chake cha tano cha pamoja kilichofanyika Machi 2012 kilijadili namna ya kufungua fursa za kiuchumi na kuifanya Afrika kuwa chachu ya ukuaji duniani. Aidha, kikao hicho kilijadili mambo mengine matatu ambayo ni: Mwelekeo wa Afrika kufikia mwaka 2050; Madhara na mambo tuliyojifunza kutokana na mgogoro wa madeni katika nchi za Jumuiya ya Ulaya na msukosuko wa uchumi na fedha duniani; na Agenda ya maendeleo ya Afrika baada ya kipindi cha malengo ya Milenia. Vilevile, katika kikao hicho, nchi za Afrika zilihimizwa kutilia mkazo uwekezaji katika kilimo; ukusanyaji wa mapato ya ndani; kuboresha mazingira ya uwekezaji wa ndani na nje; uwekezaji katika miundombinu; uhamasishaji wa biashara miongoni mwa nchi za Afrika; uwekezaji katika maendeleo ya rasilimali watu; kuongeza kasi ya utengamano kikanda na kuwekeza katika sayansi na teknolojia na TEHAMA.

Shirikisho la Biashara Ulimwenguni

45. Mwaka 2012, Jumuiya ya Afrika Mashariki kwa kushirikiana na Shirikisho la Biashara Ulimwenguni walifanya kikao cha Pili cha Mapitio ya Pamoja ya Sera za Biashara. Mambo yaliyojadiliwa kwenye mapitio hayo ni biashara katika nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki, sera na utekelezaji wake kwa kuzingatia masuala ya kiuchumi na kijamii. Aidha, ilibainika kuwa gharama za kufanya biashara ndani ya Jumuiya ni kubwa kutokana na uduni wa miundombinu kama vile barabara na reli pamoja na gharama za nishati. Hivyo, Shirikisho la Biashara Ulimwenguni liliwahimiza Nchi Wanachama wa Jumuiya kuchukua hatua za kutatua matatizo hayo kwa lengo la kuongeza tija na ushindani ili kuweka mazingira mazuri ya kibiashara na kuvutia Uwekezaji wa moja kwa moja kutoka Nje. Aidha, kikao kilishauri Nchi Wanachama kuondoa vikwazo vya biashara visivyo vya ushuru ambavyo vinakwamisha biashara miongoni mwa nchi za Jumuiya.

SURA YA 3

SEKTA YA NJE

Utangulizi

46. Mwaka 2012, mwenendo wa biashara ya nje ulikuwa mzuri ambapo thamani ya mauzo ya bidhaa na huduma nje iliongezeka kwa asilimia 15.5 kutoka Dola za Kimarekani milioni 7,398.2 mwaka 2011 hadi kufikia Dola milioni 8,544.4 mwaka 2012. Kukua kwa kiasi cha mauzo ya bidhaa asilia ikiwemo kahawa, pamba na tumbaku, pamoja na ongezeko la mauzo ya bidhaa za viwandani, maua na samaki na mazao ya samaki kilikuwa chanzo cha ongezeko hilo. Aidha, thamani ya uagizaji wa bidhaa na huduma kutoka nje kwa mwaka 2012 iliongezeka kidogo kwa asilimia 5.4 ikilinganishwa na ongezeko la asilimia 32.9 mwaka 2011.

Bidhaa Zilizouzwa Nje

47. Thamani ya mauzo ya bidhaa nje kwa mwaka 2012 ilikuwa Dola za Kimarekani milioni 5,912.3 ikilinganishwa na Dola milioni 5,097.9 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 16.0. Hii ilitokana na kuongezeka kwa mauzo ya bidhaa zisizo asilia, hususan bidhaa za viwandani. Mauzo haya yanajumuisha bidhaa zisizorekodiwa zenye thamani ya shilingi milioni 771.2 katika mwaka 2012.

Bidhaa Asilia

48. Thamani ya mauzo ya bidhaa asilia iliongezeka hadi Dola za Kimarekani milioni 956.7 mwaka 2012 kutoka Dola milioni 685.5 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 39.6. Hii ilitokana hasa na kuongezeka kwa kiasi cha bidhaa asilia zilizouzwa nje hususan kahawa na pamba pamoja na kuongezeka kwa bei ya mazao ya katani na chai katika soko la dunia.

Kahawa

49. Thamani ya mauzo ya kahawa iliongezeka kwa asilimia 30.8 hadi kufikia Dola za Kimarekani milioni 186.6 mwaka 2012 kutoka Dola milioni 142.6 mwaka 2011. Ongezeko hili lilisababishwa hasa na kuongezeka kwa kiasi cha kahawa iliyouzwa nje kutoka tani 39,000 mwaka 2011 hadi tani 54,800 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 40.5.

Pamba

50. Mwaka 2012, thamani ya pamba iliyouzwa nje iliongezeka na kufikia Dola za Kimarekani milioni 164.9 kutoka Dola milioni 61.6 mwaka 2011, sawa na asilimia 167.7. Hii ilitokana hasa na kuongezeka kwa kiasi kikubwa cha pamba iliyouzwa nje. Pamba iliyouzwa nje iliongezeka kufikia tani 132,000 mwaka 2012 kutoka tani 40,300 mwaka 2011. Hata hivyo, wastani wa bei ya pamba katika soko la dunia ulipungua kwa asilimia

18.3 hadi Dola za Kimarekani 1,249.7 kwa tani mwaka 2012 kutoka Dola 1,529.0 kwa tani mwaka 2011.

Katani

51. Mwaka 2012, thamani ya mauzo ya katani nje iliongezeka hadi Dola za Kimarekani milioni 18.4 ikilinganishwa na Dola za Kimarekani milioni 16.9 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 8.5. Ongezeko hilo lilitokana hasa na kuongezeka kwa bei ya katani katika soko la dunia. Bei ya katani katika soko la dunia iliongezeka hadi Dola za Kimarekani 1,357.1 kwa tani kutoka Dola 1,223.5 kwa tani mwaka 2011. Hata hivyo, kiasi cha katani kilichouzwa nje kilipungua kwa asilimia 2.2, hii ilitokana na kupungua kwa uzalishaji wa katani nchini kulikosababishwa na kuongezeka kwa matumizi ya bidhaa za plastiki

Chai

52. Mwaka 2012, thamani ya chai iliyouzwa nje iliongezeka kwa asilimia 18.9 na kufikia Dola za Kimarekani milioni 56.1 ikilinganishwa na Dola milioni 47.2 mwaka 2011. Ongezeko hili lilitokana na kupanda kwa wastani wa bei ya chai katika soko la dunia kutoka Dola 1,739.7 kwa tani mwaka 2011 hadi Dola 2,061.2 kwa tani mwaka 2012.

Tumbaku

53. Mwaka 2012, thamani ya mauzo ya tumbaku nje iliongezeka hadi Dola za Kimarekani milioni 350.1 kutoka Dola milioni 281.2 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 24.5. Ongezeko hili lilitokana na kuongezeka kwa kiasi cha tumbaku kilichouzwa nje kutoka tani 73,300 mwaka 2011 hadi tani 105,600 mwaka 2012. Hata hivyo, wastani wa bei ya tumbaku katika soko la dunia ulipungua kwa asilimia 13.6 kufikia Dola za Kimarekani 3,316.4 kwa tani mwaka 2012 kutoka Dola 3,839.4 kwa tani mwaka 2011.

Korosho

54. Thamani ya mauzo ya korosho nje mwaka 2012 iliongezeka kwa asilimia 33.3 kufikia Dola za Kimarekani milioni 142.6 kutoka Dola milioni 107.0 mwaka 2011. Ongezeko hili lilitokana kwa kiasi kikubwa na kuongezeka kwa kiasi cha korosho kilichouzwa nje kutoka tani 96,400 mwaka 2011 hadi tani 130,900 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 35.8.

Karafuu

55. Katika mwaka 2012, thamani ya mauzo ya karafuu nje iliongezeka kwa asilimia 31.9 na kufikia Dola za Kimarekani milioni 38.1 kutoka Dola milioni 28.9 mwaka 2011. Ongezeko hili lilitokana hasa na kuongezeka kwa kiasi cha karafuu kilichouzwa kutoka tani 2,200 mwaka 2011 hadi tani 3,400 mwaka 2012. Hata hivyo, wastani wa bei ya karafuu katika soko la dunia ilishuka kwa asilimia 14.9 toka Dola za Kimarekani 13,162.9 kwa tani mwaka 2011 hadi Dola 11,198.5 kwa tani mwaka 2012.

Bidhaa Zisizo Asilia

56. Mwaka 2012, thamani ya mauzo ya bidhaa zisizo asilia iliongezeka na kufikia Dola za Kimarekani milioni 4,184.4 ikilinganishwa na Dola milioni 3,747.5 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 11.7. Kutokana hasa na kukua kwa mauzo ya bidhaa za viwandani, mboga na maua, na samaki na mazao ya samaki. Aidha, madini yalichangia asilimia 50.4 ya mauzo yote ya bidhaa zisizo asilia mwaka 2012.

Madini

57. Kwa upande wa mauzo ya madini, yalipungua mwaka 2012 kwa asilimia 4.2 kufikia Dola za Kimarekani milioni 2,187.8 kutoka Dola milioni 2,283.4 mwaka 2011. Hii ilisababishwa na kupungua kwa thamani ya mauzo ya dhahabu kwa asilimia 5.2 kutoka Dola za Kimarekani milioni 2,224.1 mwaka 2011 hadi Dola milioni 2,170.4 mwaka 2012. Bei ya dhahabu katika soko la dunia iliongezeka kwa asilimia 6.5 na kufikia Dola za Kimarekani 1,670.7 kwa aunsi moja mwaka 2012 kutoka Dola za Kimarekani 1,583.3 kwa aunsi moja mwaka 2011. Hata hivyo, thamani ya mauzo ya almasi na madini mengine iliongezeka mwaka 2012 ikilinganishwa na mwaka 2011.

Bidhaa za Viwandani

58. Thamani ya mauzo ya bidhaa za viwandani iliongezeka kwa asilimia 21.6 hadi kufikia Dola za Kimarekani milioni 1,047.3 mwaka 2012 kutoka Dola milioni 861.5 mwaka 2011 kutokana hasa na kuongezeka kwa uzalishaji na mauzo ya bidhaa nje hususan unga wa ngano, chumvi, korosho zilizobanguliwa, chuma, na vioo na bidhaa zake. Bidhaa za viwandani zilichangia asilimia 25.0 ya mapato yatokanayo na mauzo nje ya bidhaa zisizo asilia.

Samaki na Mazao ya Samaki

59. Thamani ya mauzo ya samaki na mazao ya samaki iliongezeka hadi Dola za Kimarekani milioni 160.6 mwaka 2012 kutoka Dola milioni 137.7 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 16.6. Ongezeko hili lilichangiwa na kuongezeka kwa mahitaji ya samaki na bidhaa za samaki katika soko la nje.

Mazao ya Mboga na Maua

60. Mwaka 2012, thamani ya mauzo ya mazao ya mboga na maua iliongezeka hadi kufikia Dola za Kimarekani milioni 51.3 ikilinganishwa na Dola milioni 36.4 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 41.0. Ongezeko hili lilitokana na kukua kwa mauzo ya bidhaa za maua kufuatia ukuaji wa shughuli za uzalishaji wa maua.

Bidhaa Nyinginezo Zilizouzwa Nje

61. Thamani ya mauzo ya bidhaa nyinginezo zilizouzwa nje iliongezeka hadi kufikia Dola za Kimarekani milioni 555.7 mwaka 2012 kutoka Dola milioni 330.2 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 68.3 hasa kutokana na kuongezeka kwa bidhaa za mbegu za mafuta, mboga mboga na nafaka.

Jedwali Na.3.1: Thamani, Kiasi na Bei ya Bidhaa Zilizouzwa Nje

Bidhaa	2008	2009	2010	2011	2012	Badiliko
Bidhaa Asilia						
Kahawa						
Thamani (US$ milioni)	99.1	111.2	101.6	142.6	186.6	30.8%
Kiasi ('000 tani)	45.4	56.0	35.6	39.0	54.8	40.5%
Bei (US$ kwa tani)	2185.7	1984.6	2853.1	3654.9	3403.2	-6.9%
Pamba						
Thamani (US$ milioni)	115.8	111.0	84.0	61.6	164.9	167.6%
Kiasi ('000 tani)	87.9	99.4	67.6	40.3	132.0	227.4%
Bei (US$ kwa tani)	1317.6	1116.7	1241.9	1529.0	1249.7	-18.3%
Katani						
Thamani (US$ milioni)	15.7	6.7	10.9	16.9	18.4	8.5%
Kiasi ('000 tani)	13.8	8.2	11.6	13.8	13.5	-2.2%
Bei (US$ kwa tani)	1137.7	826.0	939.8	1223.5	1357.1	10.9%
Chai						
Thamani (US$ milioni)	42.5	47.2	49.8	47.2	56.1	18.9%
Kiasi ('000 tani)	28.1	30.6	27.1	27.1	27.2	0.3%
Bei (US$ kwa tani)	1511.2	1538.7	1840.2	1739.7	2061.2	18.5%
Tumbaku						
Thamani (US$ milioni)	176.4	127.4	232.4	281.2	350.1	24.5%
Kiasi ('000 tani)	53.6	33.8	53.6	73.3	105.6	44.1%
Bei (US$ kwa tani)	3293.3	3764.0	4337.0	3839.4	3316.0	-13.6%
Korosho						
Thamani (US$ milioni)	44.3	68.6	96.9	107.0	142.6	33.3%
Kiasi ('000 tani)	52.7	95.5	100.6	96.4	130.9	35.8%
Bei (US$ kwa tani)	839.6	718.2	963.2	1110.0	1089.3	-1.9%
Karafuu						
Thamani (US$ milioni)	13.5	14.4	7.6	28.9	38.1	31.9%
Kiasi ('000 tani)	3.7	4.8	2.2	2.2	3.4	55.0%
Bei (US$ kwa tani)	3605.5	2977.9	3449.6	13162.9	11198.5	-14.9%
Jumla (Bidhaa Asilia)	**507.3**	**486.4**	**583.2**	**685.5**	**956.7**	39.6%
Bidhaa Zisizo Asilia						
Madini	**1186.7**	**1274.8**	**1561.2**	**2283.4**	**2187.8**	**-4.2%**
Dhahabu	1108.3	1229.5	1516.6	2224.1	2107.4	-5.2%
Almasi	20.3	18.9	11.1	10.2	30.2	197.9%
Madini mengine	58.1	26.4	33.5	49.2	50.2	2.0%
Bidhaa za Viwandani	**741.8**	**506.5**	**964.0**	**861.5**	**1047.3**	**21.6%**
Nyuzi za Pamba	19.9	8.1	11.5	4.8	5.8	20.7%
Kahawa Iliyozalishwa	0.5	2.0	0.7	1.1	1.0	-9.8%
Tumbaku iliyozalishwa	2.3	7.0	10.5	16.7	34.6	107.3%
Mazao ya Katani	12.5	13.4	9.0	11.8	9.1	-23.2%
Mazao mengine ya Viwandani	706.6	476.1	932.4	827.1	996.8	
Samaki na Mazao ya Samaki	**184.7**	**155.0**	**150.4**	**137.7**	**160.6**	16.6%
Mazao ya mboga na Maua	**45.7**	**33.3**	**30.8**	**36.4**	**51.3**	41.0%
Bidhaa zilizouzwa tena (re-exports)	**285.5**	**282.9**	**338.2**	**330.2**	**555.7**	68.3%
Bidhaa nyinginezo	**160.3**	**120.4**	**132.5**	**98.3**	**181.7**	84.8%
Jumla (Bidhaa zisizo Asilia)	**2604.7**	**2372.9**	**3177.0**	**3747.5**	**4184.4**	11.7%
Bidhaa zisizorekodiwa	466.8	438.9	564.0	664.9	771.2	16.0%
JUMLA KUU (BIDHAA ZOTE)	**3578.8**	**3298.1**	**4324.3**	**5097.9**	**5912.3**	**16.0%**

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania na Wizara ya Fedha

Mapato ya Huduma

62. Mapato yatokanayo na huduma yaliongezeka hadi kufikia Dola za Kimarekani milioni 2,632.1 mwaka 2012 kutoka Dola milioni 2,300.3 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 14.4. Hii ilitokana na kuongezeka kwa mapato yatokanayo na utalii na huduma ya usafirishaji. Mapato yatokanayo na utalii yaliongezeka kwa asilimia 15.6 hadi Dola za Kimarekani milioni 1,563.6 mwaka 2012 kutoka Dola milioni 1,353.2 mwaka 2011. Ongezeko hili lilitokana na juhudi za Serikali za kutangaza vivutio vya utalii vilivyopo nchini. Aidha, mapato yatokanayo na huduma ya usafirishaji yalikuwa Dola za Kimarekani milioni 635.2 mwaka 2012 ikilinganishwa na Dola milioni 548.8 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 15.2 kutokana na kukua kwa biashara na nchi za jirani kulikosababisha kuongezeka kwa mizigo iliyosafirishwa kwenda na kutoka kwenye nchi hizo.

Bidhaa Zilizoagizwa Kutoka Nje

63. Mwaka 2012, thamani ya bidhaa zilizoagizwa kutoka nje (f.o.b) iliongezeka kwa asilimia 5.1 hadi Dola za Kimarekani milioni 10,324.9 kutoka Dola milioni 9,827.5 mwaka 2011. Ongezeko hili lilijitokeza katika makundi yote ya bidhaa ambayo ni bidhaa za ukuzaji mitaji, bidhaa za kati na bidhaa za matumizi ya kawaida.

Bidhaa za Kukuza Mitaji

64. Katika mwaka 2012, thamani ya bidhaa za kukuza mitaji zilizoagizwa kutoka nje iliongezeka kwa asilimia 3.5 kufikia Dola za Kimarekani milioni 3,686.5 kutoka Dola milioni 3,560.5 mwaka 2011. Hii ilitokana na kuongezeka kwa thamani ya mitambo ya usafirishaji kwa asilimia 14.8 kutoka Dola za Kimarekani milioni 1,008.5 mwaka 2011 hadi Dola milioni 1,158.2 mwaka 2012. Thamani ya bidhaa za ujenzi pia iliongezeka kwa asilimia 6.3 na kufikia Dola za Kimarekani milioni 805.8. Ongezeko hili lilitokana na kuimarika kwa shughuli za ujenzi nchini. Hata hivyo, thamani ya uagizaji mitambo ilipungua kwa asilimia 4.0 kutoka Dola za Kimarekani milioni 1,794.3 mwaka 2011 hadi Dola milioni 1,722.5 mwaka 2012.

Bidhaa za Kati

65. Mwaka 2012, thamani ya uagizaji wa bidhaa za kati iliongezeka hadi Dola za Kimarekani milioni 4,325.9 kutoka Dola milioni 4,139.0 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 4.5. Hii ilitokana na kuongezeka kwa thamani ya uagizaji wa malighafi za viwandani na bidhaa za mafuta ya petroli. Aidha, bidhaa za mafuta ya petroli peke yake ziilichangia asilimia 32.8 ya bidhaa zote zinazoagizwa kutoka nje. Thamani ya uagizaji wa bidhaa za mafuta ya petroli ilikuwa Dola za Kimarekani milioni 3,386.4 mwaka 2012 ikilinganishwa na Dola milioni 3,228.7 mwaka 2011, sawa na asilimia 4.9. Aidha, kiasi cha

mafuta kilichoagizwa kutoka nje kilipungua kutoka tani milioni 3.9 mwaka 2011 hadi tani milioni 3.5 mwaka 2012. Thamani ya uagizaji wa malighafi za viwandani iliongezeka kwa asilimia 9.8 mwaka 2012 kufikia Dola za Kimarekani milioni 805.7 kutoka Dola milioni 733.7 mwaka 2011.

Bidhaa za Matumizi ya Kawaida

66. Mwaka 2012, thamani ya uagizaji wa bidhaa za matumizi ya kawaida iliongezeka kwa asilimia 8.7 hadi kufikia Dola za Kimarekani milioni 2,310.3 kutoka Dola milioni 2,125.8 mwaka 2011. Ongezeko hili lilitokana zaidi na kuongezeka kwa uagizaji wa bidhaa za chakula ambapo katika mwaka 2012 uagizaji huo uliongezeka kwa asilimia 8.9 hadi Dola za Kimarekani milioni 656.6 kutoka Dola milioni 603.1 mwaka 2011.

Malipo ya Huduma

67. Kwa upande wa malipo ya huduma mwaka 2012 yalikuwa Dola za Kimarekani milioni 2,362.6 ikilinganishwa na Dola milioni 2,208.1 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 7.0. Hii ilitokana na kuongezeka kwa malipo ya huduma za usafirishaji wa mizigo kwenda na kutoka nchi za jirani.

Mwenendo wa Biashara Baina ya Tanzania na Nchi Mbalimbali

68. Mwaka 2012, nchi washiriki wa kibiashara na Tanzania zikiwemo Afrika ya Kusini, Uswisi, China, India, Kenya, Japani na Ujerumani zilichangia asilimia 77 ya mauzo ya bidhaa zote nje. Mchanganuo wa mchango wa kila nchi ni kama unavyoonekana katika kielelezo hapa chini. Sehemu kubwa ya mauzo nje ilikuwa ni dhahabu na vito, ikiwa ni pamoja na almasi na tanzanite.

Kielelezo Na. 3.1: Mchanganuo wa Masoko ya Bidhaa za Tanzania Nje ya Nchi Mwaka 2012

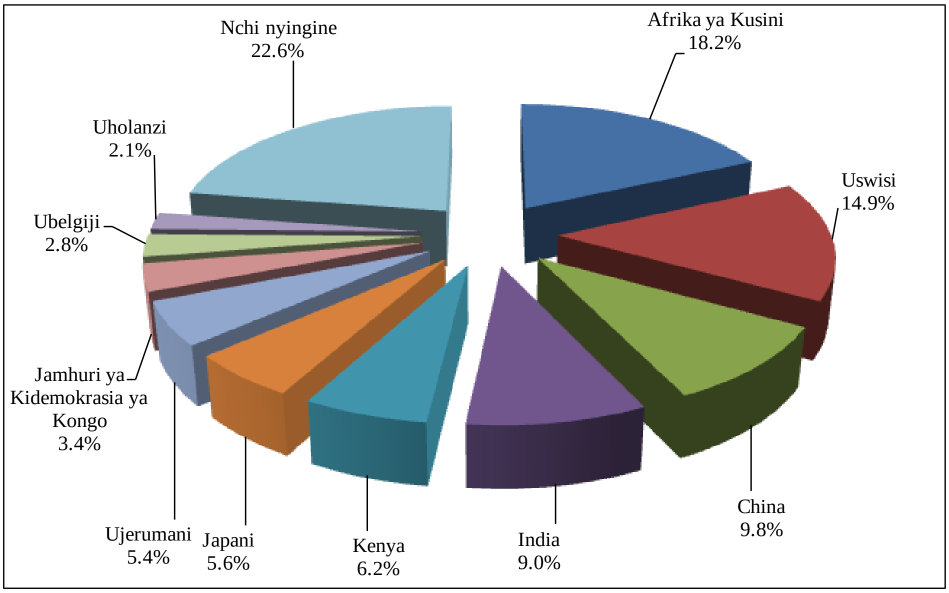

69. Sehemu kubwa ya bidhaa zilizoagizwa zilitoka katika nchi za Uswisi, China, Afrika ya Kusini, Umoja wa Falme za Kiarabu, Bahrain na India ambazo kwa pamoja zilichangia asilimia 55.5 ya bidhaa zote zilizoagizwa. Miongoni mwa bidhaa zilizoagizwa kwa wingi ni pamoja na mafuta. Nchi ya Uswisi imekuwa ikiongoza katika mchango wa bidhaa zilizoagizwa kwa kuwa kampuni iliyoshinda zabuni ya uagizaji mafuta nchini chini ya mfumo ulioanzishwa mwaka 2011 wa uagizaji mafuta kwa pamoja imeandikishwa nchini Uswisi.

Kielelezo Na. 3.2: Mchanganuo wa Vyanzo vya Bidhaa Zilizoingizwa Tanzania Mwaka 2012

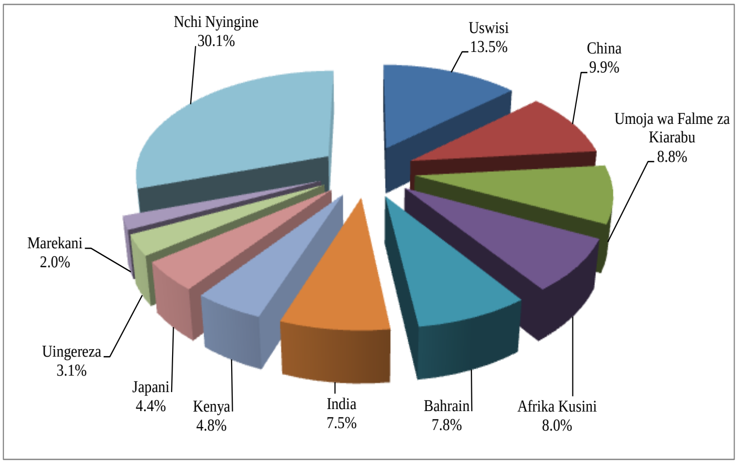

70. Mwaka 2012, mauzo ya bidhaa katika nchi za SADC na EAC yaliimarika ikilinganishwa na mwaka 2011. Hata hivyo, kasi ya ongezeko la mauzo kwa nchi za EAC ilikuwa ndogo ikilinganishwa na uagizaji, hali iliyosababisha kuwepo kwa nakisi katika urari wa biashara kama inavyoonekana katika majedwali hapa chini.

Jedwali Na. 3.3: Thamani ya Bidhaa Zilizouzwa Nje (Miln USD)

JUMUIYA/ NCHI	2008	2009	2010	2011	2012p	2011 -2012 (Badiliko)
JUMUIYA YA ULAYA	461.9	440.0	464.0	553.5	745.4	**34.7%**
NCHI NYINGINE ZA ULAYA	533.3	469.0	687.1	828.5	816.8	**-1.4%**
JUMLA - BARA LA ULAYA	**995.2**	**909.0**	**1151.1**	**1382.0**	**1562.2**	**13.0%**
JUMUIYA YA NCHI ZA KUSINI MWA AFRIKA (SADC)						
Afrika ya kusini	232.5	170.9	416.8	831.1	960.6	**15.6%**
Zambia	36.6	44.3	53.5	47.1	70.9	**50.5%**
Swaziland	0.6	20.8	0	12.5	2.2	**-82.4%**
Zimbabwe	1.2	5.7	0	4.1	4.7	**14.6%**
Msumbiji	31.4	20.3	17.7	61.9	52.7	**-14.9%**
Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo	124	79.9	137.1	119.5	180.2	**50.8%**
Nchi nyingine za SADC	**17.1**	**32.3**	**0**	**82.6**	**141**	**70.7%**
JUMLA- SADC	**443.4**	**374.2**	**625.1**	**1158.8**	**1412.3**	**21.9%**
JUMUIYA YA AFRIKA MASHARIKI (EAC)						
Burundi	19.5	23.6	51.0	30.8	45.5	**47.7%**
Kenya	235	177.4	297.3	211.2	328.4	**55.5%**
Rwanda	20.6	15.1	55.0	65.8	72.8	**10.6%**
Uganda	40.5	47.7	46.8	44.6	65.3	**46.4%**
JUMLA – EAC	**315.6**	**263.8**	**450.1**	**352.4**	**512.0**	**45.3%**
Nchi nyingine za Afrika	**96.1**	**0.6**	**5.8**	**67.9**	**47.7**	**-29.7%**
JUMLA –AFRIKA	**855.1**	**638.6**	**1081.0**	**1579.1**	**1972.0**	**24.9%**
BARA LA AMERIKA						
Marekani	55.1	39.5	46.5	47.5	66.3	**39.6%**
Canada	3.8	6.1	4.6	5.0	25.1	**402.0%**
Nchi nyingine za Bara la Amerika	5.4	0	0	7.4	1.7	**-77.0%**
JUMLA- BARA LA AMERIKA	**64.3**	**45.6**	**51.1**	**59.9**	**93.1**	**55.4%**
ASIA						
China	223.5	363.9	634.2	659.2	516.5	**-21.6%**
India	171.8	183.8	218.5	202.7	472.9	**133.3%**
Japan	136.9	164.7	209.7	346.8	294.2	**-15.2%**
Umoja wa Falme za Kiarabu	65.4	66.8	55.3	74.9	93.5	**24.8%**
Hong Kong	13.4	85.6	12.6	11.1	23	**107.2%**
Singapore	11.0	6.4	13.5	10.9	24.1	**121.1%**
Nchi nyingine za Asia	52.4	59.1	56.4	109.1	209.4	**91.9%**
JUMLA- ASIA	**674.4**	**930.3**	**1200.2**	**1414.7**	**1633.6**	**15.5%**
NCHI NYINGINEZO	**989.8**	**774.6**	**840.9**	**662.2**	**651.4**	**-1.6%**
JUMLA KUU	**3,578.8**	**3,298.1**	**4,324.3**	**5,097.9**	**5,912.3**	**16.0%**

Chanzo: Benki Kuu na Wizara ya Fedha
P – Takwimu za Awali

Jedwali Na. 3.4: Thamani ya Bidhaa Zilizoagizwa Nje (Mln USD)

JUMUIYA/ NCHI	2008	2009	2010	2011	2012p	2011-2012 (Badiliko, %)
JUMUIYA YA ULAYA NA USWISI	1280.8	1076.6	1111.4	1074.4	1536.9	43.0
NCHI NYINGINE ZA ULAYA	153.8	145.5	558.4	647.1	1756.3	171.4
JUMLA - BARA LA ULAYA	**1434.6**	**1222.1**	**1669.8**	**1721.5**	**3293.2**	91.3
AFRIKA						
JUMUIYA YA NCHI ZA KUSINI MWA AFRIKA (SADC)						
Afrika ya Kusini	791.0	672.8	745.5	676.5	920.8	36.1
Zimbabwe	27.6	0.6	1.1	1.0	2.9	190.0
Zambia	27.6	23.3	29.8	27.0	39.6	46.7
Msumbiji	18.2	9.0	18.5	16.9	11.0	-34.9
Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo	19.6	1.2	1.1	1.0	0.9	-10.0
Swaziland	76.5	26.3	31.7	29.0	34.6	19.3
Nchi nyingine za SADC	**19.2**	**-**	**-**	**29.9**	**83.3**	178.6
JUMLA –SADC	**979.7**	**733.2**	**827.7**	**781.3**	**1093.1**	39.9
JUMUIYA YA AFRIKA MASHARIKI (EAC)						
Burundi	0.4	0.3	0.6	0.6	3.8	533.3
Kenya	197.9	298.3	265.9	246.1	555.8	125.8
Rwanda	0.1	0.0	1.4	1.2	2.1	75.0
Uganda	6.4	11.9	17.3	15.9	106.7	571.1
JUMLA –EAC	**204.8**	**310.5**	**285.2**	**263.8**	**668.4**	153.4
Nchi nyingine za Afrika	**71.9**	**0.3**	**0.0**	**53.2**	**56.2**	5.6
JUMLA NCHI ZOTE ZA AFRIKA	**1256.4**	**1044.0**	**1112.9**	**1098.3**	**1817.7**	65.5
BARA LA AMERIKA						
Marekani	200.4	136.0	150.6	138.5	235.5	70.0
Canada	57.1	35.2	36.4	33.1	110.1	233.0
Nchi nyingine za Bara la Amerika	**120.3**	**91.4**	**72.0**	**68.6**	**199.1**	190.2
JUMLA - BARA LA AMERIKA	**377.8**	**262.6**	**259.0**	**240.2**	**544.7**	126.8
ASIA						
China	711.8	678.1	846.8	787.6	1145.4	45.4
India	891.2	757.3	864.6	784.5	867.4	10.6
Japan	711.8	413.6	548.8	502.9	510.5	1.5
Hong Kong	18.1	30.7	23.3	21.1	52.5	148.8
Singapore	433.0	188.2	429.3	390.4	145.6	-62.7
Umoja wa Falme za Kiarabu	859.7	618.8	649.3	590.9	1010.3	71.0
Nchi nyingine za Asia	386.0	438.3	796.0	959.9	2024.9	110.9
JUMLA - ASIA	**4011.6**	**3125.0**	**4158.1**	**4037.3**	**5756.6**	42.6
NCHI NYINGINEZO	**-68.1**	**180.4**	**-34.3**	**2730.2**	**-1087.3**	-139.8
JUMLA KUU	**7012.3**	**5834.1**	**7165.5**	**9827.5**	**10324.9**	5.1

Chanzo: Benki Kuu na Wizara ya Fedha

P – Takwimu za Awali

Mizani ya Malipo na Nchi za Nje

Urari wa Biashara ya Bidhaa

71. Mwaka 2012, urari wa biashara ya bidhaa ulikuwa na nakisi ya dola za Kimarekani milioni 4,412.6 ikilinganishwa na nakisi ya dola milioni 4,729.8 mwaka 2011, sawa na punguzo la nakisi kwa asilimia 6.7. Hii ilitokana na kupungua kwa kasi ya uagizaji wa bidhaa hususan mafuta na mitambo.

Urari wa Biashara ya Huduma

72. Urari wa biashara ya huduma ulikuwa na ziada ya dola za Kimarekani milioni 269.5 ikilinganishwa na ziada ya dola milioni 92.2 mwaka 2011. Ongezeko hili lilitokana na kuongezeka kwa mapato yatokanayo na biashara ya huduma za utalii na huduma ya usafirishaji.

Urari wa biashara ya Bidhaa na Huduma

73. Urari wa biashara ya bidhaa na huduma ulikuwa na nakisi ya dola za Kimarekani milioni 4,143.1 kutoka nakisi ya dola milioni 4,637.5 mwaka 2011, sawa na punguzo la nakisi kwa asilimia 10.7. Hii ilitokana na kuongezeka kwa malipo ya bidhaa na huduma toka nje.

Urari wa Mapato ya Vitega Uchumi

74. Urari wa mapato ya vitega uchumi yanayojumuisha fidia kwa wafanyakazi, mapato ya uwekezaji na malipo ya riba ulikuwa na nakisi ya dola za Kimarekani milioni 305.9 kutoka nakisi ya dola milioni 257.1 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 19.0 kutokana na ongezeko la malipo ya fidia kwa wafanyakazi na malipo ya riba.

Urari wa Uhamisho Mali wa Kawaida

75. Urari wa uhamisho mali wa kawaida unaojumuisha uhamisho wa fedha, misaada na unafuu wa kulipa deni ulikuwa na ziada ya dola za Kimarekani milioni 790.9 mwaka 2012 ikilinganishwa na ziada ya dola za Kimarekani milioni 902.2 mwaka 2011, sawa na upungufu wa asilimia 12.3. Upungufu huu ulitokana na kupungua kwa misaada ya nchi wahisani kwa Serikali kutokana na nchi hizo kukabiliwa na matatizo ya kiuchumi na kifedha. Mwaka 2012, misaada kutoka kwa wahisani ilipungua kwa asilimia 9.0 kufikia dola za Kimarekani milioni 554.7 ikilinganishwa na dola za Kimarekani milioni 609.7 zilizopokelewa mwaka 2011.

Urari wa Malipo ya Kawaida

76. Katika mwaka 2012, urari wa malipo ya kawaida unaojumuisha urari wa biashara ya bidhaa, huduma, mapato ya vitega uchumi na uhamisho mali wa kawaida ulikuwa na nakisi ya dola za Kimarekani milioni 3,658.1 ikilinganishwa na nakisi ya Dola milioni 3,992.2

mwaka 2011, sawa na punguzo la nakisi kwa asilimia 8.4. Hii ilichangiwa na kuimarika kwa mauzo ya bidhaa na huduma nje ikilinganishwa na mwaka uliopita.

Urari wa Uhamisho wa Mitaji

77. Urari wa uhamisho wa mitaji, unaojumuisha misaada ya vitega uchumi na misamaha ya madeni ya nje kutoka kwa mashirika ya fedha ya kimataifa na nchi wahisani, uliongezeka hadi ziada ya Dola za Kimarekani milioni 779.5 kutoka ziada ya dola milioni 690.9 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 12.8. Ongezeko hili lilichangiwa zaidi na kuongezeka kwa misaada ya vitega uchumi.

Urari wa Malipo ya Fedha katika Uwekezaji

78. Urari wa malipo ya fedha unaojumuisha uwekezaji wa moja kwa moja na mikopo ya fedha kutoka nje ulikuwa na ziada ya dola za Kimarekani milioni 3,653.0 ikilinganishwa na ziada ya Dola milioni 3,424.5 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 6.7. Ongezeko hili lilitokana na kupungua kwa rasilimali za kigeni zinazomilikiwa na benki za biashara nchini kutoka rasilimali zenye thamani ya dola za Kimarekani milioni 1,652.5 mwaka 2011 hadi rasilimali zenye thamani ya dola milioni 849.9 mwaka 2012.

Urari wa Malipo Yote

79. Mwaka 2012, urari wa malipo yote ulikuwa na ziada ya Dola za Kimarekani milioni 327.3 ikilinganishwa na nakisi ya Dola milioni 202.0 mwaka 2011. Ongezeko hili lilichangiwa zaidi na kuongezeka kwa ziada katika urari wa biashara ya huduma.

Akiba ya Fedha za Kigeni

80. Katika kipindi kilichoishia Desemba 2012, akiba ya fedha za kigeni ilikuwa Dola za Kimarekani milioni 4,069.1 ikilinganishwa na Dola 3,761.2 katika kipindi kama hicho mwaka 2011. Kiasi hiki cha akiba ya fedha za kigeni kwa mwaka 2012 kinatosheleza uagizaji wa bidhaa na huduma kutoka nje kwa miezi 3.9 ikilinganishwa na miezi 3.8 iliyofikiwa mwaka 2011. Katika kipindi hicho, akiba ya fedha za kigeni katika benki za biashara ilipungua kwa asilimia 18.1 kufikia Dola za Kimarekani milioni 887.1 ikilinganishwa na Dola milioni 1,083.1 mwaka 2011.

Soko la Fedha za Kigeni kwa Mabenki

81. Mwaka 2012, viwango vya ubadilishaji wa fedha za kigeni viliendelea kuamuliwa na soko la kubadilishana fedha za kigeni baina ya benki za biashara. Benki Kuu ilishiriki katika soko hili kwa lengo la kuweka viwango sahihi vya ukwasi vinavyoendana na shughuli za kiuchumi. Jumla ya kiasi cha Dola za Kimarekani milioni 1,395.0 ziliuzwa katika soko la fedha za kigeni ikilinganishwa na Dola 2,176.7 mwaka 2011. Kati ya mauzo yote yaliyofanyika mwaka 2012, asilimia 54.9 iliuzwa na Benki Kuu.

Thamani ya Fedha ya Tanzania

82. Thamani ya Shilingi ya Tanzania dhidi ya Dola ya Kimarekani ilishuka kwa asilimia 0.3 mwaka 2012 ikilinganishwa na kushuka kwa asilimia 10.3 mwaka 2011. Kuimarika kwa thamani ya Shilingi ya Tanzania dhidi ya Dola ya Kimarekani kulitokana na hatua zilizochukuliwa na Benki Kuu zikiwemo utekelezaji wa sera ya fedha yenye lengo la kupunguza ukwasi kwenye uchumi na hatua nyingine za udhibiti wa benki za biashara. Kwa wastani, Dola moja ya Kimarekani ilinunuliwa kwa Shilingi za Tanzania 1,583.7 mwaka 2012 ikilinganishwa na Shilingi 1,579.5 mwaka 2011. Aidha, kufikia mwisho wa mwaka 2012, Dola moja ya Marekani iliuzwa kwa Shilingi za Tanzania 1,571.6 ikilinganishwa na Shilingi 1,566.7 mwisho wa mwaka 2011.

THAMANI YA BIDHAA ZA BIASHARA BAINA YA TANZANIA NA NCHI ZA NJE

Jedwali Na.17 — Sh. Milioni

Aina ya Bidhaa	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012p
Zilizouzwa Nje	1,582,111	1,874,265	2,156,732	2,628,866	3,194,929	3,671,935	4,050,561	7,331,020	8,653,372
Bidhaa Halisi	1,437,423	1,726,241	1,967,358	2,413,809	2,992,530	3,568,071	3,921,648	7,175,377	8,368,496
Zilizouzwa Tena	144,688	148,024	189,374	215,057	202,399	103,864	128,913	155,643	289,875
Zilizoagizwa	2,758,953	3,659,962	5,534,418	7,296,763	8,839,274	8,446,721	11,086,891	17,217,173	18,275,893
Jumla	4,341,064	5,534,227	7,691,150	9,925,629	12,034,203	12,118,656	15,137,452	24,548,193	26,929,265
Urari	(1,176,842)	(1,785,697)	(3,377,686)	(4,667,897)	(5,644,345)	(4,774,785)	(7,036,330)	(9,886,153)	(9,622,521)
Thamani ya Fedha (Shs/US$)	1,089.4	1,122.7	1,251.9	1,232.8	1,196.31	1,320.3	1,409.3	1,557.4	1,572

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu na Idara ya Forodha, Mamlaka ya Mapato Tanzania

KIASI NA THAMANI YA BIDHAA MUHIMU ZILIZOUZWA NCHI ZA NJE

Jedwali Na. 18

	Kiasi(Tani)							Thamani(sh. Milioni)						
Bidhaa	2007	2008	2009	2010	2011	2012[p]	Badiliko(%) 2011/12	2007	2008	2009	2010	2011	2012[p]	Badiliko (%) 2011/12
Kahawa	53685	46229	56079	35359	40456	54213	34.0%	143255	122162	147427	162310	225748	292787	29.7%
Pamba	40743	54089	100361	74859	43042	131976	206.6%	49807	95613	146752	83999	61636	164926	167.6%
Katani	7101	13781	8151	11601	13838	13536	-2.2%	7438	15679	6733	10903	16931	18369	8.5%
Chai	30506	26654	19191	44254	27114	27783	2.5%	48258	49615	45552	65479	72257	87359	20.9%
Tumbaku	40743	45284	33839	69095	74022	110649	49.5%	116893	208004	168057	327521	189834	348062	83.4%
Korosho	14841	60468	99313	132675	99425	130882	31.6%	33816	82025	94413	173572	162715	221971	36.4%
Karafuu	3200	3805	4853	2566	2306	5957	158.3%	10628	15991	19453	11265	48362	58281	20.5%
Almasi (Carat)	149592	132477	158838	367849	417000	411000	-1.4%	23381	20891	24988	14234	16976	41021	141.6%
Dhahabu(gms)	67334000	32319880	34600000	35600000	40400000	37900000	-6.2%	672111	1115163	1420756	2137344	3463813	3410746	-1.5%

Chanzo: Idara ya forodha, TRA

KIASI NA THAMANI YA BIDHAA ZA ASILIA NA ZISIZO ZA ASILIA ZILIZOUZWA NCHI ZA NJE

Jedwali Na. 19

Bidhaa	Kiasi (Tani)					Badiliko(%)	Thamani (Milioni US$)					Badiliko (%)
	2008	2009	2010	2011	2012	2011/12	2008	2009	2010	2011	2012	2011/12
Bidhaa Asilia:												
Kahawa	44,248	56,079	35,359	39,026	54,836	40.5	99.1	111.2	101.6	142.6	186.6	30.8
Pamba	86,995	100,361	83,999	61,636	164,926	167.6	115.8	111.0	84.0	61.6	164.9	167.6
Katani	2,659	8,198	9,041	16,931	18,369	8.5	15.7	6.7	10.9	16.9	18.4	8.5
Chai	25,898	19,191	44,254	27,113	27,783	2.5	42.5	47.2	49.8	47.2	56.1	18.9
Tumbaku	35,557	33,839	69,095	74,022	110,649	49.5	176.4	127.4	232.4	281.2	350.1	24.5
Korosho	55,011	99,313	132,675	117,041	130,891	11.8	44.3	68.6	96.9	107.0	142.6	33.3
Karafuu	3,774	4,853	2,566	2,306	5,957	158.3	13.5	14.4	7.6	28.9	38.1	31.9
Jumla							**507.3**	**486.4**	**583.2**	**685.5**	**956.7**	**39.6**
Bidhaa zisizo asilia:												
Madini							1186.7	1274.8	1561.2	2283.4	2187.8	-4.2
Bidhaa za Viwanda							741.8	506.5	964.0	861.5	1047.3	21.6
Samaki na Mazao ya Samaki							184.7	155.0	150.4	137.7	160.6	16.6
Mazao ya Mboga na Maua							45.7	33.3	30.8	36.4	51.3	41.0
Bidhaa zilizouzwa tena							160.3	120.4	132.5	98.3	181.7	84.8
Bidhaa nyinginezo							285.5	282.9	338.2	330.2	555.7	68.3
Jumla							**2604.7**	**2372.9**	**3177.0**	**3747.5**	**4184.4**	**11.7**
Bidhaa Zisizorekodiwa							466.8	438.9	564.0	664.9	771.163	**16.0**
JUMLA KUBWA							**3578.8**	**3298.1**	**4324.3**	**5097.9**	**5912.3**	**16.0**

Chanzo: Idara ya Forodha, TRA

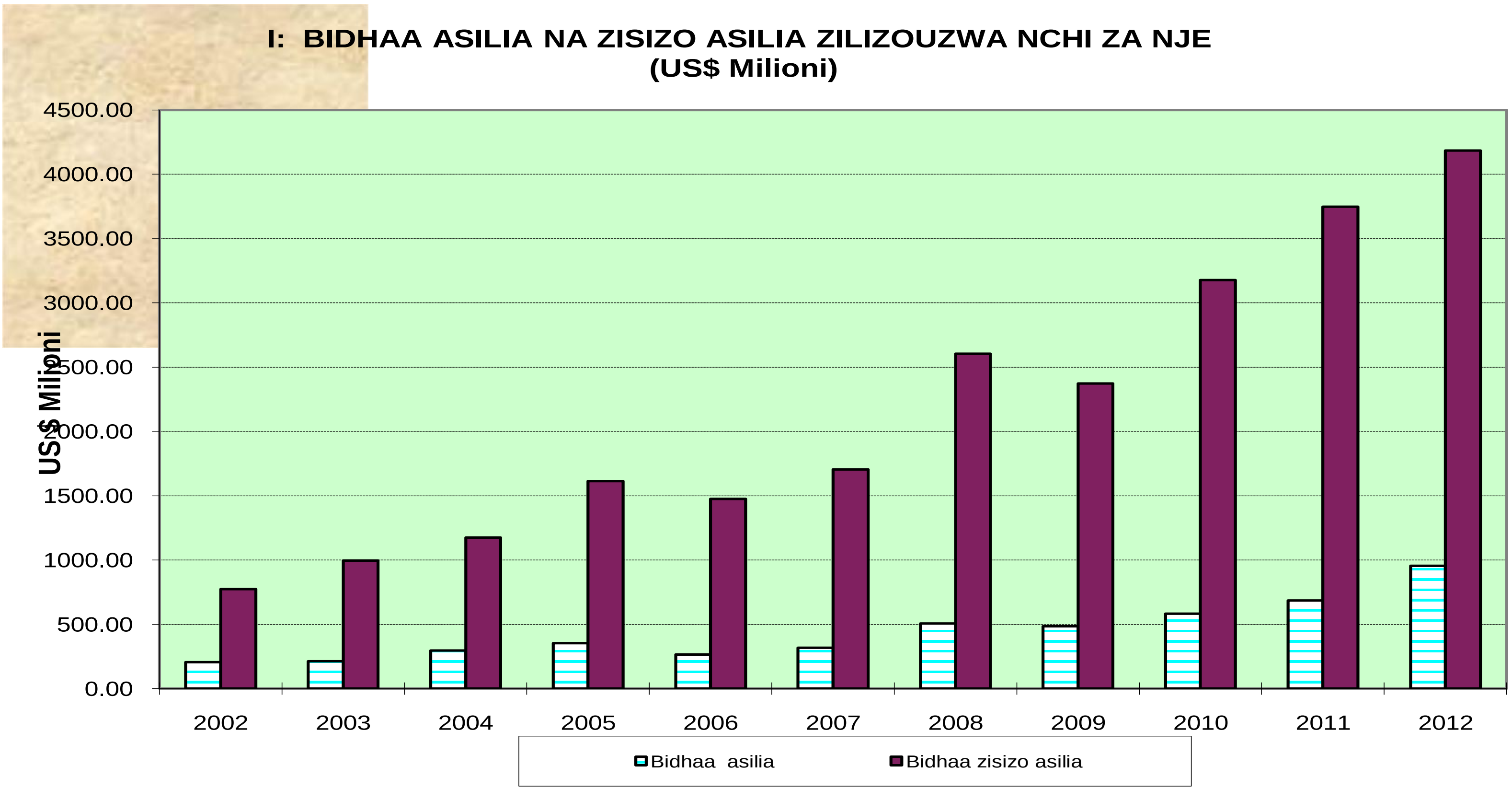
I: BIDHAA ASILIA NA ZISIZO ASILIA ZILIZOUZWA NCHI ZA NJE
(US$ Milioni)
US$ Milioni
4500.00
4000.00
3500.00
3000.00
2500.00
2000.00
1500.00
1000.00
500.00
0.00
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
Bidhaa asilia
Bidhaa zisizo asilia

II: PAMBA NA KAHAWA ILIYOUZWA NCHI ZA NJE
(Kiasi kwa Tani '000)

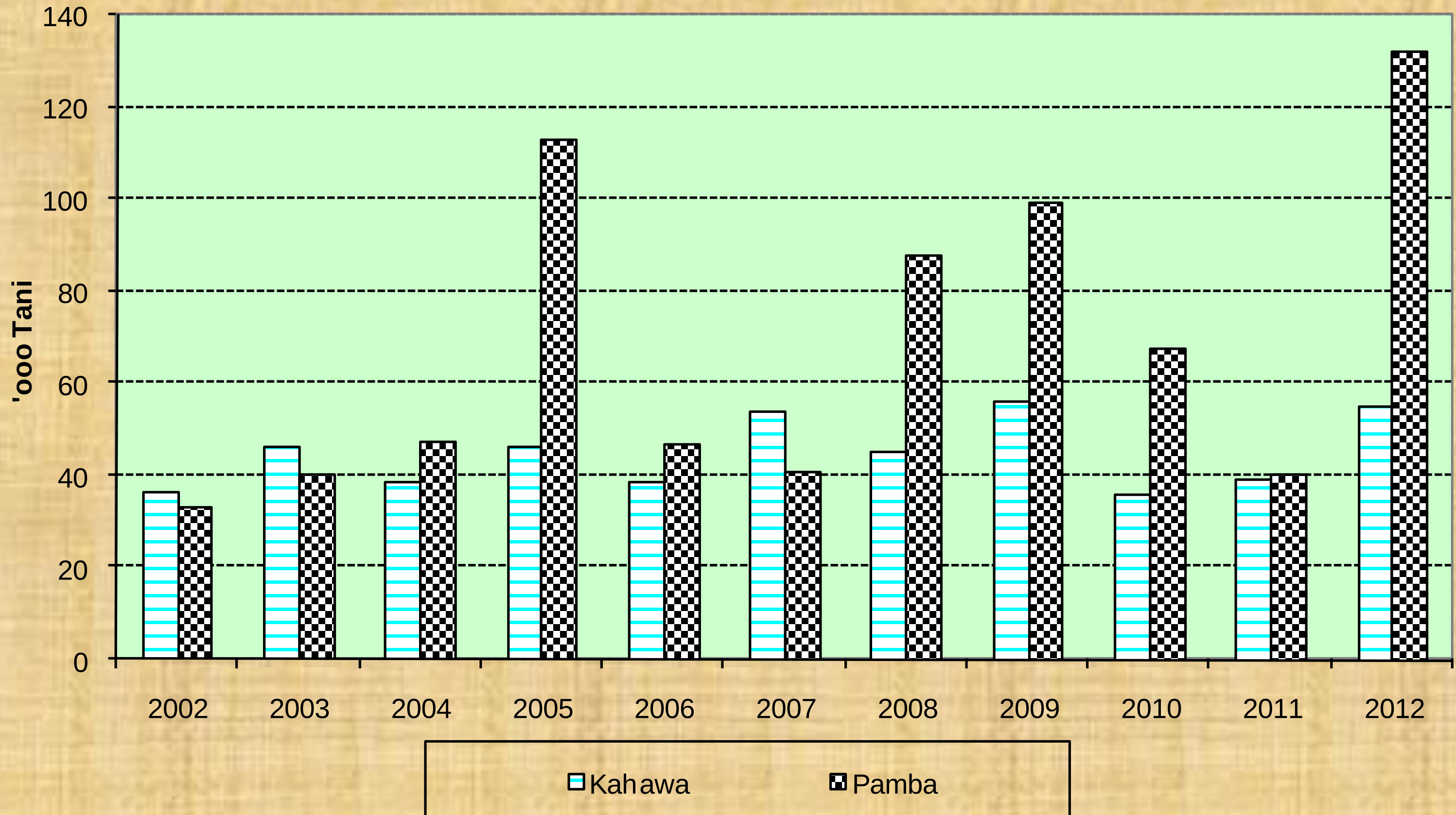

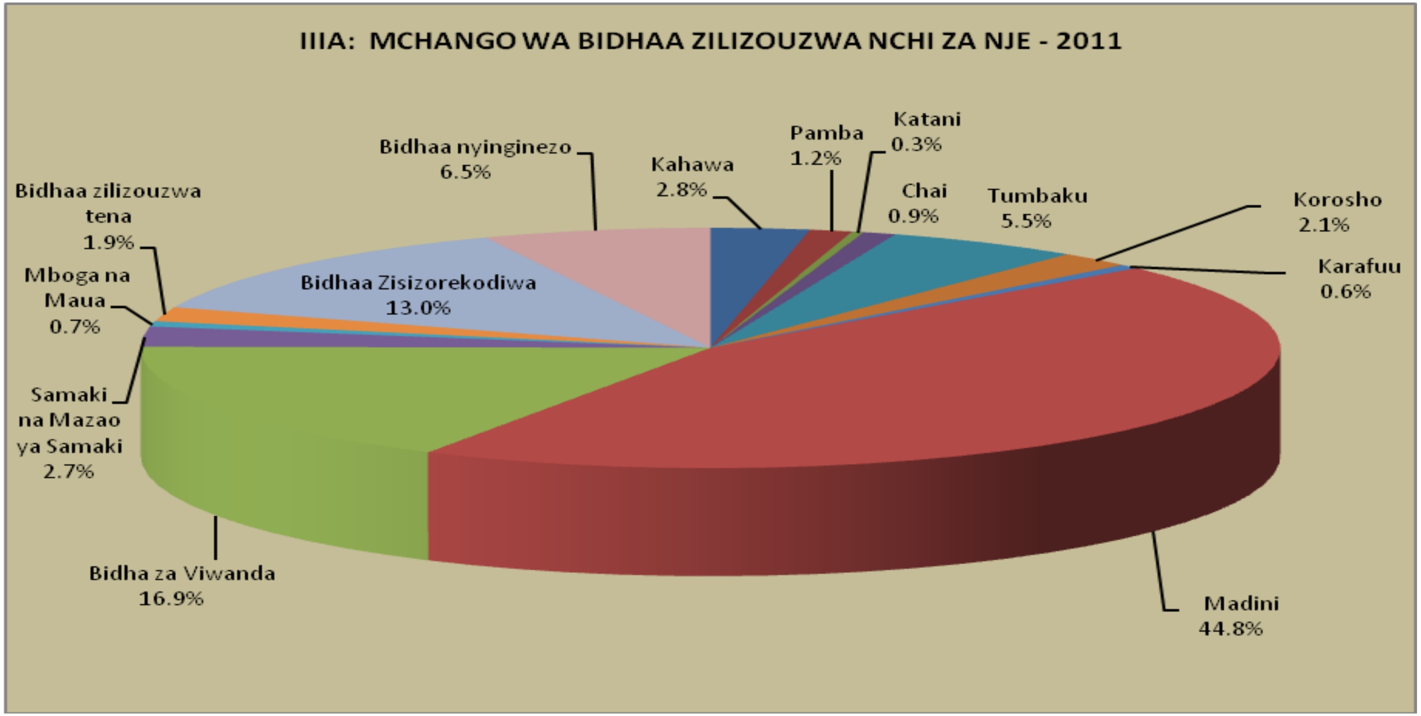
IIIA: MCHANGO WA BIDHAA ZILIZOUZWA NCHI ZA NJE - 2011
Bidhaa nyinginezo 6.5%
Kahawa 2.8%
Pamba 1.2%
Katani 0.3%
Chai 0.9%
Tumbaku 5.5%
Korosho 2.1%
Karafuu 0.6%
Bidhaa zilizouzwa tena 1.9%
Mboga na Maua 0.7%
Bidhaa Zisizorekodiwa 13.0%
Samaki na Mazao ya Samaki 2.7%
Bidha za Viwanda 16.9%
Madini 44.8%

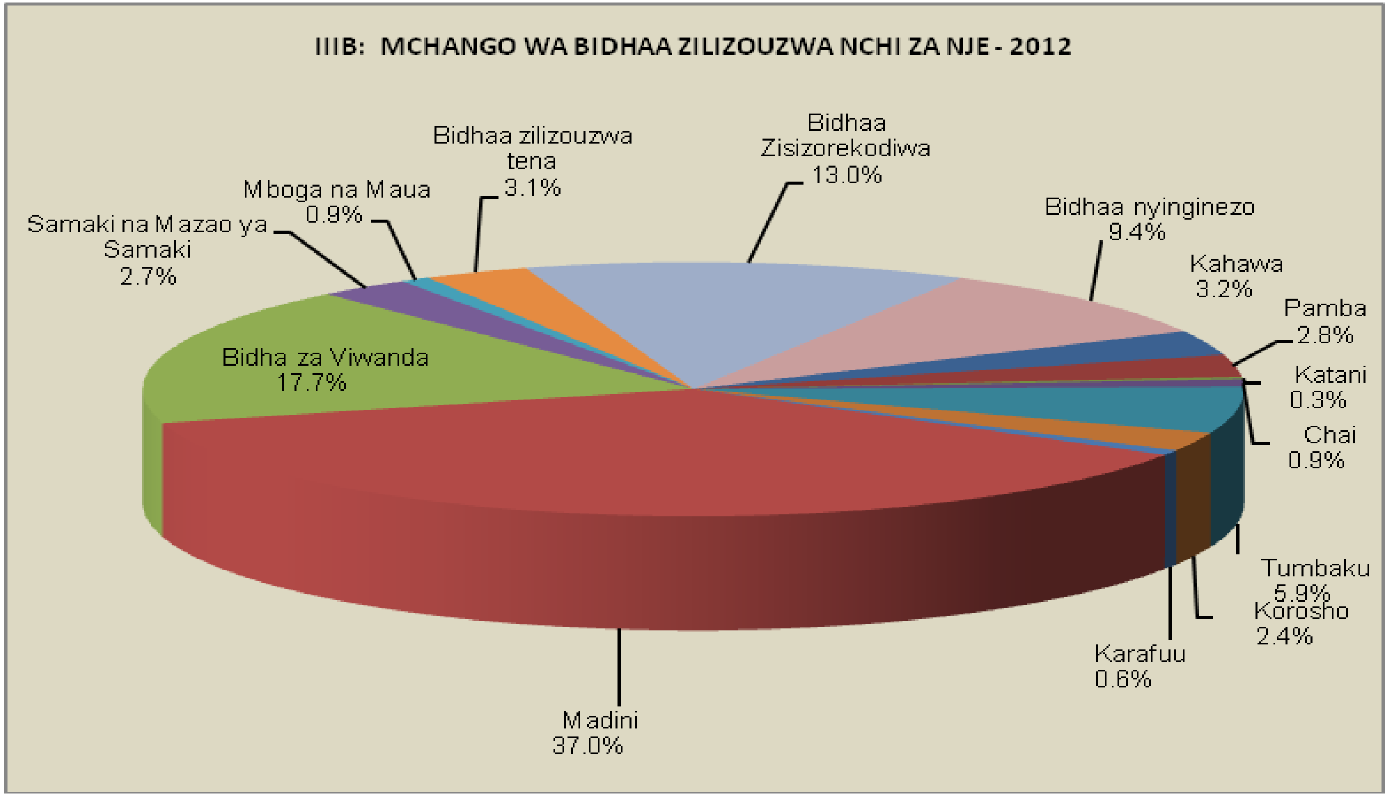
IIIB: MCHANGO WA BIDHAA ZILIZOUZWA NCHI ZA NJE - 2012
Bidhaa zilizouzwa tena 3.1%
Bidhaa Zisizorekodiwa 13.0%
Mboga na Maua 0.9%
Samaki na Mazao ya Samaki 2.7%
Bidhaa nyinginezo 9.4%
Kahawa 3.2%
Pamba 2.8%
Bidha za Viwanda 17.7%
Katani 0.3%
Chai 0.9%
Tumbaku 5.9%
Korosho 2.4%
Karafuu 0.6%
Madini 37.0%

WASTANI WA BEI YA BIDHAA MUHIMU ZILIZOUZWA NCHI ZA NJE

Jedwali Na. 20

Sh./Tani*

Bidhaa	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012[p]	Badiliko (%) 2011/12
Kahawa	1,380,191	1,812,959	2,390,243	2,668,414	2,642,540	2,628,934	4,069,399	5,580,087	5,400,679	-3.2%
Pamba	1,147,061	1,126,467	1,221,942	1,222,475	1,767,694	1,462,236	1,775,008	2,412,876	-	-
Katani	624,068	879,366	931,090	1,047,444	946,323	3,475,213	-	-	-	-
Chai	1,495,671	1,322,780	1,680,523	1,581,921	1,861,435	2,373,683	2,501,897	2,664,933	3,144,333	18.0%
Tumbaku	2,109,220	2,938,727	3,440,586	2,869,021	4,593,309	4,966,396	2,586,996	2,564,562	3,145,641	22.7%
Korosho	890,338	874,903	1,058,854	2,278,459	1,356,504	950,656	1,284,308	1,636,560	1,695,963	3.6%
Karafuu	2,524,410	3,210,533	3,285,196	3,321,160	4,202,786	4,008,131	4,390,290	20,972,246	9,783,616	-53.3%
Almasi (kwa carat)	128,582	129,576	138,878	156,300	157,692	15,732	38,695	40,709	99,809	145.2%
Dhahabu (kwa gramu)	11,316	24,223	21,778	9,982	34,504	41,062	60,038	85,738	89,993	5.0%

Chanzo:Idara ya Forodha, Mamlaka ya Mapato Tanzania

- Takwimu hazikupatikana

* Isipokuwa kwa almasi na dhahabu

p - Takwimu za Awali

WASTANI WA BEI YA BIDHAA MUHIMU ZILIZOUZWA NCHI ZA NJE

Jedwali Na. 21 US$/Tani*

Bidhaa	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012p	Badiliko(%) 2011/12
Kahawa	1,285	1,612	1,932	2,165	2,203	1,991	3,318	3,609	3,468	-3.9%
Pamba	1,063	988	988	992	1,321	1,108	1,306	1,529	1,250	-18.3%
Katani	578	785	751	850	1,138	826	940	1,224	1,357	10.9%
Chai	1,386	1,174	1,359	1,283	1,575	1,798	1,125	1,741	2,016	15.8%
Tumbaku	2,079	2,598	2,779	2,327	3,041	3,762	3,363	3,799	2,015	-46.9%
Korosho	831	752	855	1,848	730	720	730	914	1,084	18.6%
Karafuu	2,338	2,833	2,638	2,694	3,578	3,036	3,173	13,443	6,211	-53.8%
Almasi (kwa carat)	119	115	111	127	133	1,192	3,028	2,395	635.0	-73.5%
Dhahabu (kwa gramu)	10.47	12.30	17.40	8.10	1.78	6.22	42.58	55.01	57.26	4.1%

Chanzo: Idara ya forodha, TRA

* Isipokuwa kwa almasi na dhahabu

p - Takwimu za Awali

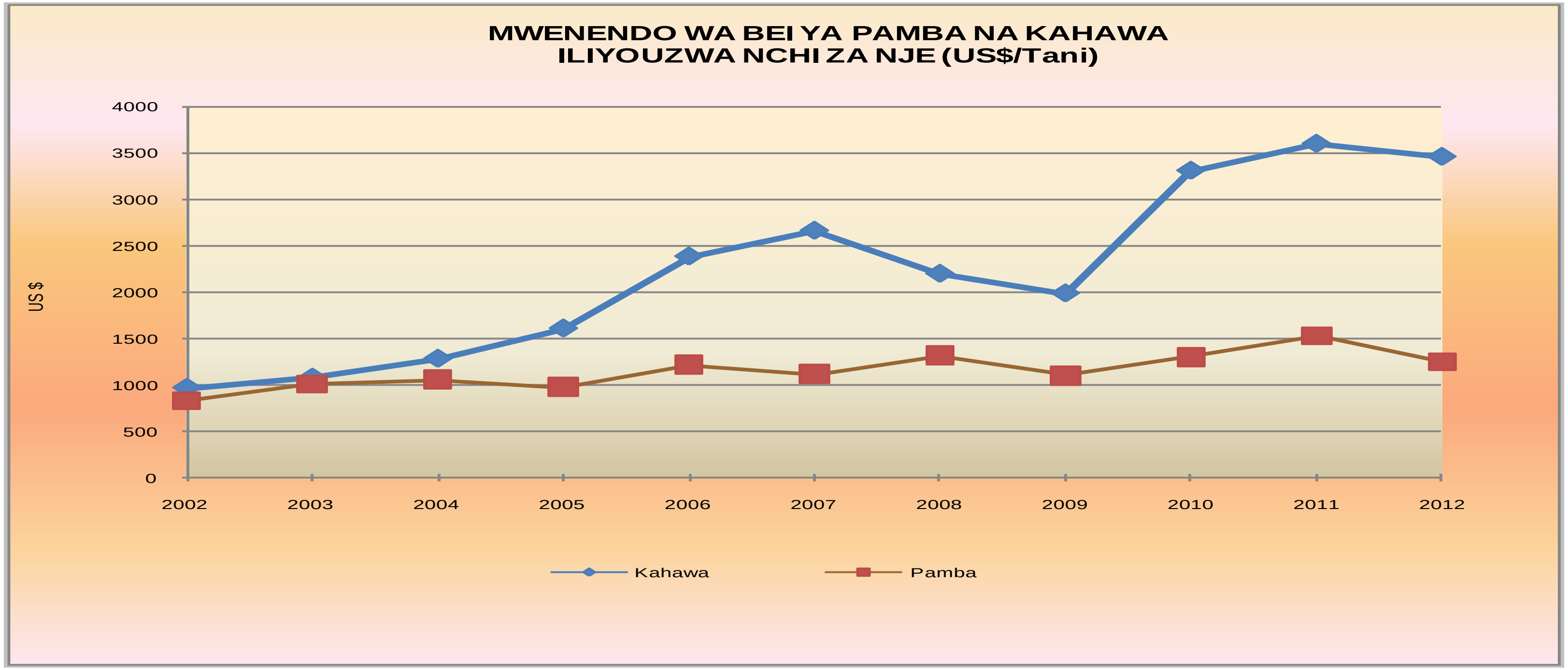
MWENENDO WA BEI YA PAMBA NA KAHAWA
ILIYOUZWA NCHI ZA NJE (US$/Tani)
US $
4000
3500
3000
2500
2000
1500
1000
500
0
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
Kahawa
Pamba

AINA NA THAMANI YA BIDHAA ZILIZOAGIZWA TOKA NCHI ZA NJE

Jedwali Na. 23 Sh. Milioni

Mwaka	Bidhaa za Matumizi ya Kawaida	Bidhaa za Kati	Bidhaa za Viwanda	Jumla
1987	13180	23819	41948	78947
1988	29841	55284	43950	129075
1989	34779	60176	96804	191759
1990*	18783	116277	96223	231283
1991	62000	69710	139668	271378
1992	101641	94233	196791	392665
1993	194604	107481	229657	531742
1994	247076	128544	290638	666258
1995	201347	294224	275207	770778
1996	182340	267600	252501	702441
1997	301018	203418	198670	703106
1998	441025	155225	311244	907495
1999	503868	197271	360225	1061363
2000	401612	222399	444427	1068438
2001	468173	386317	648361	1502851
2002	499346	408872	697209	1605426
2003	654630	705729	846251	2206610
2004	917953	1024705	1029389	2972046
2005	937031	1451062	1341462	3729555
2006	1068550	1977695	1799855	4846100
2007	1393799	2441781	2186910	6022490
2008	1703932	3217747	3537543	8459222
2009	1836142	2471066	3319331	7626538
2010	2395659	3842586	3806139	10044384
2011	3322611	6462590	5559326	15344528
2012	3634151	6798412	5793544	16226107

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania

*Angalia: Kuanzia mwaka 1990, thamani ya bidhaa zilizoagizwa ni f.o.b. badala ya c.i.f.

MIZANIA YA MALIPO NA NCHI ZA NJE

Jedwali Na. 24 — US $ milioni

	2002 Halisi	2003 Halisi	2004 Halisi	2005 Halisi	2006 Halisi	2007 Halisi	2008 Halisi	2009 Halisi	2010 Halisi	2011 Halisi	2012 Matarajio
Urari wa Biashara	**-531.7**	**-717.4**	**-1009.7**	**-1321.8**	**-1946.5**	**-2634.1**	**-3433.5**	**-2536.1**	**-2841.2**	**-4729.6**	**-4412.6**
Zilizouzwa nje (fob)	979.6	1216.1	1473.1	1675.8	1917.6	2226.6	3578.8	3298.1	4324.3	5097.9	5912.3
Zilizonunuliwa toka nje (fob)*	1511.3	1933.5	2482.8	2997.6	3864.1	4860.6	7012.3	5834.1	7165.5	9827.5	10324.9
Urari wa Huduma	287.6	222.1	158.9	61.8	278.8	462.1	336.9	132.7	156.9	92.2	269.5
Mapato	920.1	947.8	1133.6	1269.2	1528.1	1875.7	1998.8	1854.6	2045.7	2300.3	2632.1
Malipo	632.5	725.7	974.7	1207.3	1249.3	1413.7	1661.9	1722.0	1888.9	2208.1	2362.6
Urari wa Mapato ya Vitega Uchumi	-88.9	-149.1	-119.1	-104.1	-94.8	-282.1	559.7	-297.8	-326.9	-257.1	-305.9
Yaliyoingia	67.9	87.1	81.8	80.9	80.3	107.3	122.7	161.1	160.1	184.2	131.6
Yaliyotoka	156.8	236.2	200.9	185.0	175.1	389.4	-437.0	458.9	487.0	441.3	437.4
Urari wa Uhamisho Mali wa Kawaida	431.3	556.9	586.7	496.4	588.7	651.5	833.8	891.2	1051.2	902.2	790.9
Iliyoingia	494.3	619.9	651.7	563.9	654.6	724.0	913.4	959.7	1130.2	994.9	923.4
Serikalini	427.7	553.3	582.0	478.5	559.7	626.9	588.5	658.4	798.1	609.7	554.7
Sekta nyingine	66.6	66.6	69.7	85.4	94.9	97.1	324.9	301.3	332.1	385.2	368.7
Iliyotoka	63.0	63.0	65.0	67.5	65.9	72.5	79.6	68.4	79.0	92.7	132.6
Urari wa Biashara ya Bidhaa, Huduma na Uhamisho Mali	**98.3**	**-87.5**	**-383.2**	**-867.6**	**-1173.8**	**-1802.6**	**-1703.1**	**-1809.9**	**-1960.1**	**-3992.2**	**-3658.1**
Urari wa Uhamisho wa Mitaji	785.7	692.8	460.0	393.2	5183.5	938.5	524.2	442.2	537.9	690.9	779.5
Iliyoingia	785.7	692.8	460	393.2	5183.5	938.5	524.2	442.2	537.9	690.9	779.5
Iliyotoka	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Urari katika uwekezaji	255.4	61.2	275.6	807.6	-4081.6	873.0	2592.8	1984.4	3074.3	3424.5	3653.0
Uwekezaji katika miradi	387.6	308.2	330.6	494.1	403.0	581.5	1383.3	952.6	1812.5	1229.4	1706.9
Uwekezaji katika hisa	2.2	2.7	2.4	2.5	2.6	4.3	1.8	3.5	3.4	4.0	1.0
Uwekezaji aina nyingine	-134.4	-249.7	-57.4	311.0	-4487.3	287.1	1207.8	1028.3	1258.4	2191.1	1945.0
Makosa na Masahihisho	-806.8	-277.4	-146.3	-555.4	532.6	307.8	-391.9	-250.5	-1282.3	-325.2	-447.1
Urari wa Malipo yote	**332.6**	**389.1**	**206.1**	**-222.2**	**460.8**	**316.7**	**1022.0**	**366.2**	**369.8**	**-202.0**	**327.3**

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania

* Kuanzia mwaka 2006 bidhaa zilizouzwa nje zinajumuisha pia zile zisizorekodiwa (Unrecorded trade)

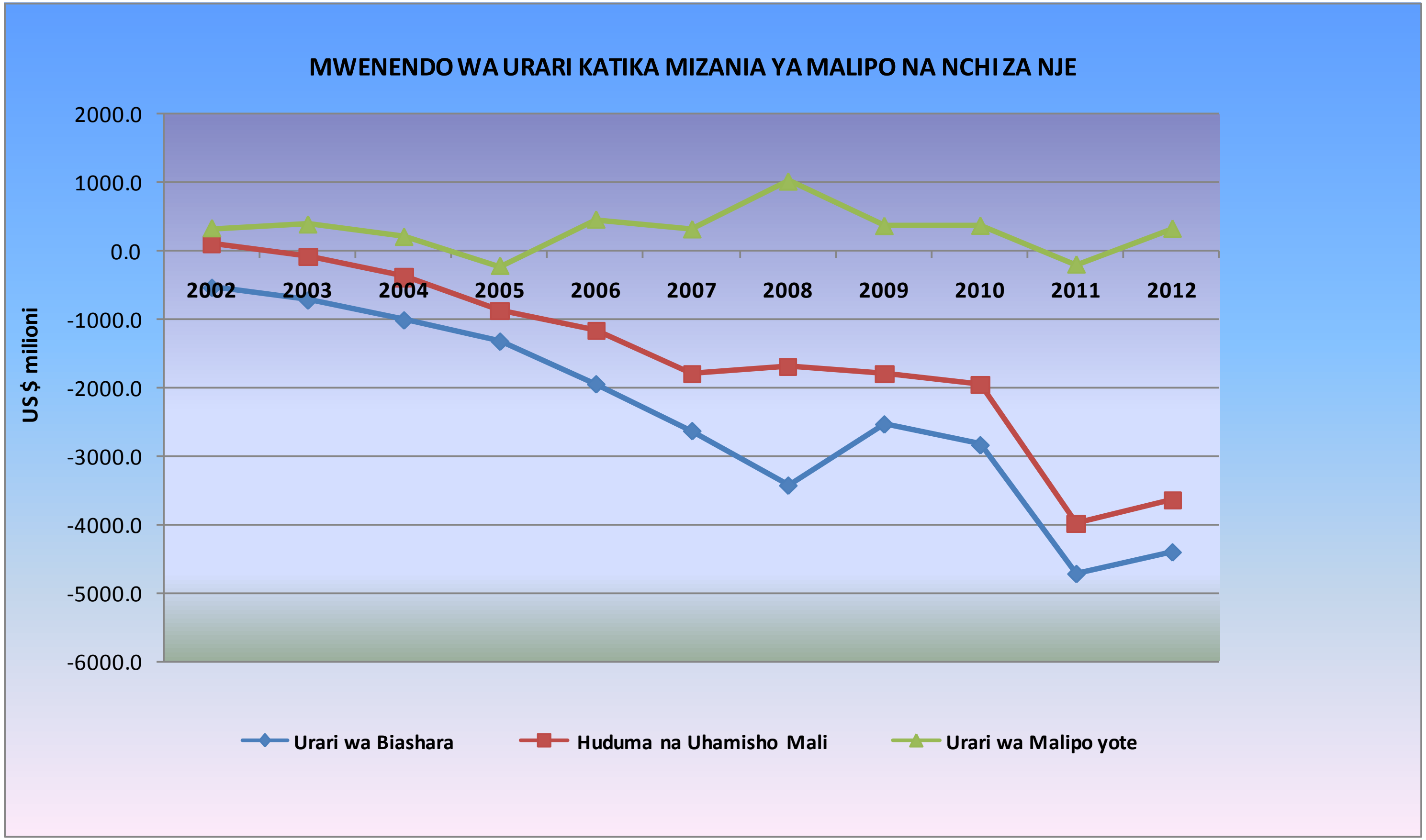
MWENENDO WA URARI KATIKA MIZANIA YA MALIPO NA NCHI ZA NJE
2000.0
1000.0
0.0
-1000.0
-2000.0
-3000.0
-4000.0
-5000.0
-6000.0
US $ milioni
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
Urari wa Biashara
Huduma na Uhamisho Mali
Urari wa Malipo yote

SURA YA 4

FEDHA ZA SERIKALI

Utangulizi

83. Bajeti ya Serikali ya mwaka 2012/13 ilizingatia vipaumbele vilivyoainishwa katika Mpango wa Maendeleo wa mwaka 2012/13; Awamu ya Pili ya Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umasikini; Malengo ya Maendeleo ya Milenia 2015; Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya mwaka 2010 na programu za maboresho. Lengo kuu lilikuwa kufikia malengo ya Dira ya Taifa ya Maendeleo 2025.

84. Misingi na shabaha ya bajeti ya mwaka 2012/13 ilijielekeza katika kufikia malengo ya kibajeti yafuatayo: Kuongezeka kwa mapato ya ndani yatakayofikia uwiano na Pato la Taifa wa asilimia 18 kwa mwaka 2012/13 ikilinganishwa na asilimia 17.4 mwaka 2011/12; Kuimarisha utaratibu wa ubia kati ya Sekta ya Umma na Binafsi (PPP) ili kupanua fursa za kuchangia utekelezaji wa miradi ya maendeleo; Kuimarisha utawala bora na uwajibikaji; Kujenga uwezo wa nchi kukabiliana na misukosuko ya kiuchumi na kifedha; na kuimairisha uhusiano na Washirika wa Maendeleo.

85. Katika kipindi cha mwaka 2012/13, Serikali ililenga kukusanya jumla ya shilingi bilioni 15,191.9. Kati ya hizo, mapato ya kodi na yasiyo ya kodi yalitarajiwa kuwa shilingi bilioni 8,787.0, sawa na asilimia 18.0 ya Pato la Taifa. Kati ya kiwango hicho, mapato ya kodi yalikuwa shilingi bilioni 8,070.1, mapato yasiyo ya kodi shilingi bilioni 644.6 na mapato kutokana na marejesho ya ununuzi wa *radar* yalikuwa shilingi bilioni 72.3. Mapato kutoka vyanzo vya Halmashauri yalikadiriwa kuwa shilingi bilioni 362.2. Vilevile, Serikali ilitegemea kukopa kiasi cha shilingi bilioni 2,886.0 kutoka vyanzo vya ndani na nje. Kati ya fedha hizo, shilingi bilioni 1,254.1 zilipangwa kutokana na mikopo yenye masharti ya kibiashara kutoka benki mbalimbali.

Mwenendo wa Mapato

Mapato ya Ndani

86. Katika kipindi cha nusu ya kwanza ya Mwaka 2012/13, jumla ya mapato ya ndani ikijumuisha mapato ya Halmashauri yalifikia shilingi bilioni 4,300.4, sawa na asilimia 93 ya makadirio katika kipindi hicho, ikiwa ni ongezeko la asilimia 25.1 ikilinganishwa na kipindi kama hicho mwaka 2011/12. Kati ya makusanyo hayo, mapato ya kodi yalikuwa shilingi bilioni 3,888.8 ambayo ni sawa na asilimia 97 ya lengo na mapato yasiyo ya kodi (yakijumuisha marejesho ya ununuzi wa *radar*) yalikuwa shilingi bilioni 308.5 ikiwa ni asilimia 72 ya lengo na shilingi bilioni 103.1 yalikuwa ni makusanyo ya

Halmashauri sawa na asilimia 57 ya lengo la kukusanya shilingi bilioni 181.1 kwa kipindi hicho.

87. Mwenendo wa kuridhisha katika makusanyo ya kodi ulitokana na: kuongezeka kwa mapato ya kodi ya makampuni; kuongezeka kwa kodi ya zuio hususan, inayotokana na malipo ya gawio katika makampuni ya madini; na ukusanyaji wa malimbikizo ya kodi. Aidha, sababu nyingine ni pamoja na kuongezeka kwa ushuru wa bidhaa wa muda wa maongezi wa simu; mapato ambayo hayakutarajiwa kutokana na mauzo ya hisa za kampuni ya M/S BP Tanzania; na kuimarishwa kwa hatua za kiutawala kama vile kuhakikisha mashine za kielektroniki (EFD) zinatumika ipasavyo; kuimarisha mfumo wa kusimamia vitalu vya kodi; kuboresha mfumo wa uthamanishaji; na kuimarisha ukaguzi wa hesabu za walipa kodi. Hata hivyo, kodi ya ongezeko la thamani, ushuru wa bidhaa na kodi ya mapato zilikuwa chini ya lengo kwa asilimia 15, 13 na asilimia 7 kwa mtiririko huo katika kipindi hicho. Hii ilitokana na kutokuongezeka kwa viwango vya vya kodi kama ilivyokuwa inategemewa katika maboresho ya kodi ya mwaka 2012/13.

Jedwali Na 4.1: Mwenendo wa Makusanyo wa mapato ya Ndani katika kipindi cha Julai - Desemba 2012 (Milioni Tshs)

	Aina ya Kodi	Bajeti 2012/13	Makadirio Julai - Desemba 2012	Mapato Halisi Julai -Desemba 2012	% ya Makadirio
A.	**Mapato Yanayotokana na Kodi**	**8,070,088.0**	**4,013,988.9**	**3,888,829.3**	**97%**
1	Ushuru wa Forodha	678,207.3	339,011.5	317,920.5	94%
2	Ushuru wa Bidhaa - Nje	724,308.4	362,057.7	335,865.6	93%
3	Ushuru wa Bidhaa - Ndani	672,909.9	329,273.8	285,182.9	87%
4	Kodi ya Ongezeko la Thamani - Nje	1,325,712.3	662,679.6	630,475.6	95%
5	Kodi ya Ongezeko la Thamani - Ndani	1,087,129.2	545,885.4	432,938.8	79%
6	Kodi ya Mapato	2,744,315.3	1,353,351.5	1,488,563.7	110%
7	Kodi Nyingine	837,505.7	421,729.4	397,882.2	94%
B.	**Mapato Yasiyotokana na Kodi**	**644,581.9**	**351,337.7**	**236,179.2**	**67%**
8	Gawio (Parastatal Dividends)	55,261.5	27,630.8	23,739.2	86%
10	Wizara Nyingine na Mikoa	589,320.4	323,707.0	212,440.0	66%
	Jumla ya Mapato	**8,714,669.9**	**4,365,326.7**	**4,125,008.5**	**94%**
11	Mapato (Serikali za Mitaa)	362,205.9	181,102.9	103,054.5	57%
12	Marejesho ya Radar	72,300.0	72,300.0	72,300.0	100%
	Jumla ya Mapato ya Ndani	**9,149,175.8**	**4,618,729.6**	**4,300,363.0**	93%

Chanzo: Wizara ya Fedha

88. Mapato yasiyotokana na kodi yalikuwa si ya kuridhisha kutokana na: kuchelewa kwa mashirika na taasisi kulipa gawio lao Serikalini; kutolipwa kwa mauzo ya gesi kutokana na madeni ya TANESCO inayodaiwa na kampuni ya Pan Africa Energy; kuchelewa kuanza kutumika kwa viwango vipya vya tozo ya pango la ardhi iliyokuwa imepitishwa na bunge; kushindwa kwa Mashirika na Taasisi kuchangia asilimia 10 ya mapato ghafi kwenye Mfuko Mkuu wa Serikali kama ilivyoelekezwa katika Waraka wa Hazina "Treasury Circular" Na. 8 na Sheria ya Fedha Na.13 ya Mwaka 2008. Aidha, ukusanyaji wa mapato ya Serikali za Mitaa haukufikia lengo kutokana na kuchelewa kuanza kutekeleza utozaji wa ada za leseni.

Misaada na Mikopo Nafuu

89. Katika kipindi cha Julai - Desemba 2012, Serikali ilipokea misaada na mikopo ya kibajeti ya jumla ya shilingi bilioni 564.2, sawa na asilimia 67 ya makadirio ya shilingi bilioni 842.5 katika kipindi hicho. Kwa upande mwingine, kiasi cha shilingi bilioni 438.1 zilipokelewa kupitia mifuko ya kisekta, ikiwa ni sawa na asilimia 106 ya makadirio ya shilingi bilioni 415.1 katika kipindi hicho nusu mwaka. Misaada na mikopo nafuu iliyopokelewa kwa ajili ya miradi ya maendeleo kwa kipindi cha Julai – Desemba 2012 ilifikia shilingi bilioni 617.5 ambayo ni asilimia 33 ya ahadi ya shilingi bilioni 1,899.1 katika kipindi hicho kwa mwaka 2012/13. Hii imetokana na kuchelewa kuidhinishwa kwa fedha kutoka kwa wafadhili, ucheleweshwaji wa taarifa za utekelezaji

kutoka kwa Wizara, Idara Zinazojitegemea, Taasisi, Mikoa na Serikali za Mitaa, kasi ndogo ya utekelezaji wa miradi pamoja na mchakato mrefu wa ununuzi.

Mikopo yenye Masharti ya Kibiashara

90. Katika mwaka 2012/13, Serikali iliendelea kufanya majadiliano na Benki za biashara na Taasisi mbalimbali za fedha kwa lengo la kupata fedha kwa ajili ya kugharamia miradi ya miundombinu. Hadi kufikia Desemba 2012, Serikali ilikuwa imesaini mikataba yenye jumla ya Dola za Kimarekani milioni 573.3. Kati ya kiasi hicho, Dola za Kimarekani milioni 245 ni sehemu ya mkopo kutoka benki ya Exim ya China kwa ajili ya kugharamia ujenzi wa Bomba la gesi; dola milioni 178.3 ni mkopo kutoka benki ya Exim ya India kwa ajili ya kugharamia mradi wa kusambaza maji Dar es Salaam na Pwani. Aidha, Serikali ilikamilisha taratibu za upatikanaji wa mkopo wa Dola za Kimarekani milioni 112 kutoka Benki ya Credit Suisse na Dola milioni 600 kutoka benki za Stanbic (T) na Standard Plc kwa ajili ya kugharamia miradi mbalimbali ya maendeleo. Pamoja na hatua zilizofikiwa, changamoto kuu ilikuwa ni mchakato mrefu wa upatikanaji wa mikopo ya kibiashara kugharamia miradi ya maendeleo. Vilevile, Serikali ilimpata Mshauri Mwelekezi (Citigroup UK) kwa ajili ya kufanya tathmini ya uwezo wa nchi kukopa na kulipa madeni na zoezi hilo lilianza tangu tarehe 10 Januari, 2013.

Mikopo ya ndani

91. Katika kipindi cha Julai – Desemba, 2012, Serikali ilikopa kiasi cha shilingi bilioni 834.1 kwa ajili ya kulipia dhamana za Serikali zilizoiva. Kiasi hicho ni asilimia 40 zaidi ya makadirio ya kukopa shilingi bilioni 594.6 katika kipindi hicho. Aidha, hadi Desemba 2012, Serikali ilikopa shilingi bilioni 504.7 kwa ajili ya kugharamia miradi ya maendeleo hasa baada ya kutopatikana kwa wakati kwa mikopo yenye masharti ya kibiashara.

Matumizi

92. Sera za matumizi ya Serikali kwa mwaka 2012/13 zililenga katika kuboresha udhibiti wa matumizi ya fedha za umma, ikijumuisha udhibiti wa ulipaji wa mishahara na ulimbikizaji wa madeni ya ndani pamoja na usimamizi wa utekelezaji wa miradi ya maendeleo, na ununuzi wa umma. Msisitizo uliwekwa katika kutekeleza maeneo yaliyoainishwa kwenye misingi na shabaha za Bajeti ya mwaka 2012/13 kwa lengo la kuongeza kasi ya ukuaji wa uchumi na kupunguza umaskini. Katika kipindi cha Julai - Desemba 2012, serikali iliendelea kutekeleza sera za matumizi kulingana na upatikanaji wa mapato ya ndani, misaada ya nje pamoja na mikopo ya ndani na nje. Katika kipindi hicho, matumizi yote yalikuwa shilingi bilioni 7,252.3 ambayo yaliwiana na mapato yote yaliyopatikana ikijumuisha mapato ya ndani, mikopo na misaada, sawa na asilimia

95 ya makadirio. Kati ya fedha hizo, matumizi ya kawaida yalikuwa shilingi bilioni 5,247.5 na matumizi ya maendeleo yalikuwa shilingi bilioni 2,004.9.

93. Malipo ya mishahara ya watumishi wa Serikali kwa kipindi cha Julai - Desemba 2012 yalikuwa shilingi bilioni 1,916.4 sawa na asilimia 102 ya lengo la shilingi bilioni 1,885.8 kwa kipindi hicho. Kati ya fedha hizo, jumla ya shilingi bilioni 555.6 zilitolewa kwa ajili ya watumishi wa Wizara na Idara Zinazojitegemea, shilingi bilioni 47.7 zilitolewa kwa watumishi wa Sekretarieti za Mikoa na shilingi bilioni 1,052.8 kwa ajili ya mishahara ya Halmashauri 133 za Majiji, Manispaa, Miji na Wilaya. Aidha, Serikali ililipa mishahara ya Taasisi na Mashirika ya Umma jumla ya shilingi bilioni 260.2.

94. Matumizi mengineyo katika Wizara, Idara, Taasisi za Serikali, Mikoa na Halmashauri yalifikia shilingi bilioni 1,826.7 ikiwa ni asilimia 86 ya makadirio ya shilingi bilioni 2,132.3 kwa kipindi cha Julai - Desemba 2012. Matumizi katika miradi ya maendeleo yalifikia shilingi bilioni 2,004.9 ambapo fedha za ndani zilikuwa shilingi bilioni 949.2 sawa na asilimia 86 ya makadirio ya shilingi bilioni 1,106.8. Matumizi ya maendeleo yanayogharamiwa na fedha za nje yalifikia shilingi bilioni 1,055.6 ikilinganishwa na makadirio ya shilingi 1,157.1 bilioni ikiwa ni asilimia 91 ya makadirio katika kipindi hicho.Katika kipindi cha Julai - Desemba 2012 malipo ya riba kwa madeni ya ndani na nje yalifikia shilingi bilioni 262.2 ambayo ni zaidi kwa asilimia 2.3 ya makadirio ya shilingi bilioni 256.3 kwa kipindi hicho.

Malipo ya Deni

95. Katika kipindi cha Julai - Desemba 2012, malipo ya deni la Serikali yalikuwa shilingi bilioni 1,576.8 sawa na asilimia 117 ya makadirio ya shilingi bilioni 1,345.1. Malipo ya deni la nje yalikuwa shilingi bilioni 101.6. Kati ya hizo, shilingi bilioni 66.1 zilikuwa ni malipo ya riba. Malipo ya deni la ndani yalikuwa shilingi bilioni 1,044.8. Kati ya hizo shilingi bilioni 834.1 zilitumika kulipia dhamana za Serikali zilizoiva kwa utaratibu wa *rollover* na shilingi bilioni 210.7 zilikuwa ni malipo ya riba. Matumizi kwa madeni mengine (*CFS Others*) yalikuwa shilingi bilioni 430.4 ikiwa ni asilimia 106.4 ya makadirio ya shilingi bilioni 404.5.

Mgawanyo wa Matumizi kwa Baadhi ya Sekta

96. Katika mwaka 2012/13, fedha zilizotengwa kwa ajili ya Wizara ya Ujenzi zilikuwa shilingi bilioni 1,001.7 na fedha zilizotolewa katika kipindi cha Julai - Desemba, 2012 zilikuwa shilingi bilioni 298.7. Wizara ya Uchukuzi ilitengewa shilingi bilioni 280.6 na katika kipindi cha Julai - Desemba, 2012 fedha zilizotolewa zilikuwa shilingi bilioni 62.4. Wizara ya Nishati na Madini ilitengewa shilingi bilioni 623.9. Hadi kufikia

Desemba, 2012 fedha zilizotolewa zilikuwa shilingi bilioni 279.2. Kati ya fedha hizo, shilingi bilioni 177 zilitumika kununulia mafuta mazito kwa ajili ya kuzalisha umeme.

97. Katika mwaka 2012/13, Wizara ya Kilimo ilitengewa shilingi bilioni 197.3, katika kipindi cha Julai - Desemba, 2012 fedha zilizotolewa zilikuwa shilingi bilioni 63.7. Wizara ya Afya ilitengewa shilingi bilioni 393.1 na katika kipindi cha Julai - Desemba 2012 fedha zilizotolewa zilikuwa shilingi bilioni 69.3. Wizara ya Elimu ilitengewa shilingi bilioni 475.2, katika kipindi cha Julai - Desemba, 2012 fedha zilizotolewa zilikuwa shilingi bilioni 293.7. Wizara ya Maji ilitengewa shilingi bilioni 469.6, katika kipindi cha Julai - Desemba, 2012 fedha zilizotolewa zilikuwa shilingi bilioni 30.7.

Deni la Taifa

98. Deni la Taifa linajumuisha deni la Serikali na Sekta binafsi. Hadi kufikia Desemba 2012, deni la Taifa lilifikia shilingi bilioni 22,711.9 ikilinganishwa na shilingi bilioni 18,819.4 mwishoni mwa Desemba 2011. Kati ya kiasi hicho, shilingi bilioni 19,692.5 ni deni la Serikali na shilingi bilioni 3,019.4 ni deni la Sekta binafsi. Ongezeko hilo lilitokana na mikopo mipya yenye masharti nafuu na kibiashara na malimbikizo ya riba ya deni la nje hasa kwenye Nchi Zisizo Wanachama wa Kundi la Paris ambazo hazijatoa misamaha ya madeni kulingana na makubaliano.

99. Hadi kufikia Desemba 2012, deni la Taifa la nje lilikuwa Dola za Kimarekani milioni 10,526.9 ikilinganishwa na Dola milioni 8,959.6 mwishoni mwa mwezi Desemba, 2011. Kati ya deni la nje, deni la Serikali lilikuwa Dola za Kimarekani milioni 8,605.7 na deni la sekta binafsi lilikuwa Dola za Kimarekani milioni 1921.2. Kati ya deni la Serikali la nje, bakaa ya deni (Disbursed Outstanding Debt-DOD) ilikuwa Dola za Kimarekani milioni 7,801.7 na malimbikizo ya riba yalikuwa Dola za Kimarekani milioni 804.

100.Mikopo yenye masharti nafuu kutoka Mashirika ya Fedha ya Kimataifa iliendelea kuwa chanzo kikubwa cha mikopo kutoka nje ambapo ilichangia asilimia 75 ya mikopo yote. Mikopo kutoka nchi wahisani ilichangia asilimia 13 na mikopo yenye masharti ya kibiashara ilichangia asilimia 12 ya mikopo yote ya nje. Kielelezo Na. 4.1 kinaonesha deni la nje kwa mkopeshaji, hadi Desemba 2012.

Kielelezo Na. 4.1: Deni la Nje kwa Mkopeshaji hadi Desemba 2012

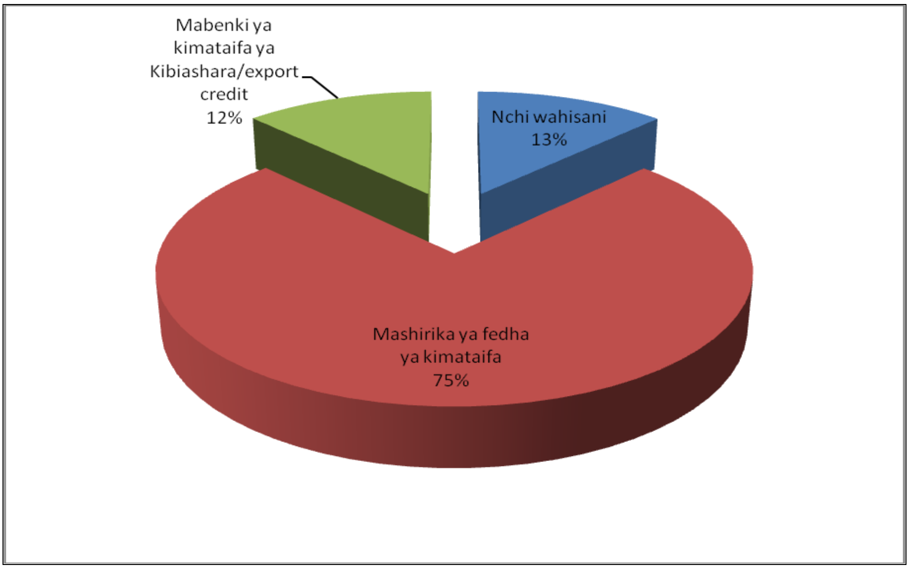

101.Hadi mwishoni mwa mwezi Desemba, 2012 deni la ndani likijumuisha dhamana za Serikali za muda mfupi lilikuwa shilingi bilioni 6,167.8 ikilinganishwa na shilingi bilioni 4,641 mwezi Desemba 2011. Ongezeko la deni la ndani lilitokana na mikopo mipya kwa ajili ya kugharamia miradi ya maendeleo. Uchambuzi wa deni la ndani la Serikali bila kujumuisha dhamana za Serikali za muda mfupi ulibainisha kuwa benki za biashara zinahodhi asilimia 48.8 ya deni lote, ikifuatia na Benki Kuu ya Tanzania asilimia 28.9, mifuko ya hifadhi ya jamii asilimia 21.2 na watu binafsi na mashirika madogo asilimia 1.1

Tathmini ya Uhimilivu wa Deni la Taifa

102.Katika kuhakikisha kwamba deni la Taifa ni himilivu, mwezi Februari, 2012, Serikali ilifanya tathmini ya kupima uhimilivu wa deni la Taifa kwa kutumia vigezo vilivyowekwa kimataifa. Vigezo vya kimataifa vinavyotumika kupima uhimilivu wa deni la Taifa ni pamoja na: Uwiano wa thamani ya sasa ya deni kwa Pato la Taifa; uwiano wa thamani ya sasa ya deni ikilinganishwa na mapato yatokanayo na mauzo nje ya nchi; na uwiano wa jumla ya malipo ya madeni ya nje ikilinganishwa na mapato ya mauzo ya bidhaa nchi za nje. Matokeo ya tathmini hiyo yalionesha kwamba, deni la Taifa ni himilivu kwa sababu viashiria vyote muhimu viko chini sana ikilinganishwa na ukomo uliowekwa kimataifa kama inavyoonekana kwenye Jedwali Na.4.2.

Jedwali Na. 4.2: Matokeo ya Upimaji wa Uhimilivu wa Deni la Nje

Kiashiria	Matokeo (Asilimia)	Ukomo
Deni la Taifa kwa sasa/Pato la Taifa	18.9	**50**
Deni la Taifa kwa sasa/mauzo ya bidhaa nje	56.2	**200**
Deni la Taifa kwa sasa/mapato ya ndani	111.3	**300**
Malipo ya madeni nje/ mauzo ya bidhaa nje	2.5	**25**
Malipo ya madeni nje/ mapato ya ndani	5	**35**

Chanzo: Wizara ya Fedha

103.Katika mwaka 2012/13, Serikali ilihakikisha kuwa deni la Taifa linaendelea kuwa himilivu kwa kutoa kipaumbele kwenye mikopo yenye masharti nafuu. Aidha, mikopo yote yenye masharti ya kibiashara ilikopwa kwa uangalifu mkubwa na kuitumia kwenye maeneo yenye vichocheo vya ukuaji wa uchumi. Vilevile, Serikali iliendelea kutoa kipaumbele kwa miradi ya Ubia kati ya Serikali na Sekta Binafsi ili kuiwezesha sekta binafsi kuchangia maendeleo ya uchumi na hivyo kuipunguzia Serikali mzigo wa madeni.

MWENENDO WA MAPATO NA MATUMIZI YA SERIKALI

Jedwali Na. 25 | Sh. milioni

	2006/07 Halisi	2007/08 Halisi	2008/09 halisi	2009/10 halisi	2010/11 Halisi	2011/12 Halisi	2012/13 Bajeti	2012/13 Matokeo hadi Desemba	2012/13 Matarajio hadi Juni
A. MAPATO YA NDANI (yakijumuisha Halmashauri)	2739022	3634581	4293075	4661540	5736266	7221409	9149176	4228063	8833391
MAPATO YA NDANI	2739022	3634581	4293075	4661540	5577986	7025884	8786970	4125008	8525516
1. Mapato yatokanayo na Kodi	2529439	3359250	4043674	4427834	5293277	6480478	8054035	3888829	7865874
Ushuru wa Forodha na *Excise Duty*	765644	965498	1130860	1214626	1512135	1538617	2089281	940736	2026602
Kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT)	861050	1110951	1333789	1488452	1632863	2072621	2606292	1177914	2514394
Bidhaa toka nje	431614	550289	641392	729040	905611	1082918	1325712	630476	1259427
Bidhaa za ndani	429436	560661	692397	759412	727252	989703	1280579	547438	1254968
Kodi ya Mapato	790877	1028902	1257861	1388778	1719790	2311350	2793806	1491078	2765868
Kodi nyingine	218581	382792	462544	499497	601448	732303	821452	397882	813238
Marejesho (Refunds Accounts)	-106713	-128893	-141380	-163519	-172959	-174414	-256795	-118780	-254227
2. Mapato yasiyotokana na Kodi	209583	275331	249401	233707	284709	545406	732935	236179	659642
3. Mapato ya Halmashauri					158280	195525	362206	103055	307875
B. JUMLA YA MATUMIZI	4474680	5208996	6811827	8173749	9439407	10764528	13812246	6023350	13640240
1. Matumizi ya Kawaida	3137469	3398024	4681459	5562443	6690370	6989807	9284407	4018474	9217407
2. Matumizi ya Maendeleo	1337211	1810972	2130368	2611306	2749037	3774722	4527839	2004877	4422833
Fedha za ndani	503291	567421	906023	1004530	984555	1872312	2213608	949230	2340608
Fedha za nje	833920	1243551	1224345	1606776	1764482	1902410	2314231	1055647	2082225
C. NAKISI/SALIO (A-B)	-1735658	-1574415	-2518752	-3512209	-3861421	-3738644	-5025276	-1898342	-5114724
D. KUZIBA NAKISI	1735660	1574415	2518752	3512209	3703141	3543120	4663070	1795288	4806849
1. Fedha kutoka nje	1689337	2302805	2201485	2784944	2776309	3590357	4179219	1577669	3824484
Ruzuku	971547	1573195	1257283	1405288	1627425	1855097	2008511	1138704	1746984
Basket support	47331	200628	151370	194071	220681	172212	159220	132556	159220
Mikopo ya uagizaji bidhaa/OGL	266946	365038	331315	558320	173806	246850	219984	83302	203677
Mikopo ya miradi	433203	209342	488795	695597	643395	595414	769003	235265	692103
Mikopo ya masharti ya kibiashara					153948	801282	1254092	23325	1254092
Kulipia madeni ya nje (Amortization Forei	-29690	-45399	-27278	-68331	-42946	-80497	-231591	-35483	-231591
2. Fedha za Ndani	46323	-728390	317267	727265	926832	-47237	483851	217619	982366
Mikopo isiyo ya mabenki	212475	-19795	1108	-24754	337494	263614	48385	111152	48385
Mikopo ya mabenki	25533	-316755	212567	593023	906837	71250	435466	393549	435466
Mikopo ya ndani (Rollover)				714315	720249	1326852	1148107	834133	1622891
Mapato ya Ubinafsishaji	0	0	45000	9659	0	0	0	0	0
Marekebisho (Adjustment to Cash)	-60370	-78308	275298	595034	162629	-198539	0	63777	682077
Kulipia madeni ya ndani (amortization)	0	-14648	0	-723776	-720249	-1326852	-1148107	-834133	-1622891
Expenditure float	-131315	-298884	-216706	-436236	-480127	-183562	0	-350858	-183562

Chanzo: Wizara ya Fedha

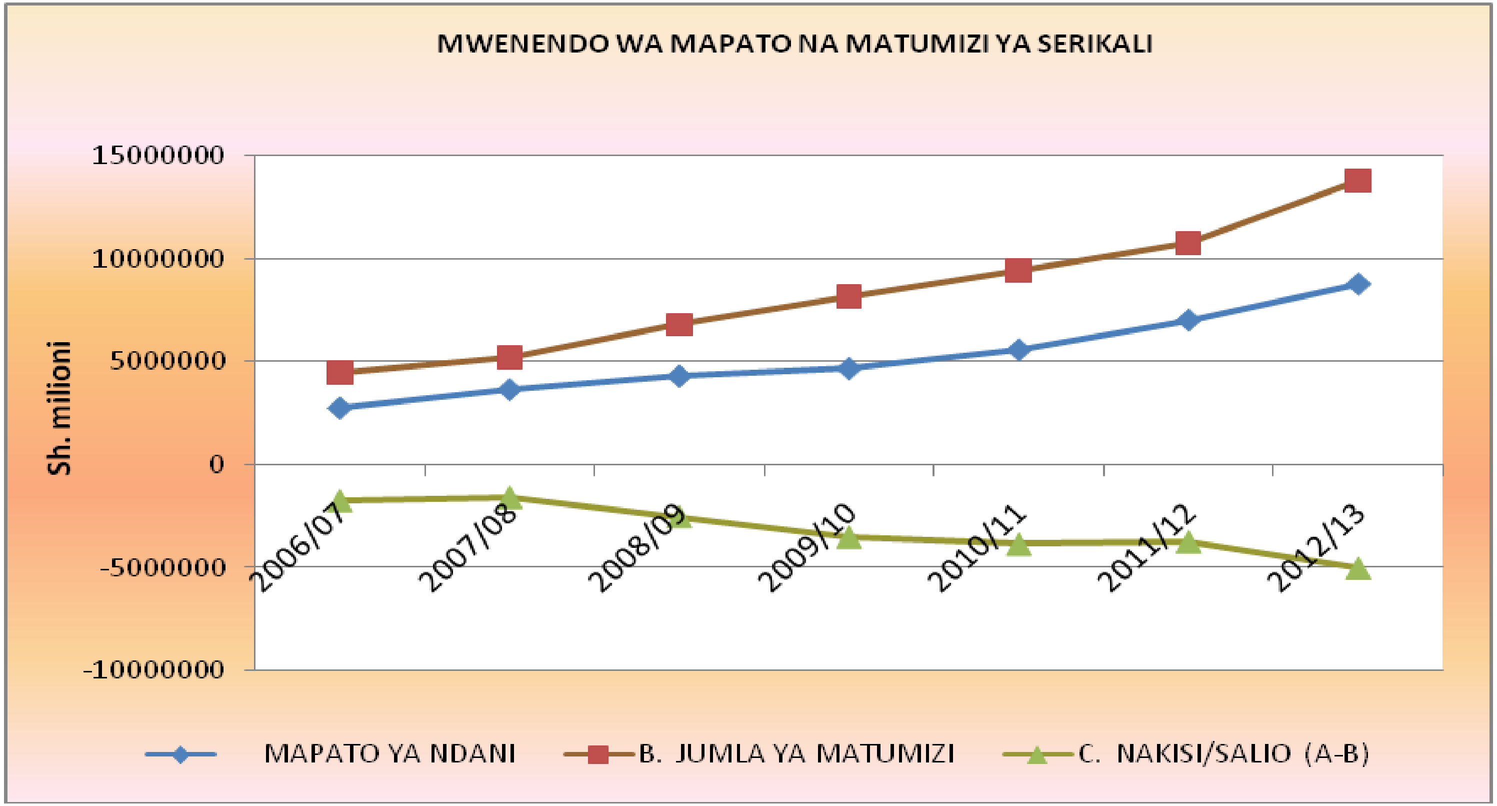

MWENENDO WA MAPATO NA MATUMIZI YA SERIKALI
15000000
10000000
5000000
0
-5000000
-10000000
Sh. milioni
2006/07
2007/08
2008/09
2009/10
2010/11
2011/12
2012/13
MAPATO YA NDANI
B. JUMLA YA MATUMIZI
C. NAKISI/SALIO (A-B)

MGAWANYO WA MATUMIZI YA SERIKALI KWA HUDUMA ZA SERIKALI

Jedwali Na. 26 Sh.milioni

	2010/2011			2011/2012**			2012/2013*		
	Matumizi ya Kawaida	Matumizi ya Maendeleo	Jumla	Matumizi ya Kawaida	Matumizi ya Maendeleo	Jumla	Matumizi ya Kawaida	Matumizi ya Maendeleo	Jumla
1 HUDUMA ZA KAWAIDA.	**5039687587**	**562619802**	**5602307389**	**5896874929**	**900392799**	**6797267728**	**7285294258**	**886069902**	**8171364160**
1.1 Utawala	2,618,419,754	501,586,198	3120005952	3,464,899,972	849,948,544	4314848516	3,670,370,501	762,167,919	4,432,538,420
1.2 Misaada ya kiuchumi kutoka nje	8,933,759	0	8933759	14,052,930	0	14052930	14,264,676	0	14,264,676
1.3 Huduma za utafiti	20,465,042	783,747	21248789	23,873,956	0	23873956	31,920,939	1,099,361	33,020,300
1.4 Huduma	2,391,869,032	60,249,857	2452118889	2,394,048,071	50,444,255	2444492326	3,568,738,142	122,802,622	3,691,540,764
1.5 Huduma za utawala zisizotajwa hapo juu	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2 ULINZI	**543382922**	**9793066**	**553175988**	**516804562**	**19901055**	**536705617**	**509535**	**19000000**	**19509535**
2.1 Utawala	542,923,577	4,000,000	546923577	516,316,394	16,738,584	533054978	0	14,000,000	14,000,000
2.2 Misaada ya nje ya ulinzi	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.3 Utafiti na maendeleo ya ulinzi	459,345	0	459345	488,168	0	488168	509,535	0	509,535
2.4 Huduma za ulinzi zisizotajwa hapo juu	0	5,793,066	5793066	0	3,162,471	3162471	0	5,000,000	5,000,000
3 USALAMA	**285771784**	**18425013**	**304196797**	**283999970**	**14110037**	**298110007**	**437758036**	**7977570**	**445735606**
3.1 Polisi na zimamoto	226,177,463	8,152,377	234,329,840	229,731,407	4,227,000	233,958,407	274,614,872	3,332,250	277,947,122
3.2 Mahakama	14,164,618	2,586,743	16,751,361	15,411,330	6,389,617	21,800,947	104,825,978	3,889,224	108,715,202
3.3 Magereza	5,842,080	0	5,842,080	0	0	0	9,317,246	0	9,317,246
3.4 Huduma za usalama zisizotajwa hapo juu	39,587,623	7,685,893	47,273,516	38,857,233	3,493,420	42,350,653	48,999,940	756,096	49,756,036
4 ELIMU	**525674366**	**75092355**	**600766721**	**519011902**	**136337926**	**655349828**	**681804818**	**100211967**	**782016785**
4.1 Elimu ya msingi	1,824,421	4,954,325	6,778,746	1,355,204	5,262,683	6,617,887	1,164,685	6,449,395	7,614,080
4.2 Elimu ya sekondari	1,481,068	14,682,180	16,163,248	1,119,925	12,399,700	13,519,625	2,591,285	11,773,040	14,364,325
4.3 Elimu ya juu	461,348,521	52,082,829	513,431,350	473,342,943	112,107,845	585,450,788	593,477,226	73,940,872	667,418,098
4.4 Elimu isiyo pambanuliwa	2,160,171	0	2,160,171	1,613,725	0	1,613,725	3,024,505	0	3,024,505
4.5 Huduma za ziada kwa elimu	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4.6 Huduma za elimu zisizotajwa hapo juu	58,860,185	3,373,021	62,233,206	41,580,105	6,567,698	48,147,803	81,547,117	8,048,660	89,595,777
5 AFYA	**238889149**	**219994856**	**458884005**	**54605341**	**288107203**	**342712544**	**325391518**	**241783026**	**567174544**
5.1 Huduma za hospitali	65,657,672	171,243,554	236,901,226	50,536,603	189,326,405	239,863,008	88,520,143	136,490,959	225,011,102
5.2 Kliniki, matibabu, huduma za meno n.k.	172,923,076	48,751,302	221,674,378	3,773,364	98,780,798	102,554,162	235,396,906	105,292,067	340,688,973
5.3 Huduma za afya	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5.4 Madawa na vifaa	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5.5 Utafiti wa afya	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5.6 Huduma za afya zisizotajwa hapo juu	308,401	0	308,401	295,374	0	295,374	1,474,469	0	1,474,469
6 USALAMA, USTAWI NA HUDUMA ZA JAMII	**107592565**	**7772425**	**115364990**	**9008395**	**13116282**	**22124677**	**105639847**	**11145602**	**116785449**
6.1 Usalama wa jamii	1,970,461	0	1,970,461	1,408,039	0	1,408,039	933,381	0	933,381
6.2 Ustawi na huduma za jamii	105,090,737	7,338,851	112,429,588	7,272,917	12,387,147	19,660,064	104,435,277	9,318,602	113,753,879
6.3 Huduma nyingine za jamii zisizotajwa hapo juu	531,367	433,574	964,941	327,439	729,135	1,056,574	271,189	1,827,000	2,098,189
7 NYUMBA NA HUDUMA ZA JAMII	**24334918**	**110075751**	**134410669**	**29170210**	**429148543**	**458318753**	**30778975**	**514598323**	**545377298**
7.1 Nyumba na ustawi wa jamii	6,974,020	0	6,974,020	6,392,254	0	6,392,254	10,325,628	0	10,325,628
7.2 Usambazaji wa Maji	10,450,173	30,590,393	41,040,566	9,329,516	85,086,242	94,415,758	12,885,087	63,415,325	76,300,412
7.3 Usafi wa mazingira	3,682,172	74,885,270	78,567,442	11,372,024	323,251,864	334,623,888	5,372,218	380,182,998	385,555,216
7.4 Umeme wa barabarani	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7.5 Huduma za nyumba na za jamii zisizotajwa hapo juu	3,228,553	4,600,088	7,828,641	2,076,416	20,810,437	22,886,853	2,196,042	71,000,000	73,196,042
8 HUDUMA ZINGINE ZA JAMII	**10175936**	**4833197**	**15009133**	**9768371**	**2463382**	**12231753**	**11480524**	**2246600**	**13727124**
8.1 Utamaduni, burdani, dini na huduma zingine	10,175,936	4,833,197	15,009,133	9,768,371	2,463,382	12,231,753	11,480,524	2,246,600	13,727,124

Jedwali hili linaendelea ukurasa unaofuata....

...Jedwali Na. 26 linaendelea

	2010/11			2011/12**			2012/13*		
	Matumizi ya Kawaida	Matumizi ya Maendeleo	Jumla	Matumizi ya Kawaida	Matumizi ya Maendeleo	Jumla	Matumizi ya Kawaida	Matumizi ya Maendeleo	Jumla
9 MAFUTA NA UMEME	**59190533**	**133076030**	**192266563**	**39052937**	**302043411**	**341096348**	**45495170**	**458379861**	**503875031**
9.1 Mafuta	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9.2 Umeme	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9.3 Huduma zingine za mafuta na umeme	59,190,533	133,076,030	192,266,563	39,052,937	302,043,411	341,096,348	45,495,170	458,379,861	503,875,031
10 KILIMO, MISITU, UVUVI NA UWINDAJI	**208332379**	**16644235**	**224976614**	**186492701**	**110173144**	**296665845**	**218276646**	**56338111**	**274614757**
10.1 Kilimo	155,649,208	11,144,222	166,793,430	117,071,893	18,184,405	135,256,298	132,354,295	23,571,163	155,925,458
10.2 Misitu	13,354,291	3,286,732	16,641,023	14,263,434	0	14,263,434	16,379,659	3,902,000	20,281,659
10.3 Uvuvi na uwindaji	18,001,215	0	18,001,215	24,662,477	0	24,662,477	28,770,006	0	28,770,006
10.4 Utafiti wa kilimo	16,641,406	1,533,178	18,174,584	19,168,086	85,944,646	105,112,732	27,188,380	25,544,069	52,732,449
10.5 Huduma zingine za kilimo, misitu, uvuvi na uwindaji	4,686,259	680,103	5,366,362	11,326,811	6,044,093	17,370,904	13,584,306	3,320,879	16,905,185
11 MADINI, VIWANDA NA UJENZI	**23890049**	**8067446**	**31957495**	**29571690**	**19432870**	**49004560**	**48895105**	**68140000**	**117035105**
11.1 Madini	22,245,530	0	22,245,530	29,571,690	1,200,000	30,771,690	46,982,160	1,500,000	48,482,160
11.2 Viwanda	428,920	0	428,920	0	0	0	76,928	0	76,928
11.3 Ujenzi	1,215,599	498,641	1,714,240	0	1,200,000	1,200,000	1,836,017	400,000	2,236,017
11.4 Huduma zingine za madini, viwanda na ujenzi	0	7,568,805	7,568,805	0	17,032,870	17,032,870	0	66,240,000	66,240,000
12 USAFIRI NA MAWASILIANO	**569370565**	**497972929**	**1067343494**	**310608329**	**1389279102**	**1699887431**	**716097417**	**939906386**	**1656003803**
12.1 Usafiri wa Barabara	2,060,521	484,445,485	486,506,006	3,122,214	1,142,140,693	1,145,262,907	2,942,108	673,346,584	676,288,692
12.2 Usafiri majini	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12.3 Huduma za reli	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12.4 Usafiri wa anga	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12.5 Usafirishaji kwa mabomba	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12.6 Huduma ya usafirishaji	555,048,286	7,711,373	562,759,659	297,949,754	234,973,430	532,923,184	689,634,101	251,105,880	940,739,981
12.7 Mawasiliano	3,702,489	0	3,702,489	599,962	3,109,586	3,709,548	4,908,804	1,304,586	6,213,390
12.8 Huduma zingine za usafiri na mawasiliano	8,559,269	5,816,071	14,375,340	8,936,399	9,055,393	17,991,792	18,612,404	14,149,336	32,761,740
13 HUDUMA ZINGINE ZA KI - UCHUMI	**99485364**	**390009365**	**489494729**	**131478805**	**993482177**	**1124960982**	**289451212**	**899855340**	**1189306552**
13.1 Biashara - maghala, hoteli na migahawa	9,460,527	0	9,460,527	9,686,722	0	9,686,722	14,541,579	0	14,541,579
13.2 Utalii	6,508,907	0	6,508,907	10,964,449	62,620	11,027,069	12,477,464	8,683,682	21,161,146
13.3 Huduma za miradi	47,284,947	161,559,433	208,844,380	75,276,628	328,220,148	403,496,776	218,531,938	325,297,172	543,829,110
13.4 Huduma za uchumi na biashara mbali na zinazohus	20,846,017	21,114,672	41,960,689	17,740,705	60,676,496	78,417,201	22,359,868	19,400,000	41,759,868
13.5 Huduma za kazi	5,820,766	0	5,820,766	7,900,130	584,955	8,485,085	8,961,077	1,558,875	10,519,952
13.6 Huduma nyinginezo za maendeleo	9,564,200	207,335,260	216,899,460	9,910,171	603,937,958	613,848,129	12,579,286	544,915,611	557,494,897
14 MATUMIZI MENGINEYO	**84322528**	**0**	**84322528**	**72803411**	**0**	**72803411**	**72803411**	**140104416**	**67301005**
14.1 Deni la Taifa	806,343	0	806,343	530,800	0	530,800	770,000	0	770,000
14.2 Huduma za Fedha	82,654,838	0	82,654,838	71,715,686	0	71,715,686	65,901,755	0	65,901,755
14.3 Malipo ya uzeeni	861,347	0	861,347	556,925	0	556,925	629,250	0	629,250
JUMLA	**7,820,100,645**	**2,054,376,470**	**9,874,477,115**	**8,089,251,553**	**4,617,987,931**	**12,707,239,484**	**10,269,676,472**	**4,345,757,104**	**14,469,826,754**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

* Makadirio

** Makadirio Yaliopitishwa

SURA YA 5

FEDHA NA TAASISI ZA FEDHA

Ujazi wa Fedha na Karadha

104.Katika jitihada za kupunguza kasi ya ongezeko la bei nchini, Benki Kuu ya Tanzania iliendelea kutekeleza sera ya fedha yenye lengo la kupungza ukwasi nchini mwaka 2012. Ujazi wa fedha kwa tafsiri pana zaidi (M3) uliongezeka na kufikia shilingi bilioni 14,730.7 mwaka 2012 kutoka shilingi bilioni 13,021.3, sawa na ongezeko la asilimia 13.1. Ukuaji wa mwaka wa M3 ulikuwa chini ya lengo lililowekwa la asilimia 15.1 na ule wa mwaka 2011 wa asilimia 18.2. Mwenendo huu ulitokana na kupungua kwa kasi ya ukuaji wa rasilimali katika fedha za kigeni kwenye benki za biashara pamoja na kupungua kwa kasi ya ukuaji wa mikopo kwa sekta binafsi. Rasilimali katika fedha za kigeni kwa benki za biashara zilisinyaa kwa asilimia 28.3 mwaka 2012 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 6.4 mwaka 2011, kufuatia kuimarika kwa thamani ya Shilingi ya Tanzania dhidi ya Dola ya Marekani.

105. Halikadhalika, ujazi wa fedha kwa tafsiri pana (M2) uliongezeka kwa asilimia 16.0 na kufikia shilingi bilioni 10,724.5 mwaka 2012 kutoka shilingi bilioni 9,247.9 mwaka 2011. Kiwango cha ukuaji kilikuwa cha juu ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 15.0 mwaka 2011 na cha chini ya lengo la asilimia 16.7 mwaka 2012. Aidha, karadha nchini iliongezeka kwa asilimia 25.2 kutoka shilingi bilioni 10,958 Desemba 2011 hadi shilingi bilioni 13,715 Desemba 2012. Kati ya hizo, shilingi bilioni 4,708.6 ni mkopo kwa Serikali Kuu na kiasi kilichobaki ni mikopo kwa sekta binafsi.

Mikopo ya Benki za Biashara kwa Shughuli za Kiuchumi

106.Katika mwaka ulioishia Desemba 2012, mikopo iliyotolewa kwa sekta binafsi ilikua kwa asilimia 18.2 ikilinganishwa na asilimia 27.2 kipindi kama hicho mwaka 2011. Kupungua kwa kasi ya ukuaji wa mikopo kwa sekta binafsi kulitokana na kupungua kwa kasi ya ongezeko la amana kwenye benki za biashara, ambapo katika kipindi cha mwaka 2012 zilikua kwa kiwango cha asilimia 13.3 ikilinganishwa na asilimia 16.2 katika kipindi kama hicho mwaka 2011. Sehemu kubwa ya mikopo kwa sekta binafsi ilielekezwa katika shughuli za biashara ambazo zilipata wastani wa asilimia 21.1 ya mikopo yote, zikifuatiwa na shughuli za binafsi (20.4%), shughuli za viwanda (11.4%) na shughuli za kilimo (11.3%). Katika mwaka 2012, mikopo kwa sekta binafsi ilikuwa sawa na asilimia 20.1 ya Pato la Taifa.

107.Mwaka 2012, mauzo ya dhamana na hati fungani za Serikali yaliongezeka. Dhamana za Serikali zenye jumla ya thamani ya shilingi bilioni 2,620.0 ziliuzwa mwaka

2012 ikilinganishwa na dhamana zenye thamani ya shilingi bilioni 2,268.7 zilizouzwa mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 15.5. Aidha, hati fungani zenye thamani ya shilingi bilioni 850.0 ziliuzwa mwaka 2012 ukilinganisha na mauzo ya shilingi bilioni 618.1 yaliyofanyika mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 37.5.

Amana Katika Benki za Biashara

108.Mwaka 2012, amana katika benki za biashara ziliongezeka kwa asilimia 13.2 kufikia shilingi bilioni 12,843.2 kutoka shilingi bilioni 11,342.4 mwaka 2011. Kati ya hizo, sekta binafsi ilichangia shilingi bilioni 12,110.5, sawa na asilimia 94.3 ya amana zote. Aidha, uwiano wa amana za fedha za kigeni katika amana zote ulipungua na kufikia asilimia 31.2 mwaka 2012 kutoka asilimia 33.3 mwaka 2011 kutokana na kuimarika kwa thamani ya shilingi ya Tanzania dhidi ya Dola ya Marekani na sarafu za mataifa mengine. Vilevile, kupungua kwa amana za fedha za kigeni kulichangiwa na Waraka wa Serikali uliotolewa kupitia Benki Kuu ya Tanzania mwezi Oktoba 2011 kuzitaka benki za biashara zipunguze kiwango cha kuhodhi mali katika fedha za kigeni.

Mwenendo wa Viwango vya Riba

109.Mwaka 2012, mwenendo wa riba za amana mbalimbali na zile za mikopo ziliimarika ikilinganishwa na zilivyokuwa mwaka 2011 kutokana na kuongezeka kwa ukwasi katika masoko ya fedha na pia kuongezeka kwa ushindani katika mabenki. Viwango vya riba kwa mikopo mbalimbali na amana viliongezeka. Hata hivyo, kasi ya ongezeko la viwango vya riba ya mikopo ilikuwa ndogo ikilinganishwa na kasi ya ongezeko la riba kwa amana za mwaka mmoja. Riba kwa mikopo ya mwaka mmoja iliongezeka kutoka wastani wa asilimia 13.78 mwezi Desemba 2011 hadi kufikia asilimia 13.99 mwezi Desemba 2012, wakati riba kwa amana za mwaka mmoja iliongezeka kutoka wastani wa asilimia 9.19 hadi asilimia 9.93. Hivyo, tofauti kati ya riba za amana za mwaka mmoja na riba za mikopo ya mwaka mmoja ulipungua kutoka wastani wa asilimia 4.59 Desemba 2011, hadi kufikia asilimia 4.06 Desemba 2012.

110.Riba zilizotozwa katika soko la fedha miongoni mwa mabenki zilipungua hadi kufikia wastani wa asilimia 5.80 mwezi Desemba 2012 ikilinganishwa na asilimia 29.11 mwezi Desemba 2011 kutokana na kuongezeka kwa ukwasi katika mfumo wa kibenki. Aidha, riba za dhamana za Serikali zilipungua na kufikia wastani wa asilimia 12.85 Desemba 2012 ikilinganishwa na asilimia 18.2 Desemba 2011.

Maboresho ya Sekta ya Fedha

111.Mwaka 2012, Serikali iliendelea kutekeleza progamu ya maboresho ya sekta ya fedha ili kuhakikisha kwamba sekta hii inachangia kikamilifu katika shughuli za kiuchumi na kukuza Pato la Taifa. Aidha, Serikali ilizindua rasmi mfumo wa kuhifadhi

taarifa za wakopaji nchini ili kupanua wigo wa upatikanaji wa huduma ya mikopo ya benki nchini. Pamoja na uzinduzi huo, Benki Kuu ya Tanzania ilitoa leseni kwa taasisi mbili binafsi za kuratibu taarifa za wakopaji nchini. Vile vile, Benki Kuu itasimamia masijala ya kumbukumbu za mikopo na madeni kwa mujibu wa Sheria ya Benki Kuu ya mwaka 2006. Aidha, taasisi binafsi zilizopewa leseni ya kutunza kumbukumbu na kutoa taarifa za mikopo na madeni ya wateja zitaendesha shughuli zake chini ya usimamizi wa Benki Kuu ya Tanzania kwa mujibu wa Sheria hiyo.

112.Mwaka 2012, utekelezaji wa Mpangokazi wa kuanzisha Benki ya Maendeleo ya Kilimo Tanzania (TADB) uliendelea. Benki hii ilisajiliwa na BRELA tarehe 26/09/2012 chini ya Sheria ya Makampuni ya mwaka 2002 na kupewa namba ya usajili 94075. Lengo la kuanzishwa kwa benki hii ni kutoa mikopo ya muda mfupi, ya kati na mrefu katika sekta ya kilimo inayojumuisha uvuvi na mifugo. Msisitizo uliwekwa katika sekta ya kilimo ambayo ni muhimu katika kukuza uchumi na kupunguza umasikini japo imekuwa ikikabiliwa na upungufu wa mitaji. Aidha, muundo wa Benki ya Kilimo na majukumu ya wafanyakazi katika nafasi mbalimbali uliandaliwa. Mchakato wa kuunda Bodi ya Wakurugenzi na kuajiri maafisa waandamizi unaendelea.

113.Mwaka 2012, Benki ya Rasilimali Tanzania ilibadilisha jina na kuitwa *TIB Development Bank* ili kuifanya kuwa benki ya maendeleo na kuongeza wigo kwa kutoa mikopo ya muda mrefu. Vilevile, mchakato wa uanzishwaji wa kampuni tanzu ya *TIB Corporate Bank* itakayojishughulisha na shughuli za kibiashara uliendelea. Aidha, hadi kufikia Desemba, 2012 mtaji wa Benki ulikuwa shilingi bilioni 141.1. Katika kipindi hicho, Benki ilipata faida (kabla ya kodi) ya shilingi bilioni 8.6 ikilinganishwa na shilingi bilioni 5.8 katika kipindi kilichoishia Desemba 2011, sawa na ongezeko la asilimia 48. Benki pia ilitoa mikopo yenye thamani ya shilingi bilioni 242.9 katika kipindi kilichoishia Desemba, 2012 ikilinganishwa na mikopo ya shilingi bilioni 181.7 Desemba, 2011.

114.Mwaka 2012, dirisha la kilimo katika Benki ya Rasilimali (TIB) liliendelea kutoa mikopo kwa riba nafuu. Tangu kuanza kwa dirisha mwaka 2010 hadi kufikia Desemba 2012, dirisha lilipokea maombi yenye thamani ya shilingi bilioni 243.8. Kati ya hizo, shilingi bilioni 40.1 ziliidhinishwa ambapo shilingi bilioni 20 (49.9%) zilikopeshwa kwa makampuni, shilingi bilioni 5.7 (14.2%) kwa taasisi ndogo za fedha na shilingi bilioni 14.4 (35.9%) zilikopeshwa kwa vikundi vya kuweka na kukopa (SACCOS).

Mamlaka ya Usimamizi na Udhibiti wa Sekta ya Hifadhi ya Jamii

115.Mwaka 2011/12, Mamlaka ya Usimamizi na Udhibiti wa Sekta ya Hifadhi ya Jamii (SSRA) iliendelea kusimamia mifuko sita ya hifadhi ya jamii. Hii inajumuisha mifuko

minne ya pensheni (PPF, NSSF, LAPF, PSPF); mfuko mmoja wa akiba (GEPF); na mfuko mmoja wa bima ya afya ya jamii (NHIF). Mifuko hii kwa pamoja ilikuwa na wanachama 1, 674,932 mwaka 2011/12 ikilinganishwa na wanachama 1,599,208 mwaka 2010/11, sawa na ongezeko la asilimia 4.7. Mchanganuo wa wanachama kwa aina ya mfuko ni kama inavyoonekana katika jedwali hapa chini.

Jedwali Na. 5.1: Wanachama wa Mifuko ya Hifadhi ya Jamii

Mwaka	LAPF	PPF	PSPF	NSSF	GEPF	NHIF	Mifuko ya Pensheni tu	Mifuko yote
2005/06	53,015	66,305	222,258	380,693	25,678	275,865	747,949	1,023,814
2006/07	56,479	72,770	239,374	408,970	27,333	295,205	804,926	1,100,131
2007/08	63,302	84,186	256,774	449,039	29,779	316,460	883,080	1,199,540
2008/09	66,394	104,684	266,045	371,911	30,227	332,650	839,261	1,171,911
2009/10	73,833	156,239	288,055	383,808	35,279	373,326	937,214	1,310,540
2010/11	80,529	180,046	306,514	521,629	41,879	468,611	1,130,597	1,599,208
2011/12	91,852	202,198	309,767	543,685	52,670	474,760	1,200,172	1,674,932

Chanzo: SSRA

116.Mwaka 2011/12, thamani ya mali za mifuko ilikuwa shilingi bilioni 5,261 ikilinganishwa na shilingi bilioni 4,140 mwaka 2010/11, sawa na ongezeko la asilimia 27.1. Ongezeko hili lilitokana na ukuaji wa thamani ya vitega uchumi pamoja na ukuaji wa michango ya wanachama. Thamani ya vitega uchumi iliongezeka kutoka shilingi bilioni 3,539 mwaka 2010/11 hadi shilingi bilioni 4,245.49 mwaka 2011/12 sawa na ongezeko la asilimia 20. Aidha, michango ya wanachama kwa mifuko yote iliongezeka hadi kufikia shilingi bilioni 1,355.6 mwaka 2011/12 kutoka shilingi bilioni 1,177.99 mwaka 2010/11, sawa na ongezeko la asilimia 15.1.

117.Kutokana na uchanga wa sekta ya fedha nchini, mifuko imewekeza katika maeneo machache yenye athari ndogo. Maeneo hayo ni: dhamana za muda maalumu, hisa na majengo. Aidha, mwaka 2011/12, sehemu kubwa ya uwekezaji katika vitega uchumi vya mifuko ilikuwa kwenye dhamana za muda maalumu sawa na asilimia 62.87 ambapo uwekezaji katika majengo ni asilimia 19.49.

118.Mwaka 2011/12, jumla ya wanachama 72,480 walipata mafao ya pensheni ikilinganishwa na wanachama 60,677 mwaka 2010/11. Aidha, shilingi bilioni 723.81 zililipwa kama mafao kwa wanachama hao mwaka 2011/12 ikilinganishwa na shilingi bilioni 575 zilizolipwa mwaka 2010/11, sawa na ongezeko la asilimia 26. Uwiano wa mafao yanayolipwa na thamani ya mali za mifuko ulikuwa asilimia 13.8 na uwiano wa mafao kwa michango ya wanachama ulikuwa asilimia 53.4 mwaka 2011/12.

Mfuko wa Pensheni wa Mashirika ya Umma

119. Mwaka 2012, idadi ya wanachama wanaochangia katika Mfuko wa Pensheni wa Mashirika ya Umma iliongezeka kwa asilimia 13 kufikia wanachama 203,981 kutoka wanachama 180,049 mwaka 2011.

120.Mwaka 2012, Mfuko uliendelea kuwekeza katika vitega uchumi mbalimbali kama vile mali zenye faida inayojulikana kabla ya kuwekeza; hisa za makampuni; majengo; na mfuko wa uwekezaji wa pamoja. Mali zenye faida inayojulikana kabla ya kuwekeza zinajumuisha amana za mabenki, dhamana za serikali na dhamana za makampuni. Hadi kufikia Desemba 2012, Mfuko ulikuwa umewekeza katika vitega uchumi hivyo jumla ya shilingi bilioni 719.47 ikilinganishwa na shilingi bilioni 573.34 zilizowekezwa mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 25.

121.Hadi kufikia Desemba 2012 Mfuko ulikuwa umewekeza jumla ya shilingi billioni 152.9 katika hisa za makampuni ikilinganishwa na shilingi bilioni 124.9 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 22.4. Ongezeko hili lilitokana na kuongezeka kwa thamani ya hisa za makamapuni katika soko la mitaji. Aidha, uwekezaji wa Mfuko katika majengo uliongezeka kwa asilimia 1.5 kufikia jumla ya shilingi bilioni 96.15 ikilinganishwa na shilingi bilioni 94.7 mwaka 2011. Vile vile, thamani ya uwekezaji katika mfuko wa pamoja ilipanda kwa asilimia 19.3 kutoka shilingi bilioni 42.9 mwaka 2011 hadi kufikia shilingi bilioni 51.2 mwaka 2012.

122.Mapato ya Mfuko yatokanayo na makusanyo ya michango yalikuwa ni shilingi bilioni 229.1 mwaka 2012 ukilinganisha na shilingi bilioni 188.1 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 21.7. Mapato yanayotokana na uwekezaji yaliongezeka kutoka shilingi 91.4 bilioni mwaka 2011 hadi shilingi 105.5 bilioni mwaka 2012, ikiwa ni ongezeko la asilimia 15.4. Hii ilitokana na kuongezeka kwa malipo ya gawio pamoja na mapato yatokanayo na riba kwenye benki.

123.Mwaka 2012, malipo ya pensheni kwa wastaafu yalikuwa shilingi bilioni 99.4 ikilinganishwa na shillingi bilioni 71.9 zilizolipwa mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 38.2. Ongezeko hili lilitokana na kuongezeka kwa malipo ya mkupuo yaliyofanywa na Mfuko kwa wafanyakazi wa mashirika mbalimbali waliostaafu na kuongezeka kwa wastaafu. Hadi kufikia Desemba 2012, Mfuko ulikuwa na thamani ya shilingi bilioni 1,089.8 ikilinganishwa na shilingi bilioni 894.5 mwaka 2011.

Mfuko wa Pensheni kwa Watumishi wa Umma

124.Mwaka 2011/12, michango ya Mfuko wa Pensheni kwa Watumishi wa Umma iliongezeka kwa asilimia 15.9 na kufikia shilingi milioni 372,470.2 ikilinganishwa na

shilingi milioni 321,267.5 mwaka 2010/11. Ongezeko hilo lilitokana na nyongeza ya mishahara ya watumishi wa umma pamoja na ajira mpya. Aidha, idadi ya wanachama waliosajiliwa iliongezeka kutoka wanachama 306,514 mwaka 2010/11 hadi 309,767 mwaka 2011/12, sawa na ongezeko la asilimia 1.1.

125.Hadi kufikia Juni 2012, Mfuko ulilipa mafao yenye thamani ya shilingi milioni 355,980.3 ikilinganishwa na shilingi milioni 282,013.00 Juni 2011, sawa na ongezeko la asilimia 26.2. Aidha, thamani ya mfuko iliongezeka kwa asilimia 17.5 na kufikia shilingi milioni 1,086,279.7 mwaka 2011/12 ikilinganishwa na shilingi milioni 924,497.2 mwaka 2010/11.

126.Mwaka 2011/12, mapato yatokanayo na uwekezaji wa Mfuko katika vitega uchumi yalikuwa shilingi milioni 79,166.6 ikilinganishwa na shilingi milioni 81,273.3 mwaka 2010/11, sawa na upungufu wa asilimia 2.6. Hii ilitokana na malimbikizo ya madeni ambayo Mfuko unadai.

Mfuko wa Taifa wa Hifadhi ya Jamii

127. Mfuko wa Shirika la Taifa la Hifadhi ya Jamii ulikuwa na jumla ya wanachama 543,685 mwaka 2011/12 ikilinganishwa na wanachama 521,629 mwaka 2010/11, sawa na ongezeko la asilimia 4.22. Aidha, michango kutoka kwa wanachama ilikuwa na thamani ya shilingi milioni 500,494.53 mwaka 2011/12 ikilinganishwa na shilingi milioni 394,681.61 mwaka 2010/11, sawa na ongezeko la asilimia 26.8. Ongezeko hili lilitokana na usajili wa wanachama wapya 22,056, uliyotokana na usajili wa waajiri wapya 863 kuwasilisha michango kwa wakati.

128.Mwaka 2011/12, Mfuko ulitoa mafao kwa wanachama yenye thamani ya shilingi milioni 174,028.41 ikilinganishwa na shilingi milioni 136,596.50 mwaka 2010/11, sawa na ongezeko la asilimia 27.4. Aidha, jumla ya wanachama 136,395 walipata mafao kwa mwaka 2011/12 ikilinganishwa na wanachama 222,776 mwaka 2010/11, sawa na upungufu wa asilimia 63.33. Hii ilitokana na kupungua kwa idadi ya wanachama wa fao la kujitoa baada ya kuelimishwa na kuelewa juu ya umuhimu wa mifuko ya jamii katika maisha yao ya baadaye. Uelewa huu ulipatikana katika semina 553 zilizoendeshwa na Mfuko nchi nzima.

129.Mwaka 2011/12, thamani ya uwekezaji katika vitega uchumi iliongezeka hadi kufikia shilingi milioni 1,768,440.78 kutoka shilingi milioni 1,312,691.18 mwaka 2010/11, sawa na ongezeko la asilimia 34.71. Thamani ya uwekezaji katika dhamana za serikali iliongezeka na kufikia shilingi milioni 313,747.52 mwaka 2011/12, kutoka shilingi milioni 271,171.36 mwaka 2010/11, sawa na ongezeko la asilimia 15.7. Mapato

yatokanayo na uwekezaji katika vitega uchumi yalifikia shilingi. milioni 128,019.46 mwaka 2011/12 kutoka shilingi milioni 94,668.47 za mwaka 20010/11, sawa na ongezeko la asilimia 35.22. Kwa ujumla, kuongezeka kwa vitega uchumi, kulitokana na kuongezeka kwa uwekezaji katika miradi ya maendeleo katika majengo, mikopo ya muda mrefu, amana za muda maalumu na dhamana za Serikali. Thamani halisi ya mali za Mfuko kwa ajili ya mafao ilikuwa shilingi milioni 1,993,616.23 mwaka 2011/12 ikilinganishwa na shilingi milioni 1,448,568.56 mwaka 2010/11 sawa na ongezeko la asilimia 37.62.

Mfuko wa Akiba ya Wafanyakazi wa Serikali

130.Mwaka 2011/12, idadi ya wanachama wa Mfuko wa Akiba ya Wafanyakazi wa Serikali iliongezeka hadi wanachama 52,670 kutoka wanachama 41,879 mwaka 2010/11, sawa na ongezeko la asilimia 25. Aidha, kutokana na ongezeko la wanachama, michango kutoka kwa wanachama iliongezeka kwa asilimia 17.25 kufikia shilingi milioni 30,149.12 mwaka 2011/12 kutoka shilingi milioni 25,711.89 mwaka 2010/11. Katika kipindi hicho, mafao yaliyolipwa kwa wanachama yaliongezeka kwa asilimia 42.76 kufikia shilingi milioni 5,247.25 ikilinganishwa na shilingi milioni 3,675.45 zilizolipwa mwaka 2010/11. Vilevile, thamani ya mfuko wa rasilimali iliongezeka kutoka shilingi milioni 119,404.41 mwaka 2010/11 na kufikia shilingi milioni 154,410.99 mwaka 2011/12, sawa na ongezeko la asilimia 29.31.

131.Mwaka 2011/12, thamani ya uwekezaji wa Mfuko iliongezeka kwa asilimia 36.04 na kufikia shilingi milioni 134,969.00 ikilinganishwa na shilingi milioni 99,211.00 zilizowekezwa mwaka 2010/11. Ongezeko hili lilitokana na kuongezeka kwa idadi ya wanachama na mapato ya vitega uchumi. Mapato yatokanayo na vitega uchumi yaliongezeka hadi kufikia shilingi milioni 15,018.00 mwaka 2011/12 ikilinganishwa na shilingi milioni 9,569.00 mwaka 2010/11, sawa na ongezeko la asilimia 56.94.

Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya

132.Hadi kufikia Juni, 2012, idadi ya wanachama wanaochangia Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya iliongezeka na kufikia wanachama 474,760 kutoka 468,611 mwezi Juni 2011, sawa na ongezeko la asilimia 1.3. Ongezeko hili lilitokana na marekebisho ya Sheria ambayo yaliwezesha Mfuko kuongeza makundi mbalimbali zaidi ya watumishi wa umma. Aidha, Mfuko ulihudumia jumla ya wanufaika 6,353,312 mwaka 2011/12. Kati ya hawa, wanachama wa Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya (NHIF) walikuwa 2,502,794 na Mfuko wa Afya ya Jamii (CHF) walikuwa 3,850,518.

133.Jumla ya mapato ya mfuko wa Bima ya Afya yalikuwa shilingi milioni 202,909.97 mwaka 2011/12 ikilinganishwa na shilingi milioni 160,384.92 mwaka 2010/2011, sawa

na ongezeko la asilimia 26.05. Michango ya wanachama ni sawa na asilimia 80.6 ya mapato yote wakati mapato kutokana na vitega uchumi ni asilimia 18.7. Michango ya wanachama itokanayo na makato ya mishahara iliongezeka kutoka shilingi milioni 134,890.98 mwaka 2010/11 hadi kufikia shilingi milioni 163,457.46 mwaka 2011/12, sawa na ongezeko la asilimia 21.2. Hii ilitokana na kuongezeka kwa idadi ya wanachama na marekebisho ya nyongeza ya mishahara ya wafanyakazi. Aidha, katika kipindi cha mwaka 2011/12, Mfuko ulikuwa na vitega uchumi vyenye thamani ya shilingi milioni 38,034.64 ikiwa ni ongezeko la asilimia 51.7 ikilinganishwa na shilingi milioni 25,065.08 mwaka 2010/11. Vile vile, mapato kutoka vyanzo vingine yaliongezeka na kufikia shilingi milioni 1,417.87 mwaka 2011/12 kutoka shilingi milioni 428.85 mwaka 2010/11. Vyanzo hivi ni pamoja na: msaada wa Wizara ya Afya na mfuko wa pamoja (Basket Fund); ada za usajili wa vituo vya afya; ada zitokanazo na kupotea kwa vitambulisho; faida itokanayo na mikopo kwa wafanyakazi wa Mfuko, ada zitokanazo na tenda za Mfuko; na faida inayotokana na ukopeshaji wa vifaa vya tiba na ukarabati kwa vituo vya afya.

134.Hadi kufikia mwishoni mwa mwaka 2011/12, Mfuko ulikuwa na vituo vya afya vilivyosajiliwa 5,426 ikilinganishwa na vituo 5,673 vilivyokuwa vimesajiliwa mwaka 2010/11. Hii inaonesha kuwa jumla ya vituo vya afya 247 sawa na asilimia 4.4 vilifutiwa usajili kutokana na kushindwa kufuata miongozo ya Wizara ya Afya. Mchanganuo wa vituo hivyo ni kama inavyoonekana katika jedwali hapa chini. Aidha, mchanganuo wa vituo vilivyokuwa vimesajiliwa kwa aina ya umiliki unaonesha kuwa vituo 4,352 (80%) vilikuwa vya Serikali, 629 (12%) madhehebu ya dini na 445 (8%) mashirika yasiyo ya Ki-serikali na maduka ya dawa.

Jedwali Na. 5.2: Jumla ya Vituo vya Afya Vilivyosajiliwa

Aina ya Vituo	2010/11 Idadi	2011/12 Idadi	Kiwango cha ukuaji
Zahanati	4,555	4,242	-6.9%
Vituo vya Afya	552	549	-0.5%
Hospitali	235	232	-1.3%
Maduka ya dawa	331	403	21.8%
Jumla	**5,673**	**5,426**	**-4.4%**

Chanzo:Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya

135.Mwaka 2011/12, Mfuko uliendelea kutoa huduma mbalimbali za mafao kwa wanachama wake kupitia vituo vilivyosajiliwa. Kiasi cha shilingi milioni 56,043.79 kililipwa kati ya madai ya shilingi milioni 59,142.46, sawa na asilimia 94.8 ya madai ikilinganishwa na malipo ya asilimia 96.1 ya madai ya kipindi cha mwaka 2010/11. Kiasi kilicholipwa mwaka 2011/12 ni sawa na ongezeko la asilimia 26.4 ikilinganishwa na kiasi cha shilingi milioni 44,351.6 kilicholipwa mwaka 2010/11. Ongezeko hili lilitokana na kuongezeka kwa wanufaika na jitihada za Mfuko kuendesha semina na warsha mbalimbali kwa wadau wake ambapo uliwajengea uelewa kuhusu dhana ya Bima ya Afya.

Jedwali Na. 5.3: Madai Yaliyolipwa kwa Aina ya Umiliki Mwaka 2011/12

Umiliki wa kituo	Mahudhurio	Kiasi kilicholipwa (milioni)	Kiwango cha malipo kwa jumla
Serikali	1,314,919	16,476.88	29.4%
Madhehebu ya dini	1,268,664	25,107.62	44.8%
Mashirika yasiyo ya Ki-serikali	215,680	8,910.96	15.90%
Maduka ya dawa	298,949	5,548.34	9.9%
Jumla	**3,098,212**	**56,043.79**	

Chanzo: Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya

Mfuko wa Pensheni wa Serikali za Mitaa

136.Idadi ya wanachama wa Mfuko wa Pensheni wa Serikali za Mitaa iliongezeka na kufikia 91,253 mwaka 2011/12 ikilinganishwa na wanachama 80,529 mwaka 2010/11, sawa na ongezeko la asilimia 13.3. Aidha, michango kutoka kwa wanachama ilikuwa shilingi bilioni 89.2 mwaka 2011/12 ikilinganishwa na shilingi bilioni 80.5 mwaka 2010/11, sawa na ongezeko la asilimia 10.8. Hii ilitokana na kuongezeka kwa usajili wa wanachama wapya. Mafao yaliyolipwa kwa wanachama mwaka 2011/12 yaliongezeka kwa asilimia 44.5 na kufikia shilingi bilioni 38.3 kutoka shilingi bilioni 26.5 mwaka 2010/11.

137.Mwaka 2011/12, thamani ya uwekezaji katika vitega uchumi iliongezeka hadi kufikia shilingi bilioni 459.4 kutoka shilingi bilioni 366 mwaka 2010/11, sawa na ongezeko la asilimia 25.5. Aidha, thamani ya uwekezaji katika dhamana za Serikali na za makampuni iliongezeka kutoka shilingi bilioni 155.5 mwaka 2010/11 hadi shilingi bilioni 186.4 mwaka 2011/12, sawa na ongezeko la la asilimia 19.9.

138.Mapato kutokana na uwekezaji katika vitega uchumi yalifikia shilingi 36.9 bilioni mwaka 2011/12 kutoka shilingi bilioni 28.63 mwaka 2010/11, sawa na ongezeko la asilimia 28.8. Ongezeko hili lilitokana na kuongezeka kwa shughuli za uwekezaji katika amana za muda maalum; dhamana za Serikali; na mitaji mbalimbali ikiwemo mali zisizohamishika na mikopo ya muda mrefu. Aidha, thamani halisi ya mali za Mfuko iliongezeka na kufikia shilingi bilioni 539.4 mwaka 2011/12 ikilinganishwa na shilingi bilioni 450.2 mwaka 2010/11, sawa na ongezeko la asilimia 19.8.

Jedwali Na 5.4 : Idadi ya Wanachama, Michango na Malipo ya Mafao

Mwaka	Wanachama"000"	Michango (Tsh Bilioni)	Malipo ya Mafao (Ths. Bilioni)
2005/06	53,015	15.9	6.98
2006/07	56,479	23.71	6.50
2007/08	63,302	32.21	9.29
2008/09	66,394	47.05	14.89
2009/10	73,833	54.24	22.51
2010/11	80,529	80.51	26.50
2011/12	91,253	89.20	38.30

Chanzo: Mfuko wa Pensheni wa Serikali za Mitaa

Jedwali Na 5.5: **Uwekezaji katika Vitega Uchumi (Tsh Bilioni)**

	Dhamana za Serikali na za makampuni	Amana katika mabenki	Mtaji	Uwekezaji katika mali zisizohamishika	Mikopo	Jumla ya uwekezaji
2005/06	50.57	9.97	6.02	22.76	3.9	**93.22**
2006/07	66.78	18.35	5.89	21.14	3.95	**116.11**
2007/08	82.6	34.13	7.53	21.32	8.94	**154.52**
2008/09	106.86	55.04	15.94	21.39	10.47	**209.7**
2009/10	135.06	46.65	16.08	29.55	38.22	**265.56**
2010/11	155.52	62.88	23.89	53.65	70.06	**366**
2011/12	186.42	57.30	34.29	78.54	102.89	**459.44**

Chanzo: Mfuko wa Pensheni wa Serikali za Mitaa

Mamlaka ya Usimamizi wa Shughuli za Bima Tanzania

139.Mwaka 2012, idadi ya makampuni yaliyoandikishwa kufanya biashara ya bima nchini yalikuwa 28. Kati ya hayo, makampuni 22 yaliandikishwa kufanya biashara ya bima za kawaida pekee, mawili yalifanya biashara ya bima za maisha pekee, matatu yalifanya bima za kawaida na maisha na kampuni moja ya bima mtawanyo.

140.Mwaka 2012, mauzo ya bima yalikuwa shilingi bilioni 415.6 ikilinganishwa na shilingi bilioni 344.7 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 20.6. Bima za kawaida zilichangia asilimia 88.5 ya mauzo yote ya bima na bima za maisha zilichangia asilimia 11.5. Aidha, mauzo ya bima za kawaida yalikua kwa asilimia 19.2 na kufikia shilingi bilioni 367.6 ikilinganishwa na shilingi bilioni 308.4 mwaka 2011. Vilevile, mauzo ya bima za maisha yalikua kwa asilimia 32.3 hadi kufikia shilingi bilioni 48.0 ikilinganishwa na shilingi bilioni 36.3 mwaka 2011.

Jedwali Na 5.6: Mauzo ya Bima kwa Mwaka 2008 – 2012 (Shs. Milln)

Maelezo	2008	2009	2010	2011	2012
Mauzo- bima za kawaida	**164,497**	**209,559**	**255,746**	**305,284**	**367,581**
Ukuaji (%)	17.4%	21.5%	22.04%	19.4%	19.2%
Mchango kwa jumla ya mauzo (%)	86.2%	90.6%	89.1%	89.2%	88.5%
Mauzo- bima za maisha	**26,338**	**21,678**	**31,207**	**36,824**	**47,974**
Ukuaji (%)	31.1%	-21.5%	43.96%	18.0%	32.3%
Mchango kwa jumla ya mauzo (%)	13.8%	9.4%	10.88%	10.8%	11.5%
Jumla ya mauzo	**190,835**	**231,237**	**286,954**	**342,107**	**415,555**
Ukuaji	19.3%	17.5%	24.1%	19.2%	20.6%

Chanzo: Mamlaka ya Usimamizi wa Shughuli za Bima Tanzania

141.Mwaka 2012, idadi ya hati za bima zilizotolewa na makampuni ya bima iliongezeka kwa asilimia 10.8 na kufikia hati 963,211 ikilinganisha na hati 869,306 mwaka 2011. Hadi Desemba 2012, makampuni ya bima za kawaida yalipata faida ya shilingi bilioni 17.6 ikilinganishwa na faida ya shilingi bilioni 14.1 mwaka 2011, ikiwa ni ongezeko la asilimia 25. Hii ilitokana na kuongezeka kwa mapato yatokanayo na uwekezaji.

142.Mwaka 2012, thamani ya mali za makampuni ya bima zilifikia shilingi bilioni 442.6 ikilinganishwa na shilingi bilioni 416.1 mwaka 2011, ikiwa ni ongezeko la asilimia 6.36. Aidha, madeni ya makampuni hayo yalifikia shilingi bilioni 303.5 ikilinganishwa na shilingi bilioni 289.3 mwaka 2011. Tofauti kati ya mali na madeni ya makampuni iliongezeka kwa asilimia 9.67 kutoka tofauti ya shilingi bilioni 126.8 mwaka 2011 hadi shilingi bilioni 139.1 mwaka 2012.

Jedwali Na. 5.7: **Thamani za Mali na Madeni ya Makampuni ya Bima (Shs. Miln)**

Mali na Madeni	2008	2009	2010	2011	2012*
Jumla ya Mali	289,456	320,611	355,710	416,121	442,598
Ukuaji (%)	26.60%	9.72%	10.95%	17.0%	6.36%
Jumla ya Madeni	202,238	219,022	247,789	289,253	303,457
Ukuaji (%)	34.20%	7.66%	13.13%	16.70%	4.81%
Ziada ya Mali (Networth)	87,218	101,589	107,921	126,867	139,141
Ukuaji (%)	8.99%	14.15%	6.23%	17.6%	9.67%

Chanzo: Mamlaka ya Usimamizi wa Shughuli za Bima Tanzania

*Taarifa za awali

143.Mwaka 2012, Mamlaka ya Usimamizi wa Shughuli za Bima ilifungua ofisi moja ya kanda katika mji wa Mbeya. Hii ilifanya idadi ya ofisi za kanda zilizofunguliwa kufikia tatu ikiwa ni pamoja na ile ya kanda ya Kaskazini katika mji wa Arusha na Kanda ya Ziwa katika mji wa Mwanza. Kuongezeka kwa ofisi za kanda kumeleta mafanikio mbalimbali yakiwemo: kusogeza huduma za Mamlaka na kuwafikia wananchi kwa ukaribu zaidi ikiwemo utoaji elimu kwa umma kuhusu bima; kurahisisha kazi ya kushughulikia malalamiko mbalimbali ya wateja wa bima; na kupunguza urasimu wa usajili kwa mawakala, madalali na makampuni ya bima.

144.Mwaka 2012, Mamlaka ilianzisha Baraza la Usuluhishi la Bima na kanuni zitakazoongoza utekelezaji wa Baraza hilo ziliandaliwa. Vilevile, Mamlaka iliendelea na juhudi za kuanzisha bima ya watu wenye kipato kidogo. Aidha, Mamlaka iliandaa kanuni zitakazoongoza utaratibu na usimamizi wa bima hiyo na pia ilifanya utafiti kuhusu njia bora zaidi za uuzwaji wa bima hiyo.

Mamlaka ya Masoko ya Mitaji na Dhamana

145.Mwaka 2012, Mamlaka ya Masoko ya Mitaji na Dhamana iliendelea kudhibiti biashara ya dhamana ili kuhakikisha kwamba biashara hiyo inafanyika katika misingi ya utaratibu mzuri na wa haki. Aidha, Mamlaka iliendelea kusajili na kutoa leseni kwa masoko ya dhamana, madalali na mawakala wao, na washauri wa uwekezaji pamoja na kuweka mazingira mazuri ya kuendeleza masoko ya mitaji. Mamlaka pia iliendelea kuishauri Serikali kuhusu masuala yote yanayohusu biashara ya dhamana na kuhakikisha masoko ya mitaji yanakuwa ya uwazi na ufanisi.

146.Hadi kufikia Desemba 2012, idadi ya kampuni zilizoorodheshwa katika Soko la Hisa la Dar es Salaam zilikuwa 17. Kati ya kampuni hizi, kampuni za ndani ni 11 na za nje 6. Kati ya kampuni za nje, 5 zilitoka Soko la Hisa la Nairobi na moja iliorodheshwa kutoka Soko la Hisa la London.

147.Hadi kufikia Desemba 2012, jumla ya hisa milioni 78.75 zenye thamani ya shilingi bilioni 50.89 ziliuzwa na kununuliwa ikilinganishwa na jumla ya hisa milioni 134.12 zenye thamani ya shilingi bilioni 58.48 zilizouzwa na kununuliwa mwaka 2011. Aidha, thamani ya hisa zote zilizoorodheshwa zilifikia shilingi bilioni 13,197.34 ikilinganishwa na shilingi bilioni 11,577.05 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 20.35. Ongezeko hilo lilitokana na kupanda kwa bei ya hisa za kampuni za TBL, TATEPA, TCC, SWISSPORT, TWIGA Cement, Tanzania Oxygen Limited, NMB, na Benki ya CRDB.

148.Hadi kufikia Desemba 2012, hatifungani za Hazina zilizoorodheshwa katika Soko la Hisa la Dar es Salaam zilikuwa na thamani ya shilingi bilioni 2,606.88 ikilinganishwa na shilingi bilioni 2,271.1 zilizoorodheshwa mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 14.78. Aidha, hadi kufikia Desemba 2012, hatifungani za kampuni zenye thamani ya shilingi bilioni 75.67 ziliorodheshwa katika Soko la Hisa la Dar es Salaam ikilinganishwa na shilingi bilioni 77.67 mwaka 2011. Hatifungani hizo zilizoorodheshwa zilitoka katika kampuni za TBL, PRIDE na Banki M.

149.Mwaka 2012, hatifungani za Hazina zenye thamani ya shilingi bilioni 241.77 ziliuzwa na kununuliwa katika soko la pili la Hisa la Dar es Salaam ikilinganishwa na hati fungani zenye thamani ya shilingi bilioni 267.40 zilizouzwa na kununuliwa mwaka 2011, sawa na upungufu wa asilimia 75.60. Aidha, hatifungani za kampuni zenye thamani ya shilingi bilioni 4.58 ziliuzwa na kununuliwa mwaka 2012 ikilinganishwa na thamani ya shilingi milioni 30 mwaka 2011.

Benki ya Posta

150.Mwaka 2012, amana za wateja ziliongezeka kwa asilimia 14.8 kufikia shilingi milioni 138,287 ikilinganishwa na shilingi milioni 120,485 mwaka 2011. Hii ilitokana na kuongezeka kwa mashine za kutolea pesa kutoka 125 mwaka 2011 hadi kufikia mashine 144 mwaka 2012. Aidha, Benki iliendelea kutoa huduma za kibenki kwa wateja kupitia simu za mkononi ambapo iliwarahisishia kufanya malipo ya huduma mbalimbali yakiwemo ankara za maji, umeme wa LUKU, kununua vocha za simu na kuhamisha salio kutoka akaunti za benki na kuweka kwenye akaunti ya mtandao wa simu.

Jedwali Na. 5.8: Ukusanyaji wa Amana za Wateja kwa Aina za Akaunti

Aina ya Akaunti	**Desemba 2010**	**Desemba 2011**	**Desemba 2012**
Akiba ya kitabu	9,583	8,698	5,841
Akaunti ya Akiba(QA)	81,021	90,955	95,714
Akaunti ya Pensheni	33	21	0
WADU	8,440	9,056	9,039
Amana ya muda maalum	4,482	6,288	15,252
Akaunti dada ya hundi	1,725	2,297	6,548
Akaunti zilizolala	2,043	3,170	5,893
Jumla ya Amana	**107,327**	**120,485**	**138,289**

Chanzo: Benki ya Posta

151.Mwaka 2012, Benki ya Posta iliendelea kuwekeza rasilimali zake katika dhamana za Serikali. Hadi Desemba 2012, dhamana za serikali zilikuwa shilingi milioni 38,146

ikilinganishwa na shilingi milioni 49,461 mwaka 2011, sawa na upungufu wa asilimia 22.9. Kupungua kwa uwekezaji katika dhamana za Serikali kulitokana na dhamana zilizoiva kuhamishiwa katika uwekezaji wa mikopo.

152.Hadi kufikia Desemba 2012, uwekezaji katika mikopo ulifikia shilingi milioni 95,914 ikilinganishwa na shilingi milioni 64,495 katika kipindi kama hicho mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 48.7. Mikopo hii ni pamoja na mikopo ya biashara, watumishi, mikopo midogo midogo na mikopo ya uwezeshaji.

Jedwali Na. 5.8: Thamani ya Uwekezaji Katika Mikopo

Aina ya mikopo	**31/12/2010**	**31/12/2011**	**31/12/2012**
Mikopo ya biashara	4,338	4,665	6,589
Mikopo ya watumishi	58,857	57892	85,113
Mikopo midogomidogo	1,634	1525	4,106
Mikopo ya uwezeshaji	255	413	106
Jumla	**65,084**	**64,495**	**95,914**
Badiliko (%)		(0.9%)	48.7%

Chanzo Benki ya Posta

153.Mwaka 2012, mapato ya Benki ya Posta yaliongezeka hadi kufikia shilingi milioni 30,587 ikilinganishwa na shilingi milioni 23,849 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 28.3. Ongezeko hilo lilitokana na benki kubana matumizi kwenye baadhi ya shughuli zake na kupanuka kwa uwekezaji katika mikopo.

MWENENDO WA KARADHA NA UJAZI WA FEDHA - TANZANIA BARA

Jedwali Na. 27

Sh. Bilioni

	Kipindi kinachoishia mwezi Desemba							Badiliko 2011-2012	
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Kiasi	%
Fedha ya msingi (M0)	**1,504.1**	**1,879.0**	**2,276.4**	**3,009.1**	**3,497.8**	**4,111.9**	**4,525.6**	**413.7**	**10.1%**
Ujazi wa fedha, kwa tafsiri finyu (M1)	**2,006.8**	**2,590.5**	**3,158.3**	**3,590.8**	**4,521.4**	**5,572.0**	**6,538.6**	**966.6**	**17.3%**
Amana za Akiba na za muda maalum	1,447.7	1,804.1	2,310.2	3,012.6	3,520.7	3,676.0	4,186.0	**510.0**	**13.9%**
Ujazi wa fedha, kwa tafsiri pana (M2)	**3,454.5**	**4,394.6**	**5,468.5**	**6,603.4**	**8,042.2**	**9,247.9**	**10,724.5**	**1,476.6**	**16.0%**
Amana za fedha za kigeni	1,710.0	1,829.0	1,990.3	2,176.7	2,970.5	3,773.4	4,006.1	**232.8**	**6.2%**
Ujazi wa fedha kwa tafsiri pana zaidi (M3)	**5,164.5**	**6,223.6**	**7,458.8**	**8,780.1**	**11,012.7**	**13,021.3**	**14,730.7**	**1,709.3**	**13.1%**
Rasilimali halisi katika fedha za kigeni kwenye benki (Net foreign assets)	**3,617.4**	**3,641.9**	**4,086.8**	**4,939.5**	**6,125.6**	**6,273.6**	**6,401.7**	**128.1**	**2.0%**
Rasilimali halisi katika fedha za ndani kwenye benki (Net domestic assets)	**1,547.1**	**2,581.7**	**3,372.0**	**3,840.6**	**4,887.1**	**6,747.7**	**8,329.0**	**1,581.3**	**23.4%**
Karadha Nchini	4,117.4	5,422.5	6,753.9	7,857.6	9,522.8	10,958.1	13,716.5	2,758.5	25.2%
Madai halisi kwa serikali kuu	-282.6	-319.8	-335.0	128.4	806.7	1,471.3	2,089.8	618.6	42.0%
Mikopo kwa serikali kuu	1,807.3	2,271.3	2,197.8	2,865.8	3,531.0	3,335.7	4,708.6	1,372.9	41.2%
Mikopo kwa sekta isiyo serikali	2,310.1	3,151.2	4,556.2	4,991.9	5,991.8	7,622.3	9,007.9	1,385.6	18.2%
Rasilimali nyinginezo (Other Items Net)	-480.4	-249.7	-849.2	-1,279.6	-1,911.4	-2,345.9	-2,768.7	-422.9	18.0%

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania

VIWANGO VYA UKUAJI WA KARADHA NA UJAZI WA FEDHA - TANZANIA BARA

Jedwali Na. 28

	Kipindi kinachoishia mwezi Desemba								
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Fedha ya msingi (M0)	**21.1%**	**28.5%**	**17.1%**	**24.9%**	**21.1%**	**32.2%**	**16.2%**	**17.6%**	**10.1%**
Ujazi wa fedha, kwa tafsiri finyu (M1)	**22.7%**	**31.8%**	**12.0%**	**29.1%**	**21.9%**	**13.7%**	**25.9%**	**23.2%**	**17.3%**
Amana za Akiba na za muda maalum	15.3%	37.2%	23.8%	24.6%	28.1%	30.4%	16.9%	4.4%	13.9%
Ujazi wa fedha, kwa tafsiri pana (M2)	**19.8%**	**33.9%**	**16.7%**	**27.2%**	**24.4%**	**20.8%**	**21.8%**	**15.0%**	**16.0%**
Amana za fedha za kigeni	1.1%	36.9%	32.5%	7.0%	8.8%	9.4%	36.5%	27.0%	6.2%
Ujazi wa fedha kwa tafsiri pana zaidi (M3)	**13.5%**	**34.8%**	**21.5%**	**20.5%**	**19.8%**	**17.7%**	**25.4%**	**18.2%**	**13.1%**
Rasilimali halisi katika fedha za kigeni kwenye benki (Net foreign assets)	**8.5%**	**6.7%**	**35.7%**	**0.7%**	**12.2%**	**20.9%**	**24.0%**	**2.4%**	**2.0%**
Rasilimali halisi katika fedha za ndani kwenye benki (Net domestic assets)	**37.6%**	**142.1%**	**-2.4%**	**66.9%**	**30.6%**	**13.9%**	**27.2%**	**38.1%**	**23.4%**
Karadha Nchini	24.1%	47.7%	23.4%	31.7%	24.6%	16.3%	21.2%	15.1%	25.2%
Madai halisi kwa serikali kuu	150.7%	-170.6%	-247.1%	13.2%	4.7%	-138.3%	528.4%	82.4%	42.0%
Mikopo kwa serikali kuu	14.3%	77.7%	7.5%	25.7%	-3.2%	30.4%	23.2%	-5.5%	41.2%
Mikopo kwa sekta isiyo serikali	32.3%	26.0%	39.6%	36.4%	44.6%	9.6%	20.0%	27.2%	18.2%
Rasilimali nyinginezo (Other Items Net)	-5.5%	-32.4%	84.3%	-48.0%	240.1%	50.7%	49.4%	22.7%	18.0%

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania

MWENENDO WA VIWANGO VYA UBADILISHAJI KATI YA SHILINGI NA DOLA YA MAREKANI

Jedwali Na.29

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Shs/Dola mwisho wa mwaka	1,042.96	1,165.51	1,261.64	1,132.09	1,280.30	1,313.29	1,453.54	1,566.66	1,571.62
Badiliko la thamani ya shilingi (%)	-1.9	11.8	8.2	-10.3	13.1	2.6	10.7	7.8	0.3
Shs/Dola wastani wa mwaka	1,089.52	1,132.23	1,254.17	1,239.04	1,206.32	1,307.23	1,401.79	1,561.39	1,571.55
Badiliko la wastani wa thamani ya shilingi (%)	4.5	3.9	10.8	-1.2	-2.6	8.4	7.2	11.4	0.7

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania

MIKOPO YA BENKI ZA BIASHARA KWA SHUGHULI ZA KIUCHUMI

Jedwali Na. 30

Aina ya Shughuli	Kipindi kinachoishia mwezi Desemba (Sh. Milioni)					Ukuaji (%)	Mchango (%)
	2008	2009	2010	2011	2012		
Uzalishaji katika Kilimo	515936.0	467097.1	691210.3	912331.8	938915.0	2.9	10.8
Huduma za Kifedha	122001.1	105843.7	142600.1	177691.8	231269.4	30.2	2.7
Madini na Uchimbaji Mawe	37727.8	18926.3	33943.7	39175.7	55158.0	40.8	0.6
Viwanda	612670.6	565775.5	786470.6	928746.6	991795.9	6.8	11.4
Majengo na Ujenzi	142992.8	148713.4	182071.6	320938.2	410748.0	28.0	4.7
Uchukuzi na Mawasiliano	320600.6	457407.2	533990.3	545243.5	610053.9	11.9	7.0
Biashara	737105.8	926626.3	1014177.8	1523962.2	1843242.7	21.0	21.1
Utalii	29165.5	27097.6	37665.7	49730.4	60152.3	21.0	0.7
Mahoteli na Migahawa	150978.4	187204.6	263046.3	361039.7	363033.4	0.6	4.2
Umeme	183487.0	193609.6	156528.3	166672.8	338035.1	102.8	3.9
Watu Binafsi	928510.5	1063142.9	1242763.5	1557495.5	1778743.2	14.2	20.4
Sekta Nyinginezo	595294.9	644369.9	713954.0	815729.5	1101017.1	35.0	12.6
Jumla	**4376471.1**	**4805814.0**	**5798422.1**	**7398757.6**	**8722164.0**	**17.9**	**100.0**

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania

MWENENDO WA AMANA KATIKA BENKI ZA BIASHARA

Jedwali Na.31 — **Sh. Bilioni**

	Kipindi Kinachoishia mwezi Desemba												Badiliko
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2011/12 (%)
Amana za Sekta Binafsi													
Amana za Hundi/Zinazaohamishika	339.8	441.4	541.7	662.3	898.1	969.5	1,424.8	1,715.7	2,019.4	2,617.9	3,329.5	4,114.4	23.6
Amana za Akiba na za Muda Maalum	548.5	623.3	735.1	848.9	1,165.9	1,444.5	1,803.9	2,307.9	3,011.9	3,505.2	3,664.2	4,113.7	12.3
Amana za fedha za kigeni	563.3	764.3	921.3	934.8	1,289.0	1,709.9	1,828.6	1,989.3	2,158.8	2,926.4	3,722.0	3,882.4	4.3
Jumla	**1,451.6**	**1,828.9**	**2,198.1**	**2,446.0**	**3,353.0**	**4,123.9**	**5,057.3**	**6,012.9**	**7,190.1**	**9,049.5**	**10,715.8**	**12,110.5**	**13.0**
Amana za Serikali	80.0	102.8	125.2	152.1	206.6	230.1	325.2	401.7	662.6	699.3	626.6	736.8	17.6
Jumla za Amana zote	**1,531.5**	**1,931.7**	**2,323.3**	**2,598.0**	**3,559.6**	**4,354.0**	**5,382.5**	**6,414.5**	**7,852.7**	**9,748.8**	**11,342.4**	**12,847.3**	**13.3**

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania

VIWANGO VYA WASTANI WA RIBA

Jedwali Na. 32 — **Asilimia**

Aina ya Riba	Kipindi Kinachoishia Mwezi Desemba									
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Riba ya Benki Kuu (Bank rate)	12.34	14.42	19.33	20.07	16.40	15.99	3.70	7.58	12.00	12.00
Riba za Amana										
Amana za akiba	2.45	2.60	2.60	2.59	2.65	2.74	2.83	2.43	2.90	2.88
Amana za muda maalum	3.87	4.39	5.28	7.17	8.37	6.63	6.36	6.09	7.12	8.45
Riba za mikopo										
Mikopo ya muda mfupi hadi mwaka mmoja	15.65	14.23	15.65	15.67	15.01	13.56	13.96	14.37	13.78	13.99
Mikopo ya muda wa kati na mrefu	13.83	14.80	14.98	16.36	15.31	16.05	14.38	14.92	14.32	15.91
Riba za Hawala za Hazina										
Siku 91	7.57	9.63	14.70	14.39	9.90	11.20	6.06	5.24	12.61	11.89
Siku 182	7.61	9.87	14.71	14.95	10.15	12.13	6.59	6.20	16.39	12.96
Siku 364	7.93	10.67	15.72	15.61	12.95	12.79	8.83	7.67	18.66	13.69

Chanzo:Benki Kuu ya Tazania

SURA YA 6

RASILIMALI WATU

Idadi ya Watu

154.Mwaka 2012, zoezi la Sensa ya Watu na Makazi lilifanyika ambapo idadi ya watu Tanzania ilikuwa 44,928,923. Tanzania Bara ilikuwa na jumla ya watu 43,625,354 sawa na asilima 97.1 ya watu wote na Tanzania Zanzibar ilikuwa na watu 1,303,569, sawa na asilimia 2.9 ya watu wote. Aidha, mchanganuo wa watu kwa jinsia unaonesha kuwa wanawake walikuwa 23,058,933 sawa na asilimia 51.3 ya watu wote na wanaume walikuwa 21,869,990 sawa na asilimia 48.7. Vilevile, matokeo haya yanaonesha kuwepo kwa ongezeko la watu milioni 10.5 sawa na wastani wa asilimia 2.7 kwa mwaka. Kiwango hiki cha ukuaji wa idadi ya watu ni kidogo ikilinganishwa na wastani wa asilimia 2.9 uliopatikana katika Sensa ya Watu na Makazi ya Mwaka 2002.

Mgawanyiko wa Watu Kimkoa

155.Mwaka 2012, mtawanyiko wa watu kimkoa unaonesha kuwa Mkoa wa Dar es salaam ulikua na idadi kubwa zaidi ya watu ikilinganishwa na mikoa mingine. Mkoa wa Dar es Salaam ulikuwa na watu 4,364,541 mwaka 2012, sawa na asilimia 10.0 ya watu wote Tanzania Bara; ukifuatiwa na mkoa wa Mwanza uliokuwa na watu 2,772,509 (asilimia 6.4); na Mbeya watu 2,707,410 (asilimia 6.2). Idadi kubwa ya watu katika mkoa wa Dar es salaam ilitokana na ongezeko kubwa la idadi ya watu wanaohamia kutoka mikoa mingine. Aidha, mkoa wa Katavi ulikuwa na watu 564,604 (asilimia 1.3) ambayo ni idadi ndogo zaidi ya watu ikilinganishwa na mikoa mingine ya Tanzania Bara. Kwa upande wa Tanzania Zanzibar, mkoa uliokuwa na idadi kubwa ya watu ni Mjini Magharibi (593,678) na mkoa uliokuwa na idadi ndogo ya watu ni Kusini Unguja (115,588).

156.Msongamano wa watu Tanzania Bara ulikuwa watu 49 kwa kilometa moja ya mraba, huku kukiwa na tofauti kimkoa. Kwa Tanzania Bara, msongamano wa watu ulikuwa mkubwa zaidi kwa Mkoa wa Dar es Salaam uliokuwa na watu 3,133 kwa kilometa moja ya mraba ikifuatiwa na Mwanza (293), Kilimanjaro (124) na Kagera (97). Aidha, Mkoa uliokuwa na idadi ndogo ya watu kwa kilometa ya mraba ulikuwa mkoa wa Lindi (13). Kwa upande wa Zanzibar, Mkoa wa Mjini Magharibi ulikuwa na

msongamano mkubwa wa watu (2,581) wakati ambapo Mkoa wa Kusini Unguja ulikuwa na idadi ndogo zaidi ya watu (135) kwa kilometea moja ya mraba. Kwa wastani, msongamano wa watu Tanzania ulikuwa watu 51 kwa kilometa moja ya mraba. Kwa upande mwingine, wastani wa idadi ya watu kwa kaya umepungua na kuwa watu 4.8 kwa kaya mwaka 2012 ikilinganishwa na watu 4.9 kwa kaya mwaka 2002.

Jedwali Na. 6.1: Matokeo ya Sensa ya Watu na Makazi ya Mwaka 2012

Mkoa	Idadi ya Watu			Wastani wa Ongezeko la Idadi ya Watu (2002 - 2012)	Msongamano wa Watu kwa kilometa moja ya Mraba	Wastani wa Idadi ya Watu kwa Kaya	Uwiano wa Kijinsi
	Jumla	Wanaume	Wanawake				
Tanzania	**44,928,923**	**21,869,990**	**23,058,933**	**2.7**	**51**	**4.8**	**95**
Tanzania Bara	**43,625,354**	**21,239,313**	**22,386,041**	**2.7**	**49**	**4.8**	**95**
Dodoma	2,083,588	1,014,974	1,068,614	2.1	50	4.6	95
Arusha	1,694,310	821,282	873,028	2.7	45	4.5	94
Kilimanjaro	1,640,087	793,140	846,947	1.8	124	4.3	94
Tanga	2,045,205	992,347	1,052,858	2.2	77	4.7	94
Morogoro	2,218,492	1,093,302	1,125,190	2.4	31	4.4	97
Pwani	1,098,668	537,826	560,842	2.2	34	4.3	96
Dar es Salaam	4,364,541	2,125,786	2,238,755	5.6	3,133	4	95
Lindi	864,652	414,507	450,145	0.9	13	3.8	92
Mtwara	1,270,854	599,648	671,206	1.2	76	3.7	89
Ruvuma	1,376,891	668,684	708,207	2.1	22	4.5	94
Iringa	941,238	452,052	489,186	1.1	27	4.2	92
Mbeya	2,707,410	1,297,738	1,409,672	2.7	45	4.3	92
Singida	1,370,637	677,995	692,642	2.3	28	5.3	98
Tabora	2,291,623	1,129,730	1,161,893	2.9	30	6	97
Rukwa	1,004,539	487,311	517,228	3.2	44	5	94
Kigoma	2,127,930	1,028,994	1,098,936	2.4	57	5.7	94
Shinyanga	1,534,808	750,841	783,967	2.1	81	5.9	96
Kagera	2,458,023	1,205,683	1,252,340	3.2	97	4.7	96
Mwanza	2,772,509	1,360,381	1,412,128	3	293	5.7	96
Mara	1,743,830	840,020	903,810	2.5	80	5.6	93
Manyara	1,425,131	717,085	708,046	3.2	32	5.2	101
Njombe	702,097	329,359	372,738	0.8	15	4.1	88
Katavi	564,604	279,682	284,922	3.2	28	5.5	98
Simiyu	1,584,157	759,891	824,266	1.8	63	6.9	92
Geita	1,739,530	861,055	878,475	2.6	81	6.1	98
Tanzania Zanzibar	**1,303,569**	**630,677**	**672,892**	**2.8**	**530**	**5.1**	**94**
Kaskazini Unguja	187,455	92,114	95,341	3.2	399	4.8	97
Kusini Unguja	115,588	57,880	57,708	2	135	4.4	100
Mjini Magharibi	593,678	283,590	310,088	4.2	2,581	5.2	91
Kaskazini Pemba	211,732	103,222	108,510	1.3	369	5.3	95
Kusini Pemba	195,116	93,871	101,245	1.1	588	5.4	93

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

Nguvukazi na Ajira

157.Mwaka 2010 na 2011 Serikali ilifanya Utafiti wa Ajira na Mapato (Employment and Earnings Survey) uliohusisha sekta rasmi pekee. Matokeo ya utafiti huo yalionesha kuwa watu 1,362,559 waliajiriwa katika sekta rasmi mwaka 2011 ikilinganishwa na watu 1,276,982, mwaka 2010. Idadi hii ni sawa na ongezeko la asilimia 6.7. Katika mwaka 2011, ajira za wanawake ziliongezeka na kufikia asilimia 37.7 ya ajira zote kutoka asilimia 36.5 mwaka 2010 wakati ambapo ajira za wanaume zilishuka na kufikia asilimia 62.1 kutoka asilimia 63.5 katika kipindi hicho.

Jedwali Na 6.2: Mchanganuo wa Ajira kwa Jinsia

Jumla ya Waajiriwa	Mwaka	
	2010	2011
Wanaume	810,427	845,569
Wanawake	465,883	513,527
Chini ya Miaka 18	672	3,463
Jumla	**1,276,982**	**1,362,559**

Chanzo: Utafiti wa Ajira na Mapato 2010 na 2011, Ofisi ya Taifa ya Takwimu

158.Uwiano wa ajira zote ulikua mkubwa katika sekta binafsi ikilinganishwa na sekta ya umma. Mwaka 2011, sekta binafsi iliajiri asilimia 63.1 ya watu wote walioajiriwa ikilinganishwa na asilimia 63.7 mwaka 2010 wakati sekta ya umma iliajiri asilimia 36.9 katika mwaka 2011 ikilinganishwa na asilimia 36.3 mwaka 2010. Sekta ya ulinzi na utawala iliendelea kutoa mchango mkubwa katika ajira ambapo mwaka 2011 iliajiri asilimia 23.4 ya wafanyakazi wote ikilinganishwa na asilimia 21.1 mwaka 2010. Sekta ya viwanda ndiyo iliyofuatia japokuwa mchango wake ulipungua kufikia asilimia 13.8 mwaka 2011 kutoka asilimia 17.2 mwaka 2010.

Jedwali Na. 6.3: Mchanganuo wa Ajira kwa Mikoa (% ya Mchango)

Mkoa	**Sekta Binafsi**		**Sekta ya Umma**		**Jumla**	
	2010	**2011**	**2010**	**2011**	**2010**	**2011**
Dodoma	0.9	0.9	1.6	1.5	2.6	2.4
Arusha	4.0	4.3	1.2	1.1	5.2	5.5
Kilimanjaro	3.4	3.1	1.4	2.1	4.8	5.1
Tanga	2.1	2.2	1.7	1.8	3.8	4.0
Morogoro	8.4	10.6	3.8	3.5	12.2	14.1
Pwani	0.6	0.7	1.1	1.3	1.7	1.9
Dar es Salaam	25.7	25.5	7.2	8.1	32.9	33.5
Lindi	0.3	0.3	1.0	0.8	1.3	1.1
Mtwara	1.1	1.2	0.8	0.8	1.9	2.0
Ruvuma	0.7	1.1	0.9	0.8	1.6	2.0
Iringa	1.8	1.5	2.3	1.7	4.1	3.2
Mbeya	3.0	2.6	2.3	2.2	5.3	4.8
Singida	0.7	0.6	0.9	0.9	1.6	1.5
Tabora	0.6	0.3	1.2	1.3	1.9	1.6
Rukwa	0.3	0.4	0.7	0.4	1.0	0.8
Kigoma	0.5	0.8	1.1	0.9	1.6	1.6
Shinyanga	1.5	1.4	2.3	2.8	3.8	4.2
Kagera	1.0	1.1	0.9	1.2	1.8	2.3
Mwanza	4.9	3.1	1.8	1.7	6.8	4.9
Mara	0.7	0.7	1.6	1.5	2.3	2.2
Manyara	1.5	0.8	0.6	0.5	2.0	1.3
Jumla (%)	63.7	63.1	36.3	36.9	100.0	100.0
Jumla ya Ajira	**813,297**	**859,435**	**463,685**	**503,124**	**1,276,982**	**1,362,559**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

159. Matokeo ya utafiti huo kimkoa yanaonesha kuwa, Dar es Salaam ilikuwa na idadi kubwa ya walioajiriwa ikilinganishwa na mikoa mingine ikifuatiwa na mkoa wa Morogoro. Mwaka 2011, Mkoa wa Da es Salaam ulichangia asilimia 33.5 ya ajira zote ikilinganishwa na asilimia 32.9 mwaka 2010 na Mkoa wa Morogoro ulichangia asilimia 14.1 na asilimia 12.2 katika kipindi hicho. Mikoa mingine yote ilichangia kwa kiwango cha tarakimu moja. Aidha, Mkoa wa Rukwa ulichangia kwa kiwango kidogo zaidi ikilinganishwa na mikoa mingine, ambapo mwaka 2011 ulichangia asilimia 0.8 ya ajira zote na mwaka 2010 asilimia 1.0. Vilevile, fursa za ajira katika sekta rasmi

ziliongezeka kufikia ajira 1,102,310 mwaka 2011 sawa na asilimia 80.9 ya ajira zote kutoka ajira 1,019,032 mwaka 2010 sawa na asilimia 79.8. Aidha, fursa za ajira katika sekta isiyo rasmi ziliongezeka kutoka ajira 257,950 mwaka 2010 hadi ajira 260,249 mwaka 2011. Pamoja na ongezeko hilo la ajira katika sekta isiyo rasmi, mchango wake katika ajira zote ulipungua kutoka asilimia 20.2 hadi asilimia 19.1 katika kipindi hicho.

160.Mwaka 2012, Wakala wa Huduma za Ajira (TaESA) uliandikisha watafuta kazi 1,625. Kati ya hao, watafuta kazi 584 waliunganishwa kwa waajiri wenye fursa za ajira. Aidha, Wakala uliwatembelea waajiri 135 na kuweza kusajili nafasi 185 za kazi zenye fursa 500. Vile vile, Wakala uliweka utaratibu madhubuti wa kuhakikisha kuwa Watanzania wanaajiriwa nje ya nchi pasipo unyanyasaji wala ubaguzi wa aina yoyote kwa kuzingatia Sheria za nchi na Miongozo ya Shirika la Kazi la Kimataifa. Utaratibu huu uliwezesha Wakala kwa kushirikiana na taasisi binafsi za ajira na Balozi katika nchi husika kupitia na kuridhia mikataba ya Watanzania 558 waliopata ajira Saudi Arabia, Dubai, Oman na Qatar.

161.Mwaka 2012, Wakala ulitoa huduma kwa wateja wanaotafuta ajira kwa kuboresha wasifu wao na kuwaelekeza mbinu za ujasiriamali. Aidha, Wakala uliendesha mafunzo yaliyokuwa na lengo la: kuwajengea uwezo wanaotafuta kazi ili waweze kuhimili ushindani na changamoto za soko la ajira; kubaini vyanzo vya taarifa juu ya fursa mpya za ajira; kuandika wasifu binafsi; kufanya vyema kwenye usaili; na kuwapatia dondoo muhimu za kujibu vyema maswali ya usaili. Watafuta kazi 1,263 walipewa ushauri juu ya uchaguzi wa fani na mafunzo ya kazi zinazo wastahili kulingana na sifa zao ili kuwaongezea uwezo wa kujiajiri na kuajirika. Katika kuhakikisha kuwepo kwa viwango na ubora wa utoaji wa huduma za ajira nchini, TaESA ilikagua wakala binafsi 18, na kati ya hao wakala 16 walikidhi vigezo vya kutoa huduma za ajira na kusajiliwa.

IDADI YA WATU NCHINI TANZANIA KIMKOA: 2005-2012

Jedwali 33

Mkoa	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012**
Dodoma	1,786,073	1,896,786	1,951,071	2,004,544	2,058,630	2,111,764	2,163,817	2,083,588
Arusha	1,427,904	1,475,489	1,522,975	1,570,394	1,617,728	1,664,780	1,711,624	1,694,310
Kilimanjaro	1,435,847	1,503,014	1,535,975	1,569,212	1,602,530	1,635,870	1,669,174	1,640,087
Tanga	1,716,271	1,753,284	1,837,661	1,880,389	1,923,468	1,966,908	2,010,480	2,045,205
Morogoro	1,881,113	1,929,087	1,975,160	2,021,713	2,068,426	2,115,275	2,162,197	2,218,492
Pwani	944,145	968,637	991,586	1,014,968	1,038,654	1,062,574	1,086,658	1,098,668
Dar es Salaam	2,799,241	2,801,675	2,881,548	2,961,150	3,040,118	3,118,132	3,194,903	4,364,541
Lindi	816,815	851,764	869,522	887,434	905,480	923,607	941,884	864,652
Mtwara	1,176,112	1,220,248	1,246,089	1,271,912	1,297,751	1,323,568	1,349,235	1,270,854
Ruvuma	1,192,680	1,235,161	1,268,738	1,303,330	1,338,800	1,375,017	1,412,084	1,376,891
Iringa	1,553,392	1,617,696	1,649,200	1,679,828	1,709,225	1,737,382	1,764,285	941,238
Mbeya	2,201,206	2,346,388	2,423,635	2,502,258	2,581,792	2,662,156	2,743,084	2,707,410
Singida	1,150,367	1,222,810	1,258,545	1,294,584	1,330,931	1,367,481	1,404,065	1,370,637
Tabora	1,887,507	2,004,115	2,086,048	2,170,926	2,258,664	2,349,374	2,443,049	2,291,623
Rukwa	1,251,697	1,302,278	1,349,579	1,398,866	1,450,118	1,503,184	1,558,200	1,004,539
Kigoma	1,910,592	1,970,750	1,601,020	1,669,078	1,740,111	1,814,158	1,891,173	2,127,930
Shinyanga	3,060,176	3,277,784	3,411,023	3,549,342	3,692,941	3,841,787	3,998,664	1,534,808
Kagera	2,206,814	2,210,217	2,293,093	2,379,637	2,469,904	2,563,870	2,661,671	2,458,023
Mwanza	3,196,714	3,168,904	3,265,729	3,364,378	3,464,566	3,566,263	3,669,380	2,772,509
Mara	1,461,270	1,572,068	1,631,031	1,692,449	1,756,442	1,822,866	1,891,907	1,743,830
Manyara	1,141,376	1,198,051	1,241,994	1,288,280	1,337,015	1,388,295	1,441,771	1,425,131
Njombe	-	-	-	-	-	-	-	702,097
Katavi	-	-	-	-	-	-	-	564,604
Simiyu	-	-	-	-	-	-	-	1,584,157
Geita	-	-	-	-	-	-	-	1,739,530
Tanzania Bara	**36,197,312**	**37,526,206**	**38,291,222**	**39,474,672**	**40,683,294**	**41,914,311**	**43,169,305**	**43,625,354**
Kaskazini Unguja	146,221	155,066	160,175	165,544	171,150	177,095	183,209	187,455
Kusini Unguja	99,678	103,191	105,456	107,811	110,183	112,612	115,035	115,588
Mjini Magharibi	441,446	461,759	447,716	459,502	471,341	483,205	495,054	593,678
Kaskazini Pemba	196,221	216,174	224,951	234,142	243,759	253,999	264,677	211,732
Kusini Pemba	186,651	207,348	216,479	226,055	236,072	246,601	257,577	195,116
Zanzibar	**1,070,217**	**1,143,538**	**1,154,777**	**1,193,054**	**1,232,505**	**1,273,512**	**1,315,552**	**1,303,569**
Tanzania	**37,267,529**	**38,669,744**	**39,445,999**	**40,667,726**	**41,915,799**	**43,187,823**	**44,484,857**	**44,928,923**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

** Takwimu za matokeo ya Sensa ya Watu na Makazi ya mwaka 2012

\- Takwimu Hazipo, Mikoa Mipya

SEHEMU YA PILI

UENDELEZAJI SEKTA BINAFSI

SURA YA 7

UENDELEZAJI WA SEKTA BINAFSI

Uwekezaji Vitega Uchumi Nchini

162.Mwaka 2012, Kituo cha Uwekezaji Rasirimali nchini kilisajili jumla ya miradi 869 yenye thamani ya Dola za Kimarekani bilioni 19.7 ikilinganishwa na miradi 826 yenye thamani ya Dola za Kimarekani bilioni 7.2 mwaka 2011. Miradi hiyo ilitoa fursa za ajira 174,412 ikilinganishwa na ajira 79,101 mwaka 2011. Kati ya miradi 869 iliyosajiliwa, miradi 469 (asilimia 54) inamilikiwa na Watanzania; miradi 205 (asilimia 23.5) ni ya wageni; na miradi 195 (asilimia 22.5) ni ya ubia kati ya watanzania na wageni. Miradi ya Watanzania iliwekeza Dola za Kimarekani bilioni 10.6 na kutengeneza fursa za ajira 94,130 kwa Watanzania; ya kigeni iliwekeza Dola za Kimarekani bilioni 4.6 na kutoa fursa za ajira kwa watanzania 41,144; na ile ya ubia iliwekeza dola za kimarekani bilioni 4.4 na kutengeneza fursa za ajira 39,137.

Mchanganuo wa Miradi

163.Mwaka 2012, mchanganuo wa miradi kisekta na umiliki unaonesha kuwa sekta ya uzalishaji viwandani ilipata miradi mingi (225) ikifuatiwa na sekta ya utalii (209), sekta za usafirishaji wa mizigo (163) na ujenzi wa majengo (128). Sekta zilizopokea miradi michache ni petrol (1) na kompyuta (2). Aidha, katika mikoa, Dar es Salaam ilipokea miradi 445 ikiwa ni asilimia 51 ya miradi yote. Mikoa ya Arusha, Pwani na Mwanza ilifuatia kwa kupokea miradi 99, 62 na 48 kwa mtiririko huo. Mikoa iliyopokea miradi michache zaidi ni Ruvuma (2) Manyara (2) na Tabora (3). Vilevile, Kituo kilishughulikia maswala ya ardhi, kodi, uhamiaji, usajili wa biashara na upatikanaji wa leseni za biashara kwa wawekezaji kama inavyooenekana katika jedwali Na. 7.1.

Jedwali Na 7.1: Huduma zilizotolewa na Kituo kwa Wawekezaji

Huduma	2010	2011	2012
Uhamiaji	2,662	2,535	3,414
Kazi	3,284	2,542	-
Usajili wa Makampuni	49	43	178
Leseni za Bishara	75	100	234
Ardhi	1,677	4,292	2,793
Kodi	3,351	4,342	3,758
JUMLA	**12,703**	**11,098**	**10,377**

Chanzo: Kituo cha Taifa cha Uwekezaji

Uwekezaji Mitaji ya Kigeni ya moja kwa moja

164.Mwaka 2012, thamani ya mitaji ya kigeni ya moja kwa moja iliongezeka kwa asilimia 74 kutoka Dola za kimarekani milioni 1,330.0 mwaka 2011 hadi Dola za Kimarekani milioni 1,806. Ongezeko hilo lilitokana na kuongezeka kwa uwekezaji ikiwemo uchimbaji wa visima vya gesi kutoka visima vitatu (3) vilivyochimbwa mwaka 2011 kufikia visima kumi (10).

Jedwali Na.7.2: Uwekezaji Mitaji ya Kigeni ya Moja Kwa Moja

Mwaka	Thamani ya Mitaji iliyowekezwa (Dola za Kimarekani Milioni)
2000	463.4
2001	467.2
2002	387.6
2003	308.2
2004	330.6
2005	447.6
2006	616.6
2007	653.4
2008	744.0
2009	558.4
2010	1,800.0
2011	1,330.0
2012	1,806.0*

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania

*Makisio

Uboreshaji wa Mazingira Wezeshi Kwa Sekta Binafsi

165.Mwaka 2012, Serikali kwa kushirikiana na sekta binafsi iliendelea kutekeleza maboresho ya mazingira ya biashara na uwekezaji nchini ikiwa ni pamoja na kuweka vivutio vya kuchochea uanzishaji na upanuaji wa biashara. Katika kutekeleza haya,

Serikali iliweka taratibu nyepesi kwenye uanzishaji na ufunguaji wa biashara ili kupunguza muda na gharama na kuondoa vikwazo visivyo vya lazima kwa wafanyabiashara na wawekezaji. Taratibu hizi ni pamoja na usajili wa jina la biashara kufanyika ndani ya siku moja; usajili wa jina la kampuni kufanyika kati ya siku moja hadi tatu; uhakiki wa jina la biashaara na kampuni kufanyika kwa njia ya mtandao; na uhifadhi wa kumbukumbu zote kufanyika kwenye mfumo wa kielektroniki ambapo majina ya makampuni 88,747 na majina ya biashara 186,848 yaliingizwa katika mfumo huo.

166.Serikali vilevile, ilirahisisha uandikishaji wa rasilimali ikiwemo kuboresha mfumo wa sheria za ardhi pamoja na miundombinu ya upimaji, uchoraji wa ramani, usajili wa viwanja, na upatikanaji wa hati miliki za ardhi kwa Watanzania. Aidha, Serikali ilikamilisha mradi wa ujenzi wa miundombinu ya upimaji ramani kupitia Mradi wa Kusimika Alama 900 za Ardhi Nchini *(Geodetic Network)* ambao utarahisisha upimaji wa ardhi na upatikanaji wa hati miliki.

167.Serikali kupitia TRA iliendelea kuweka msisitizo kwenye matumizi ya mifumo ya kielektroniki katika maeneo mbalimbali ya utoaji wa huduma zikiwemo mfumo wa kuunganisha mawasiliano kati yake na Wakala wa Forodha ili kurahisisha ufuatiliaji wa forodha kwa njia yenye ufanisi na mfumo unaowezesha ufuatiliaji wa mizigo inayosafirishwa nchi jirani kwa nia ya kuhakikisha kuwa bidhaa zilizoainishwa kama *"transit cargoes"* hazifunguliwi njiani na kuingia katika soko la ndani kwa malengo ya kukwepa kodi.

168.Serikali iliendelea kuhakikisha kunakuwa na wepesi wa kufanya biashara nje kwa kupunguza muda na gharama za uchukuzi na upitishaji mizigo bandarini na vituo vya mipakani sambamba na kuainisha vizuizi vya barabarani. Vilevile, Serikali kwa kushirikiana na *USAID Compete* walikamilisha Mwongozo unaoonyesha taratibu zote zinazotakiwa kufuatwa wakati wa kupitisha mizigo mpakani mwa nchi. Katika jitihada za kupunguza msongamano mkubwa wa malori yanayoingia na kutoka bandarini, Serikali kwa kushirikiana na Manispaa ya Temeke ilifanikiwa kupata fedha kupitia Benki ya Rasilimali (TIB) kwa ajili ya kuendeleza eneo la kuegesha magari na malori.

169. Mwaka 2012, Serikali iliendelea kurahisisha upatikanaji wa rasilimali fedha kwa wawekezaji kupitia maboresho ya mfumo wa sekta ya fedha, ikiwemo kuzinduliwa kwa *Credit Reference Databank* mwezi Oktoba 2012 na kutoa leseni kwa shirika binafsi la *M/S Dun & Bradstreet Credit Bureau Tanzania Limited*. Aidha, Benki Kuu iliendelea

kutoa leseni kwa benki mpya ambapo hadi sasa idadi yake imefikia 50 kutoka benki 45 mwaka 2011.

Uwezeshaji Wananchi Kiuchumi

Mfuko wa Uwezeshaji Wananchi

170.Hadi kufikia Desemba 2012, Serikali kupitia Mfuko wa Uwezeshaji Wananchi ilitoa mikopo yenye masharti nafuu ya thamani ya shilingi bilioni 8.5 kwa wajasiriamali 8,497 (wanaume 5,331 na wanawake 3,166). Mikopo hiyo ilipitia vyama 49 vya Akiba na Mikopo (SACCOS) katika Mikoa ya Lindi, Mtwara, Singida, Rukwa, Manyara, Ruvuma, Dodoma, Pwani, Tanga, Mbeya na Kagera. Katika mikoa ya Lindi na Mtwara, mikopo hii ilielekezwa kwenye upanuzi wa mashamba ya zao la korosho ambayo iliwezesha mashamba hayo kupanuka kutoka wastani wa ekari 5 mwaka 2011 hadi ekari 10 mwaka 2012. Katika mkoa wa Manyara wajasiriamali walitumia mikopo hiyo kununua matrekta ya mikono (power tillers). Katika kipindi hicho, marejesho ya mikopo yalikuwa asilimia 90 ya mikopo iliyoiva.

Uwezeshaji Wananchi Kiuchumi na Kuongeza Ajira

171.Hadi kufikia Desemba 2012, Serikali kwa kutumia Mpango wa Uwezeshaji Wananchi Kiuchumi na Kuongeza ajira kwa kutoa mikopo ya masharti nafuu, maarufu kama mabilioni ya Kikwete ilitoa mikopo yenye thamani ya shilingi bilioni 49.65 kupitia benki na asasi za kifedha. Mikopo hiyo ilitolewa kwa wajasiriamali 72,197 wanaume wakiwa 45,858 na wanawake 26,339. Hadi Desemba, 2012 asilimia 76.8 ya mikopo iliyotolewa ilikuwa imerejeshwa.

Mpango Mkakati wa Kisekta

172.Mwaka 2012, Baraza la Uwezeshaji Wananchi Kiuchumi lilikamilisha Mpango Mkakati wa Kisekta wa Uwezeshaji Wananchi Kiuchumi. Mpango huo utasaidia katika utekelezaji wa jukumu la uratibu wa shughuli za uwezeshaji na umeainisha majukumu ya kila mdau kisekta kuhusu suala la uwezeshaji wananchi kiuchumi. Aidha, Baraza kwa kushirikiana na Taasisi ya Elimu Tanzania liliandaa rasimu ya Mwongozo utakaotumika kuandaa mitaala ya kufundishia ujasiriamali kuanzia shule za awali hadi Vyuo Vikuu.

Mapitio ya Sheria ya Uwezeshaji na Maendeleo ya Benki za Kijamii

173.Mwaka 2012, Baraza la Uwezeshaji kwa kushirikiana na Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali lilifanya mapitio ya Sheria ya Uwezeshaji Namba 16 ya mwaka 2004 na kuainisha maeneo yenye utata na kutoa mapendekezo ya marekebisho. Aidha, Baraza lilipitia taratibu za kuendesha Mfumo wa Benki za Kijamii Vijijini/Mitaani (VICOBA)

na kubainisha upungufu uliopo. Vilevile, Baraza lilianzisha mchakato wa uratibu, usimamizi, usajili na sheria itakayosimamia benki za namna hiyo.

Uanzishwaji wa *Industrial Park*

174.Mwaka 2012, Serikali ililipatia Baraza la Uwezeshaji eneo lenye ekari 200 lililopo katika kijiji cha Kurui-Mzenga, Kisarawe ili kuliwezesha kufanya shughuli zake kwa ufanisi ambapo eneo hilo litatumika kuanzisha "Industrial Park". Eneo hilo litatumika kuweka mazingira mazuri kwa wajasiriamali katika sekta mbalimbali zikiwemo za kilimo, ufugaji na viwanda vidogovidigo.

KITUO CHA UWEKEZAJI TANZANIA (TIC): MIRADI ILIYOPITISHWA

Jedwali Na.34

Sekta	2011								2012							
	A	B	C	D	E	F	G	H	A	B	C	D	E	F	G	H
Kilimo na Ufugaji	53	47	6	21	17	15	8968	1,012,198.4	60	51	9	28	19	13	51939	1,232,629.8
Maliasili	2	2	0	0	0	2	313	8,512.0	2	0	2	2	0	0	110	8,460.0
Utalii	222	177	45	142	31	49	9349	798,243.2	209	161	48	144	31	34	10788	1,111,763.6
Uzalishaji Viwandani	206	173	33	83	64	59	19779	1,074,548.8	225	184	41	86	74	65	24039	4,464,649.6
Bidhaa za Petroli na Madini	1	1	0	0	0	1	191	85,120.0	1	1	0	0	0	1	64	12,105.0
Majengo ya Biashara	130	113	16	81	23	25	16493	1,484,356.0	128	113	15	78	30	20	57541	1,258,292.8
Usafirishaji	143	116	27	96	24	23	15336	1,103,672.0	163	139	24	92	35	36	17076	1,282,477.0
Huduma	12	12	0	3	5	4	962	35,720.0	15	15	0	1	7	7	1892	636,431.9
Kompyuta	3	3	0	1	1	1	72	9,393.6	2	0	2	1	0	1	67	10,432.5
Asasi za Fedha	7	5	2	1	2	4	843	132,954.4	7	4	3	3	2	2	755	100,582.5
Mawasiliano	8	6	2	2	0	6	503	413,956.8	4	2	2	2	0	2	803	4,454,580.0
Rasilimaliwatu	29	24	5	26	3	0	2239	385,107.2	33	29	4	20	4	9	1781	142,550.3
Nishati	3	3	0	1	1	1	120	569,711.2	7	7	0	2	2	3	4529	2,016,121.5
Miundombinu ya kiuchumi	4	4	0	2	1	1	3543	3,772,776.8	7	6	1	5	1	1	2901	392,212.5
Utangazaji	3	3	0	3	0	0	390	23,134.4	6	6	0	5	0	1	127	6,777.0
Jumla	826	689	136	462	172	191	79101	10,909,404.8	869	718	151	469	205	195	174412	17,130,065.8

Chanzo: Kituo cha Uwekezaji Tanzania (TIC)

A Jumla ya Miradi Iliyopitishwa

B Miradi Mipya

C Miradi ya Zamani (Upanuzi na Ukarabati)

D Miradi ya Nchini

E Miradi ya Nje

F Miradi ya Ubia

G Jumla ya Ajira

H Jumla ya Thamani ya Uwekezaji (Sh. Milioni)

SURA YA 8

MASUALA MTAMBUKA

UKIMWI

175.Mwaka 2011/12, Serikali ilikamilisha taarifa ya utafiti wa viashiria vya VVU/UKIMWI na malaria *(Tanzania HIV/AIDS and Malaria Indicator Survey - THMIS 2011-12)*. Utafiti huu ulifanywa kwa ajili ya kukusanya taarifa mpya za kiwango cha maambukizi ya VVU miongoni mwa watu wazima wenye umri kati ya miaka 15 – 49 na kiwango cha malaria na upungufu wa damu miongoni mwa watoto wenye umri chini ya miaka mitano. Huu ni utafiti mkubwa wa tatu kufanyika nchini juu ya VVU/UKIMWI. Utafiti mwingine kama huu ulifanyika mwaka 2003/04 na 2007/08.

176.Matokeo ya utafiti huo yanaonesha kuwa asilimia 66.4 ya washiriki waliohojiwa (wanawake asilimia 63.2 na wanaume asilimia 70.5) wenye umri wa miaka 15 – 49 wanafahamu kwamba wanaweza kujikinga dhidi ya maambukizi ya VVU kwa kutumia kondom na kwa kuwa na mpenzi mmoja mwaminifu asiye na maambukizi. Pamoja na ufahamu huo, ni wastani wa asilimia 27 ya wanawake na wanaume waliokuwa na wenzi zaidi ya mmoja waliripoti kutumia kondom mara ya mwisho walipojamiiana. Matumizi ya kondom miongoni mwa watu wenye wenzi zaidi ya mmoja yanaongezeka kulingana na ongezeko la kiwango cha elimu. Aidha, matumizi ya kondom ni makubwa (asilimia 52.4 wanawake na asilimia 51.9 wanaume) miongoni mwa wanawake na wanaume ambao hawajaoana ikilinganishwa na walio kwenye ndoa au wanaoishi pamoja ambao kiwango cha matumizi ya kondom ni asilimia 11.2 kwa wanawake na asilimia 14.3 kwa wanaume.

Kielelezo Na. 8.1: Matumizi ya Kondom kwa Wenye Wenzi Wengi kwa Viwango vya Elimu (2011/12 THMIS)

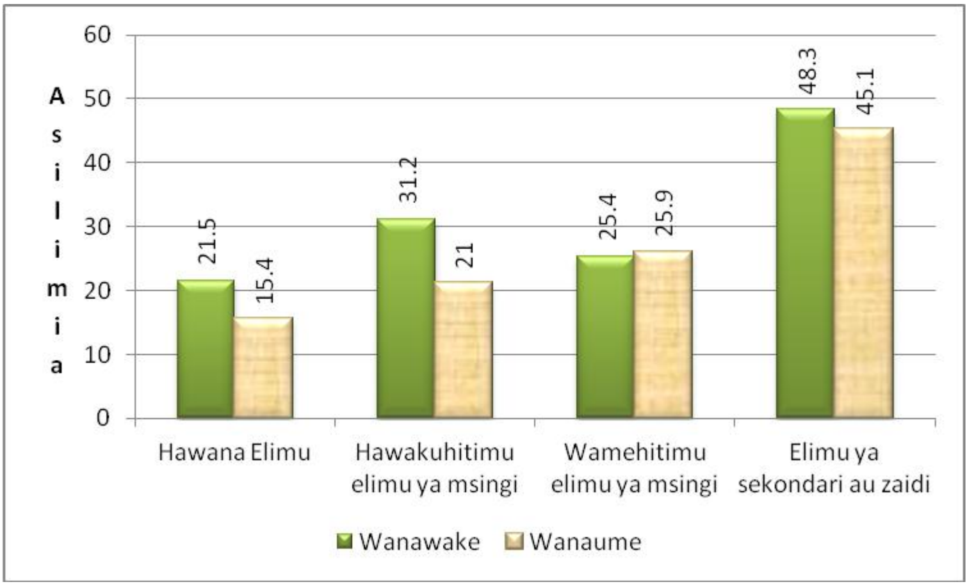

177.Matokeo ya utafiti (2011/12 THMIS) yanaonesha pia maambukizi ya VVU miongoni mwa Watanzania wenye miaka 15 – 49 yamepungua kufikia asilimia 5.1 kutoka asilimia 5.7 kwa mujibu wa matokeo ya utafiti wa mwaka 2007/08. Kiwango cha maambukizi ya VVU ni kikubwa miongoni mwa wanawake (asilimia 6.2) ikilinganishwa na wanaume (asilimia 3.8). Aidha, kiwango cha maambukizi ya VVU ni kikubwa zaidi maeneo ya mijini (asilimia 7.2) kuliko maeneo ya vijijini (asilimia 4.3).

Kielelezo Na. 8.2: Maambukizi ya VVU kwa Makazi (2011/12 THMIS)

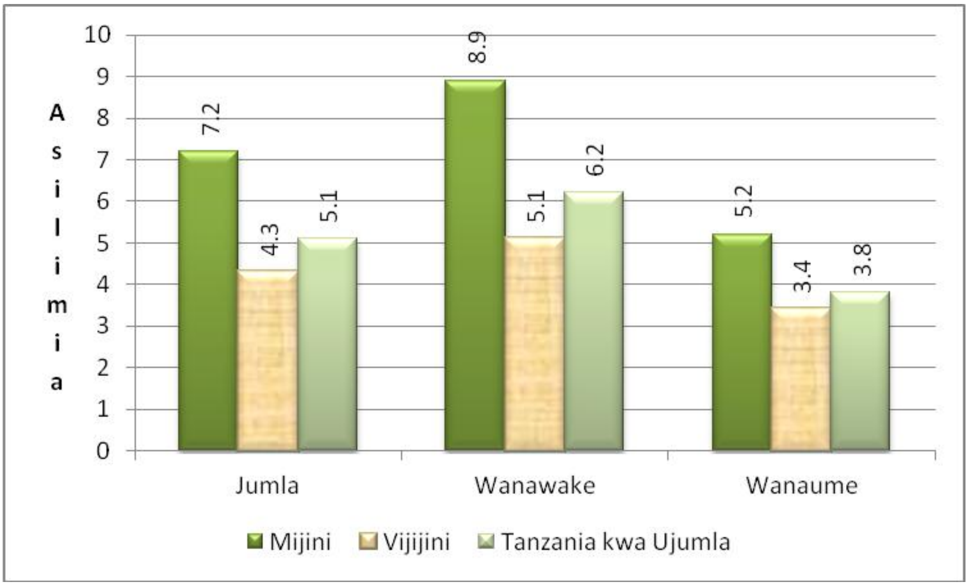

Kielelezo Na. 8.3: Mwenendo wa Maambukizi ya VVU Tanzania

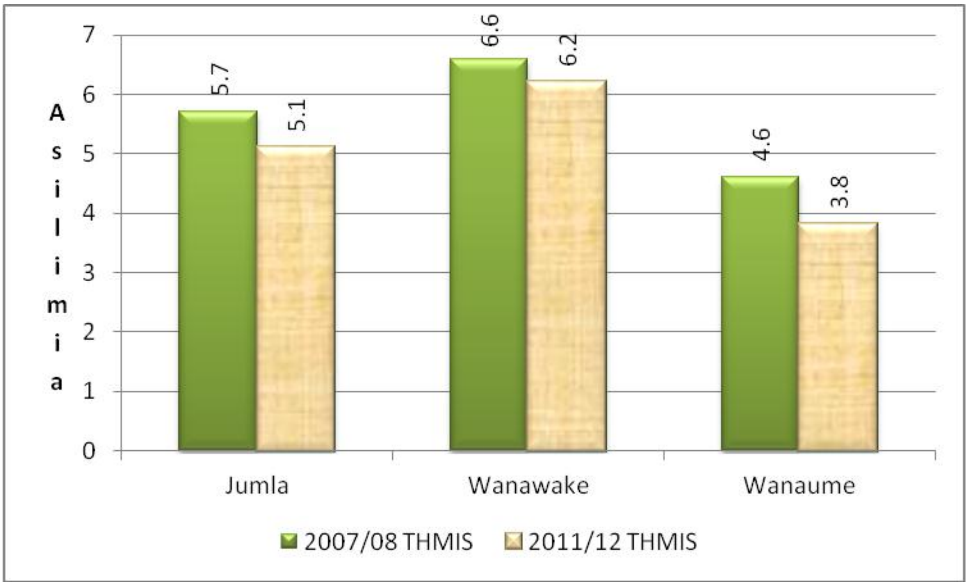

178.Matokeo zaidi ya utafiti huo yanaonesha kuwa asilimia 2.0 ya vijana wenye umri wa miaka 15 – 24 wana maambukizi ya VVU, idadi ambayo ni karibu sawa na ile ya mwaka 2007/08. Kiwango cha maambukizi ni kikubwa kwa wasichana (asilimia 2.7) ikilinganisha na wavulana (asilimia 1.2) na pia kiwango cha maambukizi ni kikubwa kwa vijana wanaotoka katika familia zenye kipato cha juu (wastani wa asilimia 2.9) ikilinganishwa na familia za kipato cha chini (asilimia 1.5). Wasichana katika kaya za

kipato cha juu wana kiwango cha juu cha maambukizi cha asilimia 3.9 ikilinganishwa na wavulana kutoka kaya za kipato cha juu ambao kiwango cha maambukizi ni asilimia 1.9. Vile vile, utafiti umebaini wanaume waliotahiriwa wana uwezekano mdogo wa kuwa na maambukizi ya VVU kuliko wanaume ambao hawajatahiriwa. Kwa mujibu wa matokeo ya utafiti huu, asilimia 3.3 ya wanaume waliotahiriwa walikuwa na maambukizi ya VVU ikilinganishwa na asilimia 5.2 ya wale ambao hawajatahiriwa.

179.Mwaka 2012, Serikali iliendelea kutekeleza Mpango wa Taifa wa kudhibiti UKIMWI kwa kutoa huduma za tiba na matunzo kwa wagonjwa wa UKIMWI. Idadi ya vituo vinavyotoa huduma za matunzo na matibabu kwa watu wanaoishi na virusi vya UKIMWI iliongeka kwa asilimia 6.9 kufikia 1,176 ikilinganishwa na vituo 1,100 mwaka 2011. Aidha, hadi kufikia mwezi Desemba 2012, Serikali ilikuwa imesambaza mashine 356 za kupimia CD4 katika vituo vya kutolea huduma za UKIMWI nchini.

180.Mwaka 2012, idadi ya watu wapatao 17,318,788 walipimwa VVU na huduma ya ushauri nasaha na upimaji wa hiari iliendelea kutolewa katika hospitali na vituo vyote vya kutolea huduma za afya nchini. Huduma za wagonjwa nyumbani zilipanuka na kufikia wilaya zote nchini na idadi ya watoa huduma za wagonjwa majumbani ambao walipatiwa mafunzo ilifikia 12,500. Aidha, jumla ya wagonjwa 239,298 walipatiwa huduma za wagonjwa majumbani. Mwaka 2012, idadi ya watu wanaoishi na VVU wapatao 1,057,780 waliandikishwa kupata huduma za matunzo, kinga na tiba. Kati ya hao, watu 622,574 wanapatiwa dawa za kupunguza makali ya VVU, yaani ARVs ikilinganishwa na watu 390,390 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 59.5. Aidha, kati ya watu hao, asilimia 7.47 ni watoto chini ya miaka 15.

181.Mwaka 2012, Serikali iliendelea kutekeleza Programu ya Kutahiri Wanaume katika mikoa yenye maambukizi zaidi ya asilimia 5.7 ambayo ndiyo wastani wa kitaifa. Mikoa hiyo ni Iringa, Mbeya, Shinyanga, Rukwa, Tabora, Mwanza, Kagera na Mara. Katika utekelezaji wa Programu hiyo, wanaume 287,055 walifanyiwa tohara na watumishi wa afya 611 walipata mafunzo kuhusu kutahiri kwa lengo la kupunguza maambukizi ya VVU. Aidha, Serikali ilendelea kutekeleza Programu ya UKIMWI katika Sekta ya Elimu ambapo hadi kufikia mwaka 2012, asilimia 71.4 ya walimu wa shule za msingi walifundishwa kuhusu elimu ya UKIMWI na asilimia 56.3 ya walimu wa shule za Sekondari walifundishwa jinsi ya kufundisha elimu ya UKIMWI. Vilevile, asilimia 62.5 ya wanafunzi wa shule za msingi na asilimia 80.2 ya wanafunzi wa sekondari walipatiwa elimu ya kujikinga na UKIMWI.

Mazingira

182.Mwaka 2012, kanuni nne (4) kwa ajili ya kutekeleza sheria ya usimamizi wa mazingira ziliandaliwa na hivyo kufanya sheria iwe na jumla ya kanuni 21 kati ya kanuni 29 zinazohitajika ikilinganishwa na kanuni 17 mwaka 2011. Hizi ni kanuni za: Kuhifadhi bioanuwai katika maeneo asilia na yasiyoasili; Kusimamia viwango vya ubora wa mionzi; Kusimamia viwango vya harufu; na Kudhibiti upatikanaji wa vinasaba kutoka kwenye maliasili. Aidha, mwaka 2012, miongozo minne (4) ya kuwezesha utekelezaji wa sheria ya usimamizi wa mazingira iliandaliwa. Miongozo hiyo ni: Mwongozo wa uhuishaji wa uzalishaji na matumizi endelevu katika sera na mipango ya serikali na makampuni binafsi; Mwongozo wa kulinda ukanda wa ozoni; Mwongozo wa usafirishaji na utupaji wa taka za sumu; na Mwongozo wa usimamizi wa taka za vimiminika.

183. Mwaka 2012, Serikali iliendelea kuhimiza wananchi kupanda na kutunza miti ili kuhifadhi mazingira. Katika kipindi hicho, jumla ya miti 111,994,448 ilipandwa katika mikoa 11 nchini. Kati ya hiyo, miti 90,370,936 ilistawi, sawa na asilimia 80.7 ya miti iliyopandwa mwaka 2012.

184.Mwaka 2012, Serikali iliendelea kuwahimiza wawekezaji kufanya Tathmini ya Athari kwa Mazingira (TAM) kabla na baada ya kutekeleza miradi yao ili kukidhi matakwa ya sheria ya usimamizi wa mazingira. Katika kipindi hicho, jumla ya miradi 220 ya uwekezaji ilisajiliwa na kufanyiwa tathmini. Miradi 213 kati ya hiyo ilikidhi vigezo na kupata hati za TAM ikilinganishwa na miradi 163 mwaka 2011.

185.Mwaka 2012, Serikali iliendelea kutekeleza mradi wa kuondoa na kuteketeza viuatilifu chakavu ikiwa ni juhudi za kudhibiti uchafuzi wa mazingira. Katika kipindi hicho, shehena ya viuatilifu chakavu iliyokuwa imelundikana nchini yenye ujazo wa takriban tani 630 katika vituo 135, pamoja na udongo ulioingia viuatilifu hivyo takriban tani 415 vilikusanywa kwa ajili ya kuteketezwa. Baada ya kazi hii ya kuteketeza viuatilifu kukamilika, Tanzania itaingizwa katika orodha ya nchi salama duniani kutokana na kuondosha athari kwa mazingira na afya ya jamii. Aidha, katika kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi, Serikali iliendelea kutekeleza mkakati wa taifa wa kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi na mkakati wa kupunguza gesijoto kwa kuzuia ukataji wa miti ovyo na uharibifu wa misitu. Vilevile, mwaka 2012, Serikali ilitekeleza miradi ya mfano Zanzibar na katika wilaya za Igunga, Misenyi, na Mbinga kama sehemu ya mkakati wa kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi.

Utawala Bora

186.Mwaka 2012, Tume ya Haki za Binadamu na Utawala Bora ilishughulikia malalamiko 13,391 ya wananchi yakiwemo malalamiko mapya 6,891 na ya zamani 6,500. Kati ya hayo, malalamiko 545 yalipatiwa ufumbuzi na 12,846 yaliendelea kushughulikiwa. Aidha, mwaka 2012, mahakama ya rufaa ilipokea mashauri 2,193 ikilinganishwa na mashauti 2,857 yaliyopokelewa mwaka 2011. Kati ya mashauri yaliyopokelewa mwaka 2012, mashauri 275 yalisikilizwa na kutolewa maamuzi. Vilevile, mahakama kuu ilipokea mashauri mapya 7,547 mwaka 2012 na kufanya jumla ya mashauri kuwa 17,284. Kati ya hayo, mashauri 9,191 yalisikilizwa na kuhitimishwa sawa na asilimia 53 ya mashauri yaliyokuwepo mwaka 2012. Katika Mahakama za Hakimu Mkazi, jumla ya mashauri 25,982 yalipokelewa mwaka 2012. Kati ya mashauri hayo, mashauri 18,965 yalisikilizwa na kuhitimishwa. Katika Mahakama za Wilaya, kulikuwa na mashauri mapya 125,897. Kati ya hayo, mashauri 104,359 yalisikilizwa na kuhitimishwa.

187.Mwaka 2012, Serikali kupitia Taasisi ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa (TAKUKURU) ilipeleka Mahakamani kesi 578 za rushwa baada ya kuzifanyia uchunguzi ikilinganishwa na kesi 103 zilizopelekwa mahakamani mwaka 2011. Kesi 499 kati ya hizo zinaendelea mahakamani na kesi 72 zilitolewa uamuzi. Aidha, mwaka 2012, Serikali iliendesha mafunzo ya utawala bora na usimamiaji wa utekelezaji wa mkakati wa taifa dhidi ya rushwa kwa kamati za uadilifu 24 za Wizara, 32 za Taasisi za Umma na 68 za Halmashauri.

188.Mwaka 2012, Sekretarieti ya Maadili ya Viongozi wa Umma iliwatumia fomu za tamko la rasilimali na madeni viongozi wa umma 9,174 wa kada mbalimbali. Kati ya hao, jumla ya viongozi 8,290, sawa na asilimia 90.4 walirejesha fomu za tamko. Aidha, matamko 254 ya mali na madeni ya viongozi yalihakikiwa mwaka 2012 ikilinganishwa na matamko 133 yaliyohakikiwa mwaka 2011. Vile vile, Mwaka 2012, Sekretarieti ilipokea malalamiko 102 na kuchambuliwa na kufanyiwa uchunguzi. Kati ya hayo, malalamiko 50 yalihusu ukiukwaji wa Sheria ya Maadili ya Viongozi wa Umma Na. 13 ya mwaka 1995 na malalamiko 52 hayakuhusu ukiukwaji wa Sheria ya Maadili ililinganishwa na malalamiko 215 yaliyopokelewa mwaka 2011 ambapo malalamiko 125 yalihusu ukiukwaji wa Sheria ya Maadili na malalamiko 90 hayakuhusu ukiukwaji wa sheria ya maadili. Aidha, viongozi wa umma 1,012 walipatiwa mafunzo kuhusu Sheria ya Maadili ya viongozi wa umma ikilinganishwa na viongozi 432 waliopatiwa mafunzo hayo mwaka 2011.

Jinsia

189.Mwaka 2012, mafunzo juu ya kuhuisha masuala ya jinsia katika bajeti, mipango na programu yalitolewa kwa maafisa maendeleo ya jamii 75 kutoka halmashauri mbalimbali hapa nchini. Mafunzo hayo yaliongeza uelewa juu ya utekelezaji wa kazi na mipango kwa kuzingatia usawa wa kijinsia. Aidha, mwaka 2012, mafunzo ya kutokomeza ukatili dhidi ya wanawake, watoto na watu wenye ulemavu wa ngozi yalitolewa kwa kamati za wilaya za ulinzi na usalama katika mikoa ya Mwanza, Manyara, Mara na Shinyanga ambapo jumla ya maafisa 128 walishiriki.

190.Mwaka 2012, Serikali kupitia Mfuko wa Maendeleo ya Wanawake ilitoa mkopo wa shilingi 48,000,000 kwa Halmashauri sita za Siha, Maswa, Lushoto, Biharamulo, Chamwino na Ngara. Fedha hizi zilitumika kutoa mikopo kwa wanawake wajasiriamali kuanzia miaka 18 na wanawake walio chini ya umri huo ambao wana watoto.

191.Mwaka 2012, Benki ya Wanawake Tanzania iliendelea kutoa mikopo yenye masharti nafuu kwa wanawake na wanaume. Mikopo yenye thamani ya shilingi 1,939,633,235 ilitolewa kwa wateja 14,663. Kati ya wateja hao, wanawake 11,581 sawa na asilimia 79 walinufaika na mikopo ya vikundi. Aidha, kabla ya kuwapatia mikopo, Benki ilitoa mafunzo ya wiki tatu ya ujasiriamali na uendeshaji biashara kwa wanawake wajasiriamali.

Usalama wa Raia

192.Mwaka 2012, hali ya usalama nchini kwa ujumla iliendelea kuwa tulivu licha ya kuwepo kwa matukio ya uhalifu na matukio mengine yaliyohusu ajali za barabarani, majini na angani. Aidha, katika kipindi hicho, makosa ya jinai 66,096 yaliripotiwa katika vituo vyote vya polisi ikilinganishwa na makosa 63,703 yaliyoripotiwa mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 3.8. Makosa yaliyohusika zaidi ni pamoja na vitendo vya ubakaji;uvunjaji nyumba; kuwania mali; wizi wa pikipiki na mifugo; na biashara ya mirungi na pombe ya moshi- vyote vikiwa vinaambatana na imani za kishirikina. Jeshi la Polisi liliendelea kuweka mikakati ya kupambana na uhalifu huo kwa kubaini maeneo yenye mazingira ya uhalifu, kuyapangia ulinzi na kuyafanyia misako ya kushtukiza ya mara kwa mara.

193.Mwaka 2012, matukio ya ajali za barabarani yaliyoripotiwa katika vituo vya Polisi yalikuwa 23,604 ikilinganishwa na matukio ya ajali 24,078 mwaka 2011, sawa na punguzo la ajali kwa asilimia 2. Ajali zilizosababisha vifo ziliongezeka kwa asilimia 4.9 mwaka 2012 kufikia 3,429 ikilinganishwa na ajali za vifo 3,269 mwaka 2011. Aidha, watu waliokufa kutokana na ajali hizo walikuwa 4,062 mwaka 2012

ikilinganishwa na watu 4,013 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 1.2. Idadi ya majeruhi kwa mwaka 2012 ilipungua kwa asilimia 4.2 kufikia majeruhi 20,037 ikilinganishwa na majeruhi 20,917 mwaka 2011. Mwaka 2012 ajali za angani zilikuwa 2 ikilinganishwa na ajali 1 mwaka 2011. Ajali hizo hazikusababisha vifo isipokuwa majeruhi walikuwa watatu mwaka 2012 ikilinganishwa na majeruhi 2 mwaka 2011. Kwa ujumla, chanzo kikubwa cha ajali hizo ni pamoja na uzembe wa madereva, ubovu wa vyombo vya usafiri, miundombinu duni, uzembe wa waenda kwa miguu, wapanda pikipiki na baiskeli na ulevi.

194.Idadi ya wakimbizi waliokuwepo nchini mwaka 2012 ilipungua kwa asilimia 23 kufikia wakimbizi 100,489 kutoka wakimbizi 131,054 mwaka 2011. Kupungua kwa idadi ya wakimbizi kulitokana na utekelezaji wa zoezi la kurejesha wakimbizi makwao kwa hiari pamoja na kuwapeleka nchi ya tatu. Jumla ya wakimbizi 35,953 walirejea nchini mwao mwaka 2012 ikilinganishwa na wakimbizi 279 mwaka 2011. Sehemu kubwa ya wakimbizi waliokuwepo nchini mwaka 2012 walitoka katika mataifa ya: Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo (wakimbizi 63,330); Burundi (35,343); Somalia (1,574); na Mataifa mengine (242).

195.Mwaka 2012, jumla ya wageni 985,373 waliingia nchini kutoka mataifa mbalimbali ikilinganishwa na wageni 963,687 walioingia nchini mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 2.3. Aidha, idadi ya wageni waliotoka nchini ilipungua kwa asilimia 6.2 kufikia wageni 937,048 mwaka 2012 kutoka wageni 999,090 mwaka 2011. Vilevile, mwaka 2012, jumla ya hati za ukaazi 11,334 zilitolewa kwa wageni walioingia nchini kwa ajili ya kufanya shughuli mbalimbali ikilinganishwa na hati za ukaazi 17,441 zilizotolewa mwaka 2011. Aidha, Serikali ilitoa hati mpya za kusafiria 46,864 mwaka 2012 ikilinganishwa na hati 49,308 zilizotolewa mwaka 2011, sawa na punguzo la asilimia 5.

SURA YA 9

MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MKAKATI WA KUKUZA UCHUMI NA KUPUNGUZA UMASKINI TANZANIA

Utangulizi

196. Mwaka 2012, Serikali iliendelea na utekelezaji wa Awamu ya Pili ya Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umaskini Tanzania (MKUKUTA-II). Aidha, mwaka 2012 ulikuwa ni wa pili katika utekelezaji wa MKUKUTA-II ambapo tathmini ya kina iliripotiwa katika Taarifa ya Mwaka ya Utekelezaji wa MKUKUTA (MAIR 2011/12). Katika uchambuzi wa viashiria mbalimbali vya MKUKUTA, kumekuwepo na mafanikio ya kuridhisha ingawa changamoto nazo zilikuwepo. Uchambuzi wa mwenendo wa viashiria hivyo katika nguzo kuu tatu za MKUKUTA ni kama inavyoelezwa hapa chini.

Ukuaji wa Uchumi na Kupunguza Umaskini wa Kipato

197. Viashiria vingi vya uchumi mkuu vimeendelea kuwa imara vikiwemo ukuaji halisi wa Pato la Taifa, ukusanyaji wa mapato ya kodi, uhimilivu wa deni la Taifa, mikopo kwa sekta binafsi, kuimarika kwa viwango vya ubadilishanaji wa fedha za kigeni na kuongezeka kwa mauzo ya bidhaa na huduma nje. Hata hivyo, changamoto kuu zilikuwa ni kasi ya ongezeko la bei za bidhaa na huduma ambayo iliendelea kuwa tarakimu mbili na mabadiliko ya tabia nchi yaliyoathiri uzalishaji wa chakula na umeme unaotokana na nguvu za maji.

198. Katika kupunguza umaskini wa kipato, Serikali iliendelea kuimarisha mifumo ya upatikanaji wa taarifa katika soko la ajira pamoja na kuboresha miradi ya maendeleo. Kutokana na hatua hizo zilizochukuliwa na Serikali, jumla ya nafasi za ajira 250,678 zilipatikana. Fursa hizo za ajira zilipatikana katika maeneo yafuatayo: TASAF (34,516); TANROADS (42,107); ujenzi wa majengo ya Serikali (17,685); TIC (82,834); EPZA (15,100); Serikali (38,289); miradi ya kilimo (8,968); SIDO (9,946); miradi ya maji (49) na kampuni nyingine toka ofisi za ajira za Mikoa (1,184)

Kuboresha Maisha na Ustawi wa Jamii

199. Katika kuboresha maisha na ustawi wa jamii viashiaria vikuu katika nguzo hii ni vile vinavyohusiana na elimu, afya na maji. Miongoni mwa mafanikio yaliyopatikana katika elimu ni pamoja na kuongezeka kwa ufaulu katika elimu ya msingi, kuongezeka kwa uandikishaji katika ngazi ya vyuo vya ufundi na elimu ya juu. Uandikishaji katika

ngazi ya elimu ya awali na msingi ulipungua, ikiashiria kwamba idadi ya wanafunzi waliofikia na kuvuka umri wa kuandikishwa iliendelea kupungua. Uandikishaji katika vyuo vya elimu ya juu umeendelea kuongezeka hususan kutokana na kuongezeka kwa idadi ya vyuo, upanuzi wa miundombinu ya ufundishaji na kuongezeka kwa mikopo itolewayo kwa wanafunzi wa elimu ya juu. Changamoto iliyopo ni kuboresha mazingira ya kujifunzia na kufundishia ili kuinua ubora wa elimu katika ngazi zote.

200.Mafanikio pia yamepatikana katika huduma ya afya ya mama na mtoto kwa kuwa vifo vya akina mama wakati wa kujifungua pamoja na watoto wachanga vimepungua kulingana na utafiti wa Afya na Idadi ya Watu wa mwaka 2009/10. Hata hivyo, malengo ya MKUKUTA katika viashiria hivyo hayakufikiwa. Aidha, hali ya lishe bado siyo nzuri kwani Taarifa ya Tafiti ya Watu na Afya Nchini (Tanzania Demographic and Health Survey – TDHS) inaonesha kuwa asilimia 42 ya watoto walio na umri wa chini ya miaka mitano wamedumaa (stunted) ikilinganishwa na asilimia 38 mwaka 2004/05.

201.Idadi ya watu wanaopata maji safi na salama vijijini na mijini (ukiondoa Dar es salaam) ilifikia wastani wa asilimia 56.6 na 86 kwa mtiririko huo. Hata hivyo, kiwango hicho kilikuwa chini ya lengo la MKUKUTA la asilimia 90 kwa wakazi wa mijini na 65 kwa wakazi wa vijijini.

Utawala Bora na Uwajibikaji

202.Mwaka 20011/12, Serikali iliendelea na juhudi za kuhakikisha rasilimali za umma zinatumika kama ilivyokusudiwa kwa kuimarisha na kujenga uwezo wa taasisi zinazohusika na taratibu za manunuzi hasa Mamlaka za Serikali za Mitaa. Katika kipindi hicho, Mamlaka za Serikali za Mitaa zote zilikuwa zimeanzisha vitengo vya manunuzi pamoja na bodi za zabuni kwa ajili ya kusimamia taratibu za manunuzi ya umma.

203.Mwaka 2011/12, Serikali iliendelea kuchukua hatua mbalimbali katika kuleta usawa na haki mbele ya sheria. Miongoni mwa hatua zilizochukuliwa ni pamoja na kuwarejesha kazini Majaji wastaafu na Mahakimu Wakazi pamoja na kufanya ukaguzi wa magereza yote nchini. Mafanikio yaliyopatikana ni pamoja na kupungua kwa kesi ambazo zilikuwa hazijatolewa hukumu. Katika Mahakama za Mwanzo, kesi zilizotolewa hukumu ziliongezeka kutoka 219,693 mwaka 2010/11 hadi kesi 510,996 mwaka 2011/12. Aidha, katika mwaka 2011/12 uandikishaji wa vizazi na vifo ulikuwa kama unavyoonesha katika jedwali hapa chini.

Jedwali Na.9.1: Mwenendo wa usajili wa Vizazi, Vifo na Ndoa

Aina ya Usaili	2008/09	2009/10	2010/2011	2011/2012	(%)
Cheti cha Kuzaliwa	938,775	469,274	625,670	519,511	-17.0
Cheti cha Kufariki	105,482	47,118	73,810	66,463	-10.0
Ndoa	15,345	17,106	23,108	13,631	-41.0
Talaka	73	85	69	51	-26.1
Wadhamini	247	277	203	204	0.5
Wosia		83	36	33	-8.3
Usaili (Watoto waliopata walezi wapya)	39	45	33	18	-45.5

Chanzo:RITA

SEHEMU YA TATU

SUALA MAALUMU KIMAENDELEO

SURA YA 10

USHIRIKISHAJI WA SEKTA BINAFSI KATIKA KUKUZA UCHUMI

Utangulizi

204.Kutokana na ufinyu wa kodi za ndani na uhitaji wa kuhakikisha ufanisi, serikali nyingi duniani huzihusisha sekta binafsi katika maendeleo. Ushirikiano kati ya sekta ya umma na sekta binafsi ni chombo muhimu kuziwezesha serikali mbalimbali kutimiza majukumu ya kutoa huduma wakati zikihakikisha ufanisi, kasi na uwajibikaji, ubora wa huduma na ushindani imara. Kuendelea kukua kwa sekta binafsi kunaheshimika kote duniani katika mchango wake wa kupunguza ugumu wa kufadhili miradi ya umma, kuongoza na kutunza miradi, na utoaji wa huduma za umma. Tanzania inahitaji sana kutumia fursa ya kushirikisha sekta binafsi na hivyo kuwezesha kufanikisha malengo ya Milenia, Dira ya Taifa ya Maendeleo 2025 na Mkakati wa Kukuza na Kupunguza Umaskini (MKUKUTA). Serikali ya Tanzania inatambua umuhimu wa sekta binafsi katika kuleta maendeleo ya kiuchumi katika jamii kupitia uwekezaji kwani ushirikishwaji wa sekta binafsi unasaidia kukuza pato la Taifa.

205.Ushirikishwaji wa sekta binafsi kwa miaka mingi umekuwa ukifanyika kupitia sheria zilizokuwepo za ubinafsishaji au sheria za kisekta bila kuwa na sheria ya ubia kati ya sekta ya umma na sekta binafsi. Kwa kutambua pengo hilo, Serikali iliandaa Sera ya Ubia kati ya Sekta ya Umma na Sekta Binafsi ya mwaka 2009 na mwaka 2010 ilipitisha Sheria ya Ubia kati ya Sekta ya Umma na Sekta Binafsi ambayo ilifuatiwa na kanuni zake mwaka 2011. Hatua hizi zilitambua na kuzingatia changamoto zinazoikabili Serikali katika ujenzi wa miundombinu na utoaji wa huduma za kiuchumi na kijamii.

Maana ya Ubia Kati ya Sekta ya Umma na Sekta Binafsi

206.Ubia kati ya sekta ya umma na sekta binafsi unahusisha makubaliano ya hiari kati ya sekta ya umma na sekta binafsi ambapo sekta binafsi hukarabati, hujenga, hutunza au kusimamia miundombinu katika ujumla wake au kwa sehemu sawa sawa na matokeo yanayotarajiwa na yenye kukubalika kwa mradi husika. Kwa kawaida sekta binafsi hubeba athari za kifedha, utaalam wa usimamizi wa miradi kulingana na utekelezaji wa kazi za taasisi husika au matumizi ya mali iliyo chini ya taasisi ya umma. Kutegemea na mkataba husika, mbia wa sekta binafsi hupokea mafao ya kazi yake inayotokana na kuifanyia taasisi ya umma au kutumia mali ya umma kwa njia zifuatazo:

i. Malipo yanayolipwa na mamlaka inayofanya mkataba na sekta binafsi ambayo yanatokana na bajeti ya Serikali Kuu, Mamlaka ya Serikali za Mitaa; au
ii. Makato au ushuru unaokusanywa na mshiriki wa sekta binafsi kutokana na malipo ya utumiaji wa miundombinu, au mteja wa huduma inayotolewa na miundombinu husika; au
iii. Mchanganyiko wa malipo yanayofanywa na sekta ya umma na makato au ushuru unaokusanywa na mshirika wa sekta binafsi.

207.Kimsingi taratibu za manunuzi zinazofanywa kwa kupitia mfumo wa ubia kati ya sekta ya umma na sekta binafsi zinatofautiana na utaratibu unaotumika katika sekta ya umma pekee. Katika mchakato wa manunuzi kwenye sekta ya umma, wazabuni huelekezwa nini cha kufanya na namna gani wafanye kazi hiyo, wakati ambapo katika utaratibu wa manunuzi katika ubia, wazabuni huelekezwa ni aina gani ya huduma inayotakiwa na wao hutakiwa kupendekeza namna ya kufanikisha jukumu hilo. Utaratibu huu wa manunuzi katika ubia huacha shughuli ya usanifu wa miundombinu ya kufanikisha kazi inayokusudiwa kwa mzabuni ambaye huchaguliwa kupitia mchakato wa uwazi na ushindani.

Faida za Ubia Kati ya Sekta ya Umma na Sekta Binafsi

i. Kupunguza gharama kwa kushirikiana katika kugharamia utekelezaji wa miradi;
ii. Mshirika binafsi anaweza kuwa na ubunifu katika kusanifu miundombinu na vilevile kupunguza mlolongo wa shughuli katika kutekeleza mradi kwani aina yake ya manunuzi ya vifaa na rasilimali watu ni fupi zaidi kuliko manunuzi ya umma;
iii. Kushiriki kwa mbia binafsi katika kugawana athari (risks) za mradi kunapunguza uwezekano wa kushindwa kwa mradi. Athari hizo zinaweza kutokana na : kuongezeka kwa gharama za matumizi baada ya mradi kuanza; kushindwa kutimiza ratiba ya mpango kazi; kushindwa kupata mapato yanayotarajiwa; na mabadiliko ya viwango vya riba na vya ubadilishaji wa fedha za kigeni;
iv. Kutokana na ushiriki wa sekta binafsi huduma zitolewazo huboreshwa kupitia ubunifu wa namna bora zaidi ya kutoa huduma kwa wateja. Utaratibu huu wa ubia unaweza kuleta teknolojia mpya ambayo mara nyingi inapunguza gharama au kuimarisha ubora na kiwango cha huduma itolewayo;
v. Upatikanaji wa wataalamu wa kiufundi na kiutawala pamoja na rasilimali fedha kutoka sekta binafsi;

vi. Upatikanaji wa fedha nyingi kwa mara moja kutoka kwa mbia binafsi huipunguzia Serikali mzigo wa madeni na utegemezi wa misaada kutoka nje;
vii. Kukuza Pato la Taifa kutokana na fursa za uwekezaji zinazojitokeza na kuongezeka kwa upatikanaji wa bidhaa na huduma; na
viii. Katika uwekezaji wa ubia, pande zote zinaridhika kutokana na ugawanaji ulio sawa wa athari na faida.

Utaratibu wa Ubia Tanzania

208.Utaratibu wa ubia kati ya sekta ya umma na sekta binafsi hapa nchini siyo mgeni. Tangu mwaka 1961, miradi mbalimbali ya ubia ilikuwa ikitekelezwa hususan katika sekta za maji, elimu na afya. Aidha, kutoka mwaka 1980 hadi 2009, Serikali ilikuwa ikitekeleza miradi ya ubia kama sehemu ya zoezi la ubinafsishaji kulingana na maboresho ya sekta mbalimbali hapa nchini. Mfano wa makampuni yaliyoingia ubia ni pamoja na: 'Net Group Solution' iliyoingia mkataba wa uendeshaji na Shirika la Umeme Tanzania; Kampuni ya 'City Water' iliyoingia mkataba wa kuzalisha maji na'DAWASCO'; na Kampuni ya TICS iliyoingia mkataba wa kupakia na kupakua mizigo na Mamlaka ya Bandari.

209.Miradi mingi nchini ilikuwa ikitekelezwa kupitia utaratibu wa ubia bila kuwa na sera na sheria mahususi za ubia na muundo thabiti wa kitaasisi. Katika kutekeleza sheria ya ubia, Serikali ilianzisha vitengo viwili, kimoja katika Ofisi ya Waziri Mkuu na kitengo cha pili Wizara ya Fedha. Jukumu kuu la Kitengo kilichopo Ofisi ya Waziri Mkuu ni kuratibu na kuitangaza miradi ya ubia ndani na nje ya nchi ambapo majukumu ya Kitengo kilichopo Wizara ya Fedha ni kugharamia miradi kwa njia ya bajeti ya serikali na kudhibiti athari zinazoweza kujitokeza.

Majukumu ya Sekta ya Umma na Binafsi Katika Ubia

210.Sekta ya umma ina jukumu muhimu la kuhakikisha kuwa miradi yote ya ubia inatekelezwa ipasavyo. Jukumu la msingi ni kuwezesha utekelezaji wa miradi kwa: kuainisha miradi; kufanya upembuzi yakinifu; kuweka utaratibu wa kugawana athari; kuweka mazingira wezeshi ya utekelezaji wa miradi; na kusimamia na kutathmini utekelezaji wa miradi. Katika kufanikisha majukumu yake, sekta ya umma kupitia mawakala wake itaainisha na kuchambua miradi; kufanya upembuzi yakinifu; kuandaa mapendekezo na kuyawasilisha katika Kitengo cha Uratibu kwa hatua zaidi. Vilevile, Mamlaka zenye mikataba zinapaswa kuwa na uhalali wa kuingia kwenye mchakato wa ubia. Aidha, majukumu ya sekta binafsi ni pamoja na: Kufanya upembuzi yakinifu wa miradi iliyopendekezwa kuanzishwa na sekta binafsi; Kuhamasisha upatikanaji wa

rasilimali kwa ajili ya kufadhili miradi iliyo chini ya utaratibu wa ubia. Utoaji wa fedha kwenye miradi ya ubia ni jukumu muhimu kwa sababu linapunguza gharama kwa umma pamoja na kutoa fursa kwa sekta binafsi kupunguza hasara; Kutoa utaalamu wa kiufundi na ujuzi wa kusimamia miradi ya ubia.

Athari za Utekelezaji wa Ubia kwa sekta ya Umma

211.Sekta ya umma inapaswa kufanya kazi kwa ufanisi ili kupunguza athari za kibajeti na fedha. Athari kwa sekta ya umma zinaweza kutokana na ushiriki wake katika ubia kwa njia mbalimbali kama vile:

i. Malipo ya moja kwa moja kwenye miradi ambayo mikataba inaruhusu mbia kulipwa kupitia bajeti ya Serikali;
ii. Kulipia madeni ya dhamana za miradi. Sekta ya umma inawajibika kubeba dhamana ya madeni ambayo yatajitokeza wakati wa utekelezaji wa miradi. Madeni haya yanaweza kutokana na athari mbalimbali kama vile: utoaji wa ardhi na kuwezesha upatikanaji wa eneo la uwekezaji kwa vile sio athari zote zinaweza kuhamishiwa kwa mbia binafsi. Athari zaweza pia kujitokeza kufuatia kukatishwa kwa mradi kutokana na majanga kwani sekta ya umma inapaswa kulipa hasara hizi kwa kiwango kinachostahili. Aidha, utoaji wa huduma unaweza kutengeneza deni ikiwa mradi utashindwa kutekelezeka, hivyo sekta ya umma itawajibika kuuendeleza kwa kutafuta njia mbadala ya kutoa huduma husika; na
iii. Kugharamia nakisi ya mradi ambapo Serikali hulipia sehemu ya gharama ya mtaji wa mradi ili kuufanya kuwa nafuu kwa mamlaka yenye mkataba au kwa watumiaji wake.

Changamoto za Ubia

212.Pamoja na hatua zilizofikiwa za utekelezaji wa miradi ya ubia nchini, Serikali bado inakabiliwa na changamoto kadhaa ikiwa ni pamoja na:

i. Uduni wa mazingira wezeshi ya utekelezaji wa miradi, mfano ukosefu wa mikopo ya muda mrefu na kutokuwepo kwa taratibu sahihi za kugawana athari;
ii. Uchanga wa soko la fedha unaosababisha ugumu katika kupata mtaji wa kufadhili miradi ya ubia;
iii. Uwezo mdogo katika majadiliano ya ubia, taratibu ndefu za mchakato wa manunuzi, uwezo mdogo katika usimamizi wa miradi ya namna hii unaotokana na kutokuwa na wataalamu wa kutosha katika mamlaka za ununuzi na vitengo vya ubia;

iv. Upungufu wa utaalmu katika kugawanya athari unaosababisha sekta ya umma kubeba sehemu kubwa ya hasara iwapo mradi utashindwa kufanikiwa;
v. Mwamko duni juu ya miradi ya umma unaosababisha ongezeko la athari kwa mwekezaji; na
vi. Mlolongo mrefu wa maamuzi ya miradi ya ubia unaotokana na kuwa na vitengo vingi vya kusimamia shughuli za ubia.

Kazi Zilizofanyika na Mipango ya Baadaye

213.Hadi kufikia Machi 2013, uchambuzi wa awali wa baadhi ya miradi ya sekta za ujenzi wa barabara na bandari ulikuwa umefanyika. Miradi hiyo ni pamoja na ujenzi wa barabara ya Dar es Salaam –Chalinze, Bandari ya Katanga, Bandari ya Mwambani, na Bandari ya Mtwara. Wakati huo huo, baada ya kuwa na sera na sheria ya ubia, Serikali inaendelea na zoezi la kutengeneza Kanuni za Fedha kwa ajili ya miradi ya ubia. Kazi hii inafadhiliwa na Benki ya Dunia. Serikali pia inaendelea kuwajengea uwezo maafisa wa madawati ya ubia ili waweze kufanya uchambuzi wa miradi inayoweza kuendelezwa kwa utaratibu wa ubia. Aidha, Serikali inakusudia kuanzisha mfuko maalumu utakaotumika kugharamia uendelezaji wa miradi ya ubia hapa nchini. Mfuko huo utachangiwa na wadau mbalimbali wa maendeleo pamoja na wawekezaji wa ndani na nje ya nchi.

Hitimisho

214.Mpango wa ubia kati ya sekta ya umma na sekta binafsi ukifanywa kwa kufuata taratibu zilizowekwa, unaweza kuwa na mchango mkubwa kwenye uchumi wa Taifa. Sekta ya umma inayohitaji kutekeleza ubia wa namna hii lazima ifanye upembuzi yakinifu ambao utalinganisha huduma zinazotolewa na sekta ya umma na zile za sekta binafsi na kuangalia uwezo wa mradi kutekelezeka, ulinganifu wa thamani ya fedha inayotumika kwenye mradi na huduma inayotolewa na mradi, pamoja na utayari wa mbia binafsi kuchukua athari za mradi. Serikali ya Tanzania inakaribisha sekta binafsi kushiriki katika uchumi kupitia Mpango wa Ubia kati ya sekta ya Umma na sekta Binafsi. Sekta zote za uchumi zina haki ya kushiriki ili mradi zinazingatia vipaumbele vya Taifa.

SEHEMU YA NNE

MAENDELEO KATIKA SEKTA MBALIMBALI

SURA YA 11

KILIMO NA USHIRIKA

Kiwango cha Ukuaji

215.Mwaka 2012, shughuli za kiuchumi za kilimo zilikua kwa asilimia 4.3 ikilinganishwa na asilimia 3.6 mwaka 2011. Aidha, shughuli ndogo za kiuchumi za mazao; mifugo; na misitu na uwindaji zilikua kwa asilimia 4.7, 3.1 na 2.4 mwaka 2012 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 3.5, 3.9 na 3.5 mwaka 2011, kwa mtiririko huo. Kwa upande mwingine, shughuli za kilimo zilichangia asilimia 24.7 ya Pato la Taifa mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 24.6 mwaka 2011.

Uzalishaji wa Mazao ya Chakula

216.Mwaka 2012, uzalishaji wa mazao ya chakula ya mahindi, mihogo, na maharage/mikunde uliongezeka ikilinganishwa na mwaka 2011. Kuongezeka kwa uzalishaji kulitokana na mvua kunyesha kwa wakati na mtawanyiko mzuri katika baadhi ya maeneo yanayolima mazao hayo. Hata hivyo, uzalishaji wa mchele, ngano, mtama/ulezi, ndizi na viazi vitamu/mviringo ulipungua mwaka 2012 ikilinganishwa na uzalishaji katika mwaka 2011. Kupungua kwa uzalishaji kulitokana na unyeshaji wa mvua usioridhisha katika baadhi ya mikoa inayolima mazao hayo. Mwenendo wa uzalishaji wa mazao ya chakula ni kama unavyoonekana katika jedwali hapa chini:

Jedwali Na. 11.1: Uzalishaji wa Mazao ya Chakula (Tani 000)

Zao	2010	2011	2012	Badiliko (%) 2011/12
Mahindi	4,475	4,341	5,104	17.6
Mchele	1,700	1,461	1,170	-19.9
Ngano	62	113	109	-3.5
Mtama/Ulezi	1,161	1,119	1,053	-5.9
Mihogo	1,464	1,549	1,821	17.6
Maharage/Mikunde	1,254	1,632	1,827	11.9
Ndizi	975	1,048	842	-19.7
Viazi vitamu	1,231	1,710	1,418	-17.1

Chanzo: Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika

Uzalishaji wa Mazao ya Biashara

217.Mwaka 2012, uzalishaji wa mazao ya biashara ya korosho, pamba, kahawa, chai, pareto na sukari uliongezeka ikilinganishwa na mwaka 2011. Kuongezeka kwa

uzalishaji wa mazao hayo kulitokana na sababu mbalimbali zikiwemo: kuwepo kwa hali nzuri ya hewa; kupatikana kwa wakati na kuongezeka kwa matumizi sahihi ya viuawadudu; na matumizi ya mbegu na miche bora. Aidha, sababu mahsusi ni pamoja na kuanza kazi kwa kiwanda kipya cha uzalishaji chai cha Ikanka na kufunguliwa kwa kiwanda cha Mwakaleli kilichokuwa kimefungwa; na kupungua kwa makali ya mgawo wa umeme katika viwanda vya kusindika mazao. Kwa upande mwingine, uzalishaji wa tumbaku, mkonge na korosho ulipungua mwaka 2012 ikilinganishwa na mwaka 2011. Uzalishaji ulipungua kutokana na: mbolea kutopatikana kwa wakati; mvua kutokunyesha kwa wingi na kwa mtawanyiko mzuri; na mazao kushambuliwa na wadudu na ugonjwa wa kuungua majani. Mwenendo wa uzalishaji wa mazao ya biashara ni kama unavyoonekana katika jedwali hapa chini:

Jedwali Na. 11.2: Uzalishaji wa Mazao ya Biashara (Tani).

Zao	2009	2010	2011	2012P	Badiliko (%) 2011/12
Pamba	267,004	163,644	225,938	357,000	58.01
Tumbaku	60,900	130,000	126,624	120,000	(5.23)
Sukari	279,850	263,460.69	260,054.7	286,380.12	10.12
Chai	33,160	31,646	33,000	32,700	(0.91)
Pareto	3,320	5,000	5,700	6,100	7.02
Kahawa	40,000	60,575	33,219	65,556	97.34
Mkonge	26,363	24,091	33,406	23,344	(30.12)
Korosho	74,169	121,070	160,000	121,703.81	(23.94)

Chanzo: Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika
P Matarajio

Uzalishaji wa Mazao ya Mafuta

218.Mwaka 2012, uzalishaji wa mazao ya mafuta yakiwemo alizeti, karanga, ufuta na mawese uliongezeka ikilinganishwa na mwaka 2011. Ongezeko hilo lilitokana na: Kuwepo kwa soko la uhakika na bei nzuri ya mazao ya mafuta; Kutolewa kwa ruzuku ya mbegu bora kwa wakulima hususan katika mikoa ya Singida na Dodoma; Hali nzuri ya hewa na mazingira mazuri ya uzalishaji; Kutolewa kwa mafunzo ya mbinu bora za kilimo kwa wakulima; na Kuimarishwa kwa miundombinu ya barabara zinazowaunganisha wakulima na wanunuzi. Mwenendo wa uzalishaji wa mazao ya mafuta ni kama unavyoonekana katika jedwali hapa chini:

Jedwali Na. 11.3: Uzalishaji wa Mazao ya Mafuta (Tani)

Zao	2009	2010	2011	2012	Badiliko 2011/12 (%)
Alizeti	162,019	348,877	786,902	2,625,000	233.6
Karanga	256,401	320,582	651,397	1,425,000	118.8
Ufuta	72932	65,557	357,162	1,050,000	194.0
Mawese		17,000	24,880	40,500	62.8
Soya	3,900	4,300	2,500	3,490	39.6

Chanzo: Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika.

Uwekezaji katika Shughuli za Kiuchumi za Kilimo

219.Mwaka 2012, sekta binafsi iliingiza nchini matrekta makubwa mapya 782 ikilinganishwa na matrekta 645 mwaka 2011. Vilevile, matrekta madogo ya mkono 949 (Power tillers) yaliingizwa nchini mwaka 2012 ikilinganishwa na matrekta madogo 699 mwaka 2011. Hii ilitokana na kuongezeka kwa mahitaji ya matrekta hayo hasa kutokana na kuongezeka kwa fursa za kupata mikopo ya kununua matrekta kutoka taasisi mbalimbali kama vile Mfuko wa Taifa wa Pembejeo, Benki ya Rasilimali na benki nyingine.

Kilimo cha Umwagiliaji

220. Mwaka 2012, eneo la jumla ya hekta 23,510 za umwagiliaji lilifanyiwa upembuzi yakinifu na usanifu na kufanya eneo lote lililofanyiwa upembuzi yakinifu na usanifu kufikia hekta 443,254 kutoka hekta 419,744 za mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 5.6. Aidha, jumla ya hekta 363,514 za umwagiliaji ziliendelezwa kwa kujengewa miundombinu ya umwagiliaji ikilinganishwa na hekta 345,690 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 5.2.

221.Idadi ya kaya zinazonufaika na miundombinu ya skimu za umwagiliaji iliyoboreshwa iliongezeka kwa asilimia 20.2 kufikia kaya 530,012 mwaka 2012 kutoka kaya 440,892 katika mwaka 2011. Aidha, idadi ya vikundi vya umwagiliaji vilivyoundwa na kusajiliwa ili kuhakikisha skimu za umwagiliaji zinakuwa endelevu ilifikia vikundi 306 mwaka 2012 kutoka jumla ya vikundi 250 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 22.4. Vilevile, jumla ya wakulima 715 na wataalam 37 katika ngazi mbalimbali walipatiwa mafunzo ya kuendeleza teknolojia sahihi za umwagiliaji na matumizi bora ya maji kwa umwagiliaji mwaka 2012 ikilinganishwa na wakulima 350 na wataalam 96 mwaka 2011.

Huduma za Ugani na Mafunzo

222.Mwaka 2012, jumla ya wakulima 268 na maafisa ugani 90 walipatiwa mafunzo kuhusu kanuni za kilimo bora kwa mazao ya mpunga, muhogo na ngano. Maeneo yaliyonufaika na mafunzo hayo ni pamoja na: Mbarali, Kyela na Kilombero ambayo yalipatiwa mafunzo ya kilimo bora cha mpunga; Mkuranga, Newala, Masasi DC, Masasi TC, Lindi DC, Mtwara DC, Mtwara TC, Rufiji, Kibaha walipatiwa mafunzo ya kilimo bora cha muhogo; Karatu, Njombe TC, Njombe, Bagamoyo, Nanyumbu, Siha na Sumbawanga MC walipatiwa mafunzo ya kilimo bora cha ngano; na Mwega, Lumuma, Mwamapuli, Ruvu, Budushi, Irrienyi walipatiwa mafunzo ya usindikaji wa mpunga ili kuongeza faida kwa wakulima.

223.Mwaka 2012, maafisa ugani 232 na wakulima wawezeshaji 474 walipatiwa mafunzo ya kilimo bora ili waweze kufundisha wakulima wengine. Aidha, wakulima wa mpunga 60 na maafisa ugani 20 kutoka skimu 20 za umwagiliaji zilizopo katika halmashauri za Iringa, Moshi, Mbarali, Korogwe, Mwanga, Hai, Same, Arumeru, Kilombero, Mvomero, Bagamoyo, Kilosa, Igunga, Songea na Babati walipatiwa mafunzo kuhusu kilimo bora cha mpunga.

224.Mwaka 2012, Serikali ilinunua vitendea kazi ili kuwezesha wataalam wa ugani kutoa huduma kwa wakulima. Vitendea kazi hivyo ni pamoja na: magari 21 katika mikoa kwa ajili ya kufuatilia kazi za kilimo katika halmashauri; magari 103 katika halmashauri za wilaya; pikipiki 2,343 na baiskeli 2,851. Aidha, nyumba 225 za maafisa ugani zilikarabatiwa na kujengwa.

225.Mwaka 2012, jumla ya mashamba darasa 13,023 yenye wakulima 260,168 ambapo wanawake walikuwa 106,488 na wanaume 153,680 yalianzishwa katika mikoa 20 kuhusu kilimo bora kwa mazao mbalimbali yanayolimwa nchini. Aidha, Serikali kupitia programu ya kilimo ya kuendeleza tija na uzalishaji ilifanya makubaliano katika halmashauri za Kyela, Mbalali, Mvomero, Kilombero, Sengerema, Bunda na Kilosa ili kuanzisha na kusimamia mashamba darasa ya zao la mpunga ambapo jumla ya wataalam wa ugani 81 walipatiwa mafunzo na pembejeo kwa ajili ya kuandaa mashamba darasa ya zao la mpunga.

Shughuli za Utafiti

226.Mwaka 2012, aina 10 za mbegu mpya za mazao ziligunduliwa na kupitishwa kwa ajili ya matumizi ya wakulima ikilinganishwa na aina 7 za mbegu zilizogunduliwa mwaka 2011. Mbegu hizo bora ni kwa mazao ya Maharage (aina tatu-Rosenda, Fibea na Pasi), Kunde (aina mbili-Vuli-6AR na Vuli-5AR), Viazi mviringo (aina tatu-Tengeru, Asante na Meru) na Mpunga (aina mbili-Komboka na Tai).

227.Mwaka 2012, uzalishaji wa mbegu mama kutokana na aina mpya za mbegu uliendelea ambapo jumla ya tani 40.93 za mbegu mama zilizalishwa. Kati ya hizo, mbegu za jamii ya nafaka zilikuwa: kilo 6,107 za mahindi; kilo 520 za mtama; kilo 65 za uwele; kilo 8,000 za ngano; na kilo 15,500 za mpunga. Mbegu za jamii ya mikunde zilizozalishwa zilikuwa: kilo 5,845 za maharage; kilo 400 za choroko; kilo 200 za njugumawe; kilo 370 za mbaazi; kilo 750 za kunde na kilo 1,100 za soya. Aidha, uzalishaji wa mbegu za pamba ulikuwa kilo 30; mbogamboga kilo 114.8; mihogo pingili 1,320,000; na viazi vitamu pingili 4,900,000.

Mfuko wa Pembejeo

228.Mwaka 2012, Serikali ilitoa mikopo minne (4) ya matrekta madogo ya mikono ikilinganishwa na mikopo 6 iliyotolewa mwaka 2011.Vilevile, Serikali ilitoa jumla ya mikopo 115 ya matrekta makubwa mwaka 2012 ikilinganishwa na mikopo 93 mwaka 2011. Aidha, jumla ya mikopo 23 kwa ajili ya pembejeo za kilimo na mifugo ilitolewa mwaka 2012 ikilinganishwa na mikopo 32 iliyotolewa mwaka 2011. Mikopo 3 ilitolewa kwa ajili ya zana za umwagiliaji katika mwaka 2012 ikilinganishwa na mkopo mmoja uliotolewa mwaka 2011.

Ruzuku za Pembejeo

229.Mwaka 2012, Serikali iliendelea kutoa ruzuku za pembejeo kwa mikoa 20 kama ilivyokuwa mwaka 2011. Katika kipindi hicho, jumla ya vocha 2,822,349 zilisambazwa ikilinganishwa na vocha 5,340,000 zilizosambazwa mwaka 2011 kwa kuzingatia mahitaji kuanzia ngazi ya mkoa, wilaya hadi ngazi ya kijiji. Idadi ya kaya zilizonufaika na ruzuku ya pembejeo ilipungua kutoka kaya 2,000,000 mwaka 2011 na kufikia kaya 1,800,000 mwaka 2012. Utoaji wa ruzuku za pembejeo ni kama inavyoonekana katika Jedwali Na.11.4.

Jedwali Na. 11.4: Utoaji wa Ruzuku za Pembejeo

Aina ya Pembejeo	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012
Mbolea (Tani)	89,820	141,050	150,055	200,000	178,136
Mbegu Bora (Tani)	1,071	7,180	15,525.20	21,150	18,240.34
Madawa ya Korosho	Lita 50,000 na Tani 1,100	Lita 386,649 na tani 154	Tani 64,000	Tani 64,000	Tani 64,000
Madawa ya Pamba (Acre-pack)	1,200,000	1,200,000	4,653,900	4,653,900	4,653,900
Miche ya Kahawa	5,000,000	10,000,000	10,400,000	8,226,091	8,226,091
Miche ya Chai	5,000,000	8,112,515	7,700,000	11,481,528	11,481,528
Mbegu Bora ya Pamba (Tani)	-	-	7,180	15,370	15,370

Chanzo: Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika.

MIFUGO

Uzalishaji wa Mifugo na Mazao yake

230.Mwaka 2012, uzalishaji wa nyama ya ng’ombe, mbuzi, kondoo, nguruwe na kuku uliongezeka na kufikia tani 532,711 kutoka tani 503,496 zilizozalishwa mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 6.0. Hii ilitokana na kuongezeka kwa mahitaji ya nyama na mazao yake na kupanuka kwa wigo wa masoko. Aidha, idadi ya ng’ombe walionenepeshwa iliongezeka na kufikia ng’ombe 155,206 kutoka ng’ombe 132,246 mwaka 2011. Vilevile, mwaka 2012 kampuni ya ranchi za taifa iliuza jumla ya ng’ombe 13,438 wenye thamani ya shilingi bilioni 3.6 ikilinganishwa na ng’ombe wa nyama 8,722 wenye thamani ya shilingi bilioni 2.6 waliouzwa mwaka 2011. Ongezeko hilo lilitokana na kuendelea kwa utekelezaji wa programu ya unenepeshaji mifugo.

231.Mwaka 2012, uzalishaji wa maziwa nchini uliongezeka hadi lita bilioni 1.85 kutoka lita bilioni 1.74 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 7.0. Kati ya hizo, lita bilioni 0.597 zilitokana na ng’ombe wa kisasa na lita bilioni 1.256 zilitokana na ng’ombe wa asili. Aidha, usindikaji wa maziwa uliongezeka kufikia lita 135,300 kwa siku mwaka 2012 kutoka lita 130,400 kwa siku mwaka 2011. Vilevile, jumla ya dozi 168,000 za mbegu bora za ng’ombe zilizalishwa na kusambazwa kwa wafugaji ikilinganishwa na dozi 150,000 mwaka 2011. Aidha, ng’ombe 98,340 walihamilishwa mwaka 2012 ikilinganishwa na ng’ombe 81,300 waliohamilishwa mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 17.3.

232.Uzalishaji wa mayai uliongezeka kutoka mayai bilioni 3.3 mwaka 2011 hadi mayai bilioni 3.5 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 5.0. Hii ilitokana na kuongezeka kwa biashara ya ufugaji wa kuku asili kwa kutumia teknolojia rahisi ya mashine maalum ya kutotolesha vifaranga.

Jedwali Na. 11.5: Uzalishaji wa Mazao Yatokanayo na Mifugo

Mazao	2008	2009	2010	2011	2012	% Badiliko 2011/12
Uzalishaji wa Nyama (Tani)						
Ng'ombe	218,976	225,178	243,943	262,606	289,835	10
Mbuzi/Kondoo	81,173	82,884	86,634	103,709	111,106	7
Nguruwe	33,307	36,000	38,180	43,647	47,246	8
Kuku	77,250	78,168	80,916	93,534	84,524	-10
Jumla	**410,706**	**422,230**	**449,673**	**503,496**	**532,711**	**6.0**
Uzalishaji wa Maziwa (000 Lita)						
Ng'ombe asilia	980,000	1,012,436	997,261	1,135,422	1,255,938	11
Ng'ombe wa kisasa	520,000	591,690	652,596	608,800	597,161	2
Jumla	**1,500,000**	**1,604,126**	**1,649,857**	**1,738,683**	**1,853,099**	**7.0**
Uzalishaji wa Mayai (000)						
Mayai	2,690,000	2,806,350	2,917,875	3,339,566	3,494,584	5
Uzalishaji Vyakula vya Mifugo	-	801,827	720,711	852,000	852,000	0

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi

233.Mwaka 2012, idadi ya mifugo nchini ilikadiriwa kufikia ng'ombe milioni 22.8, mbuzi milioni 15.6, na kondoo milioni 7.0 ikilinganishwa na ng'ombe milioni 21.3, kondoo milioni 6.4 na mbuzi milioni 15.2 mwaka 2011. Aidha, idadi ya nguruwe ilikuwa milioni 2.01 na kuku milioni 60.0 ikilinganishwa na nguruwe milioni 1.9 na kuku milioni 58 mwaka 2011. Viwango vya ulaji wa mazao ya mifugo kwa mtu kwa mwaka kwa sasa ni wastani wa kilo 12 za nyama, lita 45 za maziwa na mayai 75. Hata hivyo, viwango hivi ni vidogo ikilinganishwa na viwango vya Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa vya kilo 50 za nyama, lita 200 za maziwa na mayai 300 kwa mtu kwa mwaka.

Biashara ya Mifugo na Mazao Yake

234.Mwaka 2012, idadi ya mifugo iliyouzwa minadani iliongezeka hadi kufikia ng'ombe 1,105,037, mbuzi 872,908 na kondoo 190,265 wenye thamani ya shilingi bilioni 951.2 ikilinganishwa na ng'ombe 1,015,067, mbuzi 771,967 na kondoo 179,289 wenye thamani ya shilingi bilioni 775.4 mwaka 2011. Ongezeko hilo lilitokana na kuimarika kwa huduma za minada na kuongezeka kwa mahitaji ya nyama katika miji na masoko maalum kama maduka ya kisasa, hoteli na migodi.

235.Mwaka 2012, idadi ya mifugo iliyouzwa nje ilipungua kutoka ng'ombe 3,362, mbuzi na kondoo 4,060 wenye thamani ya shilingi bilioni 3.81 mwaka 2011 kufikia ng'ombe 1,705, mbuzi na kondoo 1,003 wenye thamani ya shilingi bilioni 2.16. Aidha, tani 1.75 za nyama ya ng'ombe, tani 66.78 za mbuzi na tani 64.63 za kondoo zenye thamani ya shilingi bilioni 2.88 ziliuzwa nje ikilinganishwa na tani 31.6 za nyama ya ng'ombe, tani 64.7 za mbuzi na tani 151.8 za nyama ya kondoo zenye thamani ya shilingi bilioni 19.3 mwaka 2011. Kupungua kwa mauzo ya mifugo na nyama nje kulitokana na kupungua kwa mahitaji ya nyama hususan katika nchi za Kiarabu.

236.Mwaka 2012, jumla ya vipande milioni 2.8 vya ngozi za ng'ombe, milioni 3.4 vya mbuzi na 650,000 vya kondoo vilikusanywa ikilinganishwa na vipande milioni 2.5 vya ngozi za ng'ombe, milioni 2.4 vya mbuzi na 200,000 vya kondoo vilivyokusanywa mwaka 2011. Kati ya hivyo, vipande milioni 2.0 vya ngozi ya ng'ombe, milioni 2.9 vya mbuzi na 578,000 vya kondoo viliuzwa nje ya nchi kwa thamani ya shilingi bilioni 17.5 ikilinganishwa na vipande milioni 1.7 vya ngozi ya ng'ombe, vipande milioni 2.1 vya ngozi ya mbuzi na vipande 83,600 vya ngozi ya kondoo vilivyouzwa nje mwaka 2011 kwa thamani ya shilingi bilioni 17.4. Ongezeko hilo lilitokana na kuimarika kwa soko la ngozi duniani.

Jedwali Na. 11.6: Ukusanyaji na Uuzaji wa Ngozi Ndani na Nje ya Nchi

A. UKUSANYAJI WA NGOZI				
Mwaka	**Ngozi za Ng'ombe**	**Ngozi za Mbuzi**	**Ngozi za Kondoo**	**Thamani Tshs.'000**
2002	1,400,000	700,000	350,000	4,500,000
2003	1,400,000	800,000	460,000	5,500,000
2004	1,600,000	1,200,000	650,000	6,500,000
2005	1,600,000	1,500,000	750,160	5,500,000
2006	1,660,000	1,400,000	950,000	6,800,000
2007	1,980,000	1,520,000	1,200,000	8,700,000
2008	2,500,000	1,900,000	1,500,000	13,500,000
2009	1,650,000	2,990,000	1,250,000	10,900,000
2010	1,500,000	2,400,000	650,000	8,500,000
2011	2,500,000	2,400,000	200,000	16,100,000
2012	2,800,000	3,400,000	650,000	32,988,000
B. UUZAJI NGOZI NJE				
Mwaka	**Ngozi za Ng'ombe**	**Ngozi za Mbuzi**	**Ngozi za Kondoo**	**Thamani Tshs.'000**
2002	1,200,000	511,700	165,000	4,000,000
2003	1,300,000	600,000	300,000	4,600,000
2004	1,774,000	1,431,000	488,000	5,712,000
2005	1,400,000	1,200,000	597,155	4,025,400
2006	1,363,721	1,216,740	861,770	7,500,000
2007	1,700,000	1,055,000	925,530	16,200,000
2008	2,300,000	1,600,000	1,100,000	21,500,000
2009	982,668	2,700,000	769,936	12,800,000
2010	739,315	1,912,182	176,400	8,191,803
2011	1,719,506	2,111,176	83,600	17,400,000
2012	2,000,000	2,900,000	578,000	17,500,000

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, 2012

USHIRIKA NA MASOKO

Maendeleo ya Ushirika

237.Mwaka 2012, idadi ya vyama vya ushirika iliongezeka na kufikia 9,964 kutoka vyama 9,695 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 2.8. Aidha, vyama vya Ushirika wa Akiba na Mikopo (SACCOS) viliendelea kuimarishwa ili viweze kutoa huduma za kifedha kwa wananchi wengi hususan waliopo vijijini. Idadi ya SACCOS iliongezeka kutoka vyama 5,346 mwaka 2011 hadi 5,559 mwaka 2012. Vilevile, wanachama katika vyama vya ushirika waliongezeka kutoka 917,889 mwaka 2011 hadi wanachama 1,153,248 mwaka 2012. Aidha, wanachama waliongeza hisa, akiba na amana kutoka shilingi bilioni 399.0 mwaka 2011 hadi shilingi bilioni 463.5 mwaka 2012.

Jedwali Na. 11.7: Maendeleo ya Ushirika

Aina ya Ushirika	Mwaka		Badiliko %
	2011	**2012**	
SACCOS	5,346	5,559	4.0
AMCOS	2,871	2,929	2.0
Ushirika wa Umwagiliaji	116	116	-
Ushirika wa Aina Nyingine	1,319	1360	3.1
Benki za Ushirika	2	2	-
Vyama Vikuu/Apex/TFC	41	41	-
Jumla	**9,695**	**9,964**	**2.8**

Chanzo: Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika.

UZALISHAJI WA MIWA NA SUKARI NCHINI

Jedwali Na. 35

Msimu[1]	Miwa				Sukari		
	Wakulima					iliyotumika[3]	
	Umma (000 Tani)	Binafsi (000 Tani)	Jumla (000 Tani)	Bei[2] (Sh./Tani)	Iliyozalishwa Tani	Jumla Tani	Kilo kwa kila mtu[4]
1977/78	1008	116	1124	96.20	132979	111546	6.69
1978/79	1169	197	1366	96.20	114267	127712	7.42
1979/80	1180	210	1390	101.20	122530	112282	6.34
1980/81	854	193	1047	106.20	114667	115961	6.37
1981/82	1135	203	1338	137.30	124326	120629	6.44
1982/83	1090	113	1203	170.00	101996	93179	4.84
1983/84	1372	160	1532	238.00	131525	108369	5.48
1984/85	1148	105	1253	323.70	108102	111433	5.48
1985/86	1003	104	1107	352.30	100287	95379	4.56
1986/87	991	72	1063	463.00	94815	109462	5.09
1987/88	997	102	1099	600.00	101266	96271	4.35
1988/89	787	91	878	750.00	96227	126771	5.29
1989/90	963	98	1061	1748.45	111236	190750	5.47
1990/91	1068	116	1184	2525.90	118560	212585	5.93
1991/92	967	114	1081	3476.85	108480	202478	6.07
1992/93	1098	273	1371	5267.67	121414	204126	6.11
1993/94	1105	362	1467	6200.00	123949	139829	5.38
1994/95	914	370	1284	8600.00	104624	238424	5.38
1995/96	997	372	1369	8900.00	116810	268910	..
1996/97	951	347	1298	9500.00	116100	275700	5.54
1997/98	808	176	984	10500.00	116100	271790	5.70
1998/99	948	320	1268	12500.00	113622	101272	5.87
1999/00	907	341	1248	12500.00	116927	100127	6.70
2000/01	1050	284	1334	14000.00	135534	122534	10.00
2001/02	1134	389	1523	14700.00	164498	142398	10.10
2002/03	1402	411	1813	15000.00	190120	167300	10.42
2003/04	1672	670	2342	16800.00	223839	290711	10.90
2004/05	1594	752	2346	20568.00	229617	328005	10.90
2005/06	1545	956	2501	22383.00	263317	343292	12.00
2006/07	1430	611	2041	29000.00	192095	366708	12.00
2007/08	1967	799	2766	32767.00	265434	382518	13.00
2008/09	2056	693	2749	32770.51	279850	396113	13.40
2009/10	1972	598	2570	42046.00	263461	398070	13.68
2010/11	2357	661	3019	43865.00	304135	410259	12.00
2011/12	2036	680	2717	48833.00	262879	439307	12.00
Badiliko (%) 10/11-11/12	-0.14	0.03	-0.10	0.11	-0.14	0.07	0.00
Ongezeko (%) 77/78-11/12	1.02	4.86	1.42	506.62	0.98	2.94	0.79

Chanzo: Bodi ya Sukari Tanzania

1 Msimu ni Kati ya Julai na Juni

2 Bei ya Mimea ni ile iliyo na asilimia 10.5 za Sycrose

3 Ni pamoja na Sukari iliyopelekwa Zanzibar

4 Ni kwa Tanzania bara

* Sukari yote huzalishwa na wakulima/mashirika binafsi

PAMBA ILIYONUNULIWA NA MAUZO NCHINI

Jedwali Na. 36

Msimu [1]	Pamba yenye mbegu					Pamba iliyoondolewa mbegu					
									Mauzo nchini		
	Uzalishaji Kiasi (tani)			Bei ya wastani (Shs/Kilo)		Kiasi (tani)			Kiasi (tani)	Bei ya wastani (Shs/tani)	
	AR	BR	Jumla	AR	BR	AR	BR	Jumla	Jumla [2]	AR	BR
1976/77	176894	17800	194694	2.00	1.00	61549	6074	67623	8146	9487	7230
1977/78	153292	14790	168082	2.30	1.15	46555	5821	52376	14422	12186	9370
1978/79	152267	14248	166515	2.40	1.20	51072	4696	55768	14253	12340	8810
1979/80	162087	18367	180454	3.00	1.30	52546	3931	56477	17284	13750	11040
1980/81	166233	8344	174577	3.20	1.50	54189	2962	57151	15634	13750	11040
1981/82	126799	6127	132926	3.70	1.70	42439	2153	44592	14070	15480	11730
1982/83	124559	3351	127910	4.70	2.50	40521	2381	42902	12660	15420	11730
1983/84	136151	4647	140798	6.00	3.70	41779	2175	43954	11771	15867	12038
1984/85	152355	4490	156845	8.40	4.50	50858	1154	52012	16236	26000	17400
1985/86	97384	8515	105899	13.00	7.00	29715	17775	47490	13247	52250	37350
1986/87	210454	4115	214569	16.90	9.10	55108	2338	57446	11389	52250	37350
1987/88	252177	2738	254915	19.45	9.10	67057	659	67716	13247	81350	67250
1988/89	184524	4720	189244	22.35	10.00	61552	1880	63432	11084	175000	140000
1989/90	112333	572	112905	28.00	11.00	37652	192	37844	13184	225000	190000
1990/91	148124	1017	149141	41.00	14.00	48880	341	49221	300000	300000	240000
1991/92	26841	32	26873	70.00	28.00	90706	11	90717	14301	325000	255000
1992/93	281984	22000	303984	60.00	28.00	85784	..	85784	4405	542916	..
1993/94	125434	..	125434	120.00	..	42695	..	42695	..	..	..
1994/95	125434	..	125434	120.00	..	42695	..	42695	..	..	..
1995/96	221148	..	221148	207.00	..	84782	..	84782	..	..	..
1996/97	251751	74	251751	170.00	..	85162	25	85187	..	..	..
1997/98	202217	..	202217	180.00	..	67780	..	67780	..	..	..
1998/99	105853	..	105853	185.00	..	35480	..	35480	..	..	..
1999/00	100500	..	100500	123.00	..	33686	..	33686	..	..	..
2000/01	123558	..	123558	180.00	..	41415	..	41415	..	..	..
2001/02	148180	..	148180	165.00	..	49668	..	49415	..	..	..
2002/03	187908	781	188689	180.00	50	62983	262	63245	..	..	..
2003/04	139756	213	139969	280.00	100	46843	72	46915	..	..	..
2004/05	341589	..	341589	250.00	0	114496	..	114496	..	..	..
2005/06	376591	..	376591	220.00	0	126228	..	126228	..	..	..
2006/07	130585	..	130585	350.00	0	43770	..	43770	..	..	..
2007/08	200662	-	200662	450		70773	-	70773	37488	..	..
2008/09	368697	0	368697	480	0	123582	0	123582	66554	..	..
2009/10	267644	0	267644	480	0	54851	0	54851	..	..	..
2010/11	163518	0	163518	900	0	54809	0	54809	..	..	..
2011/12	225938	..	225938	1000	..	75731	..	75731	..	..	..
Badiliko (%) 2010/11-2011/12	0.38		0.38	0.11		0.38		0.38			
Ongezeko (%) 77/78-11/12	0.28		0.16	499.00		0.23		0.12			

Chanzo: Bodi ya Mauzo ya Pamba

[1] Msimu ni kati ya Juni na Mei

[2] Ni jumla ya AR na BR

.. Takwimu hazikupatikana

ENEO LILILOPANDWA MICHAI NA MAJANI MABICHI YALIYOPATIKANA

Jedwali Na. 37

Msimu [1]	Eneo lililopandwa (hekta): mashamba			Majani Mabichi yaliyopatikana (tani)						Bei kwa mkulima	Mauzo [2] Nchini
				Kiumilikaji: mashamba			Kikanda: mashamba				
	Makubwa	Madogo	Jumla	Makubwa	Madogo	Jumla	Kaskazini	Kusini	Jumla	(Shs/Kilo)	(tani)
1976/77	9023	9217	18240	59300	13679	72979	27841	45138	72979	0.90	2994
1977/78	9214	9334	18548	65933	22598	88531	32784	55747	88531	1.50	4168
1978/79	9268	9280	18548	60062	24230	84292	27177	57115	842292	1.50	3735
1979/80	9268	9289	18557	61294	21780	83074	27249	55825	83074	1.50	4376
1980/81	9268	9289	18557	59603	18800	78403	25267	53136	78403	1.50	5487
1981/82	9268	9289	18557	59603	18800	78403	25267	53136	78403	1.50	5487
1982/83	9268	9365	18633	56023	18540	74563	22622	51941	74563	1.50	6735
1983/84	9699	9177	18876	65309	18931	84240	22869	61371	84240	2.80	3763
1984/85	9699	9177	18876	51443	21493	72936	18346	54590	72936	2.80	4286
1985/86	9699	9177	18876	55680	21550	77230	22369	54861	77230	4.10	4714
1986/87	9699	9177	18876	52271	19201	71472	17564	53908	71472	4.90	6346
1987/88	9699	9177	18876	46752	17942	64694	12333	52361	64694	7.60	4556
1988/89	9699	9177	18876	45771	17851	63622	12749	50883	63632	9.90	4260
1989/90	9699	9177	18876	52194	18874	71068	18099	52969	71068	13.40	3559
1990/91	9699	9177	18876	70442	22434	92876	23531	69345	92876	17.00	3491
1991/92	9699	9177	18876	62994	20229	83223	19296	63927	83223	28.00	2750
1992/93	9699	9197	18896	80896	19934	100830	32218	68412	100630	45.00	3278
1993/94	10029	9197	19226	81159	21231	102390	32148	70242	102390	45.00	11124
1994/95	10149	9197	19346	93608	22641	116249	36825	79424	116249	50.00	..
1995/96	10652	9332	19984	79968	13803	93771	25935	67836	93771	55.00	2350
1996/97	11113	9451	20564	83126	7803	90929	21992	68937	93771	55.00	..
1997/98	11416	9451	20867	113448	7100	120548	30137	90411	120548	55.00	..
1998/99	11416	9451	20867	98800	7000	105800	26450	79350	150800	55.00	..
1999/00	..	..	..	99848	6092	105940	24439	81502	105941	55.00	..
2000/01	10811	10364	21175	109007	9728	118735	29419	89316	118735	65.00	2386
2001/02	10811	10364	21175	97297	13999	111296	22794	88502	111296	80.00	2683
2002/03	11097	9762	20889	100677	31718	132395	28679	103716	132395	85.00	3158
2003/04	11485	10801	22286	95986	31993	127979	26384	101595	127979	86.00	3225
2004/05	11271	11442	22713	94172	39246	133418	20649	112769	133418	86.00	4004
2005/06	11310	10977	22287	91337	31881	123218	29046	94172	123218	93.00	3881
2006/07	11271	11956	23227	109632	49024	158656	39673	118983	158656	100.00	4737
2007/08	11272	11449	22722	97310	51160	148470	33456	115015	148471	111.00	4253
2008/09	11271	11449	22722	100644	41167	141811	31677	110134	141811	118.00	4464
2009/10	11272	11449	22722	106021	44716	150737	33309	117428	150737	124.00	5084
2010/11	11272	11449	22722	95511	47616	143127	112368	30759	143127	152.00	6065
2011/12	11272	11449	22722	88582	52359	140941	27009	113932	140941	200.00	4839
Badiliko (%)											
2010/11-2011/12	0.00	0.00	0.00	-0.07	0.10	-0.02	-0.76	2.70	-0.02	0.32	-0.20
Ongezeko (%)											
76/77-2011/12	0.25	0.24	0.25	0.49	2.83	0.93	-0.03	1.52	0.93	221.22	0.62

Chanzo: Bodi ya Chai Tanzania

1 Msimu ni kati ya Julai na Juni

2 Chai iliyotengenezwa

.. Takwimu hazikupatikana

KAHAWA ILIYONUNULIWA NA MAUZO NCHINI

Jedwali Na. 38

Msimu[1]	Iliyonunuliwa (Tani)				Bei (Sh./kilo)			Mauzo nchini[+]	
	ARABICA		ROBUSTA	JUMLA	ARABICA		ROBUSTA	KIASI	THAMANI
	Laini	Ngumu			Laini	Ngumu	Maganda	(Tani)	(shs'000)
1976/77	35263	2424	10995	48682	15.00	11.00	8.90	1625	9516
1977/78	38222	2851	12023	53096	10.89	17.50	5.27	758	6300
1978/79	33853	2551	12946	49350	9.07	14.16	4.64	587	8232
1979/80	30850	2968	14216	48034	11.42	13.32	5.55	336	5541
1980/81	52301	3223	11237	66761	12.36	10.50	4.50	687	7012
1981/82	36090	3753	10947	50790	14.90	10.50	5.93	997	13072
1982/83	38852	2216	12728	53796	15.17	10.55	10.55	1020	20170
1983/84	36436	1729	11509	49674	22.87	16.35	16.35	1730	25716
1984/85	36270	1974	10836	49080	29.68	15.07	15.07	895	36418
1985/86	41042	2820	11285	55147	45.80	20.90	20.90	1408	94117
1986/87	39060	2702	16975	58737	50.75	29.00	29.00	1146	96626
1987/88	32804	2514	10389	45707	66.00	37.70	37.00	1122	120638
1988/89	41230	2280	11620	55130	90.00	51.00	51.00	1220	229322
1989/90	34945	1702	16427	53074	165.00	66.50	55.00	783	144998
1990/91	31304	1416	11403	44123	165.00	66.50	60.50	783	151088
1991/92	37065	1926	8996	47987	230.00	100.00	70.00	1140	2558.76
1992/93	36901	2128	12217	51246	316.00	123.00	100.00	765	128200
1993/94	26361	2448	7577	36386	923.00	904.00	700.30	..	..
1994/95	27137	1542	7157	35836	1965.00	1481.10	1453.60	..	..
1995/96	35142	2096	9710	46948	1229.30	1301.60	1169.00	..	..
1996/97	32933	1279	9279	43491	..	..	..	..	..
1997/98	19789	1894	9165	30848	..	..	..	..	..
1998/99	23605	2590	13523	39718	1936.00	1064.00	1040.00	..	..
1999/00	18171	3593	1078	32842	1486.60	1894.80	476.47	..	..
2000/01	37176	3805	17007	57988	..	..	..	..	..
2001/02	38000	3500	12000	53500	..	..	..	..	..
2002/03	37294	4766	34368	76428	..	..	..	..	..
2003/04	20716	1850	16138	38704	1800.00	1200.00	600.00	38704	46670
2004/05	23870	888	9133	33891	2593.50	1976.00	1235.00	33891	62566
2005/06	24116	1362	8856	34334	1200.00	420.00	270.00	33300	79304246
2006/07	33345	2417	19076	54838	2840.00	1796.00	1616.00	548	1298675
2007/08	26330	1588	15606	43524	2995.00	1875.00	1734.00	43523	89,099
2008/09	37207	1727	29643	68577	2887.00	2172.00	1836.00	68577	165615552
2009/10	22217	915	11467	34599	3988.00	2475.00	1563.00	34599	108741091
2010/11	30309	2013	24348	56670	4500.00	1300.00	1200.00	56670	264143599
2011/12	20775	941	11590	33306	8144.37	5436.40	3276.93	33306	212292594
Badiliko (%)									
2010/11-11/12	-0.31	-0.53	-0.52	-0.41	0.81	3.18	1.73	-0.41	-0.20
Ongezeko (%)									
1976/77-11/12	-0.4	-0.6	0.1	-0.3	542.0	493.2	367.2	19.5	22308.0

Chanzo: Bodi ya Kahawa Tanzania

- \+ Kahawa iliyosafishwa
- 1 Msimu ni kati ya Julai na Juni
- 2 Ni ya muda
- .. Takwimu hazikupatikana

ENEO LILILOPANDWA MKONGE NA KATANI ILIYOPATIKANA

Jedwali Na. 39

Msimu[1]	Eneo (Hekta)			Katani iliyopatikana		Mauzo nchini[+]	
	Uliokomaa	Usiokomaa	Jumla	Kiasi (tani)	Bei kwa Mkulima (shs/tani)	Kiasi (tani)	Thamani (Sh. milioni)
1977/78	11626	38626	150252	91873	2474	25104	57.7
1978/79	107371	32589	139960	81384	2549	32023	95.6
1979/80	106866	26024	132890	85978	3135	35730	125.4
1980/81	99771	21642	121413	73753	3749	19687	68.0
1981/82	82257	17998	100255	60635	3784	30851	117.4
1982/83	85314	15720	101034	46187	4797	22384	94.9
1983/84	69799	13121	82920	38255	6410	12573	70.0
1984/85	62307	11796	74103	32247	7213	13075	88.3
1985/86	67606	13606	81212	30151	16099	19842	200.0
1986/87	67606	13606	81212	33170	19472	16477	407.0
1987/88	32932	20866	53798	33268	38750	20635	862.0
1988/89	47651	30584	78235	32265	64604	22661	1464.0
1989/90	48826	33780	82606	33743	94003	25563	2403.0
1990/91	49374	36240	85614	36001	89633	10398	932.0
1991/92	49374	36240	85614	24309	89203	17644	1582.2
1992/93	49374	36240	85614	21221	107079	18067	1517.6
1993/94	54485	24608	79093	29002	163540	17694	4031.0
1994/95	52953	25757	78710	24716	216026	18206	2629.0
1995/96	52018	27153	79171	28902	370807	18719	2549.0
1996/97	50459	28507	78967	25022	..	18606	3374.0
1997/98	48745	29997	78742	22180	..	18819	..
1998/99	151869	33997	185666	23229	..	6712	2146.0
1999/00	34645	7942	42587	41084	..	16033	5617.8
2000/01	34645	11473	46118	23542	368077	7569	2786.0
2001/02	34645	11473	46118	23641	337732	4947	1671.0
2002/03	39462	10611	50073	23280	450000	6300	2835.0
2003/04	29493	12204	41697	26758	540000	6370	4027.0
2004/05	45079	14500	59579	27794	617342	8213	5070.0
2005/06	26384	13264	39649	30934	810000	10767	8613.0
2006/07	28273	13608	41882	33327	975000	11010	10152.0
2007/08	28577	15622	44199	34057	1000000	16997	15800.0
2008/09	35751	18023	53774	25996	1000000	11496	10100.0
2009/10	30556	11849	42405	24092	1200000	12761	10375.0
2010/11	31117	12169	43286	25090	1300000	11617	13154.0
2011/12	32601	14302	46902	36600	1500000	11511	14390.0
Badiliko (%) 2010/11-11/12	4.8%	17.5%	8.4%	45.9%	15.4%	-0.9%	9.4%
Ongezeko (%) 1977/78- 11/12	180.41%	-63.0%	-68.8%	-60.2%	60530.6%	-54.1%	24839.3%

Chanzo: Bodi ya Katani

\+ Katani aina ya Line fibre, Tow na Flume Tow

1 Msimu ni kati ya Julai na Juni

.. Takwimu hazikupatikana

TUMBAKU ILIYONUNULIWA NA MAUZO NCHINI

Jedwali Na. 40

Msimu[1]	Iliyonunuliwa (tani)				Bei (shs/kg)			Mauzo Nchini[+]			
	Mvuke	Moshi	Hewa	Jumla	Mvuke	Moshi	Hewa	Kiasi (tani)		Thamani (shs.mil.)	
								Mvuke	Moshi	Mvuke	Moshi
1977/78	14451	2653	33	17137	7.40	5.20	4.80	3694	433	56.10	6.10
1978/79	14403	2654	30	17087	7.40	5.20	4.80	3254	1212	54.90	13.30
1979/80	13005	4195	34	17234	8.80	6.25	6.50	2829	1197	51.80	19.30
1980/81	12972	3670	33	16675	10.50	6.25	6.50	2981	958	57.70	43.40
1981/82	12164	4060	40	16264	12.60	7.70	6.80	3515	685	61.60	10.80
1982/83	9576	3987	52	13615	18.00	11.50	10.00	4048	462	99.00	31.10
1983/84	9009	1963	40	11012	18.00	11.50	10.00	3571	583	114.50	19.30
1984/85	10554	2726	36	13316	25.20	16.10	14.00	4417	333	179.80	13.20
1985/86	12113	415	21	12549	37.90	23.30	20.30	2302	281	126.30	13.80
1986/87	15009	1422	14	16445	49.25	30.30	26.40	4040	256	452.40	32.50
1987/88	11111	1802	8	12921	63.00	39.00	34.00	4069	259	651.90	45.10
1988/89	10187	1355	12	11554	75.60	48.75	37.32	4383	537	1074.10	88.20
1989/90	8461	3342	5	11808	93.04	76.49	40.25	8027	1057	2554.50	392.00
1990/91	10718	5733	8	16459	117.00	91.00	61.00	3845	531	4319.40	301.30
1991/92	18754	4566	2	23322	264.61	157.65	106.54	5364	172	7457.90	114.40
1992/93	18756	4566	2	23324	313.95	221.28	234.20	5372	209	7463.40	255.00
1993/94	21838	3953	6	25797	343.97	253.00	286.00	3164	285	4540.60	1120.00
1994/95	18269	4362	19	22650	564.58	353.30	373.22	18260	4360	10309.00	1984.00
1995/96	23415	5183	-	28598	561.00	455.00	-	1319	183	1785.00	1331.00
1996/97	27101	8279	-	35380	632.00	551.00	-	2914	86	1236.00	1332.00
1997/98	42041	9054	-	51095	714.00	477.00	-	2647	117	1890.00	1320.00
1998/99	32041	5482	-	37957	530.00	454.00	-	979	69	2077.00	2435.00
1999/00	18232	6202	-	24434	603.00	566.00	-	-	-	-	-
2000/01	18231	6578	-	24809	543.00	556.00	-	2176	3392	5669.00	-
2001/02	25905	1799	-	27704	519.00	428.00	-	1595	348	4996.00	-
2002/03	23074	4798	-	27872	563.00	547.00	-	2325	45	5940.00	-
2003/04	30124	3422	-	43547	725.00	680.00	-	2245	136	6862.00	-
2004/05	41394	5983	74	47451	918.11	781.93	729.23	3144	252	6881.00	427.00
2005/06	50494	5228	741	56464	983.00	735.00	635.00	3486	168	9335.00	392.00
2006/07	49576	1038	170	50784	1264.00	881.00	960.00	3685	0	14302.00	0.00
2007/08	52597	2474	286	55357	1144.00	849.00	957.00	4057	231	15392.26	800.87
2008/09	56663	3641	437	60741	2741.47	1658.85	1698.48	5544	0	26167.09	0.00
2009/10	88808	4901	497	94202	2946.00	1691.00	1773.00	2210	148	9699.00	590.00
2010/11	116886	3685	0	120572	1960.00	1540.00	0.00	1877	0	11815.00	0
2011/12	71667	2562	0	74239	2784.60	2369.97	0.00	3862	0	23890.95	0
Badiliko (%)											
10/11 - 11/12	-0.39	-0.30		-0.38	0.42	0.54		1.06		1.02	
Ongezeko (%)											
77/78-11/12	3.96	-0.03		3.33	375.30	454.76		0.05		424.86	

Chanzo: Bodi ya Tumbaku Tanzania

\+ Mauzo ya Tumbaku Moshi ni pamoja na Tumbaku Hewa

1 Msimu ni kati ya April na Machi

\- Takwimu hazikupatikana

MAUA YA PARETO YALIYONUNULIWA NA MAUZO YA BIDHAA ZA PARETO NCHINI

Jedwali Na. 41

Msimu [1]	Maua yaliyonunuliwa (tani)				Mauzo Nchini: Kiasi (tani)			Mauzo Nchini: Thamani (Sh.'000)		
	Kaskazini	Kusini	Jumla	Bei[2] (Sh./kg)	Utomvu (Crude Extract)	Poda	Dawa (Dry Mack)	Utomvu (Crude Extract)	Poda	Dawa (Dry Mack)
1977/78	173	2379	2552	4.00	1.4	89.0	1609.0	332.00	880.00	555.00
1978/79	50	1550	1600	4.00	1.1	95.0	270.0	338.00	1298.00	224.00
1979/80	26	1598	1624	6.00	0.7	156.0	216.0	322.00	2829.00	550.00
1980/81	59	1943	2002	7.50	1.7	224.0	303.0	184.00	4870.00	885.00
1981/82	70	1817	1887	10.00	2.1	180.0	254.0	1280.00	4596.00	998.00
1982/83	32	1569	1601	10.00	0.7	175.0	241.0	500.00	4700.00	1330.00
1983/84	19	1419	1438	14.00	1.0	223.0	175.0	764.00	5936.00	1329.00
1984/85	8	1534	1542	19.50	2.1	151.0	373.0	3563.00	7100.00	1585.00
1985/86	12	1340	1352	21.10	0.5	215.0	207.0	978.00	12900.00	1419.00
1986/87	12	1219	1231	29.50	0.3	183.0	358.0	1092	17535.00	3663.00
1987/88	6	1406	1412	35.40	1.0	140.0	321.0	3900.00	16600.00	4100.00
1988/89	8	1305	1313	47.80	0.6	106.0	239.0	3021.00	15389.00	5436.00
1989/90	8	1582	1590	60.00	0.8	139.0	253.0	6681.00	22907.00	1636.00
1990/91	16	1656	1672	120.00	0.8	59.0	253.0	11654.00	26120.00	2315.00
1991/92	43	2425	2468	230.00	0.3	38.0	59.0	18390.00	19040.00	672.00
1992/93	60	2034	2094	230.00	1.0	70.0	-	26500.00	39900.00	-
1993/94	10	450	460	250.00	0.0	40.0	-	17500.00	22800.00	-
1994/95	10	450	480	250.00	0.0	28.40	-	2112.00	16160.00	-
1995/96	6	430	438	300.00	0.0	-	-	-	-	-
1996/97	6	262	262	300.00	0.0	-	-	-	-	-
1997/98	6	430	430	300.00	5.0	-	-	-	-	-
1998/99	-	500	500	320.00	8.0	-	-	-	-	-
1999/00	-	571	571	320.00	-	-	-	-	-	-
2000/01	3	1463	1466	400.00	-	-	-	-	-	-
2001/02	36	1699	1735	420.00	-	-	-	-	-	-
2002/03*	111	979	1090	380.00	2	90	-	106920.00	99891.00	-
2003/04	85	751	842	360.00	-	-	-	-	-	-
2004/05	90	910	1000	360.00	-	-	-	-	-	-
2005/06	-	2800	2800	360.00	-	-	-	-	-	-
2006/07	-	1600	1600	700.00	-	-	-	-	-	-
2007/08	-	1470	1470	1050.00	-	-	-	-	-	-
2008/09	-	1,600	1,600	1500	36.4	105.0	624.0	0.0	0.0	0.0
2009/10	-	1,780	1,780	1500	57.0	69.0	1035.0	37361.0	1473.0	248.0
2010/11	-	1,787	1,787	1500	57.2	69.3	69.3	37503.7	1478.6	246.9
2011/12	0	5,700	5,700	1700	82.0	0.0	750.0	4946.0	0.0	204.0
Badiliko (%)										
2010/11-2011/12	-	2.19	2.19	0.13	0.43	-1.00	9.82	-0.87	-1.00	-0.17
Ongezeko (%)										
77/78-2011/12	-	1.40	1.23	424.00	57.57	-1.00	-0.53	13.90	-1.00	-0.63

Chanzo: Bodi ya Pareto Tanzania

1 Msimu ni kati ya Julai na Juni

2 Bei ni kwa maua ya daraja la tano

\- Takwimu hazikupatikana

* Takwimu hizi hadi December 30 2002, Msimu bado unaendelea

KOROSHO ZILIZONUNULIWA NA MAUZO NCHINI

Jedwali Na. 42

Msimu[1]	Zilizonunuliwa (Tani)			Bei (shs/kilo)		Mauzo Nchini	
	Gredi ya Juu	Gredi ya Chini	Jumla	Gredi ya Juu	Gredi ya Chini	Kiasi (Kg)	Thamani (sh.'000)
1977/78	54238	14245	68483	1.15	0.95	20083	38760
1978/79	44190	12878	57068	1.70	1.40	24620	69798
1979/80	38102	3314	41416	1.80	1.50	22044	62495
1980/81	47792	8766	56558	3.00	2.00	36205	159121
1981/82	41221	3110	44331	5.00	3.50	-	-
1982/83	30721	2245	32966	5.00	3.50	-	-
1983/84	46177	2129	48306	7.00	4.90	-	-
1984/85	31842	690	32532	9.80	6.90	-	-
1985/86	16066	2835	18901	11.75	8.30	-	-
1986/87	15324	1224	16548	18.20	12.85	-	-
1987/88	23274	1013	24287	30.00	20.00	134082	142080
1988/89	18602	673	19275	40.00	27.00	275016	224440
1989/90	16829	230	17059	84.00	56.00	152752	497970
1990/91	27426	1444	28870	110.00	73.00	161703	887750
1991/92	41238	6037	41238	137.00	89.00	151804	654517
1992/93	39323	6887	39323	160.00	100.00	-	-
1993/94	46603	4789	46603	200.00	185.00	-	-
1994/95	63403	-	63403	330.00	-	-	-
1995/96	81729	-	81729	380.00	-	-	-
1996/97	63033	-	63033	300.00	-	-	-
1997/98	99915	-	99915	330.00	-	-	-
1998/99	106442	-	106442	460.00	-	-	-
1999/00	121207	-	121207	600.00	-	5071	3043
2000/01	122283	-	122283	250.00	-	934	233
2001/02	64886	14394	79280	300.00	180	2928	878
2002/03	79300	15700	95000	360.00	290	5630	2122
2003/04	65000	15000	80000	462.00	370	6061000	2521376
2004/05	59425	11575	71000	750.00	600	7013017	4733786
2005/06	61976	15470	77446	600.00	480	10738	6354240
2006/07	82154	8587	90741	600.00	480	22299	13001000
2007/08	89,639	8,633	98,273	610.00	488	98273	59335652
2008/09	48,633	-	48,633	700.00	560	48633410	34043387
2009/10	118,825	355	119,180	1700.00	1200	119179718	202428500
2010/11	65,892,218	-	65,892,218	1865.00	-	65892218	122888987
2011/12	121,946,116	-	121,946,116	1572.00	-	84055582	123855900
Badiliko (%)							
2010/11-2011/12	0.85		0.85	-0.16		0.28	0.01
Ongezeko (%)							
77/78-11/12	2247.35		1779.68	1365.96		4184.41	3194.46

Chanzo: Bodi ya Mauzo ya Korosho

1 Msimu ni kati ya Oktoba mpaka Septemba

\- Takwimu hazikupatikana

MUHTASARI WA KIASI CHA MAZAO MUHIMU YA BIASHARA YALIYONUNULIWA

Jedwali Na. 43 (Tani)

Mazao	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	Badiliko % 2010/11 - 2011/12
Katani	23,280	26,758	27,794	30,934	33,327	34,057	25,480	24,092	25,090	36,600	45.9%
Kahawa	76,428	38,704	33,891	34,334	54,838	43,524	68,577	34,599	56,670	33,306	-41.2%
Pamba[1]	188,689	139,969	341,589	376,591	130,585	200,662	123,582	54,851	54,809	75,781	38.3%
Tumbaku	27,872	43,547	47,451	56,464	50,784	55,357	60,741	94,202	120,572	74,239	-38.4%
Pareto	709	842	1,000	2,800	1,600	1,470	1,600	1,780	1,787	5,700	219.0%
Chai[2]	132,395	127,979	133,418	123,218	158,656	148,471	141,811	150,737	143,127	140,941	-1.5%
Korosho	95,000	80,000	71,000	77,446	90,741	98,273	48,633	119,180	65,892	121,946	85.1%
Miwa	1,813	2,342	2,346	2,501	2,041	2,766	2,749	2,569	3,019	2,717	-10.0%

Chanzo: : Bodi zinazohusika

1 Yenye mbegu

2 Majani mabichi

SURA YA 12

MALIASILI NA UTALII

Kiwango cha ukuaji

238.Mwaka 2012, kiwango cha ukuaji katika shughuli ndogo za kiuchumi za misitu na uwindaji kilikuwa asilimia 2.4 ikilinganishwsa na asilimia 3.5 mwaka 2011. Aidha sekta hii ndogo ilichangia asilimia 2.5 katika pato la Taifa kama ilivyokuwa mwaka 2011.

Misitu na Nyuki

239.Sekta ndogo ya misitu na nyuki ilikusanya shilingi 73,090.0 milioni mwaka 2012, ikilinganishwa na shilingi 18,982.7 milioni zilizokusanywa mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 285.0. Hii ilitokana na kuongezeka kwa ukusanyaji wa ushuru wa huduma za uuzaji wa mazao ya misitu nje ya nchi; mauzo ya mazao ya misitu; usajili wa wafanyabiashara wa mazao ya misitu; na faini mbalimbali kwa wanaokiuka sheria, kanuni na taratibu katika kuvuna, kutumia raslimali ya misitu na kufanya biashara za mazao ya misitu.

240.Mwaka 2012, jumla ya miche 13, 260,000 ya aina mbalimbali ilikuzwa na kupandwa kwenye hekta 5,385 za maeneo yaliyovunwa miti, sawa na ongezeko la asilimia 31.1 ikilinganishwa na miche 10, 115,551 iliyopandwa kwenye hekta 3,547 mwaka 2011. Aidha, barabara za moto zenye urefu wa kilomita 2,094 na mipaka yenye urefu wa kilomita 140 zilipaliliwa ikilinganishwa na barabara zenye urefu wa kilomita 5,641 na mipaka yenye urefu wa kilomita 5,865 zilizotengenezwa mwaka 2011.

241.Mwaka 2012, jumla ya wastani wa tani 9,000 za asali zenye thamani ya shilingi bilioni 27 zilizalishwa, sawa na kiasi kama hicho cha tani kilichozalishwa mwaka 2011. Aidha, kati ya kiasi hicho kilichozalishwa, tani 103.8 za asali zenye thamani ya shilingi bilioni 262.0 ziliuzwa nje ikilinganishwa na tani 343.0 zenye thamani ya shilingi bilioni 2.2 zilizouzwa mwaka 2011. Vilevile, jumla ya tani 277,400 za nta zenye thamani ya shilingi bilioni 2.6 ziliuzwa nje ikilinganishwa na wastani wa tani 534,000 zenye thamani ya shilingi 3.9 bilioni zilizouzwa mwaka 2011. Aidha, asali na nta ziliuzwa katika nchi za Ujerumani, Oman, China, Japan,Yemen Norway, India, Falme za Kiarabu (Dubai), Ubelgiji, Kenya, Italy, Congo na Marekani.

Jedwali Na.12.1: Mauzo ya Mazao ya Nyuki (Asali na Nta) Nje ya Nchi

Asali			Nta	
Mwaka	**Uzito (Kgs)**	**Thamani (Tshs)**	**Uzito (Kgs)**	**Thamani (Tshs)**
2006	325,729	538,102,710	364,532	2,036,643,691
2007	156,012	218,348,125	320,660	1,909,188,517
2008	612,960	1,199,283,500	580,154	3,653,036,682
2009	485,842	1,097,642,183	556,000	3,525,245,806
2010	428,825	1,271,121,001	568,260	3,731,939,869
2011	343,020	2,181,319,119	534,000	3,898,239,826
2012	103,754	262,043,582	277,400	2,582,805,057

Chanzo: Wizara ya Maliasili na Utalii; Idara ya Misitu na Nyuki

242.Ili kuhakikisha kuwa Tanzania inaendelea kuruhusiwa kuuza asali yake katika soko la Ulaya, mwaka 2012, Serikali ilipeleka jumla ya sampuli 54 kutoka wilaya 25 na kwa wasafirishaji kwa ajili ya kuchambuliwa katika maabara huko Ujerumani. Matokeo ya uchambuzi yalionesha kuwa asali ya Tanzania ina viwango vya ubora na usalama ambavyo vinavyokubalika katika masoko ya kimataifa.

243.Mwaka 2012, ili kuhakikisha ulinzi wa raslimali za bahari katika Pwani ya Tanga, Dar es salaam, Lindi na Mtwara, Serikali iliwezesha vikosi maalumu vya doria za misitu za kikanda na kikosi maalumu kufanya doria ambayo ilipelekea kukamatwa na kutaifishwa kwa mazao ya misitu na vifaa. Mazao ya misitu na vifaa vilivyokamatwa ni pamoja na magunia ya mkaa 4,167 ikilinganishwa na magunia 1,803 yaliyokamatwa mwaka 2011; vipande vya mbao 9,883 ikilinganishwa na vipande 15,034 vilivyokamatwa mwaka 2011; vipande vya magogo 9,883, ikilinganishwa na vipande 1,348 mwaka 2011; na baiskeli 45 ikilinganishwa na baiskeli 7 mwaka 2011.

Wanyamapori

244.Mwaka 2012, sekta ndogo ya wanyamapori ilikusanya shilingi 71.5 milioni, ikilinganishwa na Shilingi 518.8 milioni zilizokusanywa mwaka 2011, sawa na upungufu wa asilimia 86.2. Upungufu huu ulitokana na kuendelea kupungua kwa idadi ya wageni wawindaji; mabadiliko ya umiliki wa vitalu vya uwindaji; kusitishwa kwa biashara ya wanyamapori hai; uhaba wa watumishi na vitendea kazi katika vituo vya ukusanyaji maduhuli; kukithiri kwa shughuli za kibinadamu katika maeneo ya uwindaji wa kitalii kama vile ujangili, kilimo, upasuaji wa mbao na mifugo; na machafuko ya kisiasa na matukio ya kigaidi katika baadhi ya nchi za Kiafrika hususan Libya, Algeria, Nigeria, Misri, Somalia, Kenya ambako kulisababisha wageni kuhofia usalama wao.

245.Mwaka 2012, juhudi za kulinda raslimali dhidi ya ujangili na uvunaji usioendelevu ziliendelea, ambapo jumla ya siku za doria 73,619 zilifanyika katika mapori ya akiba na maeneo ya wazi ikilinganishwa na siku za doria 71,497 zilizofanyika mwaka 2011. Aidha, jumla ya kesi 823 zenye watuhumiwa 1,531 zilifunguliwa katika mahakama mbalimbali ikilinganishwa na kesi 587 zenye watuhumiwa 1,011 mwaka 2011. Kati ya kesi hizo, kesi 397 zilimalizika ambapo watuhumiwa wa kesi 349 walilipa faini ya jumla ya shilingi milioni 227.5. Aidha, kesi 34 zilimalizika kwa watuhumiwa 51 kufungwa vifungo vya jumla ya miezi 1,384.

246.Mwaka 2012, sekta ndogo ya wanyamapori iliendelea kulinda maisha na mali za wananchi dhidi ya wanyamapori hatari na waharibifu. Sekta hiyo ilifanya jumla ya siku za doria 3,393 katika Wilaya 26 zilizoathirika na uvamizi wa wanyamapori ikilinganishwa na doria 2,174 katika wilaya 14 zilizoathirika mwaka 2011. Kufuatia athari walizopata wananchi kutokana na wanyamapori hao, jumla ya Shilingi milioni 31.4 zilitumika kwa ajili ya kulipa kifuta machozi kwa familia 94 na shilingi milioni 282.3 zililipa wananchi 2,254 kutokana na uharibifu wa jumla ya ekari 4,043.4 uliofanywa na wanyamapori waharibifu.

247.Katika kutekeleza azma ya kushirikisha jamii katika uhifadhi wa wanyamapori na mazingira yake, vijiji 44 katika Wilaya za Kilombero, Ulanga, Kondoa na Bagamoyo vilielimishwa kuhusu uhifadhi kupitia sinema na mikutano ya hadhara. Aidha, vipindi 24 vya Elimu kwa umma vyenye mada mbalimbali vilirushwa hewani kupitia Shirika la Utangazaji Tanzania. Vilevile, jamii zinazoishi kuzunguka maeneo ya hifadhi ziliwezeshwa kwa kuzipatia mgawo wa asilimia 25 ya fedha zitokanazo na uwindaji wa kitalii ambapo jumla ya Shilingi bilioni 1.4 zilitolewa katika Halmashauri 36 zenye vitalu vya uwindaji ikilinganishwa na shilingi bilioni 1.0 zilizotolewa mwaka 2011. Jumla ya Shilingi milioni 320 zilitolewa kwa jumuiya 11 za Hifadhi ya Wanyamapori zenye vitalu vya uwindaji ikilinganishwa na shilingi milioni 200 zilizotolewa mwaka 2011. Hifadhi hizo ni Ipole (Sikonge), Mbomipa (Iringa), Burunge (Babati), Enduimet (Longido), Mbarang'andu (Namtumbo), Ngarambe - Tapika (Rufiji), Tunduru (Tunduru), Liwale (Liwale), Uyui (Urambo), Makao (Meatu) na Ukutu (Morogoro Vijijini).

Jedwali Na. 12.2: Mwendendo wa Ukusanyaji wa Maduhuli katika Sekta Ndogo ya Wanyamapori

Maelezo		2008	2009	2010	2011	2012
Uwindaji wa Kitalii	USD	19,760,812	18,444,881	14,443,417	13,375,780	10,768,056
Utalii wa Picha	USD	2,387,728	2,706,603	2,576,677	7,975,452	2,854,370
	TZS	114,758,392	261,639,400	128,704,850	408,873,272	32,075,365
Leseni ya Biashara za Nyara	TZS	153,084,905	172,046,203	16,122,000	20,707,000	17,719,914
Vibali vya kusafirishia Nyara Nje ya Nchi	TZS	10,206,000	5,651,750	14,705,750	14,529,768	9,752,456
Vibali vya Kukamata Wanyamapori	TZS	408,476,566	87,559,229	137,055,190	65,665,766	5,372,060
Hati za Kumiliki Nyara	TZS	2,353,400	1,462,000	2,231,840	1,752,330	3,012,887
Ada Nyinginezo	TZS	111,453,174	7,361,669	15,174,066	7,228,219	8,939,516
Jumla	USD	**22,148,540**	**21,151,484**	**17,020,094**	**21,351,232**	**13,622,426**
	TZS	**800,332,437**	**535,720,251**	**313,993,696**	**518,756,355**	**76,872,198**

Chanzo: Wizara ya Maliasili na Utalii, Idara ya Wanyamapori

Utalii

248.Mwaka 2012, idadi ya watalii kutoka nje ya nchi iliongezeka kwa asilimia 7.2 kutoka watalii 867,994 mwaka 2011 hadi watalii 930,753. Watalii hao walitembelea vivutio mbalimbali hapa nchini na mapato kutokana na watalii hao yalikadiriwa kufikia Dola za Kimarekani bilioni 1.37 ikilinganishwa na Dola za Kimarekani bilioni 1.32 zilizopatikana mwaka 2011.

249.Sekta ya utalii kupitia Bodi ya Utalii Tanzania hutangaza vivutio vya utalii ndani na nje ya nchi. Katika mwaka 2012, Bodi ilishiriki jumla ya maonesho 11 ya Utalii katika masoko mbalimbali ya Utalii duniani ikilinganishwa na maonesho 12 mwaka 2011. Aidha, Bodi iliendelea kutumia fursa za maonesho mbalimbali ya ndani katika kukuza

utalii wa ndani na kupunguza utegemezi wa soko la nje. Vilevile, Idara ya Utalii iliendelea kutoa mafunzo kwa watoa huduma za utalii sambamba na kuwapatia miongozo ya utendaji sahihi wa huduma zao.

250. Mwaka 2012, jumla ya watalii walitembelea Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro ikilinganishwa na watalii 588,606 mwaka 2011, sawa na upungufu wa asilimia 3.9. Kati ya hao, watalii walitoka nje ya nchi na watalii walikuwa ni watalii wa ndani. Mchanganuo wa watalii waliotembelea Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro kwa kipindi cha Januari hadi Desemba 2012 ni kama inavyoonekana katika jedwali Na. 12.3.

Jedwali Na 12.3: Watalii waliotembelea Mamlaka ya Hifadhi Ngorongoro

Mwezi	Wageni kutoka nje	Watanzania	Jumla ya wageni	Wageni kutoka nje	Watanzania	Jumla ya wageni
	2011			2012		
Januari	29,290	26,392	55,682	28,619	21,888	50507
Februari	10,451	18,717	29,168	12,220	22,215	34,435
Machi	18,512	25,871	44,383	20,392	17,262	37,654
Aprili	13,981	19,694	33,675	14,073	14,574	28,647
Mei	12,387	17,461	29,848	14,620	13,814	28,434
Juni	22,146	21,602	43,748	21,445	19,504	40,949
Julai	44,519	29,159	73,678	44,320	27,736	72,056
Agosti	45,462	29,314	74,776	45,536	28,787	74,323
Septemba	29,454	25,319	54,773	29,408	23,365	52,773
Oktoba	33,345	25,199	58,544	30,855	21,876	52,731
Novemba	21,045	18,809	39,854	20,836	18,019	38,855
Desemba	26,494	23,983	50,477	28,213	25,690	53,903
Jumla	**281,513**	**307,086**	**588,606**	**312,549**	**256,742**	**567,279**

Chanzo: Wizara ya Maliasili na Utalii, Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro

Malikale

251.Mwaka 2012, jumla ya wageni 342,435 wa ndani na nje walitembelea vivutio vya malikale ikilinganishwa na wageni 174,953 waliotembelea vivutio hivyo mwaka 2011, ikiwa ni ongezeko la asilimia 95.7. Mapato yaliyotokana na utalii huu yalikuwa shilingi milioni 1,145.2 ikiwa ni ongezeko la asilimia 372.5 ya mapato ya Shilingi milioni 242.3 yaliyokusanywa mwaka 2011. Ongezeko hili lilitokana na kupandishwa kwa ada ya viingilio kwa wageni wa nje kuanzia Julai 2011 kutoka shilingi 3,000 hadi shilingi 27,000 kwa vituo vya Urithi wa Dunia na shilingi 10,000 kwa vituo vingine visivyo na Urithi wa Dunia. Aidha, ongezeko la wageni wa ndani pia lilichangia kuongezeka kwa mapato kutokana na jitihada zilizofanywa na Serikali kutangaza vivutio na kuhamasisha wananchi kufanya utalii wa ndani.

Jedwali Na. 12.4: Mapato yatokanayo na Wageni waliotembelea Vivutio vya Malikale kwa mwaka 2012

Kituo	Wageni	Mapato (Shs.)
Olduvai George	52,615	1,030,960,000
Kaole	35,100	36,289,700
Isimila	4,158	7,642,800
Mji Mkongwe	214,346	14,104,200
Kalenga	4,355	4,044,000
Kilwa	2,679	17,808,850
Mbozi	1,907	1,262,150
Amboni	19,413	20,084,300
Tongoni	871	1,134,400
Ujiji	4,811	8,664,200
Kwihara	1,288	943,500
Kolo	892	2,262,500
Jumla	**342,435**	**1,145,200,600**

Chanzo: Wizara ya Maliasilina Utalii, Idara ya Mambo ya Kale

252.Mwaka 2012, Serikali iliendelea kufanya kazi ya uhifadhi na uendelezaji wa malikale kwa kushirikiana na wananchi wanaozunguka maeneo hayo. Kupitia mfuko wa *African World Fund (AWF)*, Elimu ya uhifadhi ilitolewa kwa wananchi wa vijiji vya Pahi, Mnenia na Kolo kupitia vikundi vyao vya kulinda na kuhifadhi maeneo yenye michoro ya kwenye miamba (Kondoa). Vilevile, wananchi wa Kilwa walishirikishwa katika kuhifadhi na kukarabati magofu ya Kilwa na Songo Mnara. Ili kuboresha na kuinua kipato kwa wananchi wa Kilwa Kisiwani na Songomnara Serikali ilihamasisha na kutoa mafunzo kwa vikundi mbalimbali namna ya kuongeza vipato kwa kutumia utalii wa utamaduni.

253.Mwaka 2012, sekta ndogo ya Malikale kwa kushirikiana na Shirika la Utangazaji Tanzania iliandaa na kurusha kipindi cha Zamadamu ili kuelimisha umma kuhusu matumizi endelevu ya malikale. Jumla ya vipindi 20 kuhusu umuhimu wa utalii wa utamaduni na elimu ya uhifadhi wa malikale kutoka mkoa wa Iringa viliandaliwa. Maeneo yaliyohusika ni kituo cha Kalenga kuhusu historia ya Chifu Mkwawa na

Utawala wake; kaburi la nyundo, mnara wa kumbukumbu ya askari wa Kijerumani-Lugalo; Mapango ya Magubike; na Bonde la Isimila kuhusiana na chimbuko la mwanadamu na matumizi ya zana za mawe. Eneo lingine lililohusika ni la Mapango ya Amboni, ngome ya Ndumi pamoja na baadhi ya majengo ya kihistoria katika Mkoa wa Tanga. Aidha, vipindi 8 kuhusu maeneo ya wapigania uhuru wa Nchi za Kusini mwa Afrika vilivyohusisha eneo la *"Farm 17"* lililoko Nachingwea lilitangazwa. Vilevile, Serikali iliandaa onesho la muda mrefu katika ubalozi wa Tanzania, Washington DC. Onesho hili lilijikita kuonesha vivutio vya bonde la Olduvai, ikiwemo masalia ya Zamadamu wa Laetoli.

Jedwali 12.5: Idadi ya Wageni Waliotembelea Makumbusho ya Taifa Mwaka 2012

Kituo	Wageni			Mapato
	Nje	Ndani	Jumla	
Makumbusho na Nyumba ya Utamaduni	9,303	70,208	79,511	265,028,203.81
Kijiji cha Makumbusho	3,428	8,825	12,253	101,134,631.97
Makumbusho ya Azimio la Arusha	179	29,402	29,581	41,243,677.16
Makumbusho ya Elimu Viumbe	1,470	17,080	18,550	22,457,772.95
Makumbusho ya Mwalimu Nyerere	1,759	5,075	6,834	8,820,300.00
Makumbusho ya Vita ya Majimaji	231	1,435	1,666	2,587,200.00
JUMLA	**16,370**	**132,025**	**148,395**	**441,271,785.89**

Chanzo: Wizara ya Maliasilina Utalii, Idara ya Mambo ya Kale

UVUVI

254.Mwaka 2012, shughuli za kiuchumi za uvuvi zilikua kwa kiwango cha asilimia 2.9 ikilinganishwa na asilimia 1.2 mwaka 2011. Aidha, shughuli za kiuchumi za uvuvi zilichangia asilimia 1.4 ya Pato la Taifa mwaka 2012 kama ilivyokuwa mwaka 2011. Kiwango cha ulaji wa samaki nchini kilikuwa wastani wa kilo 2.9 kwa mtu kwa mwaka ikilinganishwa na kiwango cha mwaka 2011 cha kilo 8.0 kwa mtu kwa mwaka. Kiwango hiki bado ni kidogo ikilinganishwa na kilo 16.7 zinazopendekezwa na Shirika la Kilimo na Chakula Duniani.

255.Idadi ya wavuvi iliongezeka kwa asilimia 2.9 na kufikia wavuvi 182,741 mwaka 2012 ikilinganishwa na wavuvi 177,527 mwaka 2011. Idadi ya vyombo vya uvuvi iliongezeka na kufikia vyombo 56,985 mwaka 2012 kutoka vyombo 55,299 mwaka 2011. Aidha, uvunaji wa samaki uliongezeka na kufikia tani 365,023 zenye thamani ya wastani wa shilingi milioni 1,307.1 ikilinganishwa na tani 341,066 za mazao ya samaki zilizovunwa mwaka 2011 zilizokuwa na thamani ya wastani wa shilingi milioni 1,198.8.

256.Mwaka 2012, tani 41,291.2 za mazao ya uvuvi na samaki hai wa mapambo 45,550 vyote vikiwa na thamani ya shilingi bilioni 254.6 ziliuzwa nje ya nchi na kuipatia Serikali mapato ya ushuru shilingi bilioni 6.8 ikilinganishwa na jumla ya samaki hai wa mapambo 61,215.10 na tani 37,996.50 za samaki vyote vikiwa na thamani ya shilingi bilioni 233.7 zilizouzwa nje ya nchi na kuipatia Serikali mapato ya ushuru wa shilingi milioni 6.2 mwaka 2011.

Jedwali Na.12.6: Hali ya Rasilimali ya Samaki kwa Mwaka 2012

Maji	Idadi		Makisio ya Uvuvi na Thamani	
	Wavuvi	Vyombo	Samaki (Tani)	Thamani Tshs
Ziwa Victoria	101,250	28,470	238,366	876,855,291
Ziwa Tanganyika	26,612	11,506	59,395	190,062,720
Ziwa Nyasa	5,550	2,632	10,890	39,959,000
Ziwa Rukwa	3,428	1,786	3,965	12,687,168
Bwawa la Mtera	2,487	1,586	990	6,091,301
Nyumba ya Mungu	786	502	251	251,000
Maji Mengine	6,307	2,839	1,088	3,443,444
Uvuvi mdogo Baharini	36,321	7,664	50,079	177,781,799
Jumla Kuu	**182,741**	**56,985**	**365,023**	**1,307,131,724**

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi

Jedwali Na. 12.7: Mwenendo wa Uvunaji wa Rasilimali ya Uvuvi

	Maji baridi			Maji chumvi			Jumla (Maji chumvi na Baridi)		
Mwaka	Wavuvi	Vyombo	Uzito (tani)	Wavuvi	Vyombo	Uzito (tani)	Wavuvi	Vyombo	Uzito (tani)
2005	103,443	32,248	320,566	29,754	7,190	54,969	133,197	39,438	375,535
2006	126,790	44,362	292,519	29,754	7,190	48,591	156,544	51,552	341,109
2007	126,790	44,362	284,347	36,247	7,489	43,499	163,037	51,851	327,845
2008	133,791	44,838	281,691	36,247	7,489	43,130	170,038	52,327	324,821
2009	135,769	45,234	288,059	36,321	7,664	47,616	172,090	52,898	335,674
2010	127,280	42,337	294,474	36,321	7,664	52,683	163,601	50,001	347,157
2011	141,206	47,635	290,474	36,321	7,664	50,592	177,527	55,299	341,066
2012	146,420	49,321	314,944	36,321	7,664	50,079	182,741	56,985	365,023

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi

257.Mwaka 2012, Serikali ilitoa elimu kuhusu athari za uvuvi haramu na taratibu za kusafirisha mazao ya uvuvi nje ya nchi kwa wadau 562 ambapo jumla ya leseni 97 za kuuza nje ya nchi samaki na mazao ya uvuvi zilitolewa. Aidha, vituo 20 katika ukanda wa Ziwa Victoria, Ziwa Tanganyika (7), Ziwa Nyasa (3), na ukanda wa Pwani (6) viliimarishwa kwa kuvikarabati na kuvipatia vitendea kazi yakiwemo magari matano (5).

258.Mwaka 2012, doria zenye siku kazi 2,680 zilifanyika na kuwezesha kukamatwa kwa nyavu za aina mbalimbali 57,386, mabomu 94, tambi za baruti 269, vifaa vya kuzamia jozi 164, mikuki 69, bunduki za kienyeji 41, kasia 2,543, katuli 97, ndoano 94, miwani ya kuogelea 129, mitumbwi 454, injini za boti 15, magari 12, pikipiki 7 na baiskeli 9. Aidha, kilo 18,444 za samaki wachanga, kilo 2,613 za samaki wabichi, kilo 1,752 za samaki wakavu, kilo 4,768 za dagaa wakavu, kilo 1,897 za samaki waliovulia kwa mabomu, kilo 312 za jongoo bahari na kilo 264 za makombe zilikamatwa. Vilevile, kutokana na makosa hayo, watuhumiwa 287 walikamatwa, kesi 23 zilifunguliwa mahakamani na shilingi 26,480,636/= zilikusanywa ikiwa ni faini za makosa mbalimbali kwa kukiuka kanuni za uvuvi.

259.Mwaka 2012, Serikali iliendelea kuhakiki viwango vya ubora na usalama wa mazao ya uvuvi kwenye viwanda vya kuchakata mazao ya uvuvi na maghala ya kuhifadhi mazao ya uvuvi kwa kuhamasisha wadau 40 kuwekeza kwenye viwanda vya kuchakata mazao ya uvuvi kutoka mikoa ya Dar es Salaam, Mwanza, Tanga, Kigoma, Mbeya, Kagera na Pwani. Kutokana na uhamasishaji huo, uwekezaji kwenye viwanda vya uvuvi uliongezeka kutoka viwanda 34 mwaka 2011 kufikia viwanda 43 mwaka 2012. Aidha, kaguzi za kina 541 zilifanyika kwenye viwanda na maghala ya kuhifadhi mazao ya uvuvi. Matokeo ya kaguzi hizo yalionesha kukidhi viwango vya ubora na hivyo viwanda na maghala hayo kuruhusiwa kuendelea na shughuli za uzalishaji na uhifadhi.

260.Mwaka 2012, Serikali iliendelea kuwawezesha wavuvi wadogo kuwekeza katika sekta ya uvuvi kwa kuboresha miundombinu ili kuwa na uvuvi endelevu na wenye tija. Katika kutekeleza hilo, Serikali ilikamilisha ujenzi wa mialo mitatu (3) ya Nyamisati (Rufiji), Kilwa-Masoko na Kilindoni (Mafia) na kuweka mitambo ya barafu na majokofu kwa ajili ya kuhifadhi mazao ya uvuvi na kuanza ujenzi wa mialo minne (4) ya Kibirizi (Kigoma Ujiji), Muyobozi (Uvinza), Ikola (Mpanda) na Kirango (Nkasi).

261.Mwaka 2012, wadau mbalimbali wa sekta ya uvuvi walikopeshwa jumla ya shilingi milioni 913.5 kupitia dirisha Dirisha la Kilimo la Benki ya Rasilimali. Aidha, jamii za wavuvi walihamasishwa kuanzisha vyama vya ushirika vya msingi ili waweze kuwa na

nguvu katika soko na waweze kukopesheka ambapo kupitia mradi wa LVEMP II, vyama vya msingi vya ushirika 24 vilianzishwa katika wilaya za Ilemela (7), Nyamagana (6), Sengerema (4), Ukerewe (1), Magu (1), Kwimba (1) Misungwi (4).

262.Mwaka 2012, jumla ya vikundi 20 vya kuhifadhi fukwe (*Beach Management Units – BMUs*) vilianzishwa na hivyo kufikia jumla ya vikundi 739 nchini kote. Vikundi hivyo vilianzishwa katika ukanda wa Ziwa Nyasa (5); Ziwa Rukwa (12); Ziwa Tanganyika (1); na ukanda wa Pwani (2). Aidha, mwaka 2012 jumla ya vikundi vya BMU 32 vilisajiliwa. Vikundi 16 kati ya hivyo vilitoka katika ukanda za Ziwa; Rukwa vikundi 10; Ziwa Nyasa (5) na Pwani kikundi kimoja. Vilevile, kupitia Mradi wa LVEMP II, BMUs tisa (9) za Mlila (Chato); Nyahiti, Chato na Mbarika (Misungwi); Nyarusurya na Suguti (Musoma); Ijitu na Ijinga (Magu); Nyamkazi (Bukoba Mjini) ziliwezeshwa kuandaa miradi midogo ya kiuchumi ya ufugaji samaki, utayarishaji wa dagaa, na uundaji wa maboti ambapo boti mbili (2) za kusafirisha mizigo na abiria zimeundwa.

IDADI YA MITI ILIYOPANDWA KIMKOA 2005/06 – 2010/11

Jedwali Na. 45

Mkoa	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
ARUSHA	1,591,934	4,141,250	4,312,043	6,968,417	5,163,971	3,768,491
MANYARA	1,784,543	3,606,308	4,154,855	4,614,004	4,499,801	4,717,730
DAR ES SALAAM	949,844	1,668,801	1,668,800	2,763,392	2,867,313	3,333,545
DODOMA	2,472,127	3,859,176	3,859,180	4,100,000	4,330,000	5,288,000
IRINGA	17,000,000	20,000,000	17,486,732	58,200,000	84,979,626	33,201,257
KAGERA	5,831,745	11,053,410	5,293,435	13,298,266	12,168,342	5,195,720
KIGOMA	1,819,307	2,013,451	2,013,452	1,971,790	1,346,643	2,157,320
KILIMANJARO	3,054,132	6,000,000	4,817,061	3,432,106	5,900,000	4,062,918
LINDI	2,927,204	6,000,000	3,773,313	2,010,000	5,157,600	5,203,325
MARA	6,030,801	5,094,200	5,297,968	6,443,842	5,626,994	5,759,402
MBEYA	4,681,448	11,953,129	5,950,835	10,902,351	11,268,387	11,609,727
MOROGORO	5,295,470	6,467,449	5,862,747	7,411,000	5,928,503	5,678,686
MTWARA	1,845,270	3,186,400	1,713,806	3,678,734	3565908	4,867,812
MWANZA	2,439,019	7,730,189	5,084,184	5,309,775	2,690,646	6,250,461
PWANI	2,672,490	4,006,275	5,423,241	8,374,066	2,981,630	11,681,036
RUKWA	3,166,911	3,261,918	3,392,395	6,427,855	642,855	4,099,613
RUVUMA	3,208,223	6,500,000	4,750,000	7,800,000	9,100,000	9,100,000
SHINYANGA	3,835,080	19,910,981	34,839,431	30,136,031	21,915,690	13,869,405
SINGIDA	357,163	2,128,150	1,830,458	1,498,289	2,033,533	1,953,074
TABORA	3,338,540	4,120,530	3,238,550	5,250,010	7,520,316	2,834,000
TANGA	66,869,301	5,596,002	11,314,395	13,228,156	6,152,785	16,598,429
JUMLA	**141,170,552**	**138,297,619**	**136,076,881**	**203,818,084**	**205,840,543**	**161,229,951**

Chanzo: Wizara ya Maliasili na Utalii, Idara ya Misitu na Nyuki

* Takwimu hazikupatikana

MAUZO YA BIDHAA ZA MISITU NA NYUKI KATIKA MASOKO YA NJE

Jedwali Na.47

Bidhaa	2007		2008		2009		2010		2011		2012	
	Ujazo/ Uzito	Thamani (US$)	Ujazo/ Uzito	Thamani (US$)	Ujazo/Uzito	Thamani (US$)	Ujazo/ uzito	Thamani (US$)	Ujazo/ uzito	Thamani (US$)	Ujazo/ Uzito	Thamani (US$)
Magogo ya miti (teak)	8808	27030.00	-	-	288737.8	-	0	0.00	0	0.00	-	-
Mbao(Rough sawn)	310641	129708.90	22	71854.20	2389.7	27161.70	90827	288737.80	43091	230972.40	-	-
Mbao za Mpingo	803	5268.20	5	7952.10	148.6	2720.00	75	2389.70	88	2183.30	1505	11016429.00
Mbao za Sakafu	39	821.50	23	676.00	23154.2	52. 0	117	148.60	0	0.00	147	4517.00
Vinyago na Sanaa	29953	25943.40	127433	58706.70	-	18993.60	35849	23154.20	31860	20041.50	8755	365691.00
Msandali	90270	3142.50	-	-	3655.3	-	-	0.00	20000	233.30		
Samani	23	4313.70	573	9164.10		3298.00	1297	3655.30	8645	5561.70	1349	187746.00
Tannin	-	-	-	-	979.3	-	-	-	0	0.00	677	419088.00
Maganda ya mimosa	444000	2780.00	1534000	16777.60	-	2532.00	194025	979.30	209000	761.50	274	340620.00
Mbegu za miti	10665	137300.00	-	-	-	-	-	-	0	0.00	3	200.00
Miche ya miti	41698	12428.00	-	-	838.1	-	-	-	700	606.70	-	-
Gundi ya miti	-	-	-	-	934.5	-	195020	838.10	398295	25323.30	400	233800.00
Maganda ya miti	245235	2203.00	20000	1064.00	504.4	4120.00	138502	934.50	87000	680.00	39	35634.00
Majani ya minazi	1000	140.00	16089	2192.00	-	232.10	4147	504.40	1444	983.90	-	-
Mikeka	2400	2540.00		-	193.1	-	-	-	8230	4000.60	-	-
Majani ya dawa	2	61.00	2	500.40		110.40	26	193.10	66	4472.70	9	35792.00
Mabaki ya mbao za mipingo (off cuts)	5	100.00	-	-		116.00	-	-	0	0.00	-	-
Mbao za Pallets	19	70.00	-	-	1500.0	-	-	-	2365	40000.00	-	-
Nguzo	6396	24970.00	8496	31239.30		172.00	0	1500.00	425	670.00	9	1250.00
Majani ya mtende	6000	280.00	1000	560.00	-	116.00	-	-	0	0.00	39	40634.00
Mizinga ya Nyuki (Vipande)			25500	116.00	44.8	-	-	-	0	0.00	-	-
Mafuta ya Jatropha	0	0	14000	112.00	2251.7		210	44.80	86	140.00	-	-
Mafuta ya Misandali	0	0	0	0	3604.3	1776.00	9358	2251.70	500	96.70	24	12713185.00
Sanaa	0	0	0	0	1300.0	0.00	5426	3604.30	15245	3456.40	7633	284888.00
Rubber							155000	1300.00			-	-
Vumbi ya Sandalwood	0			0	29063.5	0.00	82289	29063.50	96511	626.70	26	9050.00
Nguzo za umeme	0				7469.0		2255	7469.00	0	0.00	-	-
Jumla	**1197957**	**379100.20**	**1747143**	**200914.40**	**366768.3**	**61347.80**	**914423**	**366768.30**	**923551**	**340810.70**	**20889**	**25688524.0**

Chanzo: Wizara ya Maliasili na Utalii, Idara ya Misitu na Nyuki

- Takwimu hazikupatikana

MWENENDO WA BIASHARA YA NDEGE, WANYAMAPORI NA VIPUSA NCHI ZA NJE

Jedwali Na. 48

Aina ya nyara	**Kipimo**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
Ndege	Idadi	100516	91075	98112	90869	6236	15347	15347	18798	25742	68964
Wanyama wanaotambaa (*Reptiles*)	Idadi	66857	58566	73620	54221	101467	112630	114171	110056	56988	57221
Other Mamals than primates	Idadi	1090	950	569	509	229	274	296	202	263	379
Primates	Idadi	1282	155	476	437	273	736	738	50	202	61
Wanyama wa majini (*Amphibians*)	Idadi	34509	33457	27007	18823	37989	43967	46402	47055	24557	10635
Wadudu	Idadi	30211	57735	59376	73057	107489	77245	111512	100171	40351	21765

Chanzo: Idara ya Wanyamapori

MWENENDO WA BIASHARA YA WANYAMA HAI NA UWINDAJI WA KITALII

Jedwali Na. 48A

Shughuli	Kipimo	2006/2007	2007/2008	2008/09	2009/2010	2010/11	2011/12
Uwindaji wa kitalii	US $	12,030,510	14,704,370	14,861,740	17,610,454	21,450,234	15,696,990
Biashara ya wanyama hai	Sh.	180,686,043	206,671,428	204,897,124	109,790,238	133,376,980	9,752,456

Chanzo: Idara ya Wanyamapori

IDADI YA WAWINDAJI WA KITALII

Jedwali Na. 48B

Mwaka	Idadi ya Kampuni	Wawindaji	
		Wageni	waTanzania
1994/95	43	668	194
1995/96	42	694	160
1996/97	35	937	171
1997/98	35	992	355
1998/99	35	933	391
1999/00	35	923	429
2000/01	39	893	407
2001/02	40	1035	418
2002/03	40	1018	359
2003/04	40	1274	380
2004/05	46	1245	409
2005/06	54	1482	241
2006/07	54	1582	855
2007/08	54	1508	1725
2008/09	54	1152	1454
2009/10	47	851	273
2010/11	42	862	171
2011/12	44	680	128

Chanzo: Idara ya Wanyamapori

UZALISHAJI KATIKA SEKTA YA UVUVI 1993-2012

Jedwali Na. 50

Mwaka	Idadi ya Wavuvi	Idadi ya Vyombo			Uzalishaji na Mapato					
		Maji baridi	Maji Chumvi	Jumla ya Vyombo	Maji baridi		Maji Chumvi		Jumla	
					Uzito (tani)	Thamani (Sh..)	Uzito (tani)	Thamani (Sh.)	Uzito (tani)	Thamani (Sh.)
1993	61,943	17,744	3,232	20,976	294,782	31,238,839.00	36,685	10,206,810.00	331,467	41,445,649.00
1994	61,666	16,129	3,232	19,361	228,007	30,949,458.00	40,785	14,227,862.00	268,792	45,177,320.00
1995	75,516	18,696	3,768	22,464	207,139	45,805,145.00	51,073	28,579,811.00	258,212	74,384,956.00
1996	75,621	19,208	3,768	22,976	308,600	38,200,000.00	48,200	24,100,000.00	356,800	62,300,000.00
1997	75,621	19,208	3,768	22,976	306,750	42,265,000.00	50,210	25,350,000.00	356,960	67,615,000.00
1998	78,672	17,141	5,127	22,268	300,000	47,486,100.00	48,000	29,273,500.00	348,000	76,759,600.00
1999	81,572	17,141	5,127	22,268	260,000	44,018,000.00	50,000	33,500,000.00	310,000	77,518,000.00
2000	102,329	25,014	5,157	30,171	271,000	45,500,000.00	49,900	32,180,000.00	320,900	77,680,000.00
2001	120,266	25,014	4,927	29,941	283,354	47,108,668.00	52,935	34,113,717.00	336,289	81,222,385.00
2002	124,570	31,849	4,927	36,776	273,856	54,771,300.00	49,675	33,372,136.00	323,531	88,143,436.00
2003	124,570	*31225	4,927	36,152	301,855	141,073,500.00	49,270	34,489,000.00	351,125	175,562,500.00
2004	122,514	*32248	*4,927	37,175	312,040	147,743,000.00	50,470	40,376,000.00	362,510	188,119,000.00
2005	133,197	32,248	7,190	39,438	320,566	256,452,800.00	54,969	82,452,930.00	375,535	338,905,730.00
2006	156,544	44,362	7,190	51,552	292,519	248,640,903.50	48,591	37,077,636.79	341,109	285,718,540.29
2007	163,037	44,362	7,489	51,851	284,348	252,525,197.95	43,499	39,210,207.20	327,808	291,735,405.15
2008	170,038	44,838	7,489	52,327	281,691	194,725,415.72	43,130	40,563,641.20	350,311	235,289,056.92
2009	172,090	45,234	7,664	52,898	288,059	351,394,073.10	47,616	56,633,436.00	344,567	408,027,509.10
2010	163,601	42,337	7,664	50,001	294,474	684,844,020.20	52,683	89,639,934.00	347,157	774,483,954.20
2011	177,527	47,635	7,664	55,299	290,474	166,954,953.00	50,592	1,031,883,255.40	341,066	1,198,838,208.40
2012	182,741	49,321	7,664	56,985	314,944	177,781,799.00	50,079	1,129,216,124.72	364,979	1,306,997,923.72

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi

MAUZO YA MAZAO YA UVUVI NCHI ZA NJE KWA MWAKA 2012

Jedwali Na.51

ZAO	UZITO (TANI)	THAMANI		USHURU - Tsh.
		USD	TSh.	
Dried Fish Heads/NP	87,000.0	12,750.00	19,866,597.84	3,389,000.00
Dried Clarias/L.Tang.	267.0	801.00	1,318,275.00	13,000.00
Dried Clarias/ L.Vict.	1,420.0	4260	6,986,400.00	20,000.00
Dried Dagaa/L.Rukwa	12,191.0	36,573.00	59,550,183.00	489,000.00
Dried Dagaa/L.Tang.	1,095,589.4	2,377,871.00	3,754,459,146.79	103,537,557.00
Dried Dagaa/L.Vict.	7,691,329.0	5,797,334.85	9,072,165,014.68	519,730,984.95
Dried Dagaa/marine	385,435.7	419,169.92	675,247,167.03	19,867,040.43
Dried Dagaa/L.Nyasa	35,365.0	38,394.25	49,048,217.90	2,487,015.00
Dried Fish Maws	204,663.5	4,036,993.75	6,304,527,096.33	93,963,999.89
Dried Fish Offcuts	126,000.0	32,625.00	50,938,949.35	9,834,170.00
Dried Fish /Kayabo	35,650.0	85,427.77	144,943,419.20	9,913,447.00
Dried Fish/ L.Tang.	166,600.7	478,376.73	739,860,557.60	42,882,000.00
Dried Furu/ L. Vict.	454,002.0	457,792.39	579,277,640.90	18,236,650.00
Dry salted Perege/L.Rukwa	384,793.0	1,000,567.42	1,669,854,227.00	14,000,360.00
Dried Dagaa/L.Rukwa.	121.0	363.00	593,868.00	5,000.00
Dried Perege/L.Vict.	676.0	2,028.00	2,111,148.00	151,700.00
Dried Perege/Mtera dam	3,072.0	9216	9,293,656.00	874,700.00
Dried Uduvi/ marine	300.0	561.2353745	900,000.00	22,500.00
Fish Frames	2,592,496.0	814,444.60	1,267,639,569.47	39,241,866.50
Fish Meal	300,008.0	58,882.40	91,740,106.20	8,992,712.00
Fresh Fish Fillets	8,789,288.0	40,449,228.09	62,984,385,586.80	1,700,473,402.11
Fresh Fish /L .Vict.	300.0	300.00	475,800.00	62,805.60
Fresh Fish Maws	12,786.0	199,326.00	305,536,158.13	3,899,662.00
Fresh Fish / L.Tang.	241,114.3	1225017.877	1,937,419,959.40	45,213,997.00
Fresh G&G Fish	417,105.0	1892709.75	2,950,119,370.17	86,237,068.12
Frozen Lobster/ w	10,488.0	102,934.42	161,030,327.82	7,027,205.31
Frozen Lobster /Tails	1,644.4	12,750.09	19,795,292.05	1,045,768.62
Frozen Octopus	1,095,246.4	5,138,395.98	8,090,458,214.26	418,289,014.89
Frozen Cuttle fish	12,576.0	20,919.50	32,725,744.00	72,552,911.77
Frozen Prawns/ farmed	116,688.0	610,347.86	966,382,454.48	6,111,474.00
Frozen Prawns/ wild	146,246.1	837,885.40	1,327,346,710.05	64,376,245.50
Frozen Prawns /PUD	3,376.0	16,189.50	26,187,213.00	10,992,465.00
Frozen Squids	28,849.5	139,813.02	218,422,560.46	12,706,574.69
Frozen Crabs	12,527.0	253.30	464,045.22	106,531,407.07
Frozen Fish Fillets	12,730,685.7	65,990,424.90	102,959,069,053.07	2,435,290,648.85
Frozen Fish Off cuts	775,995.0	438,342.05	626,521,675.39	63,745,268.10
Frozen Fish Belly flaps	5,000.0	1,000.00	1,549,184.00	580,900.00
Frozen Fish Chests	256,050.0	141,411.00	215,336,289.73	30,226,815.01
Frozen Fish Heads/NP	197,500.0	29,625.00	46,091,435.06	7,682,400.00
Frozen Fish Maws	1,292,164.5	21,321,904.82	33,313,918,778.38	234,885,905.86
Frozen Fish/marine	66,986.4	114,526.13	180,692,571.92	11,449,746.73
Frozen H & G Fish	1,128,203.0	5,683,747.90	8,866,829,576.45	238,886,754.05
Live Crabs	248,197.0	1,641,309.92	2,602,340,263.98	244,899,566.82
Live Lobster	60,861.0	1,220,308.09	1,929,272,307.90	85,296,000.75
Nile Perch Oil	200.0	18.61	30,000.00	4,200.00
Sea shell/ Cowries	61,730.0	27,632.00	43,712,625.00	4,879,420.00
Smoked Fish/L.Tang.	2,464.2	20,813.50	32,675,001.60	652,000.00
Jumla Ndogo	**41,291,250.61**	**162,941,567.01**	**254,339,109,438.63**	**6,781,652,330.62**
Samaki Hai - Idadi				
Live Aquarium Fish/ L. Nyasa	4,802.00	17,297.26	28,189,930.28	2,186,737.07
Live Aquarium Fish/L. Tanganyika	40,648	154,487.83	243,696,910.26	28,475,759.15
Live Aquarium Fish/L. Victoria	100	997.26	1,575,671.23	111,986.30
Jumla Ndogo	**45,550**	**172,782**	**273,462,512**	**30,774,483**
Jumla Kubwa		**163,114,349.36**	**254,612,571,950.41**	**6,812,426,813.14**

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi

MUHTASARI WA MAUZO YA MAZAO YA UVUVI NCHI ZA NJE - 1996-2012

Jedwali 51A

Mwaka	Uzito	Thamani		Ushuru
	Kg	T.sh	US $	T.sh
1996	25,544,863.0	24,837,660,718.5	61,782,880.1	1,513,450,669.0
1997	32,098,151.0	41,879,810,576.2	70,165,111.2	2,512,741,838.5
1998	46,660,954.0	54,836,980,435.0	83,523,090.0	3,290,218,972.2
1999	28,928,780.8	44,712,630,055.1	61,789,857.7	2,687,065,028.7
2000	41,725,215.8	51,173,638,115.5	64,535,114.8	3,071,388,241.3
2001	41,640,238.9	82,999,691,956.1	95,451,374.6	5,244,333,672.0
2002	32,953,787.4	88,940,963,071.8	94,244,093.3	4,981,373,636.9
2003	42,352,738.1	132,862,401,373.8	129,606,515.4	7,789,955,962.7
2004	46,026,817.4	112,922,686,607.3	112,761,195.1	7,190,356,743.1
2005	57,310,093.7	162,619,492,949.1	141,597,362.2	9,142,768,083.8
2006	44,495,623.4	170,184,661,003.1	138,120,145.1	6,236,615,179.2
2007	57,795,513.6	213,211,258,838.2	173,272,670.4	7,589,576,913.9
2008	51,426,207.7	205,054,092,452.9	174,409,214.4	6,629,846,700.1
2009	41,148,261.0	1,136,908,534,123.7	905,730,134.0	6,322,405,964.0
2010	39,771,833.7	263,131,442,027.7	187,427,053.5	5,876,103,557.4
2011	37,723,299.9	234,007,537,236.7	176,797,682.0	5,866,464,635.4
2012p	41,291,250.6	254,612,571,950.4	163,114,349.4	6,812,426,813.1
JUMLA	**708,893,629.9**	**3,274,896,053,491.1**	**2,834,327,843.2**	**92,757,092,611.3**

p: Takwimu za awali

Chanzo: Idara ya Uvuvi

MWELEKEO WA MAUZO YA SANGARA NJE YA NCHI -1996-2012

Jedwali 51B

Mwaka	Uzito	Thamani		Ushuru
	Kg	T.sh	US $	T.sh
1996	20,296,124.4	19,338,404,278.7	52,277,681.3	1,185,728,961.9
1997	23,075,904.6	33,125,889,871.5	54,821,414.1	1,987,549,609.2
1998	36,386,241.0	43,258,023,811.9	65,727,795.0	2,595,481,431.8
1999	23,757,461.9	37,554,505,909.0	51,992,752.5	2,257,832,543.0
2000	30,831,841.0	36,401,237,005.8	45,903,212.8	2,184,070,656.4
*2001	39,038,599.7	74,928,607,542.3	86,178,585.7	4,685,276,229.2
*2002	29,479,322.7	83,005,557,292.2	88,231,655.1	4,980,333,437.5
*2003	37,286,859.2	114,779,736,803.6	112,049,948.5	6,707,948,378.0
2004	30,312,898.3	82,356,866,789.0	76,261,406.4	5,171,324,343.0
2005	53,675,473.7	148,785,948,008.6	129,184,492.6	8,419,301,970.4
2006	39,472,977.7	156,160,190,326.6	126,829,665.7	5,491,786,878.8
2007	50,078,575.6	195,242,463,549.7	158,422,058.5	6,660,034,977.0
2008	38,721,422.2	180,366,779,818.2	153,740,732.3	5,412,912,979.2
2009	29,308,384.0	168,672,111,452.0	130,877,948.3	4,640,564,903.5
2010	27,229,470.7	194,012,069,313.9	139,666,995.1	4,509,670,993.8
2011	25,426,157.2	197,899,741,508.3	127,601,694.3	4,299,987,312.2
2012p	28,951,094.7	220,149,518,645.6	141,189,161.6	4,967,311,025.1
JUMLA	**563,328,808.5**	**1,986,037,651,926.8**	**1,740,957,199.8**	**76,157,116,630.0**

Chanzo: Idara ya Uvuvi

p: Takwimu za awali

MWENENDO WA BIASHARA YA UTALII

Jedwali Na. 52

Maelezo	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Idadi ya watalii	644124	719031	770376	714367	782699	867994	930753
Idadi ya watalii hotelini	592160	673722	723569	665000	719097	753818	808321
Mapato (US $ million)	950	1198.76	1288.69	1159.82	1254.5	1324.83	1372.80
Wastani wa siku za kukaa watalii hotelini	12	12	12	11	11	10	10
Wastani wa matumizi ya fedha kwa	*1551	2841	2091	2311	3281	3551	3841
mtalii kwa siku(US $)	**1112	1322	1862	1942	2362	2472	2302

Chanzo: Wizara ya Maliasili na Utalii, Idara ya Utalii

*Package Tour,

**Non Package Tour,

p Takwimu za Awali

IDADI YA WATALII WALIOINGIA NCHINI NA KIASI CHA FEDHA ZILIZOPATIKANA

Jedwali Na. 53

Mwaka	Idadi ya Watalii	Ongezeko kwa Mwaka (%)	Mapato (US $) Milioni	Ongezeko kwa Mwaka (%)
1995	293834	12.3	258.1	34.4
1996	326192	11.0	322.0	24.7
1997	360000	10.4	392.4	21.9
1998	482331	34.0	570.0	45.3
1999	628188	30.2	733.3	28.6
2000	501668	-20.1	739.1	0.8
2001	525122	4.7	725.0	-1.9
2002	575000	9.5	730.0	0.7
2003	576000	0.2	731.0	0.1
2004	582000	1.0	746.1	2.1
2005	612754	5.3	823.1	10.3
2006	644124	5.1	950.0	15.4
2007	719031	11.6	1198.0	26.1
2008	770376	7.1	1288.7	7.6
2009	714367	-7.3	1159.8	-10.0
2010	782699	9.6	1254.5	8.2
2011	867994	10.9	1324.8	5.6
2012	930753	7.2	1372.8	3.6

Chanzo: Wizara ya Maliasili na Utalii

IDADI YA WAGENI WALIOTEMBELEA VITUO VYA UTALII

Jedwali Na. 55

	2008		2009		2010		2011		2012	
Jina la Hifadhi	Wageni kutoka Nje	Watanzania	Wageni kutoka Nje	Watanzania	Wageni kutoka Nje	Watanzania	Wageni kutoka Nje	Watanzania	Wageni kutoka Nje	Watanzania
ARUSHA	39,778	43,484	40,268	9,235	34,308	30,162	33,427	33,922	28,185	28,898
GOMBE	1096	325	1,202	432	1,166	1,001	1,247	539	1,056	327
KATAVI	3,161	2250	1882	292	1,484	1,330	1,631	1,213	1,465	1,192
KILIMANJARO	155,275	6,954	41,879	1,183	50,193	3,545	54,472	3,231	42,813	3,019
KITULO	117	413	366	187	151	158	197	129	98	78
LAKE MANYARA	112,687	46,477	118,565	16,361	112,982	48,288	127,428	51,698	107,991	47,650
MAHALE	2,888	191	810	58	865	44	995	75	806	24
MIKUMI	21,038	17,629	25,282	10,616	18,936	22,872	20,385	22,937	17,976	20,253
MKOMAZI	433	552	647	263	566	572	472	516	556	533
RUAHA	21832	12355	14,125	3,118	12,623	8,797	13,846	9,722	11,004	7,665
RUBONDO	721	490	472	153	501	381	506	472	525	461
SAADANI	2,482	2,293	2,755	1,335	2,127	4,442	2,983	7,681	2,140	4,644
SERENGETI	225,606	218,375	202,537	58841	228,644	69,369	177,730	169,823	148,278	309,745
TARANGIRE	95,760	43,883	77,739	10,018	85,778	34,752	16,591	47,795	80,821	37,016
UDZUNGWA	2,837	1,731	3163	1395	2,945	2,707	3,303	4,034	2,873	2,536
SAANANE							194	4,398	113	3,383
Jumla	**685,711**	**397,402**	**531,692**	**113,487**	**553,269**	**228,420**	**455,407**	**358,185**	**446,700**	**467,424**

Chanzo: Wizara ya Maliasili na Utalii - Hifadhi za Taifa (TANAPA)

SURA YA 13

MADINI

Kiwango cha Ukuaji

263.Mwaka 2012, kiwango cha ukuaji wa shughuli za kiuchumi za madini na uchimbaji mawe kilikuwa asilimia 7.8 ikilinganishwa na asilimia 2.2 mwaka 2011. Ukuaji huu ulitokana na: usimamizi, ufuatiliaji na udhibiti wa mianya ya upotevu wa mapato unaofanywa na Wakala wa Ukaguzi wa Madini (TMAA); kuanza upya kwa uzalishaji wa almasi katika mgodi wa *Wiliamson Diamonds Limited*; na ongezeko la tozo mbalimbali za madini. Aidha, kuimarika kwa shughuli za ujenzi kulichangia katika ongezeko la ukuaji wa shughuli za kiuchumi za madini na uchimbaji mawe. Mchango wa shughuli za uchimbaji madini na mawe kwenye Pato la Taifa ulikuwa asilimia 3.5 ikilinganishwa na asilimia 3.3 mwaka 2011.

Utafutaji Madini

264.Mwaka 2012, jumla ya leseni 4,810 za utafutaji na uchimbaji wa madini nchini zilitolewa ikilinganishwa na leseni 6,146 zilizotolewa mwaka 2011, sawa na upungufu wa asilimia 21.7. Upungufu huo wa utoaji wa leseni ulitokana na kupandishwa kwa viwango vya ada na tozo zinazohusiana na leseni ikiwa ni pamoja na ada ya mwaka, ada ya maombi na ada ya utayarishaji wa leseni. Kati ya hizo, leseni 1,247 zilikuwa za utafutaji mkubwa wa madini, leseni 22 za uchimbaji wa kati na mkubwa wa madini na leseni 3,541 za uchimbaji mdogo wa madini.

Uchimbaji na Uuzaji Madini

Almasi

265.Mwaka 2012, jumla ya karati 127,174.03 za almasi zilizalishwa ikilinganishwa na karati 28,377.61 zilizozalishwa mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 77.7. Ongezeko hili kwa kiasi kikubwa lilitokana na kuanza kwa uzalishaji katika mgodi wa *Wiliamson Diamonds Limited* baada ya kukamilika kwa ukarabati mkubwa wa mitambo katika mgodi huo. Aidha, thamani ya mauzo ya almasi nje ya nchi ilikuwa Dola za Kimarekani milioni 33.8 ikilinganishwa na Dola za Kimarekani milioni 7.5 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 350.7. Hii ilitokana na kuongezeka kwa kiasi kilichouzwa nje ya nchi pamoja na kuimarika kwa bei ya almasi katika soko la dunia.

Dhahabu

266.Mwaka 2012, jumla ya kilo 39,012.14 za dhahabu zilizalishwa ikilinganishwa na kilo 40,389.54 zilizozalishwa mwaka 2011, sawa na upungufu wa asilimia 3.4. Mwenendo huo ulitokana na kushuka kwa uzalishaji katika migodi ya Golden Pride,

Bulyanhulu na Tulawaka kutokana na kupungua kwa kiwango cha mashapo. Aidha, thamani ya mauzo ya dhahabu nje iliongezeka kwa asilimia 15.0 kutoka Dola za Kimarekani milioni 1,879.62 mwaka 2011 hadi kufikia Dola za Kimarekani millioni 2,161.52 mwaka 2012. Kuongezeka kwa mapato yatokanayo na mauzo ya dhahabu nje kulitokana na kupanda kwa bei ya dhahabu katika soko la dunia. Wastani wa bei ya dhahabu katika soko la dunia ulipanda hadi Dola za Kimarekani 1,668.6 mwaka 2012 kutoka Dola za Kimarekani 1,571.3 kwa wakia moja mwaka 2011.

Vito vya thamani

267.Uzalishaji wa vito vya thamani ulipungua kwa asilimia 0.3 mwaka 2012 kufikia kilo 1,237,625.59 kutoka kilo 1,241,581.52 zilizozalishwa mwaka 2011. Aidha, thamani ya mauzo ya vito nje iliongezeka na kufikia Dola za Kimarekani milioni 32.57 mwaka 2012 ikilinganishwa na Dola za Kimarekani milioni 31.85 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 2.2. Kati ya mauzo hayo, madini ya Tanzanite yalikuwa na thamani ya Dola za Kimarekani milioni 23.1 mwaka 2012 ikilinganishwa na Dola za Kimarekani milioni 22.86 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia moja.

Makaa ya Mawe

268.Mwaka 2012 uzalishaji wa makaa ya mawe ulikuwa tani 78,672 ikilinganishwa na tani 2,680 mwaka 2011. Ongezeko hili kubwa lilitokana na kuimarika kwa uzalishaji katika mgodi wa Ngaka unaomilikiwa kwa ubia kati ya Shirika la Maendeleo la Taifa (NDC) na kampuni ya East Africa Pacific Corporation.

Madini Mengine

269.Mwaka 2012, chumvi iliyozalishwa ilikuwa tani 34,016.57 ikilinganishwa na tani 32,297.82 zilizozalishwa mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 5.3. Aidha, uzalishaji wa "Kaolin" ulikuwa tani 1,421.58 mwaka 2012 ikilinganishwa na tani 1,177 mwaka 2011. Uzalishaji wa madini ya chokaa ulikuwa tani 1,224,475.09 ikilinganishwa na tani 1,082,920.3 za mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 13.1.Vile vile, uzalishaji wa jasi ulikuwa tani 71,610.20 ikilinganishwa na tani 12,742.1 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 461.9. Uzalishaji wa madini ya bati ulikuwa tani 47.59 ikilinganishwa na tani 56.56 zilizozalishwa mwaka 2011.

Thamani ya Mauzo ya Madini

270.Mwaka 2012, thamani ya mauzo ya madini nje ilikuwa Dola za Kimarekani milioni 2,302.53 ikilinganishwa na Dola za Kimarekani milioni 1,940.84 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 18.6. Hii ilitokana na kupanda kwa bei ya dhahabu katika soko la dunia na kuongezeka kwa kiasi cha mauzo ya almasi mwaka 2012.

UCHIMBAJI WA MADINI: KIASI KILICHOPATIKANA

Jedwali Na.56

MADINI	Kipimo	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
Almasi	Carat	303920	219639	272204	282786	237676	181874	80498	28378	127174
Dhahabu	Kg	48176	52236	39750	40193	36434	39112	39448	37085	39012
Gemstones	Kg	1613848	1936618	2493133	1286297	1858287	1068481	2646109	1241581	1237625
Chumvi	Tani	57062	135410	34798	35224	25897	27393	34455	32297	34016
Phosphate	Tani	6570	7096	2881	8261	28684	752	17180	848512	570626
Limestone	000 Tani	1391	2780	1608	1322	1282000	1284000	1437	1083	1224
Tin Ore	Tani	-	-	-	-	-	-	3	-	-
Gypsum	Tani	59231	63377	32798	2730	55730	8105	26918	9288	91610
Makaa ya mawe	Tani	65041	74800	17940	27198	15242	1	179	2680	78672
Pozolana	Tani	152679	163499	129295	184070	260403	61501	60320	113489	75193
Kaolin	Tani	-	-	-	1020	13926	18624	58	1177	1422
Madini ya fedha	Kg	13216	12891	14906	12381	10388	8231	12470	10399	11227
Shaba	Pound	9348181	7632959	7241639	7222390	6288503	4451697	11741898	7531164	12426025
Bauxite	Tani	-	1640	5373	5003	20601	122920	39326000	29520000	28433930

Chanzo: Wizara ya Nishati na Madini, Idara ya Madini

- Takwimu hazikupatikana

Carat = 0.205 gm

* Takwimu za awali

MADINI YALIYOUZWA NCHI ZA NJE 2007 - 2012

Jedwali Na. 57

Aina ya madini	**Kipimo**	**Kiasi kilichouzwa**						**Thamani ('000 US $)**					
		2007	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012****	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**
Almasi (Rough)	'000 Carats	282	221	181	181	80	127	28913	2238	22727	16294	7480	33827
Almasi (iliyokatwa)	'000 Carats	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Almasi (Contruct goods)	'000 Carats	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dhahabu	'000 Gramu	40095	36392	39112	39112	37085	39012	888873	992802	1039456	1436233	1879622	2161520
Mawe ya thamani	'000 Gramu	1286297	1858107	1068481	1068481	1058580		35582	49850	20674	6119	6309	32570
Chumvi	Tani	17965	13523	18430	18430	32298	32004	2174	2380	1738	4038	3699	3408
Phosphate	Tani	8261	2684	752	752	848512	570626	715	280	148	470	425	277
Bati	Tani	-	-	-	-	-	48	-	-	-	-	-	732
Jasi	Tani	2500	2024	4226	9498	11820	71610	74	650	84	126	99	215
Grafiti	Tani	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Fedha	000Grams	12381	9835	8231	12040	10399	11227	5317	6680	4961	7673	11615	12682
Shaba	0001b	7222	6288	4452	11742	7531	12426	21063	21063	11499	36710	30202	44816
Madini ya viwandani	Tani	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Bauxite	Tani	5003	20600	122920	39326000	37700000	28433930	571	480	2127	1050	1385	12479
Jumla ('000 US $)								**983282**	**1076423**	**1103414**	**1508713**	**1940836**	**2302526**

Chanzo: Wizara ya Nishati na Madini, Idara ya Madini

- Takwimu hazikupatikana

** Takwimu zimerekebishwa

SURA YA 14

VIWANDA NA BIASHARA

Kiwango cha Ukuaji

271.Shughuli za kiuchumi za uzalishaji bidhaa za viwandani zilikua kwa asilimia 8.2 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 7.8 mwaka 2011 kutokana na kuimarika kwa upatikanaji wa umeme. Aidha, shughuli za kiuchumi za uzalishaji bidhaa za viwandani zilichangia asilimia 8.4 katika Pato la Taifa mwaka 2012 kama ilivyokuwa mwaka 2011.

Viwanda Vidogo

272.Mwaka 2012,Serikali iliendelea kutekeleza Mkakati wa Kuendeleza Sekta ya Viwanda Vidogo na Biashara Ndogo. Mkakati huo ulikuwa ni wa kuongeza thamani ya mazao na bidhaa zake ili kutekeleza Sera ya Maendeleo ya Viwanda Vidogo na Biashara Ndogo.

273.Mwaka 2012, Serikali iliendelea kutekeleza programu ya Muunganisho wa Ujasiriamali Vijijini (MUVI) kwa kutoa ushauri, mafunzo, mitaji na huduma za kiufundi kwa wajasiriamali. Mradi huo uliwezesha vikundi 319, vyenye wanachana 15,482 na wakulima waliopo vijijini kupata mafunzo ya kilimo cha kisasa. Aidha, makampuni 20 ya usambazaji wa mbegu bora zilizopatikana kiushindani na wakulima 117 wa mazao mchanganyiko walipata mafunzo ya matumizi ya mbegu bora kupitia shamba darasa.

Gharama za Uzalishaji

274.Mwaka 2012, gharama za uzalishaji bidhaa ziliongezeka hadi shilingi milioni 4,867,572 kutoka shilingi milioni 3,773,312 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 29.0. Ongezeko hilo lilitokana na kuongezeka kwa gharama za uzalishaji viwandani hus就san kupanda kwa bei za mafuta, umeme, maji, gharama za usafirishaji na malighafi.

Uzalishaji katika Baadhi ya Viwanda Nchini

275.Mwaka 2012, uzalishaji wa baadhi ya bidhaa kama vile mabati, saruji, unga wa ngano, bia, sigara na konyagi uliongezeka. Hii ilitokana na kuongezeka kwa mahitaji ya bidhaa hizo katika soko la ndani. Uzalishaji wa chuma uliongezeka kutoka tani 39,955 mwaka 2011 hadi tani 46,690 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 16.9. Uzalishaji wa mabati uliongezeka kwa asilimia 5.9 kutoka tani 76,912 mwaka 2011 hadi tani 81,427 mwaka 2012. Aidha, uzalishaji wa saruji uliongezeka kutoka tani milioni 2.4 mwaka 2011 hadi tani milioni 2.6 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 7.1.

276. Uzalishaji wa unga wa ngano uliongezeka kutoka tani 439,926 mwaka 2011 hadi tani 443,731 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 0.9. Uzalishaji katika viwanda vya bia uliongezeka kutoka lita milioni 323.3 mwaka 2011 hadi lita milioni 338.7 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 4.7. Uzalishaji wa sigara ulipanda kutoka sigara milioni 6,630 mwaka 2011 hadi sigara milioni 7,558 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 14.9. Uzalishaji wa konyagi uliongezeka kutoka lita milioni 15.4 mwaka 2011 hadi lita milioni 16.8 sawa na ongezeko la asilimia 8.7.

277.Hata hivyo, uzalishaji katika baadhi ya viwanda ulipungua mwaka 2012. Uzalishaji wa pombe ya kibuku ulipungua kwa asilimia 6.2 kutoka uzalishaji wa lita milioni 23.5 mwaka 2011 hadi lita milioni 22.0 mwaka 2012. Uzalishaji wa nguo ulipungua kutoka mita za mraba milioni 101.8 mwaka 2011 hadi mita za mraba milioni 83.6 mwaka 2012, sawa na upungufu wa asilimia 17.9.

Maendeleo ya Teknolojia kwa Wajasiriamali

278.Mwaka 2012, jumla ya teknolojia mpya 174 ziligunduliwa kwa ajili ya matumizi ya miradi ya uzalishaji. Aidha, SIDO ilitengeneza mashine mpya za aina mbali mbali 604 na vipuri 2,472 zikiwemo mashine za kubangua korosho na karanga, kupukuchua na kukoboa mahindi na mpunga, na mashine za kusindika alizeti.

Utoaji wa Elimu kwa Wajasiriamali Wanaosindika Mazao

279.Mwaka 2012, Serikali kupitia SIDO ilitoa mafunzo kwa wajasiriamali mbalimbali kwa ajili ya kuendesha na kuendeleza shughuli za biashara na miradi ya uzalishaji mali. Jumla ya wajasiriamali 1,764 walipata elimu ya usindikaji wa nafaka na matunda. Aidha, kozi 143 zilizotolewa ambapo wajasiriamali 2,054 walipatiwa mafunzo ya usindikaji wa mafuta ya alizeti, utengenezaji wa sabuni, mishumaa, chaki, mizinga ya kisasa na usindikaji wa asali. Vilevile, wajasiriamali wengine 63 walipatiwa ujuzi wa kusindika ngozi na bidhaa zake.

280.Mwaka 2012, wajasiriamali 8,880 walipatiwa mafunzo ya maarifa na stadi za kuimarisha shughuli za uzalishaji mali kupitia kozi 368 zilizotolewa. Aidha,Serikali kupitia SIDO iliendelea kutoa huduma za kuendeleza ujasiriamali ambapo wajasiriamali 10,964 walipata mafunzo mbalimbali na wajasiriamali 16,138 walipata huduma za ushauri na ugani. Aidha, wajasiriamali 1,518 waliwezeshwa kushiriki maonyesho ya bidhaa za wajasiriamali kwa kupatiwa mikopo 4,387 yenye thamani ya shillingi bilioni 4.18 kutoka Mfuko wa Taifa wa Maendeleo ya Wajasiriamali.

Maonesho ya Kibiashara ya Kimataifa

281.Mwaka 2012, nchi 11 zilishiriki katika Maonyesho ya Kimataifa ya Biashara katika viwanja vya Mwalimu J. K. Nyerere ikilinganishwa na nchi 17 zilizoshiriki 2011. Upungufu huu ulitokana na kutokushiriki kwa nchi mbalimbali za Kiarabu kulikochangiwa na migogoro ya kisiasa. Aidha, makampuni ya nje yaliyoshiriki yalikuwa 435, ikilinganishwa na makampuni ya nje 141 mwaka 2011. Ongezeko hili lilitokana na uhamasishaji uliofanyika ambapo nchi zilizofanikiwa kushiriki ziliweza kutoa makampuni mengi zaidi.Aidha, washiriki wa ndani walikuwa 1,341 ukilinganisha na washiriki 1,041 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 29. Maonesho hayo hufanyiwa ukaguzi kila mwaka na shirika linalosimamia Maonesho ya Biashara ya Kimataifa Duniani (UFI). Vilevile, maonyesho hayo yamekuwa yakipata hati safi kutokana na ubora wa bidhaa zinazooneshwa na hivyo kuyafanya yawe na umaarufu mkubwa duniani. Kutambulika huku na shirika la UFI kumepelekea ongezeko kubwa la ushiriki wa makampuni kutoka nje.

282.Mwaka 2012, ahadi za mauzo ya nje zenye thamani ya Dola za Kimarekani 93.8 milioni zilipatikana ikilinganishwa na Dola za Kimarekani 157.8 milioni mwaka 2011, sawa na upungufu wa asilimia 40.5. Aidha, ahadi za manunuzi toka nje zilikuwa Dola za Kimarekani milioni 115.3 sawa na ongezeko la asilimia 1.6 ukilinganisha na mwaka 2011. Aidha, bidhaa zilizoulizwa zaidi na wafanyabiashara ni pamoja na asali, viungo kama hiliki na tangawizi, na bidhaa za mikono.

283.Mwaka 2012, Serikali kwa kushirikiana na Mamlaka ya Maendeleo ya Biashara Tanzania (TanTrade) ilihamasisha wajasiriamali kushiriki katika Maonesho ya Kimataifa ya Dar es Salaam na Maonesho ya Kisekta. Aidha, Serikali ilihamasisha na kuwawezesha wajasiriamali kushiriki katika maonesho mbalimbali ya kimataifa kama vile Maonesho ya Biashara ya Nairobi (*Nairobi International Trade Fair*); Maonesho ya Bidhaa za Afrika Mashariki (*Made in East Afrika Trade Fair*) yaliyofanyika Arusha mwaka 2012, na maonesho ya Sudan, Rwanda, na Beijing.

MATUMIZI YA SARUJI NCHINI

Jedwali Na. 58

Mwaka	Kutoka Nje	Uuzaji nje	Utengenezaji	Tani	
				Tani	Badiliko%
1980	30555	11110	305811	325256	-4.1%
1981	49325	7751	389953	431527	32.7%
1982	27541	16010	333531	345062	-20.0%
1983	42428	20639	246919	268708	-22.1%
1984	16895	18974	368644	366565	36.4%
1985	111341	16424	375957	470874	28.5%
1986	42028	6558	434898	470368	-0.1%
1987	1383	11146	498261	488498	3.9%
1988	9076	65765	590927	534238	9.4%
1989	2145	29035	594791	567901	6.3%
1990	2544	131469	663900	534975	-5.8%
1991	2800	67766	1022580	957614	79.0%
1992	3080	63065	677388	617403	-35.5%
1993	3600	102282	748850	650168	5.3%
1994	3160	53706	686200	617272	-5.1%
1995	4000	72092	739156	671064	8.7%
1996	1309	104811	725755	622253	-7.3%
1997	2804	100165	621159	523798	-15.8%
1998	14388	50718	777620	741290	41.5%
1999	11418	29097	832602	814923	9.9%
2000	7281	30497	833092	809882	-0.6%
2001	56395	53517	900430	903308	11.5%
2002	149079	37203	1026082	1137958	26.0%
2003	166446	34396	1186434	1318484	15.9%
2004	125007	37655	1280851	1368203	3.8%
2005	120200	40430	1375222	1454992	6.3%
2006	92711	98	1421460	1514073	4.1%
2007	101827	52170	1629890	1679547	10.9%
2008	356468	99688	1755862	2012642	19.8%
2009	516182	57569	1940845	2399458	19.2%
2010	566828	189321	2312055	2689562	12.1%
2011	768343	217944	2408765	2959164	10.0%
2012*	1013986	145793	2557798	3425991	15.8%

Chanzo: Ofisi ya Taifa Takwimu

* Takwimu za Awali

UZALISHAJI WA BAADHI YA BIDHAA VIWANDANI

Jedwali Na.59

Aina ya Bidhaa	Kipimo	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Badiliko(%) 2011-2012
Biskuti & tambi	Tani	2284	5906	10214	10912	10565	11273	15435	15200	7435	12053	16006	32.8%
Unga wa ngano	Tani	219118	355616	338076	368019	434160	406336	287925	368885	444242	439926	443731	0.9%
Konyagi	000 Lita	2937	3670	4105	4489	5365	5622	4049	10201	11186	15432	16774	8.7%
Bia	000 Lita	175870	194100	202628	216604	299036	310194	291178	284906	242689	323393	338650	4.7%
Chibuku	000 Lita	19400	14825	10119	11106	11559	10320	10235	16141	21037	23474	22028	-6.2%
Sigara	Milioni	3778	3920	4219	4445	5095	5821	6101	5831	6181	6630	7558	14.0%
Nguo	000 M^2	106305	116714	111637	99134	146600	139000	140531	91501	103177	101820	83592	-17.9%
Kamba za katani	Tani	5901	6839	5161	5943	5854	7012	7783	7913	6872	6976	7754	11.2%
Nyavu za uvuvi	Tani	30	41	260	274	119	156	-	64	247	164	295	79.9%
Mazulia	000 M^2	-	-	-	-	-	-	-	37152	-		-	
Tabaka za mbao	M^2	304	32609	40248	37941	44310	45147	44547	266	-	30589	35293	15.4%
Dawa za pareto	Tani	36	16	23	25	33	33	73	-	49	70	73	4.3%
Mbolea	Tani	-	-	-	-	-		-	25762	-	-	-	
Rangi	000 Lita	13564	16842	16621	16222	18402	17451	24857	-	28201	31710	34868	10.0%
Bidhaa za petrol	000 Tani	-	-	-	-	-	-	-	1941	-	-	-	
Saruji	000 Tani	1026	1186	1281	1366	1422	1630	1756	34793	2313	2409	2581.4	7.2%
Chuma	Tani	25418	38794	41710	41299	44482	52163	39969	34793	33384	39955	46690	16.9%
Bati	Tani	31742	31018	29573	29737	29898	36492	31743	50664	71276	76912	81427	5.9%
Aluminium	Tani	141	199	171	183	105	110	105	58	59	33	23	-30.3%
Radio	000 namba	-	-	-	-	-	-	-		-	-	-	
Betri	Milioni	42	43	74	81	82	75	53	78	93	89	68	-23.6%

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu na Wizara ya Viwanda na Biashara

- Hakuna uzalishaji

VIWANDA- IDADI YA WATU WALIOAJIRIWA

Jedwali Na. 60

ISIC (Rev 3)	Shughuli	Walioajiriwa					Wengine					Jumla				
		2008	**2009***	**2010****	**2011****	**2012****	**2008**	**2009**	**2010****	**2011****	**2012****	**2008**	**2009***	**2010****	**2011****	**2012****
151-4	Vyakula	43491	33859	44365	46584	48,913	299	2809	305	320	353	43790	36668	44670	46904	49266
155	Vinywaji	5797	5195	5914	6209	6,520	49	192	50	52	58	5846	5387	5964	6262	6578
160	Tumbaku na Sigara	6747	3815	6883	7227	7,588	-	0	0	0	0	6747	3815	6883	7227	7588
171-2,	Ufumaji na Ushonaji	11752	11845	11988	12588	13,217	231	291	236	247	273	11983	12136	12224	12835	13490
191	Ngozi, bidhaa za ngozi	635	495	648	680	714	4	0	4	4	5	639	495	652	684	719
192	Viatu	803	648	819	860	903	5	6	5	5	6	808	654	824	865	909
201-202	Mbao, Bidhaa za Mbao	755	1072	770	809	849	24	16	24	26	28	779	1088	795	834	877
210-221-222	Karatasi, Uchapishaji	5467	5860	5577	5856	6,149	90	405	92	96	106	5557	6265	5669	5952	6255
241-2	Utengenezaji wa Kemikali	2886	3639	2944	3091	3,246	29	86	30	31	34	2915	3725	2974	3122	3280
251	Bidhaa za mpira	1203	53	1227	1289	1,353	12	0	12	13	14	1215	53	1239	1301	1367
252	Bidhaa za Plastiki	4112	4175	4195	4404	4,625	13	13	13	14	15	4125	4188	4208	4418	4640
261-9	Bidhaa za Madini yasiyo Chuma	2461	2271	2510	2636	2,768	29	52	30	31	34	2490	2323	2540	2667	2802
271-369	Nyinginezo	20096	18692	20500	21525	22,601	396	202	404	424	468	20492	18894	20904	21949	23069
	Jumla	**106205**	**91619**	**108340**	**113757**	**119,445**	**1181**	**4072**	**1205**	**1265**	**1395**	**107386**	**95691**	**109545**	**115022**	**120840**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

* Zimerekebishwa (Revised) kutokana na utafiti

** Makisio (Estimates)

Viwanda rasmi vyenye wafanyakazi 10 na zaidi

Maelezo: *1. Uchambuzi wa Takwimu umetumia "International Standard Industrial Classification Revision 3 (ISIC Rev3)"*

2. Takwimu za 2008 - 2009 zimerekebishwa kutokana na utafiti

3. Takwimu za 2010 - 2012 zimekadiriwa kwa kutumia takwimu za mwaka 2008 -2009 na Utafiti wa kila Robo Mwaka

VIWANDA: GHARAMA ZA KAZI

Jedwali Na. 61 (Sh.milioni)

ISIC (Rev 3)	Shughuli	Mishahara					Malipo Mengine					Jumla				
		2008	2009*	2010**	2011**	2012**	2008	2009*	2010**	2011**	2012**	2008	2009*	2010**	2011**	2012**
151-4	Vyakula	52689	75131	53748	56435	59257	22890	30482	23350	24517	25743	75579	105613	77098	80953	85000
155	Vinywaji	36275	51012	37004	38854	40797	20637	17551	21052	22104	23210	56912	68563	58056	60958	64006
160	Tumbaku na Sigara	17375	8204	17725	18611	19541	9540	5324	9732	10218	10729	26915	13528	27456	28829	30271
171-2, 181	Ufumaji na Ushonaji	10262	10047	10469	10992	11542	3966	2540	4045	4248	4460	14228	12587	14514	15240	16002
191	Ngozi, Bidhaa za ngozi	478	3477	488	512	538	111	813	113	118	124	589	4290	601	631	662
192	Viatu	1032	239	1053	1105	1161	396	197	404	425	446	1428	436	1457	1530	1606
201- 202	Mbao, Bidhaa za Mbao	760	1995	775	814	855	218	1119	222	233	245	978	3114	997	1047	1100
210-221-22	Karatasi, Uchapishaji	17801	15895	18159	19067	20020	5742	9601	5857	6150	6457	23543	25496	24016	25217	26478
241-2	Utengenezaji wa Kemikali	7305	12135	7451	7824	8215	4232	7181	4317	4533	4760	11537	19316	11769	12357	12975
251	Bidhaa za Mpira	5684	304	5798	6088	6393	1418	3668	1446	1518	1594	7102	3972	7244	7607	7987
252	Bidhaa za Plastiki	6272	6020	6398	6718	7054	5242	1536	5347	5614	5895	11513	7556	11745	12332	12949
261-9	Bidhaa za Madini yasiyo Chuma	75504	18297	77022	80873	84917	8492	8279	8662	9095	9550	83996	26576	85684	89968	94467
271-369	Nyinginezo	43981	45540	44865	47108	49463	32557	14850	33211	34872	36615	76537	60390	78076	81980	86078
	Jumla	275418	248296	280954	295002	309752	115439	103141	117759	123647	129829	390857	351437	398713	418648	439580

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

* Zimerekebishwa (Revised) kutokana na utafiti

** Makisio (Estimates)

Viwanda rasmi vyenye wafanyakazi 10 na zaidi

Maelezo: *1. Uchambuzi wa Takwimu umetumia "International Standard Industrial Classification Revision 3 (ISIC Rev3)"*

2. Takwimu za 2008 - 2009 zimerekebishwa kutokana na utafiti

3. Takwimu za 2010 - 2012 zimekadiriwa kwa kutumia takwimu za mwaka 2008 - 2009 na Utafiti wa kila Robo Mwaka

VIWANDA: MUHTASARI WA MATOKEO

Jedwali Na. 62

(Tshs. Millioni)

ISIC (Rev 3)	Shughuli	PATO						GHARAMA					Thamani Iliyoongezeka (Value Added)					Uchakavu wa Mitambo (Depreciation)				
		2008	2009*	2006	2010**	2011**	2012**	2008	2009*	2010**	2011**	2012**	2008	2009*	2010**	2011**	2012**	2008	2009*	2010**	2011**	2012**
151-4	Vyakula	1109701	1509481	1165186	1223445	1284618	1348849	630456	1027971	695078	729832	766324	479245	481510	528367	554786	582525	30769	78028	33923	35619	37400
155	Vinywaji	842392	862033	884511	928737	975174	1023932	536900	362680	591932	621529	652606	305492	499353	336804	353645	371327	40414	36476	44556	46784	49124
160	Tumbaku na Sigara	262120	270390	275226	288987	303436	318608	163175	131493	179901	188896	198341	98945	138897	109086	114541	120268	19731	8577	21753	22841	23983
171-2, 181	Ufumaji na Ushonaji	189689	213364	199173	209132	219588	230568	108723	104775	119867	125860	132153	80966	108589	89265	93728	98414	20754	11586	22881	24025	25226
191	Ngozi, bidhaaa za ngozi	8772	22572	9210	9671	10155	10662	5949	19099	6559	6887	7231	2823	3473	3112	3268	3431	277	1159	306	321	337
192	Viatu	8134	4907	8540	8967	9416	9887	4952	3276	5459	5732	6019	3182	1631	3508	3684	3868	603	1498	665	698	733
201-202	Mbao, Bidhaa za Mbao	12077	65272	12681	13315	13981	14680	6175	46069	6808	7148	7506	5902	19203	6507	6833	7174	448	5116	494	519	545
210-221-222	Karatasi, Uchapishaji	181957	157997	191055	200607	210638	221170	102339	108153	112829	118470	124394	79618	49844	87779	92168	96776	8068	7376	8895	9340	9807
241-2	Utengenezaji wa Kemikali	262743	443673	275880	289674	304158	319365	152480	296794	168109	176515	185340	110263	146879	121565	127643	134025	7191	14158	7928	8325	8741
251	Bidhaa za mpira	149156	12191	156614	164445	172667	181300	77616	11292	85572	89850	94343	71540	899	78873	82817	86958	2163	17	2385	2504	2630
252	Bidhaa za Plastiki	427974	120297	449372	471841	495433	520205	297107	47298	327561	343939	361136	130866	72999	144280	151494	159069	8944	5916	9860	10353	10871
261-9	Bidhaa za Madini yasiyo Chuma	344234	450190	361446	379518	398494	418419	220977	233025	243628	255809	268599	123257	217165	135891	142685	149819	28597	47743	31528	33105	34760
271-369	Nyinginezo	912429	812180	958050	1005953	1056250	1109063	607144	521949	669376	702845	737987	305285	290231	336577	353405	371075	31964	35188	35240	37002	38852
	Jumla	**4711376**	**4944547**	**4946945**	**5194293**	**5454007**	**5726707**	**2913993**	**2913874**	**3212678**	**3373312**	**3541978**	**1797383**	**2030673**	**1981614**	**2080695**	**2184729**	**199924**	**252838**	**220415**	**231436**	**243008**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

* Zimerekebishwa (Revised) kutokana na utafiti

** Makisio (Estimates)

Viwanda rasmi vyenye wafanyakazi 10 na zaidi

Maelezo: *1. Uchambuzi wa Takwimu umetumia "International Standard Industrial Classification Revision 3 (ISIC Rev3)"*

2. Takwimu za 2008 - 2009 zimerekebishwa kutokana na utafiti

3. Takwimu za 2010 - 2012 zimekadiriwa kwa kutumia takwimu za mwaka 2008 - 2009 na Utafiti wa kila Robo Mwaka

VIWANDA - MUHTASARI WA MATOKEO KIMKOA *

Jedwali Na. 63

Mkoa	Idadi ya Wafanyakazi					Idadi ya Waajiriwa					Mishahara (T. Shs. Million)					Thamani Iliyoongezeka (Tshs. Millioni)				
	2008	**2009***	**2010****	**2011****	**2012****	**2008**	**2009***	**2010****	**2011****	**2012****	**2008**	**2009***	**2010****	**2011****	**2012****	**2008**	**2009***	**2010****	**2011****	**2012****
Dodoma	231	206	235	216	227	229	198	234	208	218	573	516	584	542	569	7,766	8,774	8,562	9,213	9,674
Arusha	15,296	13,630	15,603	14,312	15,027	15,190	13,104	15,495	13,759	14,447	21,889	19,733	22,329	20,720	21,756	323,655	365,663	356,830	383,946	403,144
Kilimanjaro	11,548	10,291	11,780	10,805	11,345	11,468	9,893	11,699	10,388	10,907	12,066	10,878	12,308	11,421	11,992	124,526	140,688	137,290	147,723	155,109
Tanga	10,054	8,959	10,256	9,407	9,877	9,984	8,613	10,185	9,043	9,495	11,984	10,804	12,225	11,344	11,912	215,003	242,909	237,041	255,055	267,807
Morogoro	8,123	7,238	8,286	7,600	7,980	8,067	6,959	8,229	7,307	7,672	21,030	18,959	21,453	19,907	20,902	262,003	296,009	288,858	310,810	326,350
Dsm & Pwani	24,155	21,524	24,640	22,600	23,730	23,551	20,317	24,025	21,333	22,399	130,608	117,747	133,234	123,634	129,816	566,368	639,879	624,421	671,873	705,467
Lindi	61	54	62	57	60	60	52	61	55	57	77	70	79	73	77	395	446	435	468	492
Mtwara	115	103	118	108	113	115	99	117	104	109	1,482	1,336	1,512	1,403	1,473	3,755	4,242	4,139	4,454	4,677
Ruvuma	977	871	997	914	960	971	837	990	879	923	523	472	534	495	520	6,807	7,691	7,505	8,075	8,479
Iringa	9,099	8,108	9,282	8,514	8,940	9,036	7,795	9,218	8,185	8,594	16,251	14,651	16,578	15,383	16,152	29,610	33,453	32,645	35,125	36,882
Mbeya	2,884	2,570	2,942	2,698	2,833	2,864	2,471	2,922	2,594	2,724	6,198	5,587	6,322	5,867	6,160	20,128	22,740	22,191	23,877	25,071
Singida	238	212	243	223	234	237	204	241	214	225	522	471	533	494	519	2,097	2,369	2,312	2,488	2,612
Tabora	807	719	823	755	793	802	691	818	726	762	1,304	1,175	1,330	1,234	1,296	4,033	4,557	4,447	4,785	5,024
Rukwa	128	114	130	120	126	127	110	130	115	121	1,017	917	1,037	963	1,011	1,234	1,394	1,360	1,464	1,537
Kigoma	678	605	692	635	667	674	581	687	610	641	1,544	1,392	1,575	1,462	1,535	4,829	5,456	5,324	5,729	6,015
Shinyanga	2,195	1,956	2,239	2,053	2,156	2,180	1,880	2,223	1,974	2,073	9,890	8,916	10,089	9,362	9,830	17,361	19,614	19,140	20,595	21,625
Kagera	9,511	8,475	9,702	8,898	9,343	9,445	8,147	9,634	8,555	8,983	9,564	8,623	9,757	9,054	9,506	29,878	33,756	32,941	35,444	37,216
Mwanza	7,181	6,399	7,326	6,719	7,055	7,131	6,152	7,275	6,460	6,783	13,458	12,133	13,729	12,740	13,377	92,597	104,615	102,088	109,846	115,338
Mara	3,445	3,070	3,515	3,224	3,385	3,421	2,952	3,490	3,099	3,254	9,855	8,884	10,053	9,328	9,795	74,724	84,423	82,384	88,644	93,076
Manyara	659	588	673	617	648	655	565	668	593	623	5,583	5,034	5,696	5,285	5,550	10,615	11,992	11,703	12,592	13,222
Jumla	**107,386**	**95,691**	**109,545**	**115,022**	**120,774**	**106,205**	**91,619**	**108,340**	**113,757**	**119,445**	**275,418**	**248,296**	**280,954**	**295,002**	**309,752**	**1,797,383**	**2,030,673**	**1,981,615**	**2,080,695**	**2,184,730**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

* Zimerekebishwa (Revised) kutokana na utafiti

** Makisio (Estimates)

Viwanda rasmi vyenye wafanyakazi 10 na zaidi

Maelezo: *1. Uchambuzi wa Takwimu umetumia "International Standard Industrial Classification Revision 3 (ISIC Rev3)"*

2. Takwimu za 2008 - 2009 zimerekebishwa kutokana na utafiti

3. Takwimu za 2010 - 2012 zimekadiriwa kwa kutumia takwimu za mwaka 2008 - 2009 na Utafiti wa kila Robo Mwaka

VIGEZO VYA UFANISI KATIKA SEKTA YA VIWANDA

Jedwali Na. 65

Mwaka	Mchango katika Pato la Taifa % (Bei za 2001)	Ukuaji wa Sekta (Bei za 2001)	Mchango katika Mauzo nje %	Mchango katika Mauzo nje yasiyo Asilia (%)	Ongezeko la mauzo nje ya bidhaa za viwanda (%)
1998	8.37	5.5	6.10	15.40	-
1999	8.47	6.0	5.50	12.40	-15.7%
2000	8.46	4.8	6.50	11.71	44.2%
2001	8.38	5.0	7.23	9.05	29.4%
2002	8.40	7.5	7.40	8.52	17.3%
2003	8.57	9.0	6.79	8.42	27.2%
2004	8.69	9.4	8.28	9.37	31.4%
2005	8.87	9.6	9.31	11.81	41.8%
2006	9.02	8.5	11.24	13.81	25.4%
2007	9.15	8.7	15.28	18.14	57.9%
2008	9.36	9.9	20.73	28.48	139.9%
2009	9.54	8.0	15.36	21.35	-31.7%
2010	9.61	7.9	22.29	30.34	90.3%
2011	9.74	7.8	16.90	22.99	-10.6%
2012	9.85	8.2	17.71	25.03	21.6%

Chanzo: Wizara ya Fedha

SURA YA 15

UJENZI NA MAENDELEO YA ARDHI

UJENZI

Kiwango cha Ukuaji

284.Mwaka 2012, shughuli za ujenzi zilikua kwa asilimia 7.8 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 9.0 mwaka 2011. Kupungua kwa kasi ya ukuaji kulitokana na kukamilika kwa miradi mingi ya ujenzi. Aidha, mchango wa shughuli za ujenzi katika Pato la Taifa ulikuwa asilimia 8.1 ikilinganishwa na asilimia 8.0 mwaka 2011.

Mtandao wa Barabara

285.Tanzania ina mtandao wa barabara wenye urefu wa jumla ya kilometa 86,472. Kati ya hizo, kilometa 12,203.78 ni barabara kuu zinazounganisha mikoa na nchi jirani, zikijumuisha kilometa 5,856.47, sawa na asilimia 48 zilizo katika kiwango cha lami. Kilometa 21,979 ni barabara za mikoa zinazounganisha wilaya na miji mikuu, kati ya hizo kilometa 920.79, sawa na asilimia 4.2 ni za kiwango cha lami. Aidha, kilometa 52,154.71 ni barabara za wilaya zinazounganisha wilaya na vijiji pamoja na barabara viunganishi.

286.Katika mwaka 2012, jumla ya kilometa 820.35 zilijengwa au kukarabatiwa kwa kiwango cha lami. Kati ya hizo, kilomita 633.51 zilijengwa kwa kiwango cha lami na kilomita 186.84 zilikarabatiwa kwa kiwango cha lami. Aidha, tathmini iliyofanyika mwaka 2012 ilionesha kwamba kilometa 4,947, sawa na asilimia 48 za barabara kuu zilikuwa katika hali nzuri, ikilinganishwa na kilometa 5,162, sawa na asilimia 59 mwaka 2011. Kilometa 4,015 sawa na asilimia 39 za barabara kuu zilikuwa na hali ya wastani ikilinganishwa na kilometa 2,949 sawa na asilimia 34 mwaka 2011. Aidha, kilometa 1,320, sawa na asilimia 13 zilikuwa na hali mbaya ikilinganishwa na kilometa 672 sawa na asilimia 8 mwaka 2011. Kuongezeka kwa magari yanayosafirisha mizigo kwa kutumia barabara kuu kutokana na ubovu wa miundombinu ya reli kulichangia katika uharibifu wa barabara, hivyo kushusha wastani wa hali ya barabara. Vilevile, baadhi ya barabara zilitinduliwa kwa ajili ya ukarabati.

287.Mwaka 2012, jumla ya kilometa 6,689, sawa na asilimia 32 za barabara za mikoa zilikuwa katika hali nzuri ikilinganishwa na kilometa 5,831 mwaka 2011, sawa na asilimia 30. Aidha, kilometa 10,765 sawa na asilimia 51 zilikuwa na hali ya wastani ikilinganishwa na kilometa 10,253 mwaka 2011, sawa na asilimia 53. Vilevile, kilometa 3,458 sawa na asilimia 17 zilikuwa na hali mbaya ikilinganishwa na kilometa 3,425

mwaka 2011 sawa na asilimia 18. Kuongezeka kwa asilimia ya barabara ambazo ziko katika hali mbaya kulitokana na barabara zilizopandishwa madaraja na kuwa za mkoa na pia kuhamishiwa TANROADS. Baadhi ya barabara hizo zilikuwa katika hali mbaya hivyo kuchangia katika kushusha wastani wa viwango vya hali ya barabara nchini. Aidha, kuongezeka kwa magari yanayosafirisha mizigo kwa kutumia barabara kuu kutokana na ubovu wa miundombinu ya reli kumechangia katika uharibifu wa barabara hivyo kushusha wastani wa hali ya barabara. Hali ya mtandao wa barabara kwa ujumla hadi kufikia mwishoni mwa Desemba 2012 ni kama inavyoonekana katika Jedwali Na. 15.1.

Jedwali Na.15.1: Hali ya Mtandao wa Barabara Hadi Kufikia Desemba mwaka 2012.

Aina ya Barabara	Hali ya Barabara						Jumla
	Nzuri		Wastani		Mbaya		
	Km	%	Km	%	Km	%	Km
Barabara kuu Lami	3904	67.0%	1441	24.7%	478	8.2%	5823
Barabara kuu Changarawe/Udongo	1043	23.4%	2574	57.7%	842	18.9%	4459
Jumla Ndogo-Barabara Kuu	**4947**	**48.1%**	**4015**	**39.0%**	**1320**	**12.8%**	**10282**
Barabara za Mkoa Lami	401	48.3%	378	45.5%	52	6.3%	831
Barabara za Mkoa Changarawe/Udongo	6288	31.3%	10387	51.7%	3406	17.0%	20081
Jumla Ndogo-Barabara za Mkoa	**6689**	**32.0%**	**10765**	**51.5%**	**3458**	**16.5%**	**20912**
Jumla Kuu	**11636**	**37.3%**	**14780**	**47.4%**	**4778**	**15.3%**	**31194**

Chanzo: Wizara ya Ujenzi

Matengenezo ya Barabara na Madaraja

288.Mwaka 2012, Wizara kupitia TANROADS ilizifanyia matengenezo barabara za mikoa na kuu zenye jumla ya urefu wa kilometa 28,282, ikilinganishwa na kilomita 28,647 kwa mwaka 2011. Aidha, madaraja 2,395 yalifanyiwa matengenezo mwaka 2012 ikilinganishwa na madaraja 2,480 mwaka 2011. Kiasi cha shilingi bilioni 130.857, sawa na asilimia 69 ya bajeti iliyotengwa zilitumika.

Bodi ya Mfuko wa Barabara

289.Mwaka 2012, Mfuko wa Barabara ulikusanya mapato ya shilingi 404.6 bilioni ikilinganishwa na shilingi 401.9 bilioni zilizokusanywa mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 0.6. Ongezeko hilo lilitokana na kuongezeka kidogo kwa mapato yanayotokana na tozo ya mafuta ambayo yaliongezeka kwa asilimia 0.85. Vilevile, ushuru wa magari ya kigeni ulipungua kwa asilimia 0.6 na faini ya kuzidisha uzito ilipungua kwa asilimia 8.6. Mfuko uligharamia matengenezo ya jumla ya kilomita

86,472 za mtandao wa barabara Tanzania Bara. Vyanzo vikuu vya mapato ya mfuko vilikuwa tozo ya mafuta, ushuru wa magari ya kigeni na faini ya kuzidisha uzito wa magari. Mfuko kwa sasa unamudu kugharamia asilimia 70 ya mahitaji yote ya matengenezo ya barabara. Hata hivyo, matengenezo ya barabara yanayofanyika kwa sasa ni kwa zile barabara zilizo katika hali nzuri na wastani bila kujumuisha barabara za bakaa na zile zilizo katika hali mbaya ambazo huhitaji "*spot improvement*".

290.Mwaka 2012, Bodi iliendelea kuhakikisha kwamba tozo za barabara zinakusanywa ipasavyo na kuwekwa kwenye akaunti ya Mfuko kwa kushirikiana na Mamlaka ya Mapato Tanzania na Wakala wa Barabara Tanzania. Katika juhudi za kuziba mianya ya uvujaji wa mapato bodi ilishirikiana na taasisi zingine kama vile TRA, EWURA, SUMATRA n.k. katika hatua za kupunguza uvujaji wa mapato unaotumia uchakachuaji wa mafuta na uuzaji wa mafuta yanayokwenda nje ya nchi kwenye soko la ndani. Juni 2011, Bunge liliidhinisha kuongeza ushuru wa mafuta ya taa ili kupunguza tatizo la uchakachuaji wa mafuta ya dizeli na petroli. Hii ilichangia kuongezeka kwa makusanyo ya ushuru wa mafuta.

291.Ukaguzi wa kiufundi kwa kazi za mwaka 2011/12 kwa taasisi zinazotumia fedha za Mfuko wa Barabara ulifanyika ili kubaini thamani halisi ya matumizi ya fedha za Mfuko. Bodi ilianza utaratibu wa kuwatumia Wahandisi Ushauri kwa ajili ya kufanya ukaguzi wa kiufundi na ubora wa kazi wakati miradi ya matengenezo ya barabara ikiwa inaendelea. Mwaka 2012, mwongozo unaoelezea pamoja na mambo mengine hatua za kuchukuliwa kwa wale watakaokwenda kinyume na taratibu za matumizi ya fedha za mfuko ulianza kutumika.

Bodi ya Usajili wa Makandarasi

292.Mwaka 2012, Bodi ya Usajili wa Makandarasi iliendelea kusajili wakandarasi kwa viwango vinavyokidhi mahitaji na kuzingatia usalama wa umma. Katika mwaka 2012, Bodi ilisajili makandarasi wapya 813 ikilinganishwa na makandarasi 863 mwaka 2011. Aidha, Bodi ilifanya ukaguzi katika miradi 2,480 ya ujenzi ikilinganishwa na miradi ya ujenzi 2,760 iliyokaguliwa mwaka 2011. Kati ya miradi iliyokaguliwa mwaka 2012, miradi 1,672 ilikuwa haina kasoro na miradi 808 ilikuwa na kasoro. Makandarasi katika miradi yenye upungufu walichukuliwa hatua kwa mujibu wa sheria.

293.Mwaka 2012, Bodi ya Usajili wa Makandarasi iliendesha kozi sita za mafunzo ya makandarasi katika mikoa ya Arusha, Kigoma, Dar es Salaam, Iringa na Mtwara. Jumla ya washiriki 255 walihudhuria. Aidha, Bodi ilifanya mikutano ya majadiliano na wadau katika mikoa ya Mbeya, Mwanza na Dar es salaam. Mkutano wa Dar es Salaam

ulijumuisha maonesho ya teknolojia, vifaa, na huduma ya ujenzi. Kwa ujumla, mikutano hiyo ilihudhuriwa na washiriki 1,126.

294.Mwaka 2012, Mkakati maalum wa makusudi kuendeleza makandarasi wazalendo kwa nia ya kukuza uwezo wa kutekeleza kazi za thamani kubwa za miundombinu uliendelea kutekelezwa. Mradi wa Ujenzi wa daraja la Mbutu unaotekelezwa kwa mpango wa kusanifu na kujenga (*Design and Build*) ambao uko chini ya mpango wa kukuza uwezo kwa makandarasi wazalendo uliendelea kutekelezwa. Mradi huu unatekelezwa kwa ubia na makandarasi kumi na tatu (13) wazalendo na kusimamiwa na ubia wa kampuni mbili (2) za uhandisi za kizalendo.

Bodi ya Usajili ya Wahandisi

295.Mwaka 2012, Bodi ya Usajili wa Wahandisi ilisajili wahandisi 1,009 pamoja na kampuni za ushauri 25 ikilinganishwa na wahandisi 1,017 na makampuni 41 mwaka 2011. Hadi Desemba 2012, jumla ya wahandisi 11,856 walisajiliwa katika ngazi mbalimbali. Kati yao, wahandisi 10,771 ni wazalendo na wahandisi 1,085 ni wageni.

Jedwali Na: 15.2 Usajili wa Wahandisi Mwaka 2010 – 2012

Aina za usajili	**Usajili 2010**	**Usajili 2011**	**Usajili 2012**
Wahandisi Wasaidizi Wahitimu	23	20	14
Wahandisi Wasaidizi	5	4	3
Wahandisi Wahitimu	411	594	586
Wahandisi Wataalamu	67	173	181
Wahandisi Wataalamu wa Muda	65	190	182
Wahandisi Washauri	9	24	37
Wahandisi Washauri wa Muda	2	12	6
JUMLA	**582**	**1017**	**1009**
Makampuni			
Makampuni ya Ushauri ya Kizalendo	6	14	22
Makampuni ya Ushauri ya Kigeni	8	27	3
JUMLA	**14**	**41**	**25**

Chanzo: Wizara ya Ujenzi

296.Mwaka 2012, Bodi ilisimamia utekelezaji wa mpango wa mafunzo kwa vitendo kwa Wahandisi Wahitimu 133. Takwimu za Wahandisi Wahitimu waliojiunga na Mpango wa Mafunzo kwa vitendo kwa mwaka 2002/03-2012/13 zimeoneshwa katika Jedwali Na. 15.3.

Jedwali Na. 15.3: Takwimu za Wahandisi wahitimu waliojiunga na Mpango wa Mafunzo kwa vitendo 2002/2003 – 2012/2013

Mwaka wa Fedha	Idadi ya waliojiunga	Wanaogharimiwa na Serikali	Wanaogharimiwa na waajiri wao	Waliomaliza Mafunzo	Walioajiriwa kabla ya kumaliza	Walioahirisha
2002/03	120	110	10	-	60	8
2003/04	169	162	7	20	95	9
2004/05	212	195	17	10	120	15
2005/06	167	137	30	121	81	12
2006/07	218	113	105	78	85	20
2007/08	159	128	31	136	34	12
2008/09	265	156	109	140	79	41
2009/10	263	104	159	176	60	12
2010/11	224	44	180	218	70	15
2011/12	294	-	294	263	100	3
2012/13	133	-	133	9	122	-
Jumla	**2224**	**1149**	**1075**	**1100**	**906**	**147**

Chanzo: Bodi ya Usajili ya Wahandisi

Bodi ya Wabunifu Majengo na Wakadiriaji Majenzi

297.Mwaka 2012, Bodi ya Wabunifu Majengo na Wakadiriaji Majenzi ilisajili jumla ya wabunifu majengo 18 na wakadiriaji majenzi 26 ikilinganishwa na wabunifu majengo 17 na wakadiriaji majenzi 14 waliosajiliwa mwaka 2011. Usajili huu ni ongezeko la wataalam 44 ambao unafanya jumla ya wataalamu waliosajiliwa na Bodi kufikia 549 Desemba 2012, sawa na ongezeko la wataalamu kwa asilimia 6 ikilinganishwa na mwaka 2011. Kati yao, Wabunifu Majengo ni 337, Wakadiriaji Majenzi 211 na "Building Surveyor"1. Aidha, makampuni 11 ya wabunifu majengo na makampuni 9 ya ukadiriaji majenzi yalisajiliwa na Bodi mwaka 2012 ikilinganishwa na makampuni 13 ya wabunifu majengo na makampuni 7 ya ukadiriaji majenzi yaliyosajiliwa mwaka 2011. Hili ni ongezeko la makampuni 20 ambalo linafanya jumla ya makampuni yaliyosajiliwa kufikia 270.

298.Mwaka 2012, Bodi ya Wabunifu Majengo na Wakadiriaji Majenzi ilisajili wataalamu wenye sifa za kati 116 ikilinganishwa na wataalam 39 waliosajiliwa mwaka 2011. Wataalam wenye sifa za kati walifikia 221 ikilinganishwa na wataalam 105 mwaka 2011. Ongezeko kubwa la usajili ni matokeo ya juhudi za Serikali za kuhamasisha wahitimu wenye sifa zilizoainishwa kuzingatia matakwa ya Sheria Na.4 ya mwaka 2010 inayowataka kujitokeza na kusajiliwa na Bodi. Aidha, utekelezaji wa mpango unaogharamiwa na Serikali wa Mafunzo kwa Vitendo ("*Enhanced Articled Pupilage Programme*"- *EAPP*) kwa wahitimu wa fani hizi mbili unapelekea kuongezeka kwa wahitimu wenye sifa ambao wanasajiliwa na Bodi.

299.Katika mwaka 2012, Bodi iliendelea kudhibiti na kusimamia mienendo ya Wabunifu Majengo na Wakadiriaji Majenzi pamoja na kampuni zao. Ukaguzi wa miradi ulifanyika katika mikoa 21 ya Tanzania Bara ikilinganishwa na mikoa 19 mwaka 2011. Miradi ya ujenzi 2,112 ilikaguliwa ikilinganishwa na miradi 1,196 iliyokaguliwa mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 77. Lengo la ukaguzi ni kuhakikisha kwamba shughuli zote zilizobuniwa zinasimamiwa na kampuni za Ubunifu Majengo na Ukadiriaji Majenzi zilizosajiliwa na kuhakikisha kwamba kazi hizo zinakidhi na kufuata sheria na taratibu za nchi. Maelekezo ya mara kwa mara yalitolewa, na wale waliokiuka sheria walichukuliwa hatua mbalimbali ikiwemo kulipishwa faini. Jumla ya kampuni 62 za Ubunifu Majengo na Ukadiriaji Majenzi zilipewa onyo na kulipishwa faini kwa kukiuka sheria. Aidha, Wabunifu Majengo na Wakadiriaji Majenzi 15 walifutiwa usajili wao. Vilevile, kampuni 9 za Ubunifu Majengo na Ukadiriaji Majenzi zilifutiwa usajili. Aidha, Mbunifu Majengo 1 alisimamishiwa Usajili kwa muda kwa kushindwa kulipa ada ya mwaka.

Baraza la Taifa la Ujenzi

300.Mwaka 2012, Baraza la Taifa la Ujenzi liliendelea kusambaza Sera ya Ujenzi pamoja na programu ya utekelezaji wa Sera hiyo kwa wadau 5,000. Aidha, Baraza liliandaa hadidu za rejea za kumwajiri mshauri elekezi kwa ajili ya kutathmini utekelezaji wa Sera ya Ujenzi ya mwaka 2003 na kuandaa ripoti itakayojadiliwa na wadau mbalimbali. Vilevile, Baraza liliendelea na shughuli za ujenzi wa jengo la ghorofa 22 mtaa wa Samora jijini Dar es Salaam likishirikiana na Shirika la Nyumba la Taifa na mwekezaji binafsi (Lindi Express Limited).

301.Mwaka 2012, Baraza liliendesha mafunzo kwa wadau 163 wa sekta ya ujenzi kuhusiana na shughuli za zabuni; usimamizi wa mikataba; usuluhishi wa migogoro; ufuatiliaji wa madai; gharama za ujenzi wa barabara; pamoja na shughuli za matengenezo na ukarabati wa majengo. Vilevile, Baraza liliandaa mafunzo maalum kulingana na mahitaji ya wateja yaliyofanyika Zanzibar, Mwanza na Mtwara ambapo jumla ya wadau 78 walihudhuria. Aidha, Baraza lilifanya tafiti/mapitio katika maeneo yafuatayo: Upimaji wa tija na ubora wa kazi katika sekta ya ujenzi; Matatizo ya ushindani wa makandarasi wazalendo katika kutekeleza miradi ya ujenzi ikilinganishwa na makandarasi wa kigeni; Kanuni za mikataba katika utekelezaji wa miradi ya ujenzi wa miundombinu (barabara, n.k.); na Usimamizi wa miradi ya ujenzi wa miundombinu kwa njia ya "*Design and Build*".

302.Mwaka 2012, Baraza lilifanya ukaguzi wa kiufundi wa miradi 50 ya ujenzi kwenye Halmashauri za Wilaya 20, chini ya Ofisi ya Waziri Mkuu – Tawala za Mikoa na

Serikali za Mitaa (TAMISEMI). Miradi hiyo ilikuwa na thamani ya shilingi 2.3 bilioni na ilijumuisha miradi 14 ya vituo vya afya na miradi 36 ya zahanati. Moja ya upungufu uliojitokeza wakati wa ukaguzi wa miradi hii ni utekelezaji na usimamizi usiokidhi matakwa ya mikataba.

303.Mwaka 2012, Baraza lilitoa ushauri wa kiufundi kwa wadau mbalimbali wakiwemo, Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania; Shirika la Ranchi ya Taifa na Bodi ya Mfuko wa Barabara.Vilevile, Baraza liliendelea na utekelezaji wa miradi 24 ya ujenzi inayojumuisha miradi ya barabara, majengo, na miundombinu ya maji. Miradi hiyo ambayo inatumia zaidi teknolojia ya nguvu kazi ilitekelezwa katika vijiji 49 vilivyo karibu na Mbuga za Hifadhi za Wanyama kwenye Mikoa mitano ya Arusha 9; Manyara - 10, Mara - 5, Iringa - 21, Tabora – 4. Madhumuni ya miradi hiyo ni kujenga miundombinu ya maeneo yanayozunguka hifadhi za mbuga za wanyama pamoja na kuwaongezea kipato wanavijiji wa maeneo hayo kwa kuwashirikisha katika ujenzi wa miundombinu ya hifadhi hizo.

Wakala wa Majengo Tanzania

304.Mwaka 2012, Wakala wa Majengo Tanzania ulitekeleza miradi 23 ya maendeleo katika mikoa mbalimbali. Jumla ya shilingi 12,537.9 milioni zilikadiriwa kukamilisha utekelezaji wa miradi hiyo, ambapo hadi kufikia Desemba 2012, shilingi 2,827.7 milioni zilitumika. Aidha, Wakala uliendelea kusimamia miradi ya ujenzi wa nyumba za viongozi pamoja na ukarabati katika mikoa, miji na wilaya mbalimbali zikiwemo, Songea, Dar es Salaam, Bariadi, Tanga, Arusha, Tabora, Mwanza, Iringa, Mbeya, Dodoma, Bagamoyo, Kasulu, Kagera, Kilimanjaro, Mtwara, Siha, Chato, Geita, Kondoa, Mvomero, Bahi, Mwangaza na Ukerewe. Vilevile, Wakala ulisimamia mradi wa ujenzi wa zahanati za Mwangaza na Lindi. Wakala pia ulisanifu na kusimamia miradi 17 ya maendeleo katika mwaka 2012. Utekelezaji wa miradi hiyo yote ipo katika hatua mbalimbali.

Wakala wa Ufundi na Umeme

305.Katika mwaka 2012, Wakala wa Ufundi na Umeme ulifanyia matengenezo magari 4,289 ikilinganishwa na magari 5,137 mwaka 2011. Aidha, Wakala ulitekeleza miradi ya umeme 114; miradi 130 ya elektroniki; miradi 395 ya mabarafu na viyoyozi; na miradi 39 ya ushauri ikilinganishwa na miradi ya umeme 126; miradi minne ya elektroniki; miradi 26 ya mabarafu na viyoyozi na miradi 37 ya ushauri iliyotekelezwa mwaka 2011.

306.Katika mwaka 2012, Wakala ulikamilisha ujenzi wa maegesho ya magari Chato (Geita) na Rugezi (Mwanza). Aidha, Wakala umekamilisha ujenzi wa maegesho ya vivuko vya Rusumo (Kagera), Rugezi (Ukerewe/Mwanza), Ukara (Ukerewe/Mwanza),

na kazi imeanza kwa vivuko vya Msanga Mkuu (Mtwara) na Kilombero (Morogoro). Vile vile, Serikali kupitia TEMESA ilinunua vivuko vipya vya Rusumo (Kagera), Kilambo (Mtwara), Msanga Mkuu (Mtwara), Kinesi (Mara) na Kisorya (Mwanza). Serikali pia ilianza kufanya ukarabati mkubwa wa vivuko vya MV Saba Saba (Kisorya – Rugezi) na MV Chato (Geita) mwaka 2012.

MAENDELEO YA ARDHI

Upimaji wa Mipaka ya Vijiji

307.Mwaka 2012, jumla ya mipaka ya vijiji 256 ilipimwa ikilinganishwa na mipaka ya vijiji 261 iliyopimwa mwaka 2011. Mchanganuo ni kama unavyoonekana katika Jedwali Na.15.4. Hivyo, hadi kufikia mwaka 2012, jumla ya mipaka 11,517 ya vijiji ilikuwa imepimwa kati ya vijiji 11,817 vilivyopo nchini. Upimaji wa mipaka ya vijiji unawezesha upangaji wa matumizi bora ya ardhi, upimaji wa mashamba ya wanavijiji, na utoaji wa hatimiliki za kimila.

Jedwali Na15.4: Mchanganuo unaonyesha Halmashauri za Wilaya ambazo vijiji vyake vilipimwa mipaka yake

Mwaka 2010		Mwaka 2011		Mwaka 2012	
Wilaya	**Idadi ya Vijiji**	**Wilaya**	**Idadi ya Vijiji**	**Wilaya**	**Idadi ya Vijiji**
Singida Vijijini	35	Bariadi	99	Same	12
Bahi/Chamwino	54	Meatu	29	Longido	10
Tarime	39	Maswa	52	Arumeru	28
Rorya	63	Kishapu	46	Mbulu	64
Sengerema	23	Korogwe	35	Uyui	66
Muleba	98	-		Manyoni	22
Misenyi	73	-	0	Kiteto	4
Karagwe	45	-	0	Ulanga	50
Ngara	68	-	0		0
Kigoma Vijijini	21		0		0
Kahama	221	-	0		0
Bariadi	22	-	0		0
Tabora Vijijini	127	-	0		0
Babati	5	-	0		0
Kilosa/Mahenge	87	-	0		0
Shinyanga Vijijini/Kishapu	226	-	0		0
Jumla	**1,207**	**-**	**0**		**256**

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi

Ukaguzi, Uhakiki na Utayarishaji wa Hatimiliki

308.Mwaka 2012, jumla ya milki 23,610 zilikaguliwa, kuhakikiwa na kutayarishiwa hatimiliki ikilinganishwa na milki 19,648 zilizokaguliwa, kuhakikiwa na kuandaliwa hatimiliki mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 20.2, kama inavyoonekana katika Jedwali Na. 15.5. Ongezeko hili lilitokana na kuzijengea uwezo Ofisi za Ardhi za Kanda kutekeleza majukumu ambayo awali yalifanyika Makao Makuu ya Wizara.

Jedwali Na.15.5: Utayarishaji wa Hatimiliki

Ofisi za Kanda	2009	2010	2011r	2012
Kanda ya Mashariki	13,269	15,561	5,848	7,745
Kanda ya Ziwa	1,089	1,961	4,800	5,583
Kanda ya Kusini Magharibi	417	1,223	3,344	3,996
Kanda ya Kaskazini	817	1,400	4,400	4,204
Kanda ya Kati	132	600	451	687
Kanda ya Kusini Mashariki	59	425	805	1,395
Jumla	**15,783**	**21,170**	**19,648**	**25,622**

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi

Utoaji wa Vyeti vya Ardhi ya Vijiji na Hati za Hakimiliki za Kimila

309.Mwaka 2012, jumla ya vyeti vya ardhi ya Kijiji 1,950 vilitolewa ikilinganishwa na vyeti 3,283 vilivyotolewa mwaka 2011. Hii ilitokana na kupungua kwa fedha za utekelezaji wa miradi ya majaribio katika Wilaya za Bariadi na Babababati. Idadi ya vyeti vilivyotolewa mwaka 2012 inafanya jumla ya vyeti vilivyosajiliwa nchini kufikia 9,460. Aidha, jumla ya hati za hakimiliki ya kimila 21,169 zilitolewa ikilinganishwa na hati za hakimiliki za kimila 46,063 zilizotolewa mwaka 2011. Idadi ya hati za hakimiliki za kimila zilizotolewa mwaka 2012 inafanya jumla ya hati zilizotolewa nchini kufikia 178,861.

Jedwali Na. 15.6: Idadi ya Vyeti vya Ardhi ya Kijiji na Hati za Hakimiliki ya Kimila Vilivyotolewa Kati ya mwaka 2005 – 2011 na mwaka 2012.

Mkoa	Kati ya mwaka 2005 – 2011		Mwaka 2012	
	Vyeti vya Ardhi ya Kijiji	Hati za Kimila	Vyeti vya Ardhi ya Kijiji	Hati za Kimila
Pwani	269	4,654	21	0
Morogoro	248	803	118	0
Dodoma	295	694	25	0
Singida	368	6,428	0	600
Mtwara	577	307	112	2,158
Lindi	358	1362	47	1,352
Kagera	386	104	131	0
Shinyanga	862	62,668	139	0
Tabora	225	0	48	0
Mwanza	557	134	356	0
Mara	268	4072	97	230
Kigoma	190	0	8	651
Kilimanjaro	237	2714	169	2,714
Arusha	161	156	145	0
Tanga	361	2,057	193	0
Manyara	247	28,526	98	300
Mbeya	727	21,467	0	0
Iringa	651	14,265	81	5,898
Njombe	0	0	0	6,966
Rukwa	261	984	162	300
Ruvuma	262	6,297	0	0
Jumla	**7,510**	**157,692**	**1950**	**21,169**

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi

Usajili wa Hati Miliki

310.Mwaka 2012, jumla ya hatimiliki na nyaraka za kisheria 64,632 zilisajiliwa ikilinganishwa na hatimiliki na nyaraka za kisheria 59,544 zilizosajiliwa mwaka 2011. Kati ya hizo, 27,452 zilikuwa ni hatimiliki na 28,990 zilikuwa ni nyaraka zilizosajiliwa chini ya Sheria ya Usajili wa Ardhi (Sura ya 334). Vilevile, nyaraka 7,280 zilisajiliwa chini ya Sheria ya Usajili wa Nyaraka (Sura ya 117) na nyaraka 910 zilisajiliwa chini ya Sheria ya Usajili wa Rehani ya Mali Zinazohamishika (Sura ya 210) ikilinganishwa na nyaraka 7449 na 600 zilizosajiliwa mwaka 2011 kwa mtiririko huo.

Upimaji wa Mashamba na Viwanja

311.Mwaka 2012, viwanja 34,049 na mashamba 2,169 yalipimwa na kuidhinishwa ikilinganishwa na viwanja 26,788 na mashamba 706 yaliyopimwa na kuidhinishwa

mwaka 2011. Mchanganuo wa viwanja na mashamba yaliyoidhinishwa kimkoa ni kama unavyooneshwa katika jedwali hapa chini.

Jedwali Na. 15.7: Upimaji wa Viwanja na Mashamba

Mikoa	Milki zilizoidhinishwa mwaka 2011		Milki zilizoidhinishwa mwaka 2012	
	Viwanja	Mashamba	Viwanja	Mashamba
Arusha	1,294	144	1,799	84
Pwani	1,714	134	4,034	310
Dar es alaam	2,425	0	3,781	0
Dodoma	345	13	501	0
Iringa	2,102	31	1,401	9
Kagera	236	108	3,290	35
Kigoma	448	0	7	7
K/njaro	1,043	95	2,087	195
Lindi	185	19	274	1
Manyara	1,075	2	1,901	0
Mara	818	22	625	14
Mbeya	1,361	40	1,708	76
Morogoro	1,988	20	2,805	1,042
Mtwara	1,612	2	1,203	2
Mwanza	5,060	20	4,742	22
Rukwa	280	6	467	0
Ruvuma	549	1	158	315
Shinyanga	1052	6	975	0
Singida	848	0	120	0
Tabora	624	23	599	40
Tanga	1,729	20	1,572	17
Jumla	**26,788**	**706**	**34,049**	**2,169**

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi

Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya

312.Mwaka 2012, Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya yaliendelea kushughulikia migogoro 15,754 ya ardhi na nyumba iliyokuwepo mwaka 2011. Kati ya hayo, mashauri 8,528 yaliamuliwa. Aidha, mashauri mapya 10,428 yalipokelewa mwaka 2012, hivyo kufanya jumla ya mashauri yanayoendelea kusikilizwa kufikia 17,654.

Jedwali Na.15.8: Utatuzi wa Migogoro ya Ardhi na Nyumba

Baraza	Mashauri yaliyoamuliwa hadi Juni 2011	Mashauri yaliyoendelea Julai 2011	Mashauri yaliyoamuliwa hadi Juni mwaka 2012	Mashauri yanayoendelea kusikilizwa kuanzia Julai 2012
Arusha	351	894	380	756
Babati	347	465	324	663
Bukoba	805	930	645	1042
Dodoma	301	474	329	565
Ilala	300	1,038	262	1163
Iringa	173	424	109	458
Kigoma	262	294	183	284
Kinondoni	451	1,234	398	1397
Lindi	70	73	69	57
Mbeya	336	764	283	803
Morogoro	306	851	217	1016
Moshi	376	382	353	366
Mtwara	97	41	122	49
Musoma	539	356	542	302
Mwanza	375	1,798	458	1907
Pwani	289	335	158	445
Rukwa	236	117	164	122
Shinyanga	400	171	177	138
Singida	220	171	104	220
Songea	84	152	110	164
Tabora	154	242	111	311
Tanga	217	367	193	307
Temeke	1,039	1,174	666	1587
Chato	90	744	167	696
Geita	210	412	110	508
Ifakara	340	285	327	423
Karatu	40	62	75	29
Mbinga	151	34	111	48
Njombe	113	119	56	133
Rungwe	279	186	200	210
Same	42	42	97	26
Tarime	250	598	255	553
Simanjiro	106	96	161	97
Kondoa	175	25	59	68
Korogwe	271	162	165	330
Mkuranga	79	72	65	100
Maswa	110	133	210	109
Ukerewe	91	2	83	37
Iramba	17	35	30	165
Jumla	**10,092**	**15,754**	**8528**	**17654**

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi

Mipango ya Matumizi ya Ardhi

313.Katika mwaka 2012, Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi ilitayarisha mipango ya matumizi ya ardhi ya vijiji 142 ikilinganishwa na vijiji 158 mwaka 2011. Katika vijiji hivyo, maeneo kwa ajili ya huduma za jamii pamoja na hifadhi za vyanzo vya maji, misitu, ufugaji, wanyamapori, kilimo cha umwagiliaji na mashamba makubwa yalitengwa kwa kushirikisha wananchi.

Jedwali Na. 15. 9: Vijiji vilivyoandaliwa Mipango ya Matumizi ya Ardhi

Mkoa	Mwaka 2011	Mwaka 2012
Morogoro	6	63
Njombe	2	0
Iringa	10	2
Arusha	4	5
Tanga	10	16
Dodoma	11	6
Rukwa	0	1
Manyara	35	0
Lindi	8	12
Shinyanga	15	2
Kigoma	1	0
Ruvuma	2	4
Mbeya	13	0
Pwani	19	12
Kagera	12	8
Mara	4	0
Mtwara	6	9
Katavi	0	0
Singida	0	2
Jumla	**158**	**142**

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi

MAENDELEO YA MAKAZI

Wakala wa Taifa wa Utafiti wa Nyumba na Majengo

314.Mwaka 2012, Wakala wa Taifa wa Utafiti wa Nyumba na Majengo uliendesha mafunzo ya vitendo kwa vijana 380 kutoka katika Halmashauri za Wilaya za Mkoa wa Pwani. Mafunzo hayo yaliwezesha kuanzishwa kwa vikundi 38 vya ujenzi wa nyumba na uzalishaji wa vifaa vya ujenzi. Aidha, vikundi hivyo vilipatiwa mashine 114 za kufyatulia matofali; mashine 28 za kutengenezea vigae vya kuezekea; na kalibu za vigae 1,400. Vile vile, Wakala ulisambaza mashine za uzalishaji wa vifaa vya ujenzi katika maeneo mengine nchini hususan vijijini.

Maendeleo ya Nyumba

315.Katika mwaka 2012, Shirika la Nyumba la Taifa liliendelea na utekelezaji wa miradi kumi ya ujenzi yenye jumla ya nyumba za makazi 823 katika maeneo mbalimbali nchini. Kati ya miradi hiyo, mitatu yenye jumla ya nyumba za kuuza 86 ilikamilika. Aidha, Shirika liliweza kukamilisha mradi wa jengo la biashara lenye ghorofa nne lililoko Mtaa wa Lumumba mjini Kigoma. Vilevile, miradi saba ya zamani yenye nyumba 737 na miradi mipya 38 yenye nyumba 4,114 iliendelea kutekelezwa.

Jedwali Na.15.9: Miradi ya Ujenzi wa Nyumba za Makazi na Majengo ya Biashara iliyotekelezwa na Shirika la Nyumba la Taifa katika mwaka 2012

Jina la Miradi - Wilaya/Mkoa	Idadi ya Miradi	Idadi ya Nyumba kwa Gharama			
A:Miradi inayoendelea		**Juu**	**Kati**	**Nafuu**	**Jumla**
Dar es Salaam	5	60	208	223	491
Madeli, Dodoma	1		150		150
Levolosi,Arusha	1		96		96
Jumla Ndogo	**7**	**60**	**454**	**223**	**737**
B: Miradi mipya					
Amana Ilala- Dar es Salaam	4	460	-	-	460
Kinondoni-Dar es Salaam	11	508	840	-	1,608
Temeke,Dar es Salaam	5	100	610	800	1,510
Morogoro Mjini	2	-	150	-	150
Arusha Mjini	2	-	40	-	40
Mbeya Mjini	2	-	150	-	150
Jumla Ndogo	**26**	**1,068**	**1,790**	**800**	**3,918**
C: Miradi ya ujenzi wa nyumba wilayani na mikoani inayoendelea					
Babati-Manyara	1	-	-	40	40
Mvomero-Morogoro	1	-	-	70	70
Ruangwa- Lindi	1	-	-	40	40
Sumbawanga	1	-	-	40	40
Mpanda-Katavi	1	-	-	40	40
Songea-Ruvuma	1	-	-	40	40
Kongwa-Dodoma	1	-	-	40	40
Mkinga-Tanga	1	-	-	20	20
Njombe Mjini	1	-	-	40	40
Makambako Njombe	1	-	-	20	20
Muleba-Bukoba	1	-	-	20	20
Songea-Ruvuma	1	-	-	20	20
Uyui-Tabora	1	-	-	20	20
Jumla Ndogo	**13**	**-**	**-**	**450**	**450**
Jumla ya Miradi Mipya (B+C)	**39**	**1,068**	**1,790**	**1,250**	**4,368**
Jumla Kuu (A+B+C)	**46**	**1,128**	**2,244**	**1,473**	**5,105**

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi

SURA YA 16

MAWASILIANO NA UCHUKUZI

Kiwango cha Ukuaji

316.Mwaka 2012, shughuli za kiuchumi za uchukuzi zilikua kwa asilimia 7.1 ikilinganishwa na asilimia 6.7 mwaka 2011. Kukua kwa kiwango cha shughuli za kiuchumi za uchukuzi kulitokana na kuongezeka kwa shehena iliyohudumiwa katika bandari ya Dar es salaam, kupunguzwa kwa vizuizi vya barabarani, ongezeko la vituo vya nchi kavu vya kuhifadhia makasha na kuongezeka kwa vyombo vya usafiri. Kwa upande mwingine, shughuli za kiuchumi za mawasiliano zilikua kwa asilimia 20.6 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 19.0 mwaka 2011. Shughuli za kiuchumi za uchukuzi zilichangia asilimia 5.3 katika Pato la Taifa mwaka 2012 sawa na ilivyokuwa mwaka 2011, wakati shughuli za kiuchumi za mawasiliano zilichangia asilimia 2.3 mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 2.2 mwaka 2011.

UCHUKUZI

Usafiri wa Barabara

317.Mwaka 2012, Mamlaka ya Udhibiti Usafiri wa Nchi Kavu na Majini (SUMATRA) ilitoa leseni za usafirishaji 32,636 kwa mabasi ya abiria ikilinganishwa na leseni za usafirishaji 33,187 zilizotolewa mwaka 2011, sawa na upungufu wa asilimia 1.7. Kushuka kwa idadi ya leseni za usafirishaji kulitokana na hatua ya kusitisha utoaji wa leseni za usafirishaji wa abiria kwa magari madogo kutokana na sababu za kiusalama. Aidha, katika kipindi hicho, ratiba za mabasi ya abiria 4,753 za usafirishaji zilitolewa ikilinganishwa na ratiba 3,923 zilizotolewa mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 21.2. Vile vile, mwaka 2012, leseni 62,056 za magari ya mizigo zilitolewa ikilinganishwa na leseni 46,246 zilizotolewa mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 34.2.

Jedwali Na.16.1: Idadi ya Leseni za Mabasi ya Abiria na Magari ya Mizigo

Mkoa	Mwaka 2011			Mwaka 2012		
	Abiria	Mizigo	Jumla	Abiria	Mizigo	Jumla
Arusha	4,878	4,742	9,620	5,278	5,795	11,073
Dar / Pwani	11,469	24,166	35,635	9,685	30,506	40,191
Dodoma	1,582	1,242	2,824	1,647	1,486	3,133
Iringa	803	989	1,792	1,004	1,261	2,265
Kagera	787	737	1,524	796	912	1,708
Kigoma	770	222	992	877	261	1,138
Kilimanjaro	3,160	3,065	6,225	3,585	3,408	6,993
Lindi	152	106	258	137	71	208
Manyara	263	213	476	196	399	595
Mara	552	250	802	505	351	856
Mbeya	1,303	1,938	3,241	1,420	2,500	3,920
Morogoro	1,288	1,311	2,599	1,981	2,137	4,118
Mtwara	323	372	695	319	464	783
Mwanza	2,491	3,326	5,817	2,621	4,868	7,489
Rukwa	164	464	628	188	593	781
Ruvuma	417	408	825	396	449	845
Shinyanga	336	1,109	1,445	286	1,046	1,332
Singida	786	871	1,657	680	1,256	1’936
Tabora	342	493	835	371	673	1,044
Tanga	770	222	992	1,177	3,610	4,787
Geita				34	6	40
Njombe				3	1	4
Katavi				1	3	4
JUMLA	**32,636**	**46,246**	**78,882**	**33,187**	**62,056**	95,243

Chanzo: SUMATRA

Kampuni ya Reli Tanzania (TRL)

318.Mwaka 2012, Kampuni ya Reli Tanzania ilisafirisha tani 184,904 za mizigo ikilinganishwa na tani 267,008 zilizosafirishwa mwaka 2011, sawa na upungufu wa asilimia 30.8. Kushuka kwa kiwango hiki kulitokana na kupungua kwa mabehewa na vichwa vya treni kutokana na uchakavu na kuharibika. Aidha, mwaka 2012, abiria 505,223 walisafirishwa ikilinganishwa na abiria 519,036 waliosafirishwa mwaka 2011, sawa na upungufu wa asilimia 2.7.

Mamlaka ya Reli ya Tanzania na Zambia (TAZARA)

319.Mwaka 2012, jumla ya tani 339,094 za mizigo zilisafirishwa na TAZARA ikilinganishwa na tani 533,964 zilizosafirishwa mwaka 2011, sawa na upungufu wa asilimia 36.5. Aidha, TAZARA ilisafirisha jumla ya abiria 793,231 mwaka 2012 ikilinganishwa na abiria 861,073 waliosafirishwa mwaka 2011, sawa na upungufu wa asilimia 7.9.

Usafiri wa Anga

Mamlaka ya Usafiri wa Anga

320.Mwaka 2012, watoa huduma wa usafiri wa anga wa ndani na nje ya nchi wenye leseni walikuwa 54 ikilinganishwa na watoa huduma 37 waliosajiliwa mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 45. Aidha, mwaka 2012 abiria waliowasili na kuondoka nchini walikuwa 4,068,982 ikilinganishwa na abiria 3,437,608 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 18.4.

Kielelezo Na. 16.1: Idadi ya Abiria Waliowasili na Kuondoka Nchini

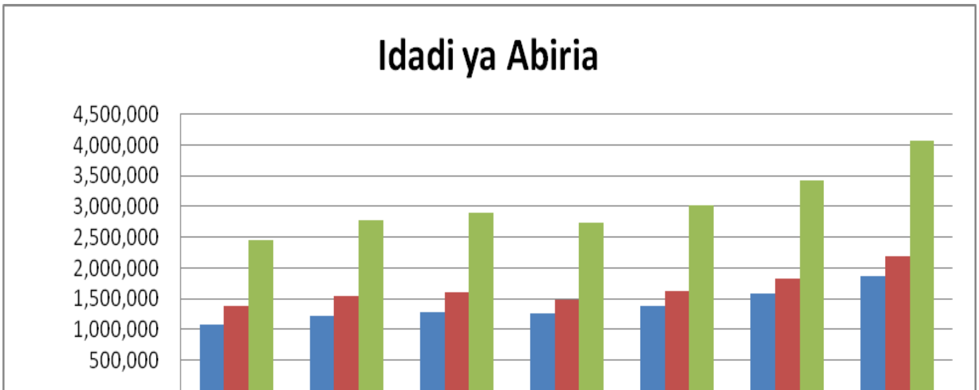

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kimataifa	1,081,148	1,232,848	1,288,281	1,262,216	1,384,855	1,604,148	1,871,732
Ndani ya nchi	1,388,979	1,548,141	1,622,252	1,492,139	1,642,657	1,833,460	2,197,250
Jumla	2,470,127	2,780,989	2,910,533	2,754,355	3,027,512	3,437,608	4,068,982

Chanzo: TCAA

321.Mwaka 2012, safari za ndege ziliongezeka kwa asilimia 9.8 hadi kufikia safari 227,708 kutoka safari 207,244 mwaka 2011. Ongezeko hilo lilitokana na kuongezeka kwa ratiba za safari kwa wiki na kuongezeka kwa watoa huduma waliopewa leseni.

Kielelezo Na. 16.2: Idadi ya Safari za Ndege Mwaka 2006-2012

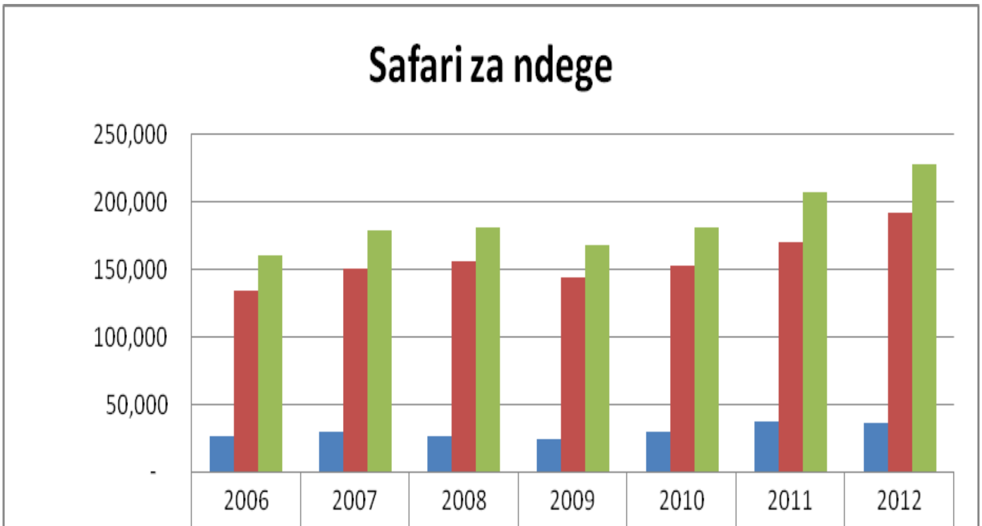

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kimataifa	26,735	29,128	25,819	23,611	28,941	37,102	35,978
Ndani ya nchi	134,031	150,327	155,615	143,999	152,299	170,142	191,730
Jumla	160,766	179,455	181,434	167,610	181,240	207,244	227,708

Chanzo: TCAA

322.Mwaka 2012, mizigo iliyosafirishwa kwa ndege nchini iliongezeka kufikia tani 52,790 kutoka tani 39,601 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 33.3. Hii ilitokana na kuongezeka kwa utalii, shughuli za uwekezaji na biashara nchini.

Kielelezo Na.16.3: Tani za Mizigo Zilizosafirishwa Mwaka 2006-2012

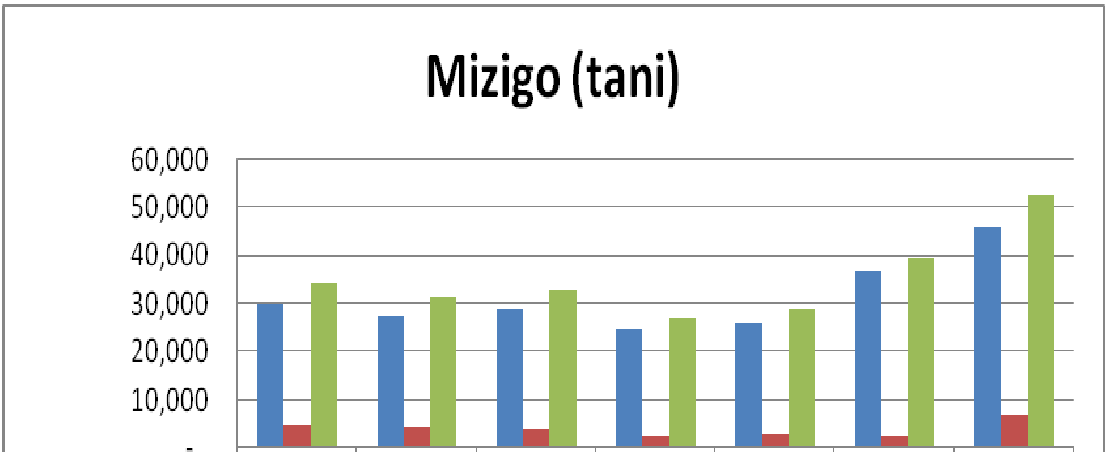

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kimataifa	29,818	27,284	28,843	24,705	25,837	37,084	45,980
Ndani ya nchi	4,706	4,258	4,029	2,532	3,024	2,517	6,810
Jumla	34,524	31,542	32,872	27,237	28,861	39,601	52,790

Chanzo: TCAA

Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania

323.Mwaka 2012, idadi ya ndege zilizoruka na kutua katika viwanja vinavyosimamiwa na Mamlaka ilikuwa 152,033 ikilinganishwa na ndege 139,020 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 9.4. Ongezeko hilo lilitokana na mashirika mapya ya ndege kuanza safari nchini na mashirika yaliyopo kuongeza idadi ya miruko na mituo. Aidha, mwaka 2012, abiria 2,895,869 walisafiri kupitia katika viwanja vinavyoendeshwa na Mamlaka ikilinganishwa na abiria 2,482,623 waliosafiri mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 16.6. Hii ilitokana na kuongezeka kwa shughuli za uwekezaji nchini na pia kuongezeka kwa fursa za biashara na utalii nchini. Aidha, tani 27,105 za mizigo zilisafirishwa kupitia viwanja vinavyosimamiwa na Mamlaka mwaka 2012 ikilinganishwa na tani 25,703.4 zilizosafirishwa mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 5.5. Vilevile, tani 1,244 za vifurushi zilisafirishwa katika viwanja vya ndege mwaka 2012 ikilinganishwa na tani 1,129.4 za vifurushi mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 10.

Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania

324.Mwaka 2012, shehena iliyohudumiwa na Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania iliongezeka kwa asilimia 8.3 kufikia shehena zenye uzito wa tani milioni 12.1 ikilinganishwa na tani milioni 11.2 mwaka 2011. Ongezeko hilo lilitokana na

kuongezeka kwa shehena ya mafuta, ngano, mbolea, mchele, korosho na vifaa vya utafiti wa gesi na mafuta. Katika kipindi hicho, bandari ya Dar es salaam ilihudumia asilimia 89.9 ya shehena yote iliyopitia katika bandari zilizo chini ya Mamlaka.

325.Mwaka 2012, kitengo cha mizigo ya kawaida kinachoendeshwa na Mamlaka ya Bandari Tanzania kilihudumia kontena 174,984 katika bandari ya Dar es salaam ikilinganishwa na kontena 110,424 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 58.5. Aidha, kitengo cha kontena (TICTS) kilihudumia kontena 355,105 ambazo ni ongezeko la asilimia 0.7 ikilinganishwa na kontena 352,737 zilizohudumiwa mwaka 2011. Hii ilitokana kuongezeka kwa matumizi ya bandari ya Dar es salaam. Ongezeko la shehena lilitokana na ukuaji wa uchumi wa nchi zitumiazo bandari za Tanzania. Vile vile, mwaka 2012, Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania ilisafirisha abiria 1,913,479 ikilinganishwa na abiria 1,656,306 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 16.

Jedwali Na.3: Idadi ya Abiria Waliohudumiwa

Bandari	**2007/08**	**2008/09**	**2009/10**	**2010/11**	**2011/12**
DSM	732,567	829,417	892,465	1,008,731	1,342,875
Tanga	9,929	18,656	16,670	23,287	12,747
Mwanza	902,757	869,534	819,730	593,342	524,457
Kigoma	21,434	22,675	19,626	21,033	25,066
Kyela	12,817	14,484	12,607	9,913	8,334
Jumla	**1,679,504**	**1,754,766**	**1,761,098**	**1,656,306**	**1,913,479**

Chanzo: Mamlaka ya Bandari Tanzania

326.Mwaka 2012, muda wa meli katika kitengo cha kontena kukaa bandarini uliongezeka kutoka siku 6.8 mwaka 2011 hadi siku 8.5, sawa na kupungua kwa ufanisi kwa asilimia 25. Aidha, muda wa meli katika kitengo cha mizigo ya kawaida kukaa bandarini uliongezeka kutoka siku 3.9 mwaka 2011 hadi siku 4.4 mwaka 2012 sawa na kupungua kwa ufanisi kwa asilimia 12.8. Kuongezeka kwa muda wa meli kukaa bandarini kulitokana na kufungwa kwa gati la kontena Na.8 kwa ajili ya kusimika vifaa vya kuhudumia meli na upungufu wa vifaa vya kuhudumia mizigo ya kawaida. Aidha, muda wa makasha kukaa bandarini *(dwell time)* ulipungua kutoka wastani wa siku 11.5 mwaka 2011 hadi wastani wa siku 9 mwaka 2012.

Shehena kwenda Nchi Jirani

327.Mwaka 2012, jumla ya tani milioni 3.893 za mizigo ya nchi jirani zilihudumiwa katika bandari ya Dar es Salaam, sawa na ongezeko la asilimia 13 ikilinganishwa na tani milioni 3.5 zilizohudumiwa mwaka 2011. Aidha, katika kipindi cha miaka mitano iliyopita, shehena ya nchi jirani imeongezeka kwa wastani wa asilimia 15 kwa mwaka,

toka tani milioni 2.4 mwaka 2007/08 hadi tani milioni 3.9 mwaka 2011/12 kama inavyooneshwa katika Jedwali Na.3.

Jedwali Na. 16.3: Shehena ya Nchi Jirani 2007/08 – 2011/12

Nchi	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	Mchango 2011/12
Zambia	996,822	1,089,045	1,112,283	1,500,459	1,627,537	41.8%
DR Congo	646,549	544,391	568,275	800,986	965,639	24.8%
Burundi	178,004	256,089	327,468	384,648	336,410	8.6%
Rwanda	134,250	136,560	261,068	301,778	436,029	11.2%
Malawi	137,034	111,372	131,532	136,375	92,869	2.4%
Uganda	72,902	28,133	32,612	45,453	74,670	1.9%
Nyinginezo	191,034	166,093	8,319	303,571	360,059	9.2%
JUMLA	**2,356,595**	**2,331,683**	**2,441,557**	**3,473,269**	**3,893,213**	**100.0%**

Chanzo: Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania (TPA)

Ujenzi wa Gati la Mafuta

328.Mwaka 2012, mradi wa ujenzi wa boya jipya pamoja na miundombinu ya kusafirisha mafuta ulikamilika. Kukamilika kwa mradi huu kuliiwezesha bandari ya Dar es Salaam kuhudumia meli kubwa zenye uwezo wa kubeba mzigo wa tani 150,000 hivyo kuongeza tija katika kuhudumia meli za mafuta ikilinganishwa na uwezo wa awali wa tani 120,000 mwaka 2011.

Uchukuzi kwenye Maziwa

Kampuni ya Huduma za Meli

329.Mwaka 2012, Kampuni ya Huduma za Meli (MSCL) ilisafirisha tani 124,319 za mizigo ikilinganishwa na tani 63,682 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 95.2. Aidha, abiria 217,799 walisafirishwa ikilinganishwa na abiria 297,763 waliosafirishwa mwaka 2011, sawa na upungufu wa asilimia 26.8. Upungufu huo ulitokana na meli ya M.V. Butiama kutofanya kazi kabisa kwa sababu za kiufundi. Vile vile, kutengenezwa kwa barabara zinazozunguka Ziwa Victoria kwa kiwango cha lami kuliibua ushindani mkubwa kutoka kwa mabasi na magari ya mizigo. Aidha, Kampuni imekuwa ikikabiliwa na ushindani kutoka kwa meli binafsi na maboti makubwa ambayo nayo yameingia kwenye biashara ya kusafirisha abiria.

Kampuni ya Meli ya China na Tanzania

330.Mwaka 2012, Kampuni ya Meli ya China na Tanzania (SINOTASHIP) ilisafirisha shehena ya tani 334,000 ikilinganishwa na tani 406,000 za shehena zilizosafirishwa mwaka 2011, sawa na upungufu wa asilimia 17.7. Aidha, mapato ya Kampuni yalikuwa ya wastani wa Dola za Kimarekani 4,563,484.03 ikilinganishwa na mapato halisi ya

Dola za Kimarekani 7,294,008.57 mwaka 2011. Wastani wa gharama za uendeshaji kwa mwaka 2012 zilikuwa ni Dola za Kimarekani 6,695,394.84 ikilinganishwa na Dola za Kimarekani 5,595,683.42 kwa mwaka 2011.

Mamlaka ya Hali ya Hewa Tanzania

331.Mwaka 2012, Mamlaka ya Hali Tanzania ilinunua mitambo saba ya kupima hali ya hewa inayojiendesha yenyewe na imeanza kufungwa katika sehemu mbali mbali nchini. Aidha, Mamlaka imeanza kutoa tahadhari juu ya matukio ya hali mbaya ya hewa katika mikoa iliyo karibu na Ziwa Victoria kupitia Mradi wa Kutoa Tahadhari juu ya Matukio ya hali Mbaya ya Hewa kwa Nchi za Afrika Mashariki. Vile vile, Mamlaka kwa kushirikiana na Kampuni za *Starfish Mobile* na *Vodacom* imeanza kutoa huduma za hali ya hewa kupitia ujumbe mfupi wa simu ya mkononi kupitia mtandao wa simu wa Vodacom.

Huduma za Mawasiliano

Shirika la Posta Tanzania

332.Mwaka 2012, Shirika la Posta Tanzania lilisafirisha barua 16,983,438 ndani ya nchi ikilinganishwa na barua 17,187,242 zilizosafirishwa mwaka 2011. Aidha, mwaka 2012, barua 9,001,302 zilitumwa nje ya nchi ikilinganishwa na barua 9,742,715 zilizotumwa mwaka 2011. Takwimu hizi zinaonesha kuwepo kwa upungufu wa asilimia 1.2 kwa barua za ndani ya nchi na asilimia 8 kwa barua za nje ya nchi, kutokana na ukuaji wa matumizi ya TEHAMA.

333.Mwaka 2012, idadi ya vifurushi vilivyotumwa ndani ya nchi ilikuwa 26,685 ikilinganishwa na vifurushi 22,066 vilivyotumwa mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 21. Ongezeko hilo lilitokana na kupatikana kwa nyenzo za usafirishaji na kukua kwa biashara hususan iliyotokana na kusafirisha vifurushi vya Sensa ya Watu na Makazi na Mamlaka ya Vitambulisho ya Taifa (NIDA). Aidha, mwaka 2012 vifurushi 8,709 vilitumwa nje ya nchi ikilinganishwa na vifurushi 9,726 vilivyotumwa mwaka 2011, sawa na upungufu wa asilimia 10.5.

334.Mwaka 2012, rejesta 979,012 zilitumwa nchini ikilinganishwa na rejesta 437,038 zilizotumwa mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 124. Aidha, rejesta 44,646 zilitumwa nje ya nchi mwaka 2012 ikilinganishwa na rejesta 41,143 zilizotumwa mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 9. Ongezeko hilo ni matokeo ya kuimarika kwa huduma baada ya kuunganishwa na huduma ya mtandao ya "*track and Trace''*.

335.Mwaka 2012, nyaraka 682,979 zilitumwa kwa njia ya haraka (EMS) ikilinganishwa na nyaraka 536,219 zilizotumwa mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 27.

Ongezeko hilo lilitokana na Shirika kuwekeza katika matangazo na vitendea kazi. Aidha, idadi ya nyaraka na vipeto vya haraka vilivyotumwa nje ya nchi mwaka 2012 vilikuwa 34,028 ikilinganishwa na 39,442 mwaka 2011, sawa na upungufu wa asilimia 14.

336.Mwaka 2012, barua 109,296 zilipokelewa na kusambazwa kwa kupitia huduma ya usambazaji wa barua za haraka ndani ya miji (Intracity) ikilinganishwa na barua 55,314 zilizosambazwa mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 98. Ongezeko hilo lilitokana na kuongezeka wateja wanaotumia huduma hiyo, sambamba na kuongezeka kwa vyombo vya usafirishaji kama vile pikipiki na magari madogo katika mikoa inapopatikana huduma hii ambayo ni Dar es salaam, Tanga, Arusha, Kilimanjaro, Dodoma na Mwanza.

337.Mwaka 2012, idadi ya wateja waliotuma fedha kwa mtandao wa kompyuta walikuwa 14,080 ikilinganishwa na wateja 9,030 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 56. Ongezeko hilo lilitokana na mabadiliko ya biashara yanayolenga kuboresha mfumo wa utumaji fedha kwa kutumia mtandao wa kompyuta badala ya nukushi. Hadi Desemba 2012, ofisi 85 za posta zilikuwa zimeunganishwa kwenye mtandao wa kompyuta ikilinganishwa na ofisi 70 zilizokuwa zimeunganishwa mwaka 2011. Aidha, mwaka 2012 zilitumwa "orders" 601 kupitia mfumo wa kimataifa wa utumaji fedha (UPU) ikilinganishwa na "orders" 920 zilizotumwa mwaka 2011, sawa na upungufu wa asilimia 35. Mfumo huu hutumika kutuma fedha Tanzania na nchi za Kenya, Uganda, Rwanda, na Comoro.

338.Mwaka 2012, Shirika lilituma hawala za posta 756 ikilinganishwa na hawala 833 zilizotumwa mwaka 2011, sawa na upungufu wa asilimia 10. Upungufu huu ulitokana na wateja kupendelea kutuma fedha kwa kupitia mifumo ya mitandao ya kompyuta.

339.Mwaka 2012, huduma ya kufanya malipo kwa uwakala ya "Post Giro" ndani ya nchi ilishuka kwa asilimia 2 hadi kufikia wateja 176,017 kutoka wateja 179,269 waliohudumiwa mwaka 2011. Huduma hii hutumika kulipa pensheni za wastaafu na gawio za hisa za makampuni zilizoorodheshwa katika soko la Hisa Tanzania.

Huduma za Mawasiliano

340.Mwaka 2012, kulikuwa na makampuni saba yanayotoa huduma za mawasiliano kwa njia ya sauti kama ilivyokuwa mwaka 2011. Hadi Septemba 2012, idadi ya watumiaji wa simu za viganjani ilikuwa 25,759,134 ikilinganishwa na watumiaji 25,666,455 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 0.4. Aidha, katika kipindi hicho,

watumiaji wa simu za mezani walikuwa 168,965, ikilinganishwa na watumiaji 161,063 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 4.9.

Jedwali Na. 16.5: Idadi ya Wanaotumia Simu za Viganjani na Mezani

Kampuni za Simu	Idadi wa Wateja		Badiliko %
	2011	Sept. 2012	
VODACOM	11,625,773	8,967,269	-23
TIGO	5,450,766	6,244,050	15
AIRTEL	6,993,418	8,001,689	14
ZANTEL MOBILE	1,522,902	2,479,505	63
ZANTEL FIXED	1,699	8,953	427
SASATEL	5,824	4,810	-17
TTCL MOBILE	66,214	60,887	-8
TTCL FIXED	159,364	160,012	0.4
BENSON ONLINE	1,558	924	-41
JUMLA	**25,827,518**	**25,928,099**	**0.4**
Watumiaji wa Simu za Mkononi	**25,666,455**	**25,759,134**	**0.4**
Watumiaji wa Simu za Mezani (Fixed)	**161,063**	**168,965**	**4.9**

Chanzo: Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania

Teknolojia ya Habari na Mawasiliano

Mkongo wa Taifa wa Mawasiliano

341. Mradi wa ujenzi wa mkongo wa Taifa wa mawasiliano umebuniwa kuwa na awamu tano. Awamu ya I na II zimekamilika mwezi Juni, 2012, na kuufanya Mkongo kuwa na jumla ya kilomita 7,560 ambazo zimeunganisha makao makuu ya mikoa 24 ya Tanzania Bara. Andiko kwa ajili ya awamu ya III itakayohusu ujenzi wa kuunganisha maeneo yaliyobaki na vituo vya kukusanya taarifa na takwimu limekamilika na kusainiwa. Kukamilika kwa awamu mbili za mkongo, kunaufanya Mkongo wa Taifa wa Mawasiliano kuwa na mizunguko (rings) mitatu ambayo ni Kaskazini (Northern Ring), Kusini (Southern Ring) na Magharibi (Western Ring). Mizungukuko hiyo imewezesha Mkongo kutoa huduma za uhakika hata pale inapotokea Mkongo kukatika upande mmoja huduma zitaendelea kuwepo bila ya matatizo yoyote. Aidha, Mkongo wa Taifa

wa Mawasiliano umeunganishwa na Mikongo ya Baharini ya *SEACOM* na *EASSy* na unatoa huduma za maunganisho ya mawasiliano kwa nchi zote za jirani. Nchi hizi ni pamoja na: Kenya (Namanga, Sirari na Horohoro), Uganda (Mutukula), Rwanda (Rusumo), Burundi (Kabanga na Manyovu), Zambia (Tunduma), na Malawi (Kasumulo).

Sayansi, Teknolojia na Ubunifu

Uendelezaji wa Rasilimali Watu

342.Mwaka 2012, Taasisi ya Nelson Mandela ya Arusha ilidahili wanachuo 135 ikilinganishwa na wanachuo 83 waliodahiliwa mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 62.7. Kati ya wanachuo waliodahiliwa mwaka 2012, wanachuo 89 walikuwa wa shahada ya uzamili na wanachuo 30 walikuwa wa shahada ya uzamivu. Aidha, Taasisi ya Sayansi na Teknolojia Mbeya ilidahili jumla ya wanachuo 3,156 mwaka 2012 ikilinganishwa na wanachuo 2,591 waliodahiliwa mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 22. Vilevile, Taasisi ilikubaliwa na Tume ya Vyuo Vikuu Tanzania kuwa Chuo kikuu cha Sayansi na Teknolojia kuanzia mwaka wa masomo 2012/2013. Mwaka 2012, Taasisi ya Teknolojia ya Dar es Salaam ilidahili wanachuo wapya 1,243 ikilinganishwa na wanachuo 1,505 waliodahiliwa mwaka 2011, sawa na upungufu wa asilimia 17.4. Kati ya wanachuo waliodahiliwa mwaka 2012, wanachuo 17 walikuwa wa cheti cha habari na mawasiliano, 714 wa stashahada ya uhandisi na 512 wa shahada ya uhandisi.

Udhibiti wa Mionzi

343.Mwaka 2012, Tume ya Mionzi ilipokea na kutathmini maombi 195 ya leseni za matumizi ya mionzi ikilinganishwa na maombi 224 yaliyopokelewa mwaka 2011. Kati ya maombi hayo, 173 yalikubaliwa baada ya kukidhi matakwa na vigezo vya kinga na matumizi salama ya mionzi. Maombi 22 yalirudishwa kwa waombaji kwa marekebisho kadhaa kabla ya kuyawasilisha tena. Aidha, Tume ya Mionzi ilipima jumla ya sampuli 1,650 za vyakula na ukaguzi kufanyika katika mpaka wa Namanga na bandari ya Dar es salaam. Vilevile, Tume ilikagua migodi 10 kati ya 19 mikubwa inayofanya kazi na kuthibitisha kiasi cha mionzi ya gesi ya Radon katika migodi hiyo kiko katika kiwango kinachokubalika.

Vyombo vya Habari

344.Mwaka 2012, jumla ya majarida na magazeti 28 yalisajiliwa ikilinganishwa na magazeti na majarida 36 yaliyosajiliwa mwaka 2011, sawa na upungufu wa asilimia 2.2. Upungufu huo ulitokana na Serikali kusimamisha usajili wa muda ili kuhakiki na kuchambua magazeti yaliyosajiliwa hapo awali.

Jedwali Na. 67 **SHIRIKA LA RELI TANZANIA**

Maelezo	Kipimo	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Urefu wa Reli	kms.	2721.5	2707	2707	2707	2707	2707	2707	2707	2707	2707	2707
Magari ya Moshi:	Namba	77	103	103	99	99	84	45	43	25	22	20
Mvuke	Namba	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0
Dizeli	Namba	76	102	102	98	98	83	45	0	0	0	0
Mainlain		-	77	77	73	73	62	5	5	21	19	16
Shunting		-	25	25	25	25	21	40	38	4	3	4
Jumla ya mabehewa:	Namba	1479	1779	1592	1951	1828	1912	1648	1357	1071	1326	1162
Abiria	Namba	98	82	83	82	54	102	45	68	50	53	36
Mizigo ya kawaida	Namba	1104	1104	1104	1464	1369	1369	1190	1093	648	658	635
Mafuta	Namba	164	164	164	164	164	208	244	178	179	335	208
Mifugo	Namba	51	69	69	69	69	76	18	39	88	88	80
Mengineyo	Namba	62	360	172	172	172	157	151	105	106	192	203
Uchukuzi	Namba											
Abiria	000	685	666	464	514	594	524	392	285	284	227	339
Mizigo	Tani'000	1446	1443	1002	1169	775	714	429	237	265	138	154

Chanzo: Shirika la Reli Tanzania

RELI YA UHURU - TAZARA

Jedwali Na. 68

Maelezo	Kipimo	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Urefu wa Reli Kuu	Km	1860	1860	1860	1860	1860	1860	1860	1860	1860	1860	1860
Magari ya Moshi	Namba	21	22	58	58	21	19	10	16	15	13	13
Reli Kuu	Namba	14	15	42	42	15	14	8	11	10	9	8.8
Ya kujongeza	Namba	7	7	16	16	6	5	2	5	5	4	4.5
Mabehewa ya abiria	Namba	67	60	75	75	66	71	62	53	36	36	-
Abiria	Namba	106	102	61	61	52	59	53	44	31	30	30
Chakula	Namba	6	5	5	5	6	8	4	3	2	3	2
Vifurushi	Namba	9	8	9	9	8	4	5	6	3	3	3
Mabehewa ya mizigo	Namba	2110	1401	1556	1518	1455	1458	1371	1412	1620	930	-
Mizigo ya kawaida	Namba	2019	1088	1354	1364	1297	1295	1217	1174	1381	795	765
Mifugo	Namba	5	2	2	16	20	6	0	0	0	0	0
Mafuta	Namba	82	103	83	81	72	81	114	196	197	93	59
Barafu	Namba	4	4	3	8	3	10	4	7	7	7	0
Mengineyo	Namba	-	148	22	2	2	2	2	2	2	2	1
Breki	Namba	64	15	64	26	44	46	17	16	16	16	16
Ballast	Namba	28	45	28	21	17	18	17	17	17	17	17
Uchukuzi mizigo (Tani)	000	677	147	298	470	555	569	525	333	540	248	259
Abiria	000	1212	261	390	611	1063	1000	1177	923	758	414	678

Chanzo: Mamlaka ya Reli ya Uhuru

\+ Urefu ni km. 1860.54, km 974.814 zikiwa nchini Tanzania

\- Takwimu hazikupatikana

USAFIRISHAJI KWA MELI: DAR ES SALAAM

Jedwali Na. 69

Maelezo	Kipimo	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Jumla ya meli	Namba	3120	2350	2898	3895	4154	3038	697	1842	1274	1232	1600
Uwezo wa kubeba mizigo	000	4011	4285	5848	11506	18257	16588	7260	17472	18721	24240	24496
Jumla ya abiria	000	516	648	525	1072	664	714	310	141	228	311595	374530
Jumla ya bidhaa zote	000wt	4514	5346	4179	4307	6320	5703	2316	4946	4954	5432	10122
Bidhaa zilizopakuliwa	**000wt**	**3627**	**4416**	**3390**	**3599**	**5292**	**4932**	**2136**	**4382**	**4559**	**4816**	**9018**
Za kawaida	000wt	2022	2650	1928	2107	3164	2762	1053	2430	2159	2474	5021
Saruji	000wt	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mafuta	000wt	1402	1696	1382	1311	1909	2054	1013	1852	2400	2342	3997
Mengineyo1	000wt	203	70	80	181	219	116	70	100	0	0	0
Bidhaa zilizopakiwa	**000wt**	**885**	**1183**	**874**	**1016**	**1398**	**887**	**181**	**565**	**466**	**648**	**1120**
Za kawaida	000wt	664	848	581	654	971	713	153	466	419	557	1033
Mafuta	000wt	53	82	32	35	34	48	28	24	47	59	72
Mengineyo1	000wt	-	-	10	19	22	0	0	7	0	0	0
Mabadilishano	000wt	168	253	251	308	371	126	-	68	0.1	32	15

Chanzo: Mamlaka ya Bandari

1 Kama vile mbolea, mollasses, tallow fats n.k

\- Takwimu hazikupatikana

USAFIRISHAJI KWA MELI: TANGA

Jedwali Na. 69 (linaendelea)

Maelezo	Kipimo	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Jumla ya meli	Namba	186	234	185	215	281	242	95	144	215	201	232
Uwezo wa kubeba mizigo	000	264	258	440	628	964	551	133	671	1059	1005	1378
Jumla ya abiria	000	0.5	2.7	4	6.4	6.6	7.1	8.3	0	0	0	2865
Jumla ya bidhaa zote	000wt	201	259	162	289	519	542	178	359	529	508	608
Bidhaa zilizopakuliwa	000wt	104	118	127	165	307	330	836	213	357	373	1217
Za kawaida	000wt	81	93	113	111	195	242	817	147	313	365	436
Mafuta	000wt	22	25	14	54	112	88	19	66	44	8	615
Bidhaa zilizopakiwa	000wt	97	141	104	134	212	212	66	145	171	134	0
Za kawaida	000wt	97	141	104	134	212	212	66	145	171	507	166
Mafuta	000wt	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mabadilishano	000wt	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Chanzo: Mamlaka ya Bandari Tanzania

- Takwimu hazikupatikana

USAFIRISHAJI KWA MELI: MTWARA

Jedwali Na. 69 (linaendelea)

Maelezo	Kipimo	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Jumla ya meli	Namba	194	138	85	215	281	99	36	32	58	129	498
Uwezo wa kubeba mizigo	000	392	263	106	628	964	251	131	31	455	307	1557
Jumla ya abiria	000	62	33	10	6.4	6.6	10	0	0	0	0	0
Jumla ya bidhaa zote	000	177	141	169	289	519	112	82	95	107	112	178
Bidhaa zilizopakuliwa	000wt	78	70	44	165	307	53	26	23	39	44	432
Za kawaida	000wt	57	59	30	111	195	47	22	23	36	35	55
Mafuta	000wt	20	11	14	54	112	6	4	0	3	9	254
Bidhaa zilizopakiwa	000wt	99	71	75	134	212	59	56	72	68	71	0
Za kawaida	000wt	99	71	75	134	212	59	56	72	68	71	113
Mafuta	000wt	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10
Mabadilishano	000wt	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0

Chanzo: Mamlaka ya Bandari Tanzania

- Takwimu hazikupatikana

HUDUMA ZA POSTA

Jedwali Na. 70

Maelezo	Kipimo	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ofisi ndogo Posta	Namba	190	149	139	136	162	162	167	202	171	105	65
Franchised Post Offices	Namba	83	83	91	92	91	86	113	81	81	151	112
Ofisi kamili	Namba	151	154	157	157	129	113	172	170	170	163	147
Jumla	**Namba**	**424**	**386**	**387**	**385**	**382**	**361**	**452**	**453**	**422**	**419**	**324**
Masanduku binafsi	000	305	168881	172	172	172	173	174	117		146	162
Masanduku yaliyokodishwa	000	137	143691	148	147	146	150	130	87	120	130	140
Maombi yasiyotimizwa	000	0	0	0	0	0	0	5	4	0	21	28
Mifuko pekee iliyokodishwa	Namba	222	215	222	214	203	217	182	62	183	361	278
Barua zilizotumwa bila vifurushi	Mill.	**25**	**21**	**25**	**0**	**28**	**24**	**15**	**14**	**29**	**27**	**15**
Nchini	Mill.			20		20	17	10	14	19	19	-
Nje ya nchi	Mill.			5		8	7	5		11	8	-
Regista na barua za amana	000	**357**	**450066**	**563**	**489**	**1003**	**530**	**307**	**377**	**480**	**347**	**397**
Nchini	000					915	452	147	0	305	293	-
Nje ya nchi	000					40	37	136	0	154	34	-
Vifurushi nchini	000	32	29442	43	48	36	29	18	9	15	10	15.3
Vifurushi vya nje	000	6	6699	8	7	12	12	6	2	7	11	12.4
Leseni za kuuza stamp	Namba	10767	11100	10113	10099	12824	6324	6242	6256	25145	28257	33311
Huduma za haraka, barua na vifurushi	"											
Ndani ya nchi	"	260486	309736	247268	297061	312110	262381	216762	493709	283711	501635	404453
Nje ya nchi	"	19675	29409	30693	37331	36930	12289	14650	4012	18766	16965	24347
EMS Money Fax	"	188790	216710	259449	300357	533821	379084	366382	23165	82002	36357	2940
EMS Fax (Fax message received)	"	4440	16112	22394	22968	23328	14659	121901	103558	31594	1595	876187
Overnight Mail Services	"											
Mifuko ya barua iliyosafirishwa	"	53572	70170	71199	70086	101486	75900	85595	68912	76983	115403	50082
vifurushi vya magazeti vilivyosafirishwa	"	81477.91	21992	20204	21692	28753	20314	12754	13934	2752	12040	10652
Huduma za gari ndogo												
Jumla ya barua zilizosafirishwa	"	8555	6587	5337	5993	3690	6542	4328	268	0	193	24095
Amana za haraka zilizotolewa	"	284495	251685	218937	207997	210440	214558	0	20057	8169	4717	3087
Amana za haraka zilizolipwa		216961	271924	224630	147020	233325	132030	93508	23069	11881	17397	0
Amana za haraka za nje ya nchi:												
Zilizotumwa	"	2210	1393	1602	1586	1788	1519	1354	1030	1027	998	369
Zilizopokelewa	"	1605	1061	1202	1001	1105	686	671	150	150	217	77
Amana za posta zilizouzwa	"	28683	16445	12714	8277	8029	9152	8062	8831	1924	633	414
Amana za posta zilizolipwa	"	25843	15113	12653	7565	7639	4615	5709	5490	3262	1662	252
Benki ya Akiba (Transactions)												
Uwekaji amana (Deposit)	"	173304	144155	102288	66885	42255	25382	24574	9535	18863	13438	6260
Uchukuaji amana (Withdrawal)	"	157532	132538	89517	55392	32294	19534	21122	11663	23025	72358	17527

Chanzo :Shirika la Posta

SHIRIKA LA NDEGE TANZANIA (ATCL)+

Jedwali Na.73

Maelezo	Kipimo	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Tani-Kilometa:												
Zilizokuwepo	000	40524	28023	91769	33198	42627	32533	-	5313	9482	1662	1932
Zilizotumika	000	17258	11351	58579	18121	22085	18480	-	1508	2888	268	815
Matumizi	%	42.6	41.0	47.25	54.6	51.8	56.7	-	28.4	30.5	16	42
Viti-kilometa:												
Vilivyokuwepo	000	317522	238618	343250	334427	365265	306461	469426	41396	59724	7140	15131
Vilivyotumika	000	163597	123433	164553	185085	221307	190006	129000	16469	30527	2946	10209
Matumizi	%	51.5	51.7	47.9	55.3	60.6	62.0	27.5	39.8	51.1	41	67
Abiria ++	000	137	157	271	197	224	190	188	27	41	9	11
Mizigo ya ziada	Tani	NA	NA	NA	NA	NA	103	30	9	8	2	0.3
Mizigo mingine	Tani	2233	1379	1506	1200	1502	1123	1044	54	145	4	4.7
Shehena za Posta	Tani	162	82	235	214	299	241	162	11	30	0	0

Chanzo: Shirika la Ndege Tanzania

\+ Zinahusu "scheduled traffic" tu

++ Abiria waliolipa nauli kamili

NA Takwimu hazikupatikana

SURA YA 17

NISHATI

Kiwango cha Ukuaji

345.Shughuli za kiuchumi za umeme na gesi zilikua kwa asilimia 6.0 mwaka 2012, ikilinganishwa na asilimia 1.5 mwaka 2011. Kuongezeka kwa kiwango cha ukuaji kulitokana na juhudi za Serikali za kuhakikisha upatikanaji wa umeme wa uhakika kwa kuimarisha miundombinu ya uzalishaji na usambazaji umeme. Shughuli za kiuchumi za umeme na gesi zilichangia asilimia 1.9 katika Pato la Taifa mwaka 2012 ikilinganishwa na asilimia 1.8 mwaka 2011. Aidha, katika mwaka 2011/12, mafanikio yaliyopatikana katika sekta ya nishati ni pamoja na kuongezeka kwa idadi ya Watanzania waliounganishiwa umeme kutoka asilimia 18.4 hadi asilimia 21 mwaka 2012/13, Ambapo kwa upande wa vijijini idadi ya Watanzania waliounganishiwa umeme ilifikia asilimia 7.

Ufuaji wa Umeme

346.Mwaka 2012, umeme uliozalishwa katika gridi ya Taifa na vyanzo vingine uliongezeka kwa asilimia 5.7 kufikia saa za gigawati 5,449.68 ikilinganishwa na saa za gigawati 5,153.40 zilizozalishwa mwaka 2011. Kati ya hizo, saa za gigawati 5,290 zilizalishwa kwenye gridi ya Taifa na saa za gigawati 159.68 zilizalishwa kwenye vituo nje ya gridi ya Taifa. Aidha, katika mwaka 2012 umeme uliouzwa ulikuwa saa za gigawati 4,401.35, ikilinganishwa na saa za gigawati 3,994.74 zilizouzwa mwaka 2011 sawa na ongezeko la asilimia 10.4. Kwa upande mwingine, umeme uliopotea kutokana na uchakavu wa mitambo ya kusafirisha na kusambaza umeme ulikuwa saa za gigawati 1,048.33 sawa na asilimia 19.8 ya umeme uliozalishwa katika gridi mwaka 2012 ikilinganishwa saa za gigawati 1,158.66 sawa na asilimia 23.1 ya umeme uliozalishwa katika gridi mwaka 2011. Mchanganuo wa umeme uliozalishwa unaonesha kuwa uzalishaji wa umeme wa maji ulipungua kwa asilimia 11.3 kufikia saa za gigawati 1,766.51 mwaka 2012 wakati ambapo uzalishaji wa umeme wa dizeli uliongezeka kwa asilimia 25.8 kufikia saa za gigawati 1,203.82 mwaka 2012 kama inavyooneka katika Jedwali Na.74.

UWEZO WA MITAMBO YA UMEME NA KIASI CHA UMEME ULIOTENGENEZWA KWA VITUO

Jedwali Na. 74

Kituo	2008		2009		2010		2011		2012*	
Ulioteng	Uwezo	Uliotengenezwa	Uwezo	Uliotengenezwa	Uwezo	Uliotengenezwa	Uwezo	Uliotengenezwa	Uwezo	Uliotengenezwa
GV	MW	GWH	MW	GWH	MW	GWH	MW	GWH	MW	GWH
GRIDI YA TAIFA										
Kidatu (Morogoro)	204.0	1061.60	204.0	1097.83	204.0	1110.58	204.0	759.34	204	710.73
Mtera	80.0	344.02	80.0	450.85	80.0	433.31	80.0	229.25	80	261.72
Hale (Tanga)	21.0	60.18	21.0	43.05	21.0	48.96	21.0	2.55	21	31.89
New pangani	68.0	261.99	68.0	166.67	68.0	207.94	68.0	197.32	68	131.58
Nyumba ya Mungu (Moshi)	8.0	25.06	8.0	32.88	8.0	30.17	8.0	29.35	8	37.39
Kihansi	180.0	893.15	180.0	845.62	180.0	867.32	180.0	772.85	180	590.93
Uwemba Min Hydro		2.87	0.8	3.00	0.8	3.00	0.8	1.92	0.84	2.35
Jumla Hydro	**561.0**	**2648.87**	**561.8**	**2639.90**	**561.8**	**2701.28**	**561.8**	**1992.58**	**561.84**	**1766.59**
Ubungo Diesel	34.37	0.00	34.37	0.00	0.00	0.00	34.37	-	-	-
Ubungo GTS									105	244.67
Ubungo-Watsila		266.07	104.76	630.41	100.00	669.83	102.00	631.35	102	667.57
Tegeta-Watsila			43.65	17.51	43.65	243.73	45.00	320.23	45	286.67
Dodoma (Zuzu)	7.44	2.08	7.44	2.43	7.44	1.07	7.44	5.41	7.44	4.91
Mbeya Iyunga	13.90	0.00	13.90	0.00	13.90	0.00	13.90	-	-	-
Musoma	2.56	-	2.56	0.00	2.56	0.00	2.56	-	0	-
Mwanza Nyakato	12.50	-	12.50	0.00	12.50	0.00	12.50	-	0	-
Tabora	10.20	0.01	10.20	0.00	10.20	0.00	10.20	-	0	-
Jumla Thermal	**80.97**	**268.16**	**229.38**	**650.35**	**190.25**	**914.63**	**227.97**	**956.99**	**259.44**	**1203.82**
JUMLA GRIDI	**641.97**	**2917.03**	**791.18**	**3290.25**	**752.05**	**3615.91**	**789.81**	**2949.57**	**821.28**	**2970.41**
MATAWI MENGINE - ISOLATED STATIONS										
Bukoba	2.56	0.09	2.56	0.12	2.56	0.15	2.56	2.78	2.56	0.16
Kigoma	6.11	17.82	6.25	15.19	6.25	21.22	12.00	21.14	12	23.4
Kilwa /Masoko	1.24	2.34	1.50	2.44	1.50	1.36	1.50	-	0	0
Lindi	2.28	0.04	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0	0
Mafia	0.85	2.15	0.85	2.63	0.85	2.70	0.85	3.15	0.848	4.16
Mtwara	4.86	0.00	1.14	0.00	1.14	0.00	18.00	59.21	18	64.13
Njombe	1.28		1.28	0.00	1.28	0.00	-	-	-	-
Songea	5.67	17.15	6.43	16.38	6.43	18.76	6.43	17.62	6.43	20.59
Sumbawanga	2.14	-	1.50	0.00	1.50	0.00	5.00	2.42	5	10.85
Mpanda	1.92	3.95	1.66	4.57	1.66	6.96	2.30	6.90	2.292	8.28
Ikwiriri	0.85	1.77	0.85	2.30	0.85	2.82	8.45	0.27	0	0
Tunduru	0.70	1.83	2.07	2.85	2.07	3.75	2.07	3.64	2.068	3.72
Masasi	4.50	13.74	4.50	13.23	4.50	10.12	4.50	-	0	0
Liwale	0.75	1.31	0.60	1.32	0.60	0.97	1.00	1.20	1	1.05
Ngara	0.95	2.17	0.95	2.57	0.95	2.78	0.95	2.78	0.952	3.15
Biharamulo	0.95	2.62	0.95	2.42	0.95	3.30	0.95	3.38	0.952	3.71
Mbinga		1.14	2.26	2.13	2.26	3.10	2.26	3.07	2.256	4.01
Ludewa		0.10	1.28	0.65	1.28	0.82	1.28	0.80	1.276	0.88
									7.5	11.8
									0.25	2.17
									0.25	1.54
									0.5	0.24
JUMLA - MATAWI MENGINE	**38.45**	**68.22**	**36.63**	**68.80**	**36.63**	**78.81**	**70.10**	**128.36**	**64.13**	**163.84**
JUMLA KUU - TANESCO	**680.42**	**2985.25**	**827.81**	**3359.05**	**788.68**	**3694.72**	**859.91**	**3077.93**	**885.41**	**3134.25**
KUTOKA VYANZO VINGINE (Uganda, TANWAT, Zambia, GTS Songas, IPTL, Kiwira Coal Mine, Kilombero-Ilovo)		**1440.12**		**1443.04**		**1443.04**		**2074.89**		**2725.71**
JUMLA YA UMEME ULIOTENGENEZWA		**4425.37**		**4802.09**		**5137.76**		**5152.82**		**5859.96**

Chanzo: Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO)

MW Megawatt

GWH GigaWatt-Hour (Saa za GigaWatt) = Million KWH

* Takwimu za Awali

MAUZO YA UMEME KWA WATUMIAJI MBALIMBALI

Jedwali Na. 75 (Mill. KWH)

Mwaka	Tanzania Bara			Zanzibar	Jumla	Umeme Uliopotea	Jumla ya Umeme Uliotengenezwa
	Taa za Mitaani	Matumizi ya Nyumbani	Biashara na Viwanda				
2001	0.55	980	965	127	2073	675	2748
2002	0.10	1108	1085	133	2326	464	2790
2003	0.04	1029	1257	145	2431	232	2663
2004	0.05	1131	1419	161	2711	40	2751
2005	0.03	900	1519	185	2604	544	3148
2006	0.09	871	1593	204	2668	924	3592
2007	0.01	1420	1459	231	3288	917	4205
2008	0.01	1647	1722	229	3598	827	4425
2009	0.01	1432	1498	186	3116	1686	4802
2010	0.01	1671	2247	174	4092	1046	5138
2011	0.01	1600	2118	277	3995	1159	5154
2012*	0.01	1842	2301	299	4401	1048	5450

Chanzo: Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO)

MW Megawatt

GWH GigaWatt-Hour (Saa za GigaWatt) = Million KWH

* Takwimu za Awali (Provisional)

MAUZO YA UMEME KWA MIKOA

Jedwali Na. 76

Mkoa	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
Dodoma	46	48	49	59	68	79	83	86	94
Arusha	194	202	193	223	296	236	269	240	286
Manyara					14	17	19	20	23
Kilimanjaro	101	102	96	110	109	88	124	118	138
Tanga	143	156	154	165	169	166	209	219	245
Morogoro	86	113	107	119	136	121	179	163	207
Coast &					104	94	106	116	142
Dar-es-Salaam	1263	1110	1136	1574	1641	1200	1789	1664	1847
Lindi	10	10	12	12	11	11	13	14	15
Mtwara	19	20	20	29	23	29	27	30	34
Ruvuma	13	13	13	14	15	15	21	21	24
Iringa	59	60	61	79	79	85	101	92	102
Mbeya	105	95	99	109	115	125	139	132	150
Singida	15	18	46	28	18	26	26	23	29
Tabora	111	67	71	37	98	84	97	95	103
Rukwa	9	9	11	12	11	12	17	19	19
Kigoma	13	9	12	10	12	12	16	18	21
Shinyanga	174	176	177	195	196	253	313	310	279
Kagera	20	28	35	36	37	33	44	29	55
Mwanza	127	136	132	151	173	192	215	201	224
Mara	42	47	40	95	44	52	110	109	108
Jumla Tanzania Bara	**2550**	**2419**	**2464**	**3057**	**3369**	**2930**	**3917**	**3719**	**4145**
Zanzibar	**161**	**185**	**204**	**231**	**229**	**186**	**174**	**277**	**299**
JUMLA	**2711**	**2604**	**2668**	**3288**	**3598**	**3116**	**4091**	**3996**	**4444**

Chanzo: Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO)

MW Megawatt

GWH GigaWatt-Hour (Saa za GigaWatt) = Million KWH

* Za Awali

Utafutaji Mafuta na Gesi

Gesi Asilia

347.Mwaka 2012, jumla ya futi za ujazo (c3sqf) trilioni 17 za gesi asilia ziligundulika katika kina kirefu cha maji baharini. Hii inafanya kiasi cha gesi iliyogundulika kufikia takriban futi za ujazo trilioni 34.5. Aidha, jumla ya futi za ujazo bilioni 33.2 za gesi asilia zilizalishwa mwaka 2012 ikilinganishwa na futi za ujazo bilioni 31.6 zilizozalishwa mwaka 2011. Kati ya kiasi hicho kilichozalishwa futi za ujazo bilioni 22.6 zilitumika kuzalisha umeme na futi za ujazo bilioni 8.0 zilitumika viwandani. Vilevile, katika kipindi hicho, mikataba mitatu (3) ya utafutaji na uzalishaji mafuta ilisainiwa. Shughuli za ukusanyaji wa takwimu za mitetemo ya miamba na uchorongaji wa visima katika maeneo ya nchi kavu na baharini ziliendelea na jumla ya visima 11 vya utafutaji wa mafuta vilichorongwa katika maji ya kina kirefu baharini na nchi kavu.

348.Katika mwaka 2012, mapato yaliyotokana na mauzo ya gesi yalikuwa Dola za Marekani 25,802,476, ikilinganishwa na Dola za Marekani 39,782,759 zilizopatikana mwaka 2011 sawa na upungufu wa asilimia 35.14. Hii ilitokana na kupungua kwa mauzo ya gesi kufuatia kufungwa kwa shughuli za usafishaji na usafirishaji wa gesi katika kampuni ya Songas kupisha matengenezo ya mitambo.

Jedwali Na. 17.1: Uzalishaji wa Gesi Asilia - Songo Songo

Mwaka	**(Futi za ujazo)**		
	Kiasi kilichozalishwa	***Process Fuel***	**Gesi iliyochomwa *(Flared gas)***
2004	4,659,000,000	55,000,000	175,000,000
2005	14,704,000,000	93,000,000	86,000,000
2006	17,907,000,000	89,000,000	60,000,000
2007	19,705,000,000	86,000,000	55,000,000
2008	20,084,000,000	84,000,000	48,000,000
2009	23,593,000,000	103,000,000	46,000,000
2010	27,633,000,000	84,000,000	43,000,000
2011	30,970,500,000	101,200,000	50,900,000
2012	36,233,010,000	118,370,000	50,510,000
Jumla	**195,488,510,000**	**813,570,000**	**614,410,000**

Chanzo: Shirika la Maendeleo ya Petroli – TPDC

Jedwali Na. 17.2: Uzalishaji na Matumizi ya Gesi Asilia - Mnazi Bay katika mwaka 2012

Mwaka	Uzalishaji	Matumizi katika mtambo wa kusafishia	Gesi iliyouzwa kwa ajili ya kuzalisha umeme
Mwezi	**Futi za ujazo**	**Futi za ujazo**	**Futi za ujazo**
Januari	52,393,366	1,884,467	48,186,061
Februari	53,830,822	1,877,257	51,007,493
Machi	54,493,919	1,798,972	57,440,972
Aprili	52,141,460	1,685,059	51,133,601
Mei	59,607,683	1,265,644	55,467,830
Juni	53,484,132	1,754,515	52,810,602
Julai	55,994,729	1,966,812	54,334,798
Augusti	55,331,582	1,901,482	54,409,335
Septemba	56,193,497	1,764,590	53,922,289
Octoba	59,682,443	1,850,457	58,137,982
Novemba	59,371,625	1,735,131	57,819,557
Desemba	61,345,153	1,757,389	59,566,619

Chanzo: Shirika la Maendeleo ya Petroli – TPDC

Jedwali Na. 17.3: Mapato yaliyotokana na Mauzo ya Gesi ya Songo Songo na Mnazi Bay (Dola za Marekani)

Mwaka	Songo Songo	Mnazi Bay	Jumla
2004	2,411,281	-	2,411,281
2005	9,019,384	-	9,019,384
2006	14,966,409	-	14,966,409
2007	16,861,492	305,236	17,166,727
2008	19,521,646	388,449	19,910,095
2009	21,403,804	396,109	21,799,913
2010	25,607,621	1,080,131	26,687,753
2011	38,337,903	1,444,856	39,782,759
2012	24,277,225	1,525,251	25,802,476
Jumla	**172,406,764**	**5,140,032**	**177,546,797**

Chanzo: Shirika la Maendeleo ya Petroli - TPDC

Uagizaji na Mwenendo wa Bei za Mafuta

349.Mafuta yaliyoingizwa nchini kupitia bandari ya Dar es Salaam yalikuwa lita za ujazo 3,661,684,754 mwaka 2012 ikilinganishwa na lita za ujazo 3,134,063,714 mwaka 2011. Kati ya hizo, mafuta yaliyosafirishwa kwenda nchi jirani yalikuwa lita za ujazo 1,361,771,396 sawa na asilimia 37.2 ya mafuta yote yaliyoagizwa.

350.Mwaka 2012, bei za mafuta katika soko la dunia zilikuwa na mwenendo wa kupanda na kushuka kulingana na nguvu ya soko. Mafuta ya dizeli na ya taa/ndege yalikuwa na viwango vya juu vya bei mwezi Machi 2012 vilivyofikia Dola za Kimarekani 1,010 kwa tani na Dola 1,071 kwa tani kwa mtiririko huo. Kwa upande wa mafuta ya petroli, bei za juu zilizoripotiwa mwezi Aprili 2012 zilifikia Dola za Kimarekani 1,150 kwa tani.

351.Kwa ujumla, wastani wa bei za mafuta katika soko la dunia kwa mwaka 2012 ikilinganishwa na mwaka 2011 zilikuwa juu kwa asilimia 3.9 kwa mafuta ya petroli; asilimia 0.2 kwa mafuta ya dizeli; na asilimia 2.7 kwa mafuta ya taa/ndege. Hata hivyo, makali ya kupanda kwa bei za mafuta katika soko la dunia yalidhibitiwa na utaratibu wa uingizaji wa mafuta kwa pamoja na marekebisho ya kanuni ya kukokotoa bei za mafuta yaliyofanywa mwezi Desemba 2011. Wastani wa bei za mafuta katika soko la ndani kwa mwaka 2012 ulikuwa shilingi 2,112 kwa lita moja ya mafuta ya petroli, shilingi 2,022 mafuta ya dizeli na shilingi 2,014 mafuta ya taa ikilinganishwa na shilingi 2,055 kwa lita moja ya mafuta ya petroli, shilingi 2,050 mafuta ya dizeli na shilingi 1,625 mafuta ya taa/ndege mwaka 2011. Hii ni sawa na ongezeko la asilimia 6.1, 3.4 na 16.5 kwa mafuta ya petroli, dizeli, na mafuta ya taa kwa mtiririko huo.

Jedwali Na. 17.4: Bei za Mafuta kwenye Soko la Dunia (FOB) *USD per MT*

Aina ya Mafuta	**Petroli**		**Dizeli**		**Mafuta ya Taa**	
Mwezi	**2011**	**2012**	**2011**	**2012**	**2011**	**2012**
Januari	826	975	773	945	802	995
Februari	905	1,058	861	982	930	1,039
Machi	989	1,148	960	1,010	1,024	1,071
Aprili	1,078	1,150	1,014	982	1,074	1,045
Mei	1,101	959	978	912	1,042	974
Juni	1,029	892	939	811	986	863
Julai	1,058	968	1,009	862	953	918
Agosti	1,017	1,087	977	951	911	1,014
Septemba	995	1,077	910	961	968	1,040
Octoba	960	1,014	895	940	969	1,020
Novemba	891	932	926	910	995	978
Desemba	903	955	905	904	965	973
Wastani wa bei (USD/MT)	**979.42**	**1,017.95**	**928.95**	**930.84**	**968.19**	**994.09**
Wastani wa ongezeko la bei kwa mwaka		**38.53**		**1.89**		**25.91**
Wastani wa ongezeko kwa mwaka (%)		**3.9%**		**0.2%**		**2.7%**

Chanzo: EWURA

Jedwali Na. 17.5: Ukomo wa Bei za Rejareja za Mafuta kwa Dar Es Salaam

Aina ya Mafuta	Petroli		Dizeli		Mafuta ya Taa	
Mwezi	**2011**	**2012**	**2011**	**2012**	**2011**	**2012**
Januari	1,773	1,956	1,711	1,977	1,173	1,963
Februari	1,809	1,991	1,752	1,977	1,218	1,951
Machi	1,875	2,144	1,852	2,095	1,428	2,056
Aprili	1,961	2,231	1,951	2,098	1,626	2,068
Mei	2,030	2,183	2,033	2,044	1,690	2,068
Juni	2,068	2,189	2,083	2,004	1,660	2,068
Julai	2,129	2,179	2,012	2,041	2,013	2,028
Agosti	2,114	2,009	2,031	1,943	2,005	1,926
Septemba	2,032	2,300	1,954	2,142	1,934	1,993
Octoba	2,063	1,994	2,016	1,950	1,976	1,993
Novemba	2,043	2,049	1,983	1,989	1,975	2,026
Desemba	1,990	2,119	2,075	1,999	2,049	2,023
Wastani wa bei kwa mwaka kwa litre (TZS/LT)	**1,991**	**2,112**	**1,954**	**2,022**	**1,729**	**2,014**
Wastani wa ongezeko la bei kwa mwaka (TZS/LT)		**121.48**		**67.24**		**284.57**
Wastani wa ongezeko kwa mwaka kwa asilimia (%)		**6.1%**		**3.4%**		**16.5%**

Chanzo: EWURA

Nishati Mbadala

Maporomoko Madogo ya Maji

352.Katika mwaka 2012, Serikali iliandaa hadidu za rejea na tangazo lililowataka watu binafsi/makampuni yenye sifa kutuma maombi (*expression of interest*) ya kuandaa upembuzi yakinifu kwa vyanzo vya maporomoko madogo ya Lubata yenye uwezo wa kufua kW 485 za umeme, Welela kW 230, na Kwabululu kW 200. Aidha, Serikali iliendelea kuwasiliana na Mamlaka ya Uendelezaji wa Bonde la Mto Rufiji (RUBADA) pamoja na UNIDO ili kupata mwongozo katika uendelezaji wa mito ya Mngeta na Kilida, ili mito hiyo ichangie pia katika shughuli za uzalishaji umeme.

Umeme wa Kutumia Upepo *(wind energy)*

353.Mwaka 2012, kampuni za uwekezaji za *Power Pool East Africa* na *Wind East Africa* ziliendelea na mipango ya uwekezaji katika kuzalisha umeme wa upepo mkoani Singida. Kampuni hizo ziliwasilisha Serikalini ripoti ya upembuzi yakinifu na kuridhiwa na Serikali. Aidha, Serikali ilitoa leseni kwa kampuni hizo za uzalishaji wa umeme ili kuendelea na utekelezaji wa mradi. Mradi wa uzalishaji umeme wa upepo wa Kampuni ya *Power Pool East Africa* wenye uwezo wa kuzalisha MW 100 ulizinduliwa na Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Jakaya Mrisho Kikwete mwaka 2012.

Tungamotaka (*Biomass*)

354.Katika mwaka 2012, jumla ya mitambo 2,409 ya *biogas* ilijengwa katika ngazi ya kaya chini ya programu ya uenezaji wa mitambo ya *biogas*. Mitambo hiyo ilijengwa katika mikoa ya Arusha, Kilimanjaro, Manyara, Tanga, Mbeya, Iringa, Mwanza, Kagera, Singida, Dodoma, Ruvuma, Iringa na Mara. Aidha, mafundi 600 wa ujenzi wa mitambo ya *biogas* walipatiwa mafunzo, hivyo kuwezesha upatikanaji wa ajira kupitia ujenzi wa mitambo hiyo. Vilevile, mafunzo ya matumizi ya Tope chujio (***Bio-slurry***) kama mbolea yalitolewa kwa kaya 2,000 hivyo kuongeza uzalishaji wa mazao ya chakula.

355.Kampuni ya Mufindi Paper Mill inazalisha umeme MW 6 kwa kutumia mabaki ya mazao ya misitu. Sehemu ya umeme huu inatumika kiwandani na kiasi kinachobaki kinauzwa kwa TANESCO. Aidha, mwaka 2012, Tanganyika Wattle Compay (TANWAT) ilizalisha umeme kiasi cha MW 2.5 kwa matumizi yake na kiasi kilichobakia kilisambazwa kwa niaba ya TANESCO kwa matumizi ya wateja wa mji wa Njombe. Vilevile, TANWAT inaendelea na uzalishaji wa mkaa kwa kutumia matanuru banifu yatumiayo miti ya miwato.

SURA YA 18

MAJI

Utangulizi

356.Mwaka 2012, ukuaji wa sekta ya maji ulikuwa asilimia 5.4 ikilinganishwa na asilimia 4.0 mwaka 2011. Ongezeko hilo lilitokana na utekelezaji wa miradi ya maji ikiwemo ya uchimbaji visima na upanuzi wa mitambo ya Ruvu Juu na Ruvu Chini. Sekta ya maji ilichangia asilimia 0.3 katika Pato la Taifa mwaka 2012 kama ilivyokuwa mwaka 2011.

Usimamizi na Uendelezaji wa Rasilimali za Maji

357.Mwaka 2012, usimamizi wa rasilimali za maji, utafiti na ufuatiliaji wa mwenendo wa maji chini na juu ya ardhi uliendelea katika maeneo mbalimbali nchini. Katika shughuli hizo, vifaa vitatu vya kufuatilia mwenendo wa maji chini ya ardhi na kifaa kimoja cha kupimia wingi wa mvua vilifungwa katika Bonde la mto Wami/Ruvu. Aidha, Vituo vinne vya kupima hali ya hewa vilikarabatiwa na vifaa vitatu vya kupima mgandamizo wa hewa vilifungwa katika Bonde la Ziwa Victoria. Vilevile, vituo viwili vya kupima mwenendo wa maji kwenye mito vilikarabatiwa katika Bonde la Mto Ruvuma.

358.Mwaka 2012, hatua mbalimbali zilichukuliwa kwa lengo la kukabiliana na uchafuzi wa maji na vyanzo vyake, ikiwa ni pamoja na utatuzi wa migogoro katika matumizi ya maji kwa kutumia Sheria ya Usimamizi wa Maji na Uendelezaji wa Rasilimali za Maji Na. 11 ya mwaka 2009. Katika mwaka huo, kulikuwa na jumla ya migogoro 27 inayohusu matumizi ya maji ambayo yote ilitatuliwa. Migogoro hiyo ilihusu matumizi ya maji katika mabonde ya Mto Pangani (14), Wami/Ruvu (5), Bonde la Kati (3), Mto Rufiji (2), Mto Ruvuma (2) na Ziwa Rukwa (1). Aidha, jumla ya vibali 607 vya kutumia maji vilitolewa kwa wakulima na vikundi vya watumia maji katika mabonde ya Ruvuma (195), Ziwa Victoria (153), Wami/Ruvu (124), Ziwa Nyasa (98) na Bonde la Kati (37).

359.Mwaka 2012, sampuli 6,219 kutoka vyanzo mbalimbali vya maji kwa ajili ya matumizi ya nyumbani, umwagiliaji na viwandani zilikusanywa na kufanyiwa utafiti wa kimaabara, ikilinganishwa na sampuli 2,836 mwaka 2011. Kati ya hizo, sampuli 5,126, ikiwa ni asilimia 81.4 zilikuwa na viwango vinavyokubalika kwa matumizi husika. Aidha, sampuli 660 za majitaka toka viwandani na mitambo ya kusafishia majitaka zilikusanywa na kufanyiwa uchunguzi wa kimaabara katika miji ya Bukoba,

Dar es Salaam, Dodoma, Iringa, Morogoro, Musoma, Mwanza na Tanga, ikilinganishwa na sampuli 538 mwaka 2011. Matokeo ya uchunguzi yalionesha kuwa, sampuli 462, sawa na asilimia 70 zilikidhi viwango vya kumwagwa kwenye mazingira bila ya kuleta athari.

Huduma ya Maji Vijijini

360. Mwaka 2012, miradi 16 ya kusambaza maji vijijini ilikamilika na jumla ya wakazi 920,613 wa vijijini walinufaika kwa kupata huduma ya maji safi na salama. Aidha, jumla ya miradi 219 ya usambazaji wa maji vijijini iliendelea kujengwa. Katika utekelezaji wa programu ya maji safi na usafi wa mazingira vijijini, wakazi wapatao 429,095 walielimishwa na kuhamasishwa kuhusu usafi wa mazingira. Sambamba na hilo, vyoo bora vya mfano 44,446 vilijengwa na kukamilika mwaka 2012, ikilinganishwa na vyoo 2,551 vya mfano vilivyojengwa mwaka 2011.

361.Idadi ya wakazi wa vijijini waliopata huduma ya maji iliongezeka kutoka watumiaji 20,634,227 mwaka 2011, hadi kufikia jumla ya watumiaji 22,293,914 mwaka 2012, ikiwa ni ongezeko la asilimia 7. Mwaka 2012, uwiano wa wakazi waliopata huduma ya maji safi na salama katika maeneo ya vijijini ilikuwa asilimia 57, ikilinganishwa na asilimia 56.6 mwaka 2011. Huduma ya maji vijijini inatarajiwa kuboreshwa zaidi baada ya kukamilika kwa mradi mkubwa kwa vijiji kumi kwa kila Halmashauri chini ya utekelezaji wa Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji.

Huduma za Maji Mijini

362. Mwaka 2012, uzalishaji wa maji katika miji mikuu ya mikoa uliongezeka hadi kufikia mita za ujazo milioni 124.48, kutoka mita za ujazo milioni 116.45 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 7. Aidha, mwaka 2012, mamlaka za maji 19 za miji mikuu ya mikoa zilitoa huduma ya maji kwa kiwango cha wastani wa asilimia 86 ya wakazi wa mijini kama ilivyokuwa mwaka 2011.

363.Idadi ya wakazi wa Jiji la Dar es salaam wanaopata huduma ya maji safi na salama iliongezeka kutoka kiwango cha wastani wa asilimia 55.0 mwaka 2011 hadi kufikia wastani wa asilimia 67 ya wakazi mwaka 2012. Pamoja na ongezeko hilo, kiwango cha utoaji huduma ya maji katika jiji la Dar es Salaam kilikuwa cha chini ikilinganishwa na miji mikuu ya mikoa kutokana na ongezeko kubwa la wakazi jijini, shughuli za kiuchumi pamoja na uchakavu wa miundombinu ya maji. Serikali iliendelea kuboresha huduma ya maji katika Jiji la Dar es salaam kupitia utekelezaji wa Mpango Maalum wa Kuboresha Huduma ya Maji Safi na Usafi wa Mazingira ikiwa ni pamoja na upanuzi wa vyanzo vya maji vya Ruvu Juu na Ruvu Chini na uchimbaji wa visima.

364.Mwaka 2012, mamlaka za maji katika miji mikuu ya mikoa zilikusanya jumla ya shilingi bilioni 57.5, ikilinganishwa na makusanyo ya shilingi bilioni 48.7 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 18. Ongezeko hilo lilitokana na wateja wapya 301,175 waliounganishwa katika mfumo wa maji, ikilinganishwa na wateja 282,244 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 6.7. Pamoja na ongezeko la mapato, huduma ya maji mijini inakabiliwa na changamoto ya uchakavu wa miundombinu ya maji na kasi ya ongezeko la wakazi katika miji.

UZALISHAJI WA MAJI NA MAPATO YATOKANAYO NA MAJI MIJINI

Jedwali Na. 77

Mamlaka	Uzalishaji wa Maji (Mita za ujazo)	Mapato (TShs)	Uzalishaji wa Maji (Mita za ujazo)	Mapato (TShs)	Uzalishaji wa Maji (Mita za ujazo)	Mapato (TShs)
	2010		2011		2012	
Arusha	14,721,190	4,228,767,804	13,130,365	4,439,919,207	14,154,190	4,805,714,687
Babati	1,150,694	412,582,337	1,102,056	545,791,770	1,109,955	578,144,517
Bukoba	2,290,311	781,849,481	2,379,843	856,364,230	2,812,072	1,130,847,335
Dodoma	9,667,795	4,080,208,091	9,891,546	5,319,580,534	10,433,535	6,218,098,840
Iringa	4,229,160	2,129,065,911	4,901,651	2,543,391,568	7,230,917	3,221,320,841
Kigoma	3,117,511	502,410,725	4,684,263	815,222,870	5,148,765	1,540,273,313
Lindi	328,902	203,796,544	268,133	175,506,149	302,159	322,656,268
Mbeya	11,236,254	3,339,539,484	10,793,446	3,772,790,461	12,788,166	4,366,757,972
Morogoro	8,900,610	3,801,407,363	8,800,245	4,730,546,495	8,799,500	5,442,333,000
Moshi	9,102,782	3,102,872,040	9,189,308	3,710,388,357	9,417,445	3,815,735,410
Mtwara	1,659,664	972,731,617	2,285,218	1,253,598,238	2,070,828	1,168,445,202
Musoma	3,848,175	1,247,335,118	3,717,139	1,354,049,964	3,840,910	1,470,169,446
Mwanza	23,492,486	7,304,948,210	22,966,066	9,461,022,328	22,912,029	12,025,412,228
Shinyanga	3,491,099	1,506,671,775	2,983,817	1,963,006,961	3,009,409	2,099,942,920
Singida	1,527,053	500,960,728	1,326,238	580,684,186	1,414,895	727,162,830
Songea	2,361,703	734,974,362	2,669,799	986,463,073	2,700,505	985,786,335
Sumbawanga	1,763,680	402,940,915	1,669,100	456,552,113	1,708,956	617,133,945
Tabora	4,149,561	1,340,824,081	3,767,712	1,393,944,777	4,013,737	2,127,947,751
Tanga	9,513,697	3,696,449,819	9,929,713	4,403,689,730	10,613,741	4,859,604,244
Jumla	**116,552,327**	**40,290,336,405**	**116,455,658**	**48,762,513,011**	**124,481,714**	**57,523,487,084**

SURA YA 19

ELIMU NA MAFUNZO YA UFUNDI

Elimu ya Awali

365. Mwaka 2012, idadi ya wanafunzi katika elimu ya awali ilipungua hadi wanafunzi 1,034,729 kutoka wanafunzi 1,069,208 mwaka 2011, sawa na upungufu wa asilimia 3.2. Kati ya hao, wasichana walikuwa 504,304 sawa na asilimia 48.7 na wavulana walikuwa 530,425. Idadi ya wanafunzi katika shule za Serikali ilikuwa 985,060, sawa na upungufu wa asilimia 1.2 ambapo wasichana walikuwa 480,125 na wavulana walikuwa 504, 935. Idadi ya wanafunzi katika shule zisizo za Serikali ilikuwa 49,669 ambapo wasichana walikuwa 24,179 na wavulana walikuwa 25,490.

366.Mwaka 2012, uwiano wa mwalimu mwenye sifa kwa wanafunzi katika shule za awali za Serikali ulikuwa 1: 124 ikilinganishwa na 1: 114 mwaka 2011, wakati kiuhalisia uwiano unaokubalika ni 1: 25. Uwiano wa mwalimu kwa wanafunzi katika shule za Serikali kwa mikoa ulikuwa nafuu katika mkoa wa Pwani (1:43), Rukwa (1:65) Shinyanga (1:71) na Lindi (1:81). Mikoa mingineyo ilikuwa na uwiano wa mwalimu mmoja kwa wanafunzi 100 au zaidi. Hii inatokana na baadhi ya mikoa hiyo kuwa pembezoni na hivyo baadhi ya walimu kutofika huko mara wanapopangiwa huko.

Elimu ya Msingi

367.Idadi ya wanafunzi katika elimu ya msingi ilipungua kwa asilimia 1.4 mwaka 2012 kufikia wanafunzi 8,247,172 kutoka wanafunzi 8,363,386 mwaka 2011. Kati ya hao, wavulana walikuwa 4,086,280 sawa na asilimia 49.5 na wasichana walikuwa 4,160,892 sawa na asilimia 50.5. Wanafunzi walioandikishwa darasa la kwanza waliongezeka kufikia 1,404,998 mwaka 2012 kutoka wanafunzi 1,388,216 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 1.2.

368.Mwaka 2012, idadi ya wanafunzi waliokuwa shule za msingi ilikuwa asilimia 92 ya wanafunzi wote wenye umri wa kwenda shule (Miaka 7-13) ikilinganishwa na asilimia 94.0 mwaka 2011. Baadhi ya mikoa iliyokuwa na viwango vya juu ni Mbeya (99.8), Mwanza, Ruvuma (99.7) na Tanga (99.5). Mikoa iliyokuwa na viwango vya chini ni pamoja na Manyara (80.9) na Kigoma (81.4).

369.Idadi ya shule za msingi za Serikali na zisizo za Serikali iliongezeka kwa asilimia 2.1 mwaka 2012 hadi kufikia shule 16,331 kutoka shule 16,001 mwaka 2011. Katika kipindi hicho, idadi ya shule za Serikali iliongezeka kwa asilimia 0.7 kutoka shule 15,412 mwaka 2011 hadi kufikia shule 15,525. Aidha, idadi ya shule zisizo za Serikali

iliongezeka kutoka shule 589 mwaka 2011 hadi shule 806 mwaka 2012 sawa na ongezeko la asilimia 36.8.

370.Mwaka 2012, kiwango cha jumla cha uandikishaji wa wanafunzi kilipungua kufikia asilimia 98.4 kutoka asilimia 102.7 mwaka 2011. Aidha, kiwango halisi cha uandikishaji kilipungua kutoka asilimia 94 mwaka 2011 hadi asilimia 92 mwaka 2012.

371.Idadi ya walimu wenye sifa katika shule za Serikali iliongezeka kutoka walimu 161,413 mwaka 2011 hadi walimu 166,630 mwaka 2012, sawa na ongezeko la asilimia 3.2. Hii ilipelekea uwiano wa walimu wenye sifa kwa wanafunzi kuimarika kutoka uwiano wa 1:49 mwaka 2011 hadi 1:47 mwaka 2012.

372.Idadi ya wanafunzi waliofanya mtihani wa kumaliza elimu ya msingi mwaka 2012 ilikuwa 973,812. Kati ya hao, wavulana walikuwa 462,798 na wasichana 511,014. Idadi ya wanafunzi waliofaulu walikuwa 567,567 sawa na asilimia 58.3 ya wanafunzi wote waliofanya mtihani ikilinganishwa na asilimia 53.5 ya wanafunzi waliofaulu mwaka 2011. Mikoa iliyoongoza kwa ufaulu ni pamoja na Dar es salaam (79.8), Arusha (78.5) na Kilimanjaro (75.7). Mikoa iliyopata kiwango cha chini cha ufaulu ni Shinyanga (42.3), Kigoma (44.5) na Dodoma (45.4).

Elimu ya Sekondari

373.Mwaka 2012, idadi ya shule za sekondari iliongezeka hadi shule 4,528 kutoka shule 4,367 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 3.7. Kati ya hizo, shule 3,508 zilikuwa za Serikali na 1,020 zilikuwa zisizo za Serikali. Aidha, idadi ya shule za sekondari za Serikali iliongezeka kwa asilimia 2.4 kutoka shule 3,425 mwaka 2011 hadi shule 3,508.

374.Mwaka 2012, idadi ya wanafunzi katika shule za sekondari wa kidato cha kwanza hadi cha sita iliongezeka kwa asilimia 5.0 kutoka wanafunzi 1,789,547 mwaka 2011 hadi wanafunzi 1,884,272. Kati ya hao, wasichana walikuwa 873,799 sawa na asilimia 46.4 na wavulana walikuwa 1,010,473 sawa na asilimia 53.6 ikilinganishwa na wasichana 802,554 (asilimia 44.8) na wavulana 986,993(asilimia 55.2) mwaka 2011.

375.Mwaka 2012, idadi ya walimu katika shule za sekondari za Serikali iliongezeka kutoka walimu 39,934 mwaka 2011 hadi walimu 51,469, sawa na ongezeko la asilimia 28.9. Uwiano wa mwalimu kwa wanafunzi katika shule za Serikali umeimarika kutoka 1:38 mwaka 2011 hadi 1:31 mwaka 2012. Uwiano wa idadi kati ya walimu na wanafunzi katika shule za sekondari ulikuwa juu katika mikoa ya Mara (1:45), Kagera (1:44) na Kigoma (1:41).

376.Kiwango cha jumla cha uandikishaji wa wanafunzi wa Kidato cha Kwanza hadi cha Sita kiliongezeka kutoka asilimia 36.1 mwaka 2011 hadi asilimia 36.9 mwaka 2012. Aidha, kiwango halisi cha uandikishaji kiliongezeka kutoka asilimia 32.1 mwaka 2011 hadi asilimia 34.3 mwaka 2012.

Elimu ya Ualimu

377.Mwaka 2012, idadi ya vyuo vya ualimu ilikuwa 105 ikilinganishwa na vyuo 103 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 1.9. Kati ya hivyo vyuo vya Serikali vilikuwa 34 na visivyo vya Serikali 71. Aidha, idadi ya wanachuo katika vyuo vya ualimu vya Serikali na visivyo vya Serikali ilikuwa wanachuo 43,258 mwaka 2012 ikilinganishwa na wanachuo 37,698 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 14.7. Kati ya wanachuo hao, wavulana walikuwa 24,360 (asilimia 56.3) na wasichana walikuwa 18,898 (asilimia 43.7). Mafunzo yaliyotolewa yalikuwa katika ngazi zifuatazo: Elimu maalum wanachuo 51, Cheti (tarajali) wanachuo 25,626, Stashahada (tarajali) wanachuo 12,360 na Stashahada mafunzo kazini wanachuo 1,056.

378.Mwaka 2012, idadi ya wanachuo katika vyuo vya ualimu vya Serikali ilikuwa 26,626 ikilinganishwa na wanachuo 24,243 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 9.8. Kati ya wanachuo hao, wasichana walikuwa 11,595 (asilimia 43.6) na wavulana walikuwa 15,031(asilimia 56.4). Aidha, idadi ya wanachuo katika vyuo vya ualimu visivyo vya Serikali ilikuwa 16,632 mwaka 2012 ikilinganishwa na wanachuo 13,455 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 23.6. Kati ya wanachuo hao, wasichana walikuwa 7,303 (asilimia 43.9) na wavulana walikuwa 9,329 (asilimia 56.1).

Elimu ya Watu Wazima na Mfumo Usio Rasmi

379.Mwaka 2012, idadi ya wananchi walioshiriki katika Mpango wa Uwiano kati ya Elimu ya Watu Wazima na Jamii (MUKEJA) ilipungua kwa asilimia 15.7 kutoka washiriki 1,050,517 mwaka 2011 hadi 907,771. Kati ya hao, wanaume walikuwa 434,466 sawa na asilimia 47.9 na wanawake walikuwa 473,305 sawa na asilimia 52.1 ikilinganishwa na washiriki wanaume 499,898 (asilimia 47.6) na wanawake 550,619 (asilimia 52.4) mwaka 2011.

380.Mwaka 2012, idadi ya washiriki wa Mpango wa Elimu ya Msingi kwa Watoto waliokosa elimu ya msingi (MEMKWA) wenye umri wa miaka 11 hadi 18 ilipungua kwa asilimia 7.3 kutoka wanafunzi 82,459 mwaka 2011 hadi wanafunzi 76,867. Hii ilitokana na wazazi kuongeza mwamko wa kuandikisha darasa la kwanza watoto wao wa rika lengwa (miaka 7) katika shule za msingi.

Ukaguzi wa Shule na Vyuo

381.Mwaka 2012, Serikali iliendelea kusimamia na kufuatilia utekelezaji wa sera, sheria na kanuni za elimu ili kuhakikisha kunakuwepo na upatikanaji wa elimu bora. Mwaka 2011/12, jumla ya shule/vyuo/taasisi/asasi 6,081 za elimu zilikaguliwa ikilinganishwa na 6,215 zilizokaguliwa mwaka 2010/11, sawa na upungufu wa asilimia 2.2. Aidha, idadi ya shule/vyuo/taasisi/asasi zilizokaguliwa ilikuwa asilimia 34.2 ya lengo lililokusudiwa la kukagua shule/vyuo/taasisi/asasi 17,785.

Jedwali Na: 19.1 Taasisi za Elimu Zilizokaguliwa kwa Mwaka 2012

Taasisi/Shule/Vituo/Vyuo	Idadi Taasisi/Asasi June, 2012	Idadi iliyolengwa kukaguliwa	Idadi halisi iliyokaguliwa	Kiwango cha utekelezaji (% ya idadi iliyokaguliwa)
Elimu ya Awali	14,529	6,045	1,493	24.7
Shule ya Msingi	16,052	7,200	3,061	42.5
Elimu ya Ufundi	358	216	39	18.1
Elimu ya Maalumu	352	159	26	16.4
Elimu ya Watu Wazima	18,557	1,900	497	26.2
Shule za Sekondari	4,528	2,160	935	43.3
Vyuo vya Ualimu	105	105	30	28.6

Chanzo: Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi

Elimu ya Ufundi na Mafunzo

382.Mwaka 2011/12, idadi ya wanafunzi katika vyuo vya elimu ya ufundi na mafunzo ilikuwa 112,447 ikilinganishwa na wanafunzi 85,040 mwaka 2010/11, sawa na ongezeko la asilimia 32. Kati yao, wanafunzi 58,558 (asilimia 52.1) walikuwa wanaume na wanafunzi 53,889 (asilimia 47.9) walikuwa wanawake. Idadi ya vyuo vya elimu ya ufundi na mafunzo ilikuwa 287 mwaka 2011/12 ikilinganishwa na vyuo 240 mwaka 2010/11, sawa na ongezeko la asilimia 19.6.

Elimu ya Ufundi Stadi

383.Mwaka 2011/12, idadi ya vyuo vya ufundi stadi ilikuwa 750 ikilinganishwa na vyuo 672 mwaka 2010/11, sawa na ongezeko la asilimia 11.6. Aidha, idadi ya wanafunzi katika vyuo vya ufundi stadi iliongezeka kutoka wanafunzi 102,217 mwaka 2010/11 hadi wanafunzi 121,348, sawa na ongezeko la asilimia 18.7. Kati yao, wanaume walikuwa 64,499 sawa na asilimia 53.2 na wanawake walikuwa 56, 849, sawa na asilimia 46.8 mwaka 2011/12.

Elimu ya Juu

384.Mwaka 2011/12, idadi ya vyuo vikuu ilikuwa 45; kati ya hivyo, vyuo vikuu vya Serikali vilikuwa 14 na visivyo vya Serikali vilikuwa 31. Idadi ya wanafunzi katika vyuo vikuu vya Serikali na visivyo vya Serikali iliongezeka kwa asilimia 19.2 kutoka wanafunzi 139,638 mwaka 2010/11 hadi wanafunzi 166,484 mwaka 2011/12. Kati ya hao, wanafunzi wa kike walikuwa 60,592 sawa na asilimia 36.4 ya wanafunzi wote katika mwaka 2011/12.

385.Idadi ya wanafunzi katika vyuo vikuu vya Serikali iliongezeka kutoka wanafunzi 104,130 mwaka 2010/11 hadi wanafunzi 114,531 mwaka 2011/12, sawa na ongezeko la asilimia 10.0. Kati yao, wanawake walikuwa 39,331 sawa na asilimia 34.3 na wanaume walikuwa 75,200 sawa na asilimia 65.7 ikilinganishwa na wanawake 34,915 sawa na asilimia 33.5 wanaume 69,215 sawa na asilimia 66.5 mwaka 2010/11.

386.Idadi ya wanafunzi katika vyuo vikuu visivyo vya Serikali iliongezeka kutoka wanafunzi 35,509 mwaka 2010/11 hadi wanafunzi 51,953 mwaka 2011/12, sawa na ongezeko la asilimia 46.3. Kati yao, wanawake walikuwa 21,261 sawa na asilimia 40.9 na wanaume walikuwa 30,692 sawa na asilimia 59.1 ikilinganishwa na wanawake 15,045 sawa na asilimia 42.4 na wanaume 20,464 sawa na asilimia 57.6 mwaka 2010/11.

387.Mwaka 2011/12, Bodi ya Mikopo ya Wanafunzi wa Vyuo vya Elimu ya Juu ilitoa mikopo kwa wanafunzi 94,773 yenye thamani ya shilingi bilioni 322.0 ikilinganishwa na wanafunzi 92,791 waliopata mikopo yenye thamani ya shilingi bilioni 231.8 mwaka 2010/11. Katika mwaka 2011/12, Bodi ya Mikopo ilikusanya shilingi bilioni 11.5 ikilinganishwa na shilingi bilioni 4.4 zilizokusanywa mwaka 2010/11, sawa na ongezeko la asilimia 61. Aidha, changamoto zinazoikabili Bodi ya mikopo ni pamoja na: kutokubalika kwa sera ya uchangiajia gharama za elimu ya juu; mtazamo potofu kuwa fedha zinazotolewa na Bodi ni ruzuku badala ya mikopo; na uwezo mdogo wa kibajeti.

SHULE ZA SEKONDARI ZA SERIKALI: IDADI YA WANAFUNZI KWA KIDATO

Jedwali Na. 80 (Namba)

Mwaka	I	II	III	IV	V	VI	Jumla
1986	10789	9855	8401	8679	2363	2276	42363
1987	11626	10870	9528	9162	2313	2322	45821
1988	14258	11195	10373	9180	2313	2240	49559
1989	16034	14815	11275	10018	2980	2360	57482
1990	18654	16340	14199	11157	3777	2859	66986
1991	18892	18679	15459	13915	3646	3355	73946
1992	19299	19443	17044	14864	4136	3874	78660
1993	20267	20110	17597	16713	4261	4016	82964
1994	21589	19823	17513	16474	4179	3863	83441
1995	25200	22237	19118	17067	4541	3903	92066
1996	28289	23874	20197	16468	4528	4035	97391
1997	32043	29748	23810	19697	6412	4846	116556
1998	37094	31218	24925	21182	5163	4748	124330
1999	39144	36682	28589	23996	6305	5248	139964
2000	43643	36734	31132	25456	6654	6143	149762
2001	47204	45078	30531	29188	7198	6601	165800
2002	56101	50371	36989	29045	7711	7126	187343
2003	52863	60643	36906	35653	7780	6885	200730
2004	98738	67294	46546	36385	8353	7572	264888
2005	134963	109398	46188	46489	9710	8444	355192
2006	196391	151448	72167	42584	18211	9691	490492
2007	401011	218060	105770	70796	21789	11668	829094
2008	395930	332393	175353	95214	25240	11743	1035873
2009	480529	308131	159789	167355	31201	12695	1159700
2010	382207	398870	293519	279995	26065	20674	1401330
2011	403873	396724	380528	279117	30265	25164	1515671
2012	457321	386250	355740	343376	31206	28859	1602752
Badiliko (%)							
2011 - 2012	13.2	-2.6	-6.5	23.0	3.1	14.7	5.7

Chanzo: Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi

IDADI YA WANAFUNZI NA WALIMU KATIKA SHULE ZA MSINGI NA SEKONDARI KWA JINSIA

Jedwali 80A

	2008			2009			2010			2011			2012		
	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla
I. Elimu ya msingi:															
Jumla ya wanafunzi wote walioandikishwa Darasa la I-VII	4261831	4148263	8410094	4248764	4192789	8441553	4203269	4216036	8419305	4159740	4203646	8363386	4086280	4160892	8247172
Jumla ya wanafunzi wanaosoma shule za serikali Darasa la I-VII	4203180	4093428	8296608	4182915	4130165	8313080	4127500	4139526	8267026	4076899	4123752	8200651	3970502	4049246	8019748
Jumla ya wanafunzi wanaosoma shule za binafsi Darasa la I-VII	58651	54835	113486	65849	62624	128473	75769	76510	152279	82841	79894	162735	115778	111646	227424
Jumla ya walimu katika shule za msingi	76638	78257	154895	80066	77119	157185	82170	83686	165856	86098	89351	175449	87601	93386	180987
Jumla ya walimu katika shule za msingi za serikali	74479	74954	149433	76765	74711	151476	78331	80750	159081	81262	85849	167111	82541	89445	171986
Jumla ya walimu katika shule za msingi za binafsi	2159	3303	5462	3301	2408	5709	3839	2936	6775	4836	3502	8338	5060	3941	9001
II. Elimu ya sekondari:															
Jumla ya wanafunzi wote Kidato I-VI	679124	543279	1222403	812945	653457	1466402	910171	728528	1638699	936003	775106	1711109	954961	847849	1802810
Wanafunzi wanaosoma katika shule za serikali, kidato I-VI	58118	451755	509873	728322	565369	1293691	792974	608356	1401330	816909	643333	1460242	832001	710686	1542687
Wanafunzi wanaosoma katika shule za binafsi, kidato I-VI	95006	91524	186530	84623	88088	172711	117197	120172	237369	119094	131773	250867	122960	137163	260123
Idadi ya walimu katika shule za serikali	23122	9713	32835	17240	9192	26432	19666	10586	30252	26635	13299	39934	33643	17826	51469
Idadi ya walimu katika shule za binafsi	16790	8181	24971	5732	1790	7522	8155	2110	10265	9722	2490	12212	10881	2736	13617
Jumla ya Walimu katika shule za Sekondari	39912	17894	57806	22972	10982	33954	27821	12696	40517	36357	15789	52146	44524	20562	65086

Chanzo: Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi

IDADI YA TAASISI ZA ELIMU

Jedwali 80 B

Aina ya Taasisi	2008			2009			2010			2011			2012		
	Serikali	Binafsi	Jumla	Serikali	Binafsi	Jumla	Serikali	Binafsi	Jumla	Serikali	Binafsi	Jumla	Serikali	Binafsi	Jumla
Shule za Msingi	15257	416	15673	426	15301	15727	15265	551	15816	15412	589	16001	15525	806	16331
Shule za Sekondari	3039	759	3798	3283	819	4102	3397	869	4266	3425	942	4367	3508	1020	4528
Vyuo vya Ualimu (Msingi na Sekondari)	33	34	67	34	43	77	34	58	92	34	69	103	34	71	105
Jumla	**18329**	**1209**	**19538**	**3743**	**16163**	**19906**	**18696**	**1478**	**20174**	**18871**	**1600**	**20471**	**19067**	**1897**	**20964**

Chanzo: Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi

MAFUNZO YA WALIMU KATIKA VYUO VYA UALIMU

Jedwali 80C

KIWANGO	2008			2009			2010			2011			2012		
	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla
Stashahada (Pre-Service)	4288	2771	**7059**	5646	3642	**9288**	8695	5982	**14677**	7222	4360	**11582**	7552	4808	**12360**
Stashahada (In service)	559	230	**789**	1489	679	**2168**	1873	1191	**3064**	1071	551	**1622**	729	327	**1056**
Daraja A	6455	7278	**13733**	11078	12797	**23875**	9145	9296	**18441**	11905	12137	**24042**	14044	11582	**25626**
Elimu maalum	127	138	**265**	5	21	**26**	338	128	**466**	187	265	**452**	17	34	**51**
Mafunzo Kazini B/C-A	16	26	42	0	0	**0**	0	0	**0**	0	0	**0**	0	0	**0**
Jumla	**11445**	**10443**	**21888**	**18218**	**17139**	**35357**	**20051**	**16597**	**36648**	**20385**	**17313**	**37698**	**22342**	**16751**	**39093**

Chanzo: Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi

IDADI YA WANAFUNZI WALIOJIUNGA NA VYUO KATIKA TAASISI ZA ELIMU YA JUU KWA JINSI KWA MWAKA 2011/2012

Jedwali Na. 80 D

Jina la Chuo	Idadi ya Wanafunzi			Idadi ya Walimu		
	ME	KE	Jumla	ME	KE	Jumla
UNIVERSITY OF DAR-ES-SALAAM (UDSM)	2306	1329	3635	838	223	1061
SOKOINE UNIVERSITY (SUA)	263	321	1679	413	95	508
TANZANIA OPEN UNIVERSITY - OUT (Dar & Iringa Branch)	6149	3439	9588	236	129	365
DAR-ES-SALAAM INSTITUTE OF TECHNOLOGY (DIT)	816	116	932	151	26	177
MBEYA INSTITUTE OF SCIENCE AND TECHNOLOGY	386	45	431	47	22	69
INTERNATIONAL MEDICAL AND TECHNOLOGICAL UNIVERSITY (IMTU)	500	276	776	62	19	81
WEIL BUGANDO UNIVERSITY COLLEGE OF HEALTH SCIENCES (WBUCHS)	699	369	1068	71	37	108
SAINT AUGUSTINE UNIVERSITY OF TANZANIA (SAUT)	7042	5524	12566	112	105	217
MWENGE UNIVERSITY COLLEGE OF EDUCATION (MWUCE)	1261	722	1983	62	18	80
MOSHI UNIVERSITY COLLEGE OF COOPERATION AND BUSSINESS STUDIES (MUCCOBS)	2273	1524	3797	117	30	147
KILIMANJARO CHRISTIAN MEDICAL CENTRE (KCMC)	727	504	1231	66	38	104
STEFANO MOSHI MEMORIAL UNIVERSITY COLLEGE	920	523	1443	45	14	59
INSTITUTE OF FINANCE MANAGEMENT	1476	809	2285	130	81	211
SEBASTIAN KULOWA UNIVERSITY COLLEGE (SEKUCO)	417	201	618	56	16	72
RUAHA UNIVERSITY COLLEGE	3032	1819	4851	65	23	88
TUMAINI UNIVERSITY (Dar & Iringa)	2621	2072	4693	128	41	169
MKWAWA UNIVERSITY OF COLLEGE EDUCATION	1297	1015	2312	96	30	126
TEOFILO KISANJI UNIVERSITY	591	328	919	52	14	66
THE AGAKHAN UNIVERSITY	91	168	259	11	14	25
MUSLIM UNIVERSITY OF MOROGORO	491	782	1273	4	31	35
JORDANI UNIVERSITY COLLEGE	587	343	930	39	6	45
MZUMBE UNIIVERSITY (MU &Dar &Mbeya& Mwanza Campus)	3171	4018	7189	221	60	281
ST. JOHN UNIVERSITY (Dom &Dar)	657	488	1145	25	73	98
COLLEGE OF BUSINESS EDUCATION-DAR	2733	2685	5418	60	14	74
UNIVERSITY OF DODOMA INSTITUTE OF RURAL DEVELOPMENT PLANNING (MIPANGO)	1209	968	2177	75	23	98
MADINI INSTITUTE- DODOMA	594	421	1015	163	63	226
DODOMA UNIVERSITY (UDOM)	5915	10558	16473	140	464	604
ARUSHA INSTITUTE OF ACCOUNTANCY	1837	1362	3199	78	17	95
MOUNT MERU UNIVERSITY	785	788	1573	67	32	99
MAKUMIRA UNIVERSITY	1869	1369	3238	-	-	62
HUBERT KAIRUKI MEMORIAL UNIVERSITY (HKMU)	77	112	189	51	20	71
KAMPALA INTERNATIONAL UNIVERSITY	1496	1055	2551	87	29	116
INTERNATIONAL MEDICAL AND TECHNOLOGICAL UNIVERSITY	502	295	797	62	19	81
ECKERNFORDE TANGA UNIVERSITY	423	340	763	20	12	32
ARDHI UNIVERSITY (UCLAS)	399	191	590	176	44	220
INSTITUTE OF SOCIAL WORK	441	649	1090	32	14	46
ST. JOSEPH COLLEGE OF ENGINEERING & TECHNOLOGY	192	21	213	12	74	86
ARUSHA UNIVERSITY	1718	911	2629	52	24	76
UNIVERSITY OF NELSON MANDELA AFRICAN INSTITUTE OF SCIENCE $ TECHNOLOGY	105	30	135	-	-	-
LIVESTOCK TRAINING INSTITUTE COLLEGE	338	177	515	37	11	48
ARUSHA TECHNICAL COLLEGE	959	278	1237	92	12	104
MUHIMBILI HEALTH ALLIED SCIENCES UNIVERSITY (MUHAS)	436	228	664	177	75	252
HUBERT KAIRUKI MEMORIAL UNIVERSITY (HKMU)	77	112	189	51	20	71
INSTITUTE OF ADULT EDUCATION	195	237	432	48	26	74
DAR ES SALAAM UNIVERSITY COLLEGE OF EDUCATION	1762	1391	3153	124	68	192
MWL. NYERERE MEMORIAL UNIVERSITY	394	587	981	23	40	63
Jumla	**62229**	**51500**	**114824**	**4674**	**2246**	**6982**

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

- Takwimu hazikupatikana

SHULE ZA SEKONDARI ZA BINAFSI: IDADI YA WANAFUNZI KWA KIDATO

Jedwali Na. 81 (Namba)

Mwaka	I	II	III	IV	V	VI	Jumla
1986	12625	12389	11895	10073	730	567	48279
1987	15709	15526	13188	12245	801	756	58225
1988	18007	18897	15326	14358	966	702	68256
1989	20789	19279	18415	14759	1045	716	75003
1990	23585	21870	17599	17685	1481	1094	83314
1991	27554	25143	19237	17371	1922	1639	92866
1992	29027	27044	19378	17891	2018	1758	97116
1993	25703	27651	21894	18367	2223	2097	97935
1994	28657	26971	22784	19809	2573	2011	102805
1995	28498	26242	24098	21199	2334	1938	104309
1996	28002	25807	22494	20318	3168	2243	102032
1997	29768	27461	22406	20627	3408	3381	107051
1998	27125	24756	22029	20409	4826	3428	102573
1999	28333	25747	23120	20255	5667	4493	107615
2000	30789	26601	23469	20430	5894	5011	112194
2001	36305	30820	25004	20762	5892	5116	123899
2002	41593	34209	27540	20681	6418	5534	135975
2003	46891	38506	26385	21650	6430	4859	144721
2004	48752	46167	33240	24476	8847	6229	167711
2005	45276	46321	32063	29248	9183	7046	169137
2006	46968	48013	42878	29796	9569	7956	185180
2007	47437	46927	41340	35746	11299	8667	191416
2008	42971	43232	43177	35980	12576	8594	186530
2009	44255	36384	37064	34061	11851	9096	172711
2010	56620	57876	50778	46820	12269	13006	237369
2011	63282	67205	65859	54521	11083	11926	273876
2012	65058	69403	64453	61209	9684	11713	281520
Badiliko (%)							
2011 - 2012	2.8	3.3	-2.1	12.3	-12.6	-1.8	2.8

Chanzo: Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi

SURA YA 20

AFYA

Utangulizi

388.Katika mwaka 2012, huduma za afya nchini ziliendelea kutolewa kwa kiwango cha kuridhisha kutokana na mabadiliko endelevu yanayofanyika katika sekta ya afya kwa lengo la kuleta uwiano katika upatikanaji wa huduma bora za afya mijini na vijijini. Ushirikishwaji wa wananchi katika huduma za afya uliwezesha kuongezeka kwa vituo vya kutolea huduma za afya vya Serikali na binafsi. Ongezeko hili lilichochea mahitaji makubwa ya watumishi, vifaa na madawa pamoja na kupanua vyuo vya afya ili kuongeza idadi ya wataalam wa afya. Aidha, Mpango Maalum wa Afya ya Msingi (MMAM) uliendelea kutekelezwa ipasavyo kulingana na mpango kazi, lengo kuu likiwa ni kupambana na adui maradhi katika jamii kwa kuhakikisha kwamba huduma bora za afya ya msingi zinawafikia wananchi wote.

389.Mwaka 2012, Serikali iliendelea kushirikiana na wadau mbalimbali wa sekta ya afya ili kuhakikisha kwamba huduma za afya zinatolewa kwa ubora na viwango vilivyowekwa. Huduma za afya ya uzazi na mtoto ziliendelea kupewa kipaumbele ili kuendelea kupunguza vifo vya akina mama na watoto. Vilevile, Serikali iliendelea kutoa kipaumbele katika maeneo ya kudhibiti magonjwa ya ngono, ushauri nasaha, huduma kwa wagonjwa majumbani, elimu na habari, tiba na matunzo, na huduma za maabara kwa wagonjwa waishio na Virusi Vya UKIMWI kwa lengo la kuimarisha mapambano dhidi ya UKIMWI. Aidha, Serikali kwa kushirikiana na wadau mbalimbali iliendelea kuhakikisha kuwa mifumo ya ukusanyaji wa takwimu sahihi za sekta ya afya inaendelea kuimarishwa ili kukidhi utoaji wa takwimu za viwango vinavyokubalika kitaifa na kimataifa.

Vituo vya Kutolea Huduma ya Afya

390.Hadi kufikia mwaka 2012, vituo vya kutolea huduma za afya nchini viliongezeka na kufikia vituo 6,663 ikilinganishwa na vituo 6,052 vilivyokuwepo mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 10.1. Ongezeko hili linaendana na lengo la Serikali kupitia Mpango Maalum wa Afya ya Msingi linalotaka kila kijiji kuwa na zahanati.

Jedwali Na.20.1: Vituo vya kutolea huduma

Mmiliki/Ngazi	2011			2012		
	Binafsi	**Serikali**	**Jumla**	**Binafsi**	**Serikali**	**Jumla**
Zahanati	1,289	3,843	5,132	1,358	4,322	5,680
Vituo vya Afya	230	454	684	244	498	742
Hospitali	128	108	236	129	112	241
Jumla	**1,647**	**4,405**	**6,052**	**1,731**	**4,932**	**6,663**

Chanzo: Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii

391.Mwaka 2012, Serikali kupitia mradi wa kupunguza vifo vitokanavyo na matatizo ya afya ya uzazi na mtoto ilikabidhi jumla ya vyumba maalumu 8 vya upasuaji na vyumba 12 viko katika hatua ya kusimika mitambo tiba. Jumla ya vituo vya afya 30 na hospitali 6 vilipatiwa majengo ya upasuaji wa wajawazito. Aidha, katika kipindi hicho, Serikali iliziwezesha hospitali za ngazi ya Taifa za Muhimbili, MOI, KCMC, Bugando, Ocean Road, Kibong'oto, Mirembe na Hospitali ya Rufaa Mbeya; kujenga majengo na kutoa vifaa vya kitaalam na madaktari bingwa hivyo kuongeza ufanisi na kupunguza idadi na gharama za wagonjwa wanaoenda kutibiwa nje ya nchi.

Ukaguzi wa Vituo vya Afya

392.Mwaka 2012, Serikali iliendelea kufanya ukaguzi wa vyuo na vituo vya kutolea huduma za afya na ustawi wa jamii. Ukaguzi ulifanyika katika mikoa ya Mtwara, Lindi na Manyara. Ukaguzi huo ulifanyika katika: hospitali 16; vituo vya afya 12; zahanati 15; vyuo vya mafunzo saba; na vituo vya ustawi wa jamii vinne. Vilevile, ukaguzi ulifanyika katika mkoa wa Dar es Salaam katika kliniki 70 za meno na 6 za damu.

Matibabu nje ya nchi

393.Katika mwaka 2012, jumla ya wagonjwa 402 wenye matatizo mbalimbali walipelekwa nje ya nchi kwa ajili ya kupata matibabu baada ya kushindikana kutibiwa hapa nchini. Kati ya hao, watoto walikuwa 54 na watu wazima walikuwa 348. Aidha, kati ya wote, wagonjwa wa moyo walikuwa 135, saratani walikuwa 39, figo walikuwa 34 na magonjwa mengine walikuwa 164.

Elimu ya Afya kwa Wananchi

394.Mwaka 2012, Serikali kwa kushirikiana na wadau mbalimbali iliandaa mikakati na miongozo ya kuboresha uratibu wa uelimishaji na uboreshaji afya kwa jamii. Katika kipindi hicho, Serikali ilikamilisha mpango mkakati wa kuboresha afya na kuzuia magonjwa. Mpango mkakati huo unahusisha maeneo yafuatayo: mazingira rafiki kwa kuelimisha jamii na kuboresha afya; kuwaongezea uwezo watoa huduma za afya

kujumuisha matibabu na huduma za kuelimisha jamii; kuboresha na kufanyia kazi sera, sheria na miongozo inayochangia katika kuboresha afya; kuwezesha na kushirikisha jamii katika kutunza afya zao; kuboresha afya maeneo ya kazi, mashuleni, vituo vya huduma za afya na katika jamii; uwepo wa rasilimali fedha na uwajibikaji, matumizi ya tafiti katika kuelimisha jamii na kuboresha afya; na uratibu wa huduma za uboreshaji na uelimishaji afya katika jamii.

395.Katika mwaka 2012, Serikali iliandaa mwongozo wa kisera wa kuelimisha na kuboresha afya ambao uliainisha majukumu ya watoa huduma za uelimishaji na uboreshaji afya kuanzia ngazi ya Taifa hadi jamii. Aidha, Serikali ilitoa mafunzo maalum ya mawasiliano wakati wa majanga na dharura na kuunda timu ya wakufunzi 20 katika ngazi ya taifa ambao walishiriki kutoa mafunzo kwa washiriki 25 wa mikoa ya mipakani. Vilevile, kupitia programu ya afya mashuleni, Serikali ilitengeneza mpango mkakati wa afya mashuleni na mwongozo wa kuwawezesha watoa huduma za afya mashuleni kuratibu, kupima na kufuatilia afya za wanafunzi.

396.Mwaka 2012, Serikali kwa kushirikiana na wadau mbalimbali iliendelea kuielimisha jamii kuboresha afya kwa njia ya vipeperushi na matangazo na hata maonyesho wakati wa kusheherekea siku maalum za afya. Huduma hizi zilitolewa kwenye maeneo yaliyolenga magonjwa ya mlipuko, UKIMWI, kifua kikuu, malaria, lishe, magonjwa yasiyopewa kipaumbele, afya ya mazingira.

Afya ya Uzazi na Mtoto

397.Katika mwaka 2012, Serikali iliendelea kuboresha huduma za afya ya uzazi na mtoto ili kupunguza vifo vitokanavyo na matatizo ya afya ya uzazi na mtoto. Aidha, Serikali iliendelea kutoa huduma za uzazi wa mpango kwa kununua dawa na vifaa tiba kwa ajili ya kuwahudumia wananchi. Vilevile, Serikali iliendesha mafunzo katika wilaya mbalimbali ili kuboresha huduma ya uzazi wa mpango nchini. Mitaala ya kufundishia: mafunzo ya huduma ya kuweka kitanzi mara baada ya mama kujifungua; huduma mseto ya uzazi wa mpango na upimaji wa hiari wa VVU iliandaliwa.

398.Mwaka 2012, Serikali ilizindua Mpango wa miaka mitano wa kutokomeza maambukizi mapya ya VVU kutoka kwa mama kwenda kwa mtoto. Aidha, mafunzo na warsha mbalimbali yalifanyika kwa watoa huduma na viongozi wa ngazi mbalimbali ili kuiwezesha mikoa na wilaya kuandaa mipango endelevu ya kutokomeza maambukizi mapya na kuiingiza katika mipango kabambe ya afya katika Halmashauri husika pamoja na kuendelea kuboresha huduma za kuzuia maambuziki toka kwa mama kwenda kwa mtoto.

399.Katika mwaka 2012, Serikali kupitia Bohari Kuu ya Madawa ilinunua dawa za chanjo mpya kwa ajili ya kinga za magonjwa ya kichomi na homa ya uti wa mgongo na magonjwa ya kuharisha kwa watoto walio na umri chini ya mwaka mmoja na kuzisambaza katika mikoa yote. Aidha, Serikali ilisimamia kikamilifu kuhakikisha kuwa dawa hizo zinatumika kwa ufanisi kama ilivyopangwa. Vilevile, Serikali ilifanya usimamizi elekezi katika mikoa ya Dodoma, Mbeya na Tanga iliyofanya vibaya katika huduma za chanjo kwa mwaka 2011. Usimamizi huo ulilenga kubainisha changamoto zinazohusu huduma za chanjo na kubuni mikakati ya kuboresha huduma katika mikoa hiyo.

Mpango wa Taifa wa kudhibiti Malaria

400.Mwaka 2012, jumla ya vyandarua 510,000 vilisambazwa kwa wanafunzi wa shule za msingi na sekondari katika mikoa ya Lindi, Mtwara na Ruvuma kupitia jaribio la mkakati endelevu la kugawa vyandarua mashuleni. Umiliki wa chandarua kilichowekwa dawa umekuwa ukiimarika katika kipindi cha muongo mmoja uliopita kutoka asilimia 23 mwaka 2004/05, asilimia 38 mwaka 2007/08 na asilimia 63 mwaka 2010/11. Kulingana na Taarifa ya Utafiti wa Viashiria vya VVU/UKIMWI na Malaria ya mwaka 2011/12, umiliki wa chandarua umezidi kuimarika ambapo asilimia 90.9 ya kaya zote nchini zinamiliki angalau chandarua kimoja kilichowekwa dawa. Hii ilitokana na jitihada za Serikali za kuongeza kasi ya kusambaza vyandarua katika kaya. Hata hivyo, kulingana na matokeo ya utafiti huo, ni asilimia 56.2 tu ya kaya ndizo zilikuwa na idadi ya kutosha ya vyandarua vilivyowekwa dawa kwa ajili ya wanakaya wote, kwa makadirio ya chandarua kimoja kwa watu wawili.

401.Mwaka 2012, Serikali iliendelea kutekeleza Mpango wa kutoa Hati Punguzo kwa wajawazito na watoto wenye umri chini ya mwaka mmoja ili kuendeleza kinga dhidi ya malaria. Aidha, jumla ya wajawazito 785,084 na watoto wachanga 750,783 walipata vyandarua kupitia Mpango huo. Vilevile, zoezi la kunyunyiza dawa ya ukoko katika kaya kwa mikoa ya Kagera, Mara na Mwanza liliendelea ambapo jumla ya kaya 838,000 zilifikiwa. Mradi wa kuangamiza viluwiluwi jijini Dar Es Salaam kwa kutumia viuadudu vya kibaiolojia kwa kushirikiana na Serikali ya Cuba kupitia kampuni ya Labiofarm ulitekelezwa ambapo kata 84 kati ya 90 zilifikiwa.

402.Kufikia Desemba 2012, jumla ya dozi 5,256,903 za dawa ya mseto zilisambazwa katika vituo vya kutolea huduma nchini ambapo jumla ya vipimo 3,196,068 vilichukuliwa. Aidha, kipimo cha haraka cha kupima vimelea vya ugonjwa wa malaria kilisambazwa na kuanza kutumika katika mikoa ya Shinyanga, Tabora, Kigoma, Morogoro, Kilimanjaro na Tanga; hivyo kukamilisha mikoa yote nchini. Vilevile, jumla ya watoa huduma ya afya 3,850 walipata mafunzo juu ya matumizi ya kipimo hicho.

Serikali ilizindua mpango wa “Malaria Safe Companies” wenye lengo la kuongeza chachu ya makampuni binafsi kushirikiana na Serikali katika mapambano dhidi ya malaria.

Chakula na Lishe

403.Mwaka 2012, Serikali iliendea na Mkakati wa Taifa wa Lishe wa miaka mitano (2011/12 - 2015/16) ili kudhibiti matatizo ya lishe nchini. Mkakati huu unatambua vipaumbele vya awali vilivyowekwa na Mpango Maalum wa Afya ya Msingi vya kuhakikisha uwepo wa maafisa lishe ngazi za wizara, mikoa na wilaya ili kuratibu huduma za lishe na utoaji mafunzo ya lishe kwa wahudumu wa afya ili waweze kutoa unasihi wa lishe.

404.Mwaka 2011/12, Serikali ilianzisha dawati la lishe katika Wizara ya Afya na kuajiri maafisa lishe 39 katika ngazi za wilaya na mikoa. Uraghibishi katika kuajiri maafisa lishe uliendelea katika ngazi za wilaya na mikoa. Aidha, mojawapo ya majukumu ya maafisa lishe ni kuratibu huduma za lishe ngazi za taifa, mikoa na wilaya hadi kuifikia jamii.

405.Mwaka 2012, Serikali iliendelea kutekeleza Mradi wa Kitaifa wa kuongeza madini joto kwenye chumvi kwa lengo la kuzuia upungufu wa madini joto mwilini. Aidha, Mradi wa Kitaifa wa kuongeza virutubishi vya madini ya chuma, zinki, vitamini B12 na folate kwenye vyakula vya nafaka na vitamini A kwenye mafuta ya kula ulianzishwa. Kufuatia Mradi huu, wazalishaji wote wa chumvi, wasagishaji nafaka na wanaotengeneza mafuta ya kula wanapaswa kisheria kuhakikisha vyakula vinaongezewa virutubishi hivyo. Vile vile, ili kuwafikia wananchi walioko vijijini, Serikali imeanzisha Mradi wa kuongeza virutubishi kwenye chakula katika ngazi ya kaya kwa kupitia mashine za kusaga nafaka. Aidha, mradi wa kilimo cha viazi vya manjano ulianzishwa katika wilaya za Ukerewe na Kilosa kwa lengo la kupunguza tatizo la uhaba wa chakula, upungufu wa vitamini A mwilini na kuongeza kipato kwa wakulima.

406.Mwaka 2012, Serikali kupitia Taasisi ya Chakula na Lishe iliendelea kutoa na kufuatilia huduma za lishe kwa kupitia programu za utoaji matone ya vitamini A, matibabu ya utapiamlo mkali na wa kadiri kwa watoto na watu wanaoishi na VVU kwa kutumia chakula dawa. Aidha, Serikali iliendelea kuhamasisha jamii kuhusu umuhimu wa unyonyeshaji watoto wachanga kwa kipindi cha miezi sita ya mwanzo na ulikizaji wa chakula sahihi na cha kutosha kwa wakati muafaka.

407.Mwaka 2012, programu ya kitaifa ya ugonjwa wa kisukari na magonjwa mengine sugu yasiyo ya kuambukiza, iliendelea kutoa mafunzo ya lishe na ulaji unaofaa kwa

watu wenye magonjwa sugu yasiyo ya kuambukiza kwa maafisa lishe na watoa huduma za afya katika kliniki za magonjwa hayo. Aidha, mafunzo hayo yalifanyika katika Kanda ya Ziwa na Kanda ya Kaskazini.

Huduma za Ustawi wa Jamii

408.Mwaka 2012, Serikali iliwahifadhi, iliwatunza na kuwafanyia marekebisho ya tabia watoto 578 waliojikuta katika mkinzano wa sheria. Huduma hizo zilitolewa katika mahabusu za watoto za Arusha, Tanga, Moshi, Mbeya, Dar es Salaam na Shule ya Maadilisho ya Irambo-Mbeya. Pamoja na huduma hizo, watoto hao walipatiwa huduma za elimu ya msingi, ufundi stadi katika fani mbalimbali kulingana na hitaji la mtoto, huduma za unasihi, malazi, chakula, mavazi na matibabu. Aidha, watumishi 66 katika vituo hivyo walipatiwa mafunzo ya kuwaongezea uwezo ili kukabiliana na changamoto mpya zinazojitokeza katika utoaji na upatikanaji wa haki za watoto walio katika mkinzano na utekelezaji wa sheria ya mtoto, haki na wajibu wa mtoto, ikiwemo mfumo wa watoto kutoa malalamiko na mbinu mpya za marekebisho ya tabia za watoto.

409.Mwaka 2012, Serikali kwa kushirikiana na wadau iliendelea kutekeleza mradi wa pamoja wa kuhudumia watoto wanaoishi na kufanya kazi mitaani katika mkoa wa Dar es Salaam. Katika hatua za awali, Serikali ilifanya utafiti ili kujua hali na idadi ya watoto wanaoishi na kufanya kazi mitaani. Matokeo ya Utafiti huo yalibainisha kuwa takribani watoto 5,600 wanaishi na kufanya kazi mitaani mkoani Dar es Salaam. Kwa vile lengo la mradi ni kupunguza idadi ya watoto wanaoishi na kufanya kazi mitaani na kuhakikisha watoto hao wanapata huduma za msingi, jumla ya watoto 147 waliunganishwa na familia zao, watoto 128 walipatiwa huduma za afya, watoto 28 walipatiwa huduma za elimu, watoto 9 waliwezeshwa kujitegemea na watoto zaidi ya 1,000 walipatiwa huduma ya unasihi.

410.Mwaka 2012, jumla ya mashauri 408 yalipokelewa katika baraza la usuluhishi wa migogoro ya ndoa. Kati ya hayo, mashauri 140 yalisuluhishwa, mashauri 50 yalipelekwa mahakamani na mashauri 132 yanaendelea. Aidha, zoezi la utambuzi wa watoto waliopo katika mazingira hatarishi liliendelea na jumla ya watoto 857,118 walitambuliwa katika Halmashauri 98 kati ya Halmashauri 169 zilizofanyiwa utambuzi. Kati ya watoto hao, watoto wa kiume walikuwa 454,272 na wa kike 402,846. Vile vile, jumla ya wazazi/walezi na watoa huduma 400 toka Wilaya za Ilala, kinondoni, Morogoro, Kibaha, Mvomero, Kilosa na Kilombero walipatiwa mafunzo ya stadi za malezi kwa watoto walio katika mazingira hatarishi. Aidha, jumla ya maombi 28 kwa ajili ya malezi ya kambo yalipokelewa na kati ya hayo, maombi 13 yalikubaliwa kupewa watoto kwa malezi ya kambo na maombi 15 yanaendelea kushughulikiwa.

VYOMBO VYA AFYA NCHINI

Jedwali Na. 84

Aina ya Vyombo	Serikali			Mashirika ya Umma			Mashirika ya Dini na ya Kujitolea			Sekta Binafsi			Jumla		
	2009	**2010**	**2011**	**2009**	**2010**	**2011**	**2009**	**2010**	**2011**	**2009**	**2010**	**2011**	**2009**	**2010**	**2011**
Hospitali Maalum	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	0	0
Hospitali za Mkoa	18	0	97	0	0	11	0	0	97	0	0	31	18	0	236
Hospitali za Wilaya	90	97	0	0	11	0	0	97	0	0	31	0	90	236	0
Hospitali nyingine	0	0	0	15	0	0	116	0	0	47	0	0	178	0	0
Vituo vya Afya	431	449	449	151	5	5	41	155	155	114	75	75	737	684	684
Zahanati	3526	3773	3773	189	70	70	635	717	717	842	572	572	5192	5132	5132
Nyinginezo*	0	269	0	0	0		0			0	0	4	0	269	4
JUMLA	4071	4588	4319	355	86	86	792	969	969	1003	678	682	6221	6321	6056

Chanzo: Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii

* Ni pamoja na kliniki maalum, *nursing homes* , huduma za maabara na *x-ray* binafsi

HUDUMA ZA AFYA: WALIOFAULU MAFUNZO

Jedwali 85

Kada	Sehemu	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Waliofaulu Mafunzo ya Afya ya miaka miwili katika Ngazi ya Cheti						
Health Records	Kilimanjaro	20	20	22	24	33
Laboratory	Singida	47	50	63	107	93
Laboratory	Mvumi	40	41	44	49	64
Laboratory	Nkinga	29	30	34	33	41
Laboratory Assistant	Kolandoto	-	-	-	42	54
Laboratory	Litembo	-	-	-	41	44
Pharmaceutical Assistant - KSP	Kilimanjaro	19	24	34	29	33
Clinical	Songea	40	45	47	63	69
Clinical Assistants	Sumbawanga	41	43	50	55	48
Clinical Assistants	Masasi	31	39	54	57	59
Clinical Assistants	Kigoma	29	27	37	40	41
Clinical Assistants	Maswa	39	41	83	66	81
Clinical Assistants	Musoma	35	35	47	58	50
Waliofaulu Mafunzo ya Afya ya miaka mitatu katika Stashahada						
Dental Therapy	Mbeya	13	15	12	17	21
Dental Therapy	Tanga	20	15	15	21	23
Dental Laboratory Technologists	Dar es salaam	5	5	5	4	5
Medical Laboratory Technicians	Dar es salaam	35	37	54	55	57
Medical Laboratory Technicians	Iringa	15	14	46	54	55
Medical Laboratory Technicians	Mwanza	25	27	32	29	33
Pharmaceutical Technician	Dar es salaam	20	19	24	27	29
Pharmaceutical Technician	Mwanza	23	31	26	34	42
Physiotherapy	Kilimanjaro	17	18	17	28	26
Optometry-KCMC	Kilimanjaro	15	16	13	11	16
Health Officers	Kagera	33	35	50	36	65
Health Officers	Kwimba	31	33	49	41	43
Health Officers	Mpwapwa	15	16	21	29	31
Health Officers	Tanga	17	16	20	28	35
Health Officers	Dar es salaam	21	22	24	34	40

Chanzo: Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii

SURA YA 21

MAENDELEO YA JAMII

Vyuo vya Maendeleo ya Wananchi

411.Mwaka 2012, Vyuo vya Maendeleo ya Wananchi vilitoa mafunzo ya ufundi stadi ya muda mrefu na mfupi kwa wananchi 17,896. Kati ya hao, wanaume walikuwa 9,413 na wanawake 8,483. Mafunzo yaliyotolewa yalihusu kilimo, ufundi na sayansi kimu.

412.Mwaka 2012, wanachuo 150 walihitimu mafunzo katika ngazi ya shahada katika vyuo tisa vya maendeleo ya jamii nchini ikilinganishwa na wanachuo 91 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 65. Kati ya wahitimu hao, wanaume walikuwa 77 na wanawake 73. Aidha, jumla ya wanachuo 9 walihitimu katika ngazi ya Stashahada ya Juu ambapo wanaume walikuwa wanne na wanawake walikuwa watano. Katika ngazi ya Stashahada, jumla ya wanachuo 557 walihitimu ikilinganishwa na wanachuo 515 waliohitimu mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 8.2. Kati ya hao, wanaume walikuwa 173 na wanawake 384. Katika ngazi ya cheti, wanachuo 2,073 walihitimu ikilinganishwa na wahitimu 757 mwaka 2011, sawa na ongezeko la asilimia 174. Kati ya hao, wanawake walikuwa 1,358 na wanaume 715.

Jinsia na Maendeleo ya Wanawake

413.Mwaka 2012, mafunzo kuhusu uingizwaji wa masuala ya jinsia katika bajeti, mipango na programu yalitolewa kwa maafisa maendeleo ya jamii 75 kutoka Halmashauri mbalimbali. Mafunzo hayo yaliongeza uelewa juu ya utekelezaji wa kazi na mipango kwa kuzingatia usawa wa kijinsia. Aidha, mwaka 2012, mafunzo ya kutokomeza ukatili dhidi ya wanawake, watoto na watu wenye ulemavu wa ngozi yalitolewa kwa kamati za wilaya za ulinzi na usalama katika mikoa ya Mwanza, Manyara, Mara na Shinyanga ambapo jumla ya maafisa 128 walishiriki.

414.Mwaka 2012, Serikali kupitia Mfuko wa Maendeleo ya Wanawake ilitoa kiasi cha shilingi milioni 48 kwa Halmashauri sita za Siha, Maswa, Lushoto, Biharamulo, Chamwino na Ngara. Fedha hizo zilitolewa kama mkopo kwa wanawake wajasiriamali wenye umri kuanzia miaka 18 na wanawake walio chini ya umri huo ambao wana watoto.

415.Mwaka 2012, Benki ya Wanawake Tanzania iliendelea kutoa mikopo yenye masharti nafuu kwa wanawake na wanaume ambapo jumla ya shilingi bilioni 1.9 zilitolewa kwa wateja 14,663. Kati ya hao, wanawake walionufaika na mikopo ya vikundi walikuwa 11,581, sawa na asilimia 79. Aidha, Benki ya Wanawake Tanzania iliendesha mafunzo ya wiki tatu ya ujasiriamali na uendeshaji biashara kwa wanawake wajasiriamali kabla ya kuwapatia mikopo yenye riba nafuu.

Maendeleo ya Watoto

416.Mwaka 2012, Serikali ilianzisha timu za ulinzi wa mtoto katika wilaya za Temeke, Kasulu, Hai, Magu na Bukoba kwa majaribio ili baadaye zisambae nchi nzima. Lengo la timu za ulinzi wa mtoto ni kuratibu na kusimamia masuala ya ulinzi wa mtoto kuanzia ngazi ya familia hadi Wilaya. Timu hizo zilikuwa na wajibu wa kufuatilia na kutathmini mipango na progamu mbalimbali zinazotekelezwa na wadau ili kumlinda na kumwendeleza mtoto. Aidha, Serikali kwa kushirikiana na wadau iliandaa mpango mkakati wa ajenda ya watoto ulioanza kutekelezwa mwaka 2012. Lengo la mkakati huo ni kuweka vipaumbele vya masuala muhimu ya watoto katika mipango ya Serikali ili kutoa haki za watoto kwa ufanisi.

Uratibu wa Asasi Zisizokuwa za Serikali (AZISE)

417.Katika mwaka 2012, jumla ya AZISE 685 yalisajiliwa katika ngazi za Wilaya, Mkoa, Taifa na Kimataifa. Kati ya hayo, AZISE 648 yalipatiwa cheti cha usajili na 37 cheti cha ukubalifu. Aidha, katika mwaka 2012, Serikali ilizindua Bodi ya tatu ya Taifa ya Uratibu wa AZISE mkoani Dodoma. Bodi hiyo ilitembelea na kufanya ukaguzi wa AZISE 17 katika mikoa ya Mtwara na Njombe na kutoa ushauri wa kitaalam wa namna ya kuboresha huduma kwa wananchi. Vilevile, katika mikoa hiyo, Bodi ilikutana na wadau 103 wa AZISE na kubadilishana uzoefu kwa kubainisha mafanikio na changamoto zinazokabili utekelezaji wa shughuli zao. Mbinu za utekelezaji wa Sera ya Taifa ya AZISE ya mwaka 2001 na Sheria Na. 24 ya mwaka 2001 pia zilibainishwa.

418.Mwaka 2012, jumla ya wadau 4,234 walipatiwa taarifa mbalimbali za AZISE kupitia Tovuti ya Taifa ya Uratibu wa AZISE na Ofisi ya Msajili. Taarifa hizi ziliongeza uwazi na uwajibikaji na hivyo kuwezesha matumizi sahihi ya rasilimali kati ya AZISE na jamii zinazohudumiwa.